



Lei 16,50

GASTON LEROUX • PARFUMUL DOAMNEI ÎN NEGRU





1984



GASTON LEROUX

Parfumul doamnei în negru





Editura Dacia

GASTON
LEROUX

PARFUMUL DOAMNEI ÎN NEGRU

Traducere de
Rodica Chiriacescu și
Adriana Sofian



Editura Dacia,
Cluj-Napoca, 1984

ÎN COLECȚIA „SCORPIONUL" AU MAI APĂRUT:

Kostis Bastias: *Acțiunea „Păianjenul"*, 1980
Tudor Negoiță: *Jocul de-a încrederea*, 1980
Ilie Mocanu: *Întoarcerea*, 1980
Paul Antim: *Balaban și statuia*, 1981
Oana Cătina: *Jocuri de copii*, 1981
Leonida Neamțu: *Strania poveste a „Marelui joc"*, 1982
Antița Augostopoulos-Jucan: *Primejdia avea ochi frumoși*, 1982
Victor Iancu: *Întrebări în asfințit*, 1983
Traian Tandin: *Bolidul verde*, 1983
Constantin Urziceanu: *Sfîrșitul generalului Phleps*, 1984
Angela Radu: *Adevărul despre Dora*, 1984

ACOLO UNDE ROMANELE SE SFÎRȘESC

Căsătoria domnului Robert Darzac cu domnișoara Mathilde Stangerson a avut loc la Paris, în biserica Saint-Nicolas-du-Chardonnet, la 6 aprilie 1895, în cea mai strictă intimitate. Trecuseră puțin mai mult de doi ani de la evenimentele despre care am vorbit într-o lucrare precedentă, evenimente atît de senzaționale încît nu este deloc exagerat să afirm că *misterul camerei galbene* nu putea fi dat uitării într-o perioadă atît de scurtă de timp. Amintirea lui era încă vie în mințile tuturor, așa încît mica biserică ar fi fost cu siguranță invadată de o mulțime dornică să-i privească pe eroii unei drame ce pasionase o lume întreagă, dacă ceremonia nupțială n-ar fi avut loc în mare taină, lucru ușor de înfăptuit în această parohie îndepărtată din cartierul școlilor. Fuseseră invitați numai cîțiva prieteni ai domnului Darzac și ai profesorului Stangerson, pe discreția cărora se putea conta. Făceam parte dintre aceștia. Ajuns devreme la biserică, prima mea grijă a fost, bineînțeles, să-l caut pe Joseph Rouletabille. Am fost puțin dezamăgit negăsindu-l, dar n-aveam nici o îndoială că va veni. Și, așteptîndu-l, m-am apropiat de maestrul Henri-Robert și de maestrul André Hesse care, în liniștea și atmosfera de meditație din micuța capelă Saint-Charles, evocau în șoaptă evenimentele stranii ale procesului de la Versailles, de care își amintiseră cu prilejul ceremoniei ce urma să aibă loc. Îi ascultam distrat, privind cu atenție în jurul meu.

Dumnezeule! ce tristă pare biserica Saint-Nicolas-du-Chardonnet! Dărăpănată, cu zidurile coșcovite și fisurate, murdară, dar nu datorită acelei murdării nobile, conferite de timp — cea mai frumoasă podoabă a pietrei —, ci datorită gunoaielor și prafului ce par caracteristice cartierelor Saint-Victor și Bernardins, la intersecția cărora se află așezată, într-un mod atît de neașteptat, această biserică sumbră pe dinafară și lugubră în interior. Cerul, care pare mai

îndepărtat de acel loc sfînt decît oriunde în altă parte, răspîndește o lumină palidă ce străbate cu greu rapănul secular al vitraliilor, pentru a ajunge la credincioși. Ați citit *Amintirile din copilărie și din tinerețe* ale lui Renan? Deschideți atunci ușa bisericii Saint-Nicolas-du-Chardonnet și veți înțelege de ce autorul *Vieții lui Iisus*, care se afla închis alături, în micul seminar al abatelui Dupanloup, și care nu ieșea decît pentru a veni aici să se roage, își dorea să moară. Și tocmai în acest întuneric funebru, într-un decor care nu părea să fi fost creat decît pentru doliu și pentru ceremoniile legate de înmormîntare, se va celebra căsătoria lui Robert Darzac și a Mathildei Stangerson. Regretam mult, și, neplăcut impresionat, mi se părea că atmosfera era de rău augur.

Lîngă mine, avocații Henri-Robert și André Hesse continuau să discute și primul îi mărturisi celuilalt că, în pofida sfîrșitului fericit al procesului de la Versailles, nu fusese pe deplin liniștit în privința sorții lui Robert Darzac și a Mathildei Stangerson decît după ce aflase de moartea, oficial constatată, a necruțătorului lor dușman. Vă amintiți poate că, la cîteva luni după achitarea profesorului de la Sorbona, avusese loc teribila catastrofă a vasului *Dordogne*, pachebot transatlantic care făcea cursa între Le Havre și New York. Într-o noapte, pe timp de ceață, în dreptul bancurilor de nisip de lîngă Terra Nova, *Dordogne* fusese lovit de un vas cu trei catarge, a cărui proră intrase în sala mașinilor. Și, în timp ce nava cu care se ciocnise se îndepărta în derivă, pachebotul s-a scufundat complet în zece minute. De-abia vreo treizeci de pasageri, ale căror cabine se aflau pe punte, au avut timp să sară în șalupe. Ei au fost salvați a doua zi de un vapor de pescuit care a acostat apoi, imediat, la Saint-Jean. În zilele următoare, oceanul a aruncat sute de morți, printre care se găsea și Larsan. Documentele descoperite, cusute și ascunse cu grijă în hainele unui cadavru, au atestat, de data asta, că Larsan existase. Mathilde Stangerson era eliberată în sfîrșit de acest soț bizar cu care se căsătorise pe ascuns, în timpul tinereții sale imprudente și încrezătoare, datorită înlesnirilor făcute de legislația americană. Acest bandit cumplit, al cărui nume adevărat, celebru în analele juridice, era Ballmeyer, și care odinioară se căsătorise cu ea sub numele de Jean Roussel, nu va mai veni să se interpună în mod criminal între ea și cel care, de atîția ani, o iubea eroic, în tăcere. Am amintit în *Misterul camerei galbene* toate detaliile acestei afaceri extraordinare, una dintre cele mai ciudate ce pot fi găsite în analele Curții cu juri și care ar fi avut cel mai tragic deznodămînt fără intervenția, aproape genială, a tînărului reporter de optsprezece ani, Joseph Rouletabille, singurul care a reușit să descopere sub trăsăturile celebrului agent al Siguranței, Frédéric Larsan, pe însuși Ballmeyer!... Moartea accidentală și, dacă putem zice, providențială, a ticălosului părea că pune capăt șirului de evenimente dramatice și a fost — trebuie să mărturisim — unul din motivele importante ale vindecării rapide a Mathildei Stangerson, a cărei minte fusese puternic zdruncinată de misterioasele grozăvii de la Glandier.

— Vezi, dragul meu prieten, i se adresă avocatul Henri-Robert maestrului André Hesse, ai cărui ochi neliniștiți priveau de jur-împrejur — vezi, în viață trebuie să fii optimist pînă la capăt. Totul se va rezolva, chiar și nenorocirile domnișoarei Stangerson... Dar de ce întorci mereu capul? Pe cine cauți?... Aștepți pe cineva?

— Da, răspunse maestrul André Hesse... îl aștept pe Frédéric Larsan!

Avocatul Henri-Robert rîse numai atît cît permitea atmosfera pioasă a acelui loc; dar eu n-am rîs deloc, căci nu eram departe de a gîndi la fel ca avocatul Hesse. Desigur că nu prevedeam cîtuși de puțin cumplitele întîmplări care ne amenințau; dar cînd mă întorc cu gîndul la acea epocă și fac abstracție de tot ce-am aflat de atunci — lucru pe care, dealtfel, îl voi face cu onestitate de-a lungul întregii povestiri, nedezvăluind adevărul decît pe măsură ce ne-a fost relevat și nouă — îmi amintesc foarte bine ciudata emoție pe care o simțeam gîndindu-mă la Larsan.

— Haide, Sainclair! zise maestrul Henri-Robert, care observase atitudinea mea bizară, vezi bine că Hesse glumește...

— Nu se poate ști niciodată, am răspuns.

Și am privit și eu cu atenție în jurul meu, așa cum făcuse și maestrul André Hesse. Adevărul e că Larsan fusese de atîtea ori considerat mort atunci cînd se numea Ballmeyer, încît putea foarte bine să reînvie încă o dată la starea de Larsan.

— Iată-l pe Rouletabille, spuse maestrul Henri-Robert. Pariez că este mai calm decît tine.

— Vai, vai! este foarte palid, remarcă maestrul André Hesse.

Tînărul reporter se îndrepta spre noi. Ne strînse mîna, distrat.

— Bună ziua, Sainclair; bună ziua, domnilor... N-am întîrziat?

Mi se păru că vocea îi tremura. S-a îndepărtat imediat, retrăgîndu-se într-un colț, și l-am văzut îngenunchind, ca un copil, pe un scaun de rugăciune. Își ascunsese în mîini obrazul foarte palid și se ruga.

Nu știam că Rouletabille era credincios și rugăciunea lui înflăcărată mă miră. Cînd și-a ridicat capul, ochii îi erau plini de lacrimi. Nu le ascundea; nu-l interesa deloc ce se petrece în jurul lui; se concentrase cu totul asupra rugăciunii și, probabil, asupra durerii sale. Ce durere? Nu trebuia să fie fericit pentru că asista la o căsătorie dorită de toți?... Fericirea lui Robert Darzac și a Mathildei Stangerson nu era oare opera lui?... Totuși, poate că tînărul plîngea de fericire. Se ridică și se duse să se ascundă în umbra unui stîlp. N-aveam deloc intenția să-l urmez, căci vedeam bine că voia să rămînă singur.

Și apoi, tocmai atunci Mathilde Stangerson și-a făcut apariția în biserică la brațul tatălui ei. Robert Darzac mergea în spatele lor. Cît erau de schimbați toți trei. Vai, drama de la Glandier lăsase o urmă deosebit de dureroasă asupra acestor trei ființe! Ciudat lucru, însă, Mathilde Stangerson părea din această cauză încă și mai frumoasă! Desigur, ea nu mai era acea ființă minunată, acea statuie vie, acea divinitate antică, acea rece frumusețe păgînă care, la sărbătorile oficiale ale celei de-a treia Republici, la care era obligată să asiste datorită poziției importante a tatălui ei, stîrnea în urma ei un murmur discret de admirație extaziată. Părea, dimpotrivă, că fatalitatea, făcînd-o să ispășească atît de tîrziu o imprudență săvîrșită în tinerețe, o împinsese la o criză de disperare și de nebunie numai pentru a o face să-și părăsească această mască împietrită sub care se ascundea sufletul cel mai delicat și mai tandru. Și mi se părea că tocmai acest suflet, încă necunoscut, strălucea în ziua aceea, cu cea mai suavă și minunată lumină, în ochii plini de o tristețe fericită, pe fruntea netedă ca fildeșul, pe care se citea dragostea pentru tot ce era frumos și bun.

În ceea ce privește îmbrăcămintea ei, voi mărturisi, prostește, că nu mi-o amintesc și că mi-ar fi imposibil să spun măcar culoarea rochiei. Dar, îmi amintesc, de exemplu, ce expresie stranie a căpătat deodată privirea ei negăsindu-l printre noi pe cel pe care îl căuta. Nu păru să se liniștească complet și să fie stăpînă pe ea decît atunci cînd, în sfîrșit, îl descoperi pe Rouletabille în spatele coloanei. Îi surîse, și apoi ne surîse și nouă.

— Mai are încă o privire de nebună!

M-am întors iute să văd cine pronunțase această frază îngrozitoare. Era un om de nimic, pe care Robert Darzac, în bunătatea sa, îl numise ajutor în laboratorul său de la Sorbona. Se numea Brignolles și era un fel de văr al ginerelui. Nu cunoșteam nici o altă rudă de-a domnului Darzac, a cărei familie era originară din Sud. De mult timp, domnul Darzac își pierduse tatăl și mama; nu avea nici frați, nici surori și părea că rupsese orice legătură cu ținutul natal, de unde nu adusese cu el decît o puternică ambiție de a reuși, o putere excepțională de muncă, o inteligență vie și o dorință naturală de afecțiune și de devotament, pe care și-o satisfăcea cu nesaț în preajma profesorului Stangerson și a fiicei sale. Adusese din Provence, ținutul său de baștină, și un accent dulce, care mai întîi îi făcuse să surîdă pe elevii săi de la Sorbona, dar pe care, apoi, aceștia l-au îndrăgit repede, ca pe o muzică agreabilă și discretă, ce diminua puțin sobrietatea cursurilor tînărului lor profesor, deja celebru.

Într-o frumoasă dimineață din primăvara trecută, era deci aproximativ un an de atunci, Robert Darzac ni-l prezentase pe Brignolles. Acesta sosea direct de la Aix, unde fusese preparator în laboratorul de fizică și unde comisese, probabil, vreo faptă de indisciplină, ce-l aruncase dintr-odată pe drumuri. Dar, amintindu-și la timp că era rudă cu domnul Darzac, a luat trenul spre Paris și a știut atît de bine să-l înduioșeze pe logodnicul Mathildei Stangerson, încît acesta, fiindu-i milă de el, a găsit mijlocul să-l asocieze muncii sale. La acea dată sănătatea lui Robert Darzac era departe de a fi înfloritoare. El se resimțea după formidabilele emoții ce-l asaltaseră la Glandier și la Curtea cu juri. Se putea crede însă că vindecarea, sigură de acum, a Mathildei, și perspectiva apropiată a căsătoriei lor vor avea cea mai fericită influență asupra stării morale și, în conse-

cință, asupra stării fizice a tînărului profesor. Dar, dimpotrivă, am remarcat cu toții că din ziua sosirii acelui Brignolles, a cărui colaborare trebuia să-i fie, zicea el, de un prețios ajutor, starea proastă a domnului Darzac nu făcu decît să se accentueze. În sfîrșit, am constatat, de asemenea, că Brignolles aducea ghinion, căci două accidente neplăcute avură loc, unul după altul, în cursul unor experiențe care n-ar fi trebuit, totuși, să prezinte vreun pericol. Primul a fost rezultatul exploziei neașteptate a unui tub Gessler, ale cărui cioburi l-ar fi putut răni în mod primejdios pe domnul Darzac, dar nu-l răniră decît pe Brignolles, pe mîinile căruia mai rămăseseră încă cîteva cicatrici. Al doilea, care ar fi putut fi extrem de grav, avu loc în urma exploziei absurde a unei mici lămpi de petrol, asupra căreia domnul Darzac tocmai stătea aplecat. Flacăra aproape că îi atinsese fața; din fericire, fără alte urmări în afară de faptul că îi pîrlise genele și îi produsese, pentru cîtva timp, tulburări de vedere, așa încît nu mai putea suporta decît cu greu lumina soarelui.

După faptele misterioase petrecute la Glandier mă aflam într-o asemenea stare de spirit, încît eram dispus să consider ca neobișnuite întîmplările cele mai simple. Fusesem de față la acest ultim accident; venisem să-l caut pe domnul Darzac la Sorbona. L-am dus chiar eu pe prietenul nostru la o farmacie și de acolo la un doctor, spunîndu-i pe un ton destul de sec lui Brignolles, care își manifestase dorința să ne însoțească, să rămînă pe loc. Pe drum, domnul Darzac mă întrebă de ce îl repezisem astfel pe acel sărman Brignolles; i-am răspuns că băiatul ăsta îmi displăcea, în general, pentru că nu-mi era agreabil felul său de a se purta, și, în special, pentru că îl consideram responsabil de accidentul din ziua aceea. Domnul Darzac a vrut să știe care ar fi fost motivul unui asemenea comportament; n-am știut însă ce să-i răspund și el a început să rîdă. N-a mai rîs totuși atunci cînd doctorul l-a anunțat că ar fi putut să-și piardă vederea și că era o minune că scăpase atît de ieftin.

Neliniștea ce mi-o producea Brignolles era, fără îndoială, ridicolă, iar accidentele nu se mai repetară. Totuși, eram atît de tare pornit împotriva lui încît, în adîncul sufletului, nu-i iertam că sănătatea domnului Darzac nu se îmbunătățea deloc. La începutul iernii domnul Darzac tușea atît de rău, încît l-am rugat insistent, cum dealtfel îl

rugaseră toți, să ceară un concediu și să meargă să se odihnească în Sud. Doctorii i-au indicat San-Remo. Se duse acolo, și, după opt zile, ne-a scris că se simțea mult mai bine; se părea că de cînd ajunsese în acel ținut i se luase *o greutate de pe suflet!* ... „Respir; ... respir, .. ne scria el. Cînd am plecat din Paris simțeam că mă sufoc!". Scrisoarea domnului Darzac îmi dădu mult de gîndit și n-am ezitat să-i împărtășesc părerile mele lui Rouletabille. Acesta a fost la fel de uimit ca și mine de faptul că domnul Darzac se simțea atît de rău cînd se afla în preajma lui Brignolles și atît de bine cînd era departe de acesta... Bănuiala era atît de serioasă, în special din partea mea, încît cu nici un chip nu i-aș fi dat voie lui Brignolles să plece din oraș. Pe cuvînt că nu! Dacă ar fi părăsit Parisul, aș fi fost în stare să-l urmăresc. Dar el nu plecă, dimpotrivă. Niciodată nu fusese mai apropiat ca acum de familia Stangerson. Sub pretextul că voia să afle vești despre domnul Darzac, se vîra tot timpul în sufletul domnului Stangerson. Odată reușise chiar să o vadă pe domnișoara Stangerson, dar îi făcusem logodnicei domnului Darzac un asemenea portret al preparatorului de fizică, încît am reușit să i-l fac nesuferit pentru totdeauna, fapt pentru care mă felicitam.

Domnul Darzac a rămas patru luni la San-Remo și a revenit aproape complet restabilit. Totuși, ochii îi erau încă slabi și trebuia să aibă cea mai mare grijă de ei. Rouletabille și cu mine hotărîserăm să-l supraveghem pe Brignolles și am fost mulțumiți să aflăm că nunta va avea loc foarte curînd și că domnul Darzac își va duce soția într-o lungă călătorie, departe de Paris și... departe de Brignolles.

La întoarcerea de la San-Remo, domnul Darzac mă întrebase:

— Ei bine, ce mai crezi despre acest sărman Brignolles? Ți-ai schimbat părerea în ceea ce-l privește?

— Pe cuvînt, nu! i-am răspuns.

A rîs iar de mine, făcînd cîteva din acele glume provensale care-i plăceau atît de mult atunci cînd împrejurările îi permiteau să fie vesel și care regăsiseră în gura lui o savoare nouă de cînd călătoria în Sud redase accentului său toată frumusețea inițială.

Era fericit! Dar nu ne-am putut da seama cu adevărat de acest lucru — între întoarcerea sa și căsătorie îl văzuserăm de puține ori — decît acum, chiar în pragul acestei biserici, cînd ni s-a înfățișat metamorfozat. Cu o mîndrie

lesne de înțeles, își îndrepta ținuta-i ușor încovoiată. Fericirea îl făcea mai înalt și mai frumos!

— Am putea zice că stăpînul ia în serios nunta asta, mîrîi Brignolles.

M-am îndepărtat de omul ăsta care-mi provoca silă și m-am dus pînă în spatele sărmanului domn Stangerson, care, tot timpul cît a durat ceremonia, a rămas cu mîinile încrucișate, fără să vadă nimic, fără să audă nimic. Cînd totul s-a sfîrșit, a trebuit să-l batem pe umăr pentru a-l trezi din visul său.

Cînd am ajuns în sacristie, avocatul André Hesse suspină adînc:

— Asta e! zise el. Respir . . .

— De ce n-ai respirat pînă acum, prietene? l-a întrebat maestrul Henri-Robert.

Atunci maestrul André Hesse mărturisi că, pînă în ultima clipă, îi fusese teamă să nu sosească mortul. . .

— Ce vrei, i-a spus confratelui său care îl luase în rîs, nu mă pot obișnui cu ideea că Frédéric Larsan consimte să fie mort cu-adevărat! . . .

. . . .

Ne aflam acum cu toții — cel mult vreo zece persoane — în sacristie. Martorii semnau în registre, iar ceilalți îi felicitau cu amabilitate pe tinerii căsătoriți. Sacristia era și mai întunecoasă decît biserica și dacă încăperea n-ar fi fost atît de mică aș fi putut crede că nu-l zăream pe Joseph Rouletabille din cauza întunericului. Dar, fără îndoială, lipsea. Ce însemna asta? Mathilde întrebase deja de două ori de el și domnul Robert Darzac mă rugă să merg să-l caut, ceea ce am și făcut, dar m-am întors în sacristie tot fără el; nu-l găsisem.

— E ciudat, zise domnul Darzac, și cu totul inexplicabil. Ești sigur că te-ai uitat peste tot? Poate stă în vreun colț, visînd.

— L-am căutat peste tot și chiar l-am strigat, i-am răspuns.

Dar domnul Darzac nu se mulțumi cu ce i-am spus. A ținut să facă chiar el ocolul bisericii. Și a fost totuși mai norocos decît mine, pentru că a aflat de la un cerșetor care se afla, cu un talger, sub porticul bisericii, că un tînăr, care într-adevăr nu putea fi decît Rouletabille, ieșise cu cîteva minute mai înainte din biserică și plecase cu o trăsură. Cînd i-a dus vestea soției sale, aceasta păru că se întristează peste măsură. Mă chemă și îmi spuse:

— Dragă domnule Sainclair, știți că peste două ore vom pleca cu trenul din gara Lyon; căutați-l pe tînărul nostru prieten și aduceți-mi-l; spuneți-i că purtarea sa inexplicabilă mă îngrijorează mult. . .

— Contați pe mine, am spus eu. . .

Și am început imediat să-l caut pe Rouletabille. Am ajuns însă la gara Lyon fără să-l fi găsit. Nu dădusem de el nici acasă, nici la ziar, nici la cafeneaua Baroului, unde, adeseori, necesitățile meseriei îl obligau să fie prezent la această oră a zilei. Nici unul din prietenii lui n-au putut să-mi spună unde aș fi avut vreo șansă să-l întîlnesc. Vă puteți singuri da seama cu cîtă tristețe am fost primit pe peronul gării. Domnul Darzac era dezolat; dar pentru că trebuia să se ocupe de instalarea călătorilor — căci profesorul Stangerson, care se ducea la Menton, la familia Rance, îi însoțea pe tinerii căsătoriți pînă la Dijon, cu toate că aceștia își continuau călătoria prin Culoz și Mont-Ceans — mă rugă pe mine să anunț această veste neplăcută soției sale. M-am achitat de trista însărcinare, adăugînd că Rouletabille va sosi fără îndoială înainte de plecarea trenului. De la primele mele cuvinte Mathilde a început să plîngă ușor și a dat din cap:

— Nu, Nu! . . . s-a sfîrșit!. . . Nu va mai veni!. . .

Și se urcă în vagon. . .

Atunci, văzînd emoția tinerei mirese, antipaticul de Brignolles n-a putut să se abțină și, adresîndu-se avocatului André Hesse, care, dealtfel, l-a făcut să tacă într-un mod foarte brutal, după cum merita, a repetat:

— Priviți! Priviți! vă spun încă o dată că are ochi de nebună! Vai, Robert a greșit. . . ar fi făcut mai bine să aștepte!

Îl am încă pe Brignolles în fața ochilor pe cînd spunea asta, și-mi amintesc sentimentul de oroare pe care mi l-a provocat în acel moment. De mult nu mai aveam nici o îndoială că Brignolles e un tip necinstit și mai ales un invidios care nu-i ierta rudei sale faptul de a-l fi angajat într-o slujbă prea puțin însemnată. Avea o figură gălbuie și trăsături ascuțite. Totul la el inspira amărăciune, totul era alungit. Era înalt, cu brațe lungi, cu picioare lungi și cu un cap lunguieț. Totuși, în această alcătuire exista și o excepție: labele picioarelor și mîinile. Avea extremitățile mici și

aproape elegante. Sever apostrofat din cauza apropourilor sale răutăcioase, Brignolles simți brusc că tînărul avocat îi devine nesuferit, așa că îndată ce-și prezentă complimentele proaspeților căsătoriți, părăsi gara. Sau așa cel puțin am crezut, deoarece nu l-am mai văzut.

Mai erau încă trei minute pînă la plecarea trenului. Încă mai speram că Rouletabille va veni și fixam cu toții peronul, gîndindu-ne că vom vedea în sfîrșit figura simpatică a tînărului nostru prieten apărînd din grupul călătorilor grăbiți, aflați în întîrziere. Oare ce se întîmplase de nu se ivea, ca de obicei, în felul său caracteristic, dînd la o parte totul și pe toți, fără să-i pese cîtuși de puțin de protestele și strigătele ce-i însoțeau trecerea printr-o mulțime de oameni, în mijlocul căreia părea întotdeauna mai grăbit decît ceilalți? Ce făcea?... Se închideau deja ușile, se auzea cum se trîntesc cu zgomot; apoi invitațiile scurte ale conductorilor... „Poftiți în vagoane! Domnilor!... în vagoane!“... ultimii întîrziați... fluieratul ascuțit care dădea semnalul de plecare... apoi pufăitul zgomotos al locomotivei și trenul se puse în mișcare... Dar Rouletabille nicăieri!... Eram atît de triști și de mirați încît stăteam pe peron privind-o pe doamna Darzac, fără să ne treacă prin minte să-i urăm drum bun. Fiica profesorului Stangerson învălui peronul într-o ultimă privire și, în clipa în care trenul începu să accelereze, convinsă de-acum că nu-l va mai vedea pe tînărul ei prieten înainte de plecare, îmi întinse un plic prin ușa trenului...

— Pentru el! spuse ea...

Și brusc, în timp ce o teamă subită i se citea pe figură, adăugă cu o voce atît de stranie, încît n-am putut să nu mă gîndesc la nefastele cugetări ale lui Brignolles:

— La revedere prieteni!... *sau, mai curînd, adio!*

DISPOZIȚIA SCHIMBĂTOARE A LUI JOSEPH ROULETABILLE

Întorcîndu-mă singur de la gară nu puteam decît să fiu uimit de ciudata tristețe care mă năpădise și căreia nu-i puteam stabili cu precizie cauza. De la procesul de la

Versailles, la ale cărui peripeții participasem îndeaproape, mă împrietenisem de-a binelea cu profesorul Stangerson, cu fiica sa și cu Robert Darzac. Ar fi trebuit să fiu fericit grație acestui eveniment care părea să mulțumească pe toată lumea. Mă gîndeam că absența ciudată a tînărului reporter era unul din motivele acestei apatii. Rouletabille fusese considerat de familia Stangerson și de domnul Darzac drept salvatorul lor. Și asta mai ales de cînd Mathilde ieșise din spital, unde, timp de mai multe luni, urmase un tratament serios pentru boala sa de nervi. Fata ilustrului profesor citi cu mintea lucidă, în sfîrșit restabilită, stenograma dezbaterilor, din care Rouletabille apărea ca un tînăr erou miraculos. Ea își dăduse astfel seama de rolul extraordinar jucat de acest copil într-o dramă în care, fără el, ar fi fost, împreună cu toți cei pe care îi iubea, victima unei nenorociri. Astfel că nu existau amabilități, aproape materne, cu care să nu-l înconjoare pe prietenul meu. Se interesa de tot ce avea vreo legătură cu el; îi provocase mărturisirile, vrînd să știe despre Rouletabille mai mult decît știam eu și poate mai mult decît știa el însuși. Manifestase o curiozitate discretă, dar continuă, în privința nașterii lui, despre care nici unul dintre noi nu știa nimic și asupra căreia tînărul continua să păstreze tăcere cu un fel de orgoliu de neîmblînzit. Foarte impresionat de prietenia delicată a sărmanei femei, Rouletabille rămînea totuși extrem de rezervat, manifestînd în raporturile cu ea o politețe emoționantă, care mă surprindea de fiecare dată, pentru că venea de la un băiat pe care îl cunoscusem cu o fire atît de spontană, atît de exuberantă, atît de profund în prietenie sau aversiune. I-am mărturisit, nu numai o dată, ceea ce gîndeam și mi-a răspuns întotdeauna evaziv, făcînd totuși mult caz de sentimentele sale de devotament față de o persoană pe care o stima și pentru care ar fi fost gata să sacrifice totul, dacă soarta sau norocul i-ar fi dat ocazia să sacrifice ceva pentru cineva. Avea și momente cînd purtarea lui era de neînțeles. De exemplu, după ce în fața mea considerase o sărbătoare ocazia de a merge să se odihnească o zi întreagă la familia Stangerson, care închiriase pentru vară o casă frumoasă pe malurile Marnei, la Chennevières, nemaivrînd să locuiască la Glandier, și după ce se bucurase copilărește de perspectiva unui concediu atît de fericit, refuză deodată să mă însoțească, fără să aibă vreun motiv aparent. Și a trebuit să plec singur, lăsîndu-l în că-

măruța pe care și-o păstrase la întretăierea bulevardului Saint-Michel cu strada Monsieur-le-Prince. Eram supărat pe el pentru durerea ce i-o producea în felul acesta bunei domnișoare Stangerson.

Într-o duminică, exasperată de atitudinea prietenului meu, ea se hotărî să meargă împreună cu mine și să-l ia prin surprindere în refugiul său din cartierul Latin.

Cînd am ajuns, Rouletabille, care lucra la măsuța lui, și care răspunsese cu un energic „Intrați!" la bătaia mea în ușă, se ridică văzîndu-ne și deveni atît de palid, ... atît de palid, încît am crezut că va leșina.

— Dumnezeule! strigă Mathilde Stangerson repezindu-se spre el. Dar, înainte să ajungă la masa de care se sprijinea Rouletabille, acesta, mai iute decît ea, aruncase deja o geantă de marochin peste hîrtiile împrăștiate pe masă pentru a le ascunde complet.

Mathilde a observat, bineînțeles, gestul lui. S-a oprit foarte surprinsă.

— Te deranjăm? a întrebat ea pe un ton de reproș blînd.

— Nu! răspunse el, am terminat ceea ce lucram. O să vă arăt mai tîrziu. Este o capodoperă, o piesă în cinci acte, căreia nu reușesc să-i găsesc deznodămîntul.

Și a zîmbit. Curînd și-a revenit complet și ne-a spus o mie de caraghioslîcuri, mulțumindu-ne că venisem să-i deranjăm singurătatea. Vru neapărat să ne invite la cină și am mers toți trei să mîncăm într-un restaurant din cartierul Latin, la Foyot. Ce seară minunată! Rouletabille îi telefonase lui Robert Darzac care ni se alătură la desert. În perioada aceea domnul Darzac nu era cîtuși de puțin suferind și ciudatul Brignolles nu-și făcuse încă apariția în capitală. Ne-am distrat ca niște copii. În singuraticul Luxembourg seara aceea de vară fusese frumoasă și blîndă.

Înainte de a se despărți de domnișoara Stangerson, Rouletabille îi ceru iertare pentru purtarea ciudată pe care o avea cîteodată și își reproșă că are, de fapt, un caracter foarte urît. Mathilde îl îmbrățișă și la fel făcu și Robert Darzac. Iar el fu atît de emoționat încît, în timp ce îl conduceam pînă la ușă, nu-mi adresă nici un cuvînt, dar, în momentul despărțirii, îmi strînse mîna așa cum n-o mai făcuse niciodată. Ciudat tînăr! Vai! dacă aș fi știut! Cît îmi reproșez acum că, atunci, l-am judecat uneori puțin prea superficial...

Așadar, trist, trist, asaltat de presentimente pe care încercam în zadar să le alung, reveneam de la gara Lyon, amintindu-mi nenumăratele fantezii, ciudățenii și, uneori, capricii supărătoare ale lui Rouletabille de-a lungul ultimilor doi ani, dar totuși nimic, nimic din toate astea nu m-ar fi îndreptățit să prevăd ceea ce tocmai se petrecuse și, cu atît mai puțin, să găsesc o explicație. Unde era Rouletabille? Am fost la hotelul său din bulevardul Saint-Michel, spunîndu-mi că, dacă nu-l găsesc nici acolo, puteam cel puțin să las scrisoarea doamnei Darzac. Nu mică mi-a fost mirarea cînd, intrînd în hotel, l-am găsit pe valetul meu ducîndu-mi valiza! L-am rugat să-mi explice ce însemna asta și mi-a spus că nu știa nimic: că trebuia să-l întreb pe domnul Rouletabille.

Într-adevăr, în timp ce-l căutam peste tot, exceptînd, bineînțeles, propria-mi locuință, el se dusese acolo, la mine, în strada Rivoli, îi ceruse valetului să-l conducă în camera mea și să-i aducă o valiză pe care o umpluse, cu grijă, cu toată rufăria necesară unui domn care se pregătește să plece într-o călătorie de patru sau cinci zile. Apoi îi ordonase blegului meu de valet ca după o oră să aducă valijoara la hotelul său din bulevardul Saint-Michel. N-am făcut decît un salt pînă în camera prietenului meu, pe care l-am găsit aranjînd cu meticulozitate, într-o geantă de voiaj, obiecte de toaletă, lenjerie și o cămașă de noapte. Cît timp nu și-a terminat treaba, n-am putut afla nimic de la el, căci, în rezolvarea micilor probleme ale vieții curente, devenea de obicei scrupulos și, cu toată modestia mijloacelor sale de existență, ținea să trăiască foarte demn, avînd oroare de tot ceea ce ar fi avut mai mult sau mai puțin legătură cu viața de boem. Binevoi în sfîrșit să mă anunțe că „Vom pleca în vacanță de Paști" și, pentru că eram liber, iar ziarul său, *L'Époque*, îi acorda un concediu de trei zile, nu aveam altceva mai bun de făcut decît să mergem să ne odihnim „pe malul mării". Nici măcar nu i-am răspuns, atît eram de furios de felul în care se purtase și găseam absurdă ideea de a merge să admirăm oceanul sau Canalul Mînecii pe o vreme groaznică de primăvară, care în fiecare an, timp de două sau trei săptămîni, ne face să regretăm iarna.

Dar el nu se lăsă prea impresionat de tăcerea mea și luîndu-mi într-o mînă valiza, și în cealaltă geanta lui, mă împinse spre scară și mă urcă într-o trăsură care ne aștepta

în fața hotelului. O jumătate de oră mai tîrziu, ne găseam amîndoi într-un compartiment de clasa întîi al trenului cu direcția Nord, care se îndrepta spre Tréport, prin Amiens. Cînd am intrat în gara Creil, mă întrebă:

— De ce nu-mi dai scrisoarea care ți-a fost înmînată pentru mine?

L-am privit. Ghicise că doamna Darzac va suferi că nu-l vede în momentul plecării și că îi va scrie. Pentru asta nu trebuia să dai dovadă de prea multă abilitate. I-am răspuns:

— Pentru că nu meriți.

I-am făcut reproșuri usturătoare pe care însă nu le luă în seamă. N-a încercat nici măcar să se scuze, lucru ce mă enervă mai mult decît orice.

În sfîrșit, i-am dat scrisoarea. O luă, o privi și îi mirosi parfumul plăcut. Cum îl examinam cu curiozitate, încruntă sprîncenele, tăinuind, sub expresia aspră a feței, o puternică emoție. Dar pînă la sfîrșit nu mi-a putut-o ascunde decît sprijinindu-și fruntea de fereastră și adîncindu-se în contemplarea peisajului.

— Ei bine, l-am întrebat, n-o citești?

— Nu, mi-a răspuns, nu aici, ci acolo!

Am ajuns la Tréport în plină noapte, după șase ore de călătorie nesfîrșită, pe o vreme de cîine.

Vîntul dinspre mare ne îngheța și mătura cheiul pustiu. N-am întîlnit decît un vameș înfofolit în palton și în glugă, care se plimba pe podul canalului. Bineînțeles, nici o trăsură. Luminile cîtorva felinare pîlpîiau în cușeta lor de sticlă, reflectîndu-și strălucirea palidă în băltoacele mari, în care ne împotmoleam pe rînd, în timp ce ne aplecam sub rafalele de ploaie. Se auzea în depărtare zgomotul făcut de micii saboți de lemn ai vreunei localnice întîrziate, ce tropăia sonor pe pavaj. Dacă n-am căzut în gaura neagră a avanportului se datorează numai mirosului de murdărie care se ridica din prăpastie și zgomotului mareei care ne-a avertizat de pericol. Îl bombăneam din urmă pe Rouletabille, care înainta destul de greu prin această întunecime umedă. Totuși, cunoștea probabil locurile, dat fiind că tîrîș-grăpiș, biciuiți îngrozitor de stropii spulberați ai valurilor, am ajuns pe plajă, la ușa unicului hotel deschis în afara sezonului turistic. Rouletabille ceru imediat să mănînce și să se încălzească la foc, pentru că ne era foarte foame și foarte frig.

— Ei poftim! i-am zis, binevoiești să-mi comunici ce căutăm în acest loc, în afară de reumatismul care ne pîndește și de pleurezia care ne amenință?

Căci pentru moment Rouletabille tușea și nu reușea deloc să se încălzească.

— O! făcu el, îți voi spune. Am venit să căutăm *parfumul Doamnei în negru!*

Aceste cuvinte mă puseră pe gînduri în așa măsură încît n-am închis ochii toată noaptea. Afară vîntul dinspre mare continua să urle, rostogolind spre plaja prunduită imensul său vaier și năvălind apoi deodată, cu violență, pe ulițele orașului ca prin niște coridoare. Am avut impresia că aud mișcare în camera de alături care aparținea prietenului meu: m-am sculat și am deschis ușa. Deși era frig și vînt, el deschisese fereastra și l-am văzut clar cum trimitea săruturi întunericului. Săruta noaptea!

Am închis ușa și m-am întors discret să mă culc. A doua zi dimineață am fost trezit de un Rouletabille înspăimîntat. Obrazul lui purta semnele unei neliniști puternice și îmi întinse o telegramă care venea de la Bourg și care îi fusese reexpediată de la Paris, conform ordinului pe care îl dăduse. Iată mesajul: „Veniți imediat fără să pierdeți nici un minut. Am renunțat la călătoria în Orient și mergem să-l întîlnim pe domnul Stangerson la Menton, la familia Rance, la Rochers Rouges. Această telegramă trebuie să rămînă secretă. *Nu trebuie să speriem pe nimeni.* Invocați pretextul unui concediu sau orice doriți, numai veniți! Telegrafiați-mi post restant la Menton. Repede, repede, vă aștept. Al dumneavoastră disperat, Darzac".

PARFUMUL

— Ei bine, am strigat sărind din pat. Asta nu mă miră!

— N-ai crezut niciodată în moartea lui? mă întrebă Rouletabille cu o emoție pe care nu mi-o puteam explica, cu toată gravitatea situației în care ne aflam, în condițiile

în care trebuia să respectăm întocmai termenii telegramei domnului Darzac.

— Nu prea, am zis eu. Avea atîta nevoie să fie considerat mort, încît nu era mare lucru să sacrifice niște hîrtii cu ocazia scufundării vasului Dordogne. Dar, ce ai prietene? Pari foarte slăbit. Ești bolnav...?

Rouletabille s-a prăbușit pe un scaun. Mi-a mărturisit, la rîndul său, cu o voce aproape tremurîndă că nici el nu crezuse cu adevărat în moartea *lui Larsan* decît odată cu terminarea ceremoniei de căsătorie. Tînărul nu putea concepe că, dacă ar mai fi fost încă în viață, Larsan ar fi lăsat să se înfăptuiască actul prin care Mathilde Stangerson devenea soția domnului Darzac. Ar fi fost de ajuns doar să se arate pentru a împiedica căsătoria și, oricît de periculos ar fi fost pentru el acest lucru, n-ar fi ezitat s-o facă, cunoscînd sentimentele religioase ale fiicei profesorului Stangerson și știind bine că ea n-ar fi consimțit niciodată să-și lege soarta de un alt bărbat, atîta timp cît mai trăia primul ei soț. În zadar ar fi fost invocată în fața ei nulitatea acelei prime căsătorii din punct de vedere al legilor franceze, căci nu era mai puțin adevărat că un preot făcuse din ea, pentru totdeauna, soția unui ticălos!

Și Rouletabille, ștergîndu-și sudoarea care-i curgea pe frunte, adăugă:

— Vai! amintește-ți, prietene... În ochii lui Larsan „casa parohială nu și-a pierdut din farmec, și nici grădina din strălucire".

Am pus mîna pe mîna lui Rouletabille. Avea febră. Am vrut să-l liniștesc, dar nu mă auzea.

— Și iată, se pare că a așteptat să-și facă apariția *după* căsătorie, la cîteva ore după căsătorie. Deoarece, pentru mine ca și pentru tine, Sainclair, nu-i așa? telegrama domnului Darzac nu ar însemna nimic dacă n-ar vrea să spună că *celălalt a revenit*.

— Bineînțeles!... dar poate domnul Darzac s-a înșelat!...

— O, domnul Darzac nu-i un copil căruia îi este frică... Totuși trebuie să sperăm, trebuie să sperăm, nu-i așa Sainclair, că s-a înșelat! Nu, nu! nu este posibil, ar fi prea cumplit!... prea cumplit... prietene! prietene!... O! Sainclair, ar fi prea teribil!...

Nu-l văzusem niciodată pe Rouletabille atît de agitat, nici chiar cu ocazia celor mai îngrozitoare evenimente de la

Glandier. Acum se ridicase... Mergea prin cameră, mișcînd, fără motiv, obiectele din loc, apoi mă privi repetînd: „Prea cumplit!... prea cumplit!"

I-am demonstrat că nu era normal să fie atît de îngrijorat din cauza unei telegrame care nu dovedea nimic și putea fi rezultatul unei vedenii... Și apoi, am adăugat eu, nu era momentul să se lase pradă unei asemenea spaime, de neiertat pentru un tînăr de valoarea lui, mai ales că, fără îndoială, va fi nevoie să ne păstrăm tot cumpătul.

— De neiertat!... Într-adevăr, Sainclair... de neiertat!...

— Dar în sfîrșit, dragul meu... Mă înspăimînți...! Ce se întîmplă?

— Vei afla... Situația este groaznică... Cum de n-a murit?

— Și la urma urmelor, ce te face să crezi că nu e mort?

— Înseamnă, înțelegi, Sainclair... Șșșt!... Taci... Taci, Sainclair!... Înseamnă, ei bine, că *dacă el trăiește, eu aș prefera să fiu mort!*

— Nebunule! Nebunule! Nebunule! tocmai dacă trăiește trebuie să trăiești și tu ca s-o aperi pe *ea!*

— Vai! Vai! este adevărat ce ai spus acum Sainclair!... Este foarte adevărat! Mulțumesc prietene!... Ai pronunțat singurul cuvînt care mă poate ține în viață: *ea!* Poți să-ți închipui! Nu mă gîndeam decît la mine! Nu mă gîndeam decît la mine...

Și Rouletabille, rînji, iar adevărul este că și mie, la rîndul meu, mi s-a făcut frică, văzîndu-l astfel și l-am rugat, strîngîndu-l în brațe, să-mi spună de ce era atît de înspăimîntat, de ce vorbea de moarte, de ce rînjea în felul acela...

— Ca unui prieten, celui mai bun prieten al tău, Rouletabille!... Vorbește, vorbește! Descarcă-ți sufletul!... Spune-mi secretul tău! spune-mi-l, pentru că te înăbușă!... Eu îmi deschid sufletul în fața ta...

Rouletabille își puse mîna pe umărul meu... și privindu-mă adînc în ochi, îmi spuse:

— Vei afla totul Sainclair, vei ști la fel de mult ca mine și vei fi la fel de înspăimîntat ca mine, prietene, pentru că ești bun și pentru că știu că mă iubești!

Spunîndu-mi toate astea mă așteptam să cadă pe gînduri...

După un timp mi-a cerut mersul trenurilor şi mi-a spus:

— Vom pleca la ora unu, iarna nu există tren direct între oraşul Eu şi Paris; nu vom ajunge la Paris decît la ora şapte. Dar vom avea destul timp să ne facem geamantanele şi să luăm de la gara Lyon trenul de ora nouă în direcţia Marseille şi Menton.

Nu-mi cerea nici măcar părerea; mă ducea la Menton, cum mă dusese şi la Tréport; ştia că în împrejurările de faţă nu-i puteam refuza nimic. Căci văzîndu-l într-o stare atît de neobişnuită, nu l-aş fi părăsit chiar dacă nu m-ar fi vrut lîngă el. Şi apoi, începea vacanţa şi treburile de la Palatul de justiţie îmi lăsau libertate deplină.

— Mergem deci spre Eu? l-am întrebat.

— Da, vom lua trenul de acolo. Ne trebuie cel mult o jumătate de oră să ajungem cu trăsura de la Tréport la Eu. . .

— Vom rămîne puţin în acest ţinut, am zis eu. . .

— Destul, sper. . . destul, vai, pentru motivul venirii mele aici!. . .

M-am gîndit la parfumul Doamnei în negru şi am tăcut. Rouletabille îmi spusese doar că voi afla totul. M-a dus pe dig. Vîntul era încă puternic şi a trebuit să ne adăpostim în spatele farului. Stînd cu faţa spre mare, a închis ochii şi a rămas o clipă pe gînduri.

— Aici, mi-a spus el, în sfîrşit, am văzut-o pentru ultima oară.

Privi banca de piatră.

— Ne-am aşezat aici; m-a strîns la pieptul ei. Eram un copilaş; aveam nouă ani. Mi-a spus să rămîn acolo, pe bancă, apoi a plecat şi n-am mai revăzut-o niciodată. Era într-o seară,. . . o seară blîndă de vară, seara înmînării premiilor. O! ea n-a asistat la festivitate, dar eu ştiam că va veni în seara aceea. . ., o seară plină de stele şi atît de limpede, încît am sperat, pentru o secundă, să-i zăresc obrazul. Suspinînd, ea se acoperise totuşi cu vălul. Apoi a plecat. N-am mai văzut-o niciodată. . .

— Şi tu prietene?

— Eu?

— Da, ce-ai făcut? Ai rămas mult timp pe această bancă?

— Aş fi vrut. . . dar birjarul a venit să mă ia şi m-am întors la. . .

— Unde?

— Ei bine dar, la liceu.

— Există deci un liceu la Tréport?

— Nu, dar există unul la Eu, m-am întors la liceul din Eu.

Îmi făcu semn să-l urmez.

— Mergem acolo, spuse el. . . Cum vrei să mai ştiu ce-a mai rămas? Au fost prea multe furtuni!. . .

O jumătate de oră mai tîrziu eram la Eu. În josul străzii Maronnier, trăsura noastră rula cu zgomot pe pavajul dur al pieţii centrale, reci şi pustii, în timp ce birjarul îşi anunţa sosirea pocnind din bici cu mişcări ample şi umplînd micul oraş amorţit de vaierul sfîşietor al curelei de piele. În curînd, pe deasupra acoperişurilor, se auzi sunînd un orologiu — cel al liceului, îmi spuse Rouletabille — şi apoi totul se scufundă în tăcere. Calul şi trăsura se opriseră. Birjarul dispăruse într-o cîrciumă. Intrarăm în umbra îngheţată a înaltei biserici care străjuia piaţa pe o latură. Rouletabille privi o clipă înspre castelul a cărui siluetă din cărămizi roşii, dominată de acoperişuri înalte, stil Ludovic al XIII-lea, îşi etala faţada-i tristă, plîngîndu-şi parcă prinţii exilaţi; examină melancolic clădirea pătrată a primăriei care îndrepta spre noi vîrful neprietenos al steagului său murdar, casele tăcute, cafeneaua „Paris“ — localul domnilor ofiţeri —, prăvălia frizerului, a librarului. Nu de aici îşi cumpărase el primele cărţi noi, plătite de Doamna în negru?. . .

— Nimic nu s-a schimbat.

În pragul librăriei, un cîine bătrîn, fără culoare, îşi întindea leneş botul pe labele-i îngheţate.

— Este Cham! zise Rouletabille. O! îl recunosc! Este Cham! Este bunul meu Cham!

Şi îl strigă;

— Cham! Cham!. . .

Cîinele se ridică şi veni spre noi, ascultînd vocea care-l chema. Făcu, cu greu, cîţiva paşi, ne mirosi şi se întoarse să se întindă pe prag, indiferent.

— O! spuse Rouletabille, el este!. . . dar nu mă mai recunoaşte.

Mă trase pe o străduţă pavată cu pietre ascuţite, care cobora o pantă înclinată. Mă ţinea de mînă şi-l simţeam cît era de agitat. În curînd ne-am oprit în faţa unui mic templu, în stil iezuit, care-şi înălţa în faţa noastră pridvorul ornat cu nişte semicercuri de piatră, un fel de „console răsturnate“, caracteristice unei arhitecturi ce nu con-

tribuise cu nimic la gloria secolului al XVII-lea. Împingînd o portiță joasă, Rouletabille mă făcu să intru sub o arcadă armonioasă, la capătul căreia se aflau îngenunchiate, pe piatra mormintelor goale, magnificele statui de marmură ale Caterinei de Clèves și Guise le Balafré.

— Capela liceului, îmi spuse încetișor tînărul.

Înăuntru nu era nimeni.

Am traversat-o în grabă. Rouletabille împinse foarte ușor o ușă dublă care dădea în stînga, spre un fel de streașină.

— Ei, zise el foarte încet, totul merge bine. În felul ăsta vom intra în liceu și portarul nu mă va vedea. Cu siguranță că m-ar recunoaște!

— Și ce-ar fi rău în asta?

Dar tocmai atunci, un bărbat cu capul descoperit și cu o legătură de chei în mînă, trecu prin fața streașinii, iar Rouletabille se retrase în umbră.

— Este moș Simon! Vai! cum a îmbătrînit. A chelit. Atenție!... este ora cînd mătură sala de studii a celor mici. Toată lumea este în clasă. O! vom fi liberi cu adevărat. Nu mai rămîne decît mama Simon în ghereta sa, numai să nu fi murit... În orice caz, nu ne va zări de aici. Dar să așteptăm! Iată că moș Simon se întoarce!

De ce ținea atît de mult Rouletabille să nu fie văzut? De ce! Cu siguranță nu știam nimic despre acest băiat pe care credeam că-l cunosc atît de bine! Fiecare oră petrecută împreună cu el îmi oferea întotdeauna cîte o surpriză. Așteptînd ca moș Simon să ne lase cale liberă, Rouletabille și cu mine reușirăm să ieșim de sub streașină fără să fim văzuți și, ascunși într-un colț al unei mici grădini interioare, în spatele unor arbuști, puteam acum, aplecați pe deasupra unei balustrade de cărămidă, să contemplăm în voie, din ascunzătoarea noastră, vastele curți și clădirile liceului care se întindeau la picioarele noastre. Rouletabille mă strînse de braț, ca și cînd i-ar fi fost frică să nu cadă...

— Dumnezeule, zise el cu o voce răgușită... totul a fost schimbat! A fost demolată vechea clasă „unde am găsit cuțitul“, iar curtea interioară unde „au fost ascunși banii“ a fost mutată mai departe... Doar ele, zidurile capelei, nu și-au schimbat locul!... Privește Sainclair, apleacă-te; această ușă care dă spre subsolul capelei este ușa clasei mici. I-am trecut pragul de atîtea ori, Dumnezeule! cînd eram copilaș. Dar niciodată, niciodată nu plecam de acolo

atît de bucuros, chiar în timpul celor mai vesele recreații ca atunci cînd moș Simon venea să mă caute să merg la vorbitor unde mă aștepta Doamna în negru!... Dumnezeule! numai să nu se fi atins de vorbitor!...

Riscă o privire în urmă, apoi, întinse gîtul.

— Nu! Nu!... Iată vorbitorul!... lîngă arcadă... este prima ușă la dreapta, ... acolo venea ea... acolo vom merge imediat după ce va coborî moș Simon...

Îi clănțăneau dinții.

— E cumplit, zise el, cred că voi înnebuni... Ce vrei! Este peste puterile mele, nu-i așa? Chiar ideea că o să revăd vorbitorul unde ea mă aștepta. Nu trăiam decît cu speranța de-a o revedea și cînd ea pleca, deși îi promiteam întotdeauna că voi fi înțelegător, mă cuprindea o disperare atît de neagră, încît, de fiecare dată, tuturor le era teamă pentru sănătatea mea. Nu reușeau să mă scoată din apatie decît spunîndu-mi că dacă mă îmbolnăvesc n-o voi mai revedea niciodată. Pînă la vizita următoare rămîneam cu amintirea și cu parfumul ei. Cum niciodată n-am putut să-i văd clar chipul ei drag și fiindcă mă îmbătam, pînă la leșin, cu parfumul ei, atunci cînd mă strîngea în brațe, îmi aminteam mai bine parfumul decît imaginea ei.

În zilele care urmau vizitei sale, mă duceam cîteodată în timpul recreațiilor pînă la vorbitor și cînd era gol, ca astăzi, inspiram și expiram cu religiozitate aerul pe care îl respirase ea, făceam provizii din atmosfera prin care ea trecuse o clipă și ieșeam cu sufletul îmbălsămat. Era cel mai delicat, mai subtil și, cu siguranță, cel mai natural, cel mai dulce parfum din lume și credeam că nu-l voi mai întîlni niciodată pînă în ziua aceea de care ți-am vorbit, Sainclair... îți amintești... ziua recepției de la Elysée.

— În ziua aceea, prietene ai întîlnit-o pe Mathilde Stangerson...

— Este adevărat... răspunse el cu o voce tremurîndă.

... Vai! dacă aș fi știut atunci că fiica profesorului Stangerson, cu ocazia primei sale căsătorii în America, avusese un copil, un fiu, care ar fi trebuit să aibă, dacă ar mai fi fost în viață, vîrsta lui Rouletabille, poate că după călătoria prietenului meu acolo, unde cu siguranță culesese informații, aș fi înțeles în sfîrșit emoția, durerea, neliniștea ciudată pe care o avea cînd pronunța numele Mathildei Stangerson în acest liceu unde venea altădată Doamna în negru!

Se lăsă o tăcere pe care într-un tîrziu am îndrăznit s-o tulbur.

— Şi nu ai ştiut niciodată de ce Doamna în negru n-a mai revenit?

— O! zise Rouletabille, sînt sigur că Doamna în negru a revenit. Numai că eu plecasem!...

— Cine venise să te ia?

— Nimeni! Fugisem!...

— De ce? Ca s-o cauţi?

— Nu! Nu! ca să fug de ea, ca să fug de ea, îţi spun Sainclair!... Dar ea a revenit!... sînt sigur că a revenit.

— Trebuie să fi fost disperată că nu te-a mai găsit...!

Rouletabille îşi ridică mîinile spre cer, dînd din cap.

— Ştiu eu? Cine poate şti?... Vai! Sînt foarte nenorocit!... Şşşt! prietene! şşşt!... moş Simon... acolo... Pleacă... în sfîrşit!... Repede!.. la vorbitor!...

Am ajuns acolo din trei paşi. Era o cameră obişnuită, destul de mare, cu perdele albe, sărăcăcioase, la ferestrele goale. Avea şase scaune de paie aliniate lîngă perete, o oglindă deasupra căminului şi o pendulă. Înăuntru era destul de întuneric.

Intrînd în această încăpere, Rouletabille îşi scoase şapca cu unul din acele gesturi de respect şi de pioşenie pe care nu le ai de obicei decît atunci cînd pătrunzi într-un loc sacru. Se înroşise foarte tare şi înainta cu paşi mici, foarte stînjenit, învîrtindu-şi şapca de călătorie în mînă. Se întoarse spre mine şi, foarte încet, mai încet încă decît îmi vorbise în capelă, îmi spuse:

— Vai! Sainclair! iată vorbitorul!... Uite, atinge-mi mîinile, ard... sînt roşu, nu-i aşa? eram întotdeauna roşu cînd intram aici şi ştiam că o voi găsi înăuntru! Desigur, am fugit... mă sufoc... n-am putut aştepta, nu-i aşa?... O! inima, inima care îmi bate ca atunci cînd eram mic... Uite, ajungeam aici... acolo la uşă, şi apoi mă opream ruşinat... Dar observam în colţ umbra ei întunecată; întindea braţele în care mă aruncam şi, imediat, îmbrăţişîndu-ne, plîngeam!... Era bine! Era mama, Sainclair!... O! nu ea mi-a spus, dimpotrivă, ea îmi spunea că mama este moartă şi că era o prietenă a mamei. Numai că eu ştiam bine că ea este mama mea pentru că îmi spunea să o strig tot „Mămico!“ şi pentru că plîngea cînd o îmbrăţişam. Uite, venea la asfinţit, cînd nu era încă lumina aprinsă în vorbitor şi se aşeza întotdeauna acolo, în acel colţ întunecos. Sosind,

punea pe pervazul acestei ferestre un pachet mare, alb, strîns cu o sfoară roz. Era o brioşă. Îmi plac enorm brioşele, Sainclair!...

Şi Rouletabille nu se mai putu abţine. Se sprijini cu cotul de cămin şi plînse, plînse...! Cînd se linişti puţin, ridică capul, mă privi şi îmi surîse trist. Apoi, foarte obosit se aşeză. Nu aveam nici o intenţie să-i vorbesc. Simţeam că nu cu mine vorbea el, ci cu amintirile sale...

L-am văzut scoţînd de la piept scrisoarea pe care i-o dădusem şi, cu mîinile tremurînde, o desfăcu. O citi încet. Deodată mîna îi căzu şi scoase un geamăt. El, care fusese adineauri atît de roşu, devenise palid, atît de palid, încît ai fi zis că tot sîngele i se scursese din inimă. Am făcut o mişcare, dar mi-a interzis cu un gest să mă apropii. Apoi a închis ochii.

Aş fi putut crede că dormea. Atunci m-am îndepărtat încetişor, în vîrful picioarelor, aşa cum faci în camera unui bolnav. M-am sprijinit de o fereastră care dădea spre curtea mică, dominată de un castan înalt. Cît timp am stat acolo privind castanul? Ştiu eu?... Ştiu eu ce-am fi răspuns cuiva de-al casei care ar fi intrat în acel moment în vorbitor? Mă gîndeam confuz la soarta stranie şi misterioasă a prietenului meu, la acea femeie care poate era sau nu mama lui!... Rouletabille era atunci atît de tînăr..., avea atîta nevoie de o mamă, încît poate îşi făurise una în imaginaţia lui. Rouletabille! Ce alt nume îi cunoşteam? Joseph Joséphin. Fără îndoială îşi făcuse primele studii aici sub acest nume. Joseph Joséphin, cum spunea redactorul şef de la *Époque*: „Ăsta nu-i nume“. Şi acum de ce a venit aici? Să caute urma unui parfum! Să retrăiască o amintire?... o iluzie?

La zgomotul pe care l-a făcut, m-am întors. Era în picioare; părea foarte calm; faţa i se luminase ca a celor care tocmai au repurtat o victorie interioară.

— Sainclair, trebuie să plecăm acum... Să mergem, prietene!... Să mergem!...

A părăsit vorbitorul fără măcar să privească în urmă. L-am urmat.

Pe strada pustie, unde am reuşit să ajungem fără să fim remarcaţi, l-am oprit şi l-am întrebat neliniştit:

— Ei bine, prietene... Ai regăsit parfumul Doamnei în negru?...

Desigur! a văzut că-l întrebasem, sincer, plin de dorinţa

fierbinte ca această vizită în locurile copilăriei să-i readucă puțină pace în suflet.

— Da, zise el cu gravitate... Da, Sainclair l-am regăsit...

Și mi-a arătat scrisoarea fiicei profesorului Stangerson. L-am privit cu gura căscată, neînțelegînd pentru că nu știam... Atunci, mi-a luat mîinile și, ochi în ochi, mi-a spus:

— Îți voi încredința un mare secret, Sainclair, secretul vieții mele și poate, într-o zi, secretul morții mele... Orice se va întîmpla va muri odată cu tine și cu mine! Mathilde Stangerson a avut un copil... un fiu, acest fiu este mort, *este mort pentru toată lumea, în afară de tine și de mine.*

M-am dat înapoi, cuprins de uimire, buimăcit de o asemenea mărturisire... Rouletabille, fiul Mathildei Stangerson!... Apoi, deodată, am simțit un șoc încă și mai puternic... Dar atunci!... Dar atunci!... Rouletabille era fiul lui Larsan!

Vai! Înțelegeam acum toate ezitările lui Rouletabille... Înțelegeam de ce, în acea dimineață, presimțind adevărul, prietenul meu spusese:

— De ce n-a murit? Dacă *el* trăiește, eu aș prefera să fiu mort!

Rouletabille citi, desigur, această frază în ochii mei și-mi făcu doar un semn care voia să spună: „Asta e Sainclair, cum ai înțeles!“

Apoi își sfîrși gîndul cu glas tare:

— Trebuie să păstrăm secretul!

Sosiți la Paris, ne-am despărțit pentru a ne întîlni din nou în gară. Aici, Rouletabille îmi întinse o nouă telegramă care venea din Valence și era semnată de profesorul Stangerson. Iată-i textul: „Domnul Darzac mi-a spus că aveți cîteva zile de concediu. Am fi cu toții foarte fericiți dacă ați putea veni să le petreceți împreună cu noi. Vă așteptăm la Rochers Rouges, la domnul Arthur Rance, care va fi încîntat să vă prezinte soției sale. Și fiica mea ar fi foarte fericită să vă vadă. Ea se alătură rugăminților mele. Cu prietenie.“

În sfîrșit, în timp ce urcam în tren, portarul hotelului lui Rouletabille apăru în fugă pe peron aducîndu-ne o a treia telegramă. Aceasta venea de la Menton și era semnată de Mathilde. Nu cuprindea decît un singur cuvînt: „Ajutor“.

LA DRUM

Acum știu totul. Rouletabille tocmai mi-a povestit extraordinara și aventuroasa sa copilărie și am aflat de ce atunci nu s-a temut de nimic mai mult decît de posibilitatea ca doamna Darzac să descopere secretul care-i despărțea.

Nu îndrăznesc să spun nimic, să dau vreun sfat prietenului meu. Vai! nenorocitul băiat!... cînd a citit în telegramă *„Ajutor“* a dus-o la buze și apoi, strivindu-mi mîna, mi-a spus:

— Dacă ajung prea tîrziu, *mă voi răzbuna.*

Vai, cîtă energie rece și sălbatică e în aceste cuvinte! Din cînd în cînd, un gest brusc trădează pasiunea sufletului său, dar, în general, e calm. E de un calm înspăimîntător... Ce hotărîre a luat în liniștea vorbitorului, în timp ce a rămas nemișcat, cu ochii închiși, în colțul unde se așeza Doamna în negru?...

Acum, pe cînd ne îndreptăm spre Lyon și Rouletabille visează întins în cușeta lui, complet îmbrăcat, vă voi spune cum și de ce copilul a fugit din liceul din Eu și ce s-a întîmplat cu el.

Rouletabille fugise din liceu ca un hoț! Nu e nevoie deloc să folosesc un alt cuvînt, pentru că fusese într-adevăr acuzat de furt! Iată ce s-a întîmplat: împlinise nouă ani și avea deja o inteligență extraordinar de precoce, era interesat să rezolve cele mai ciudate, cele mai dificile probleme. Cu o logică surprinzătoare, aproape incomparabilă din punct de vedere al limpezimii ei, a repeziciunii și coerenței raționamentelor, își uluia profesorul de matematică prin modul său *filozofic* de muncă. Nu putuse învăța niciodată tabla înmulțirii și socotea pe degete. Operațiile le făceau de obicei colegii săi, așa cum un servitor îndeplinește o sarcină inferioară. Dar, mai înainte, le indica modul de rezolvare a problemei. Necunoscînd încă principiile algebrei clasice, inventase pentru folosința sa personală o algebră, făcută din semne bizare ce aminteau scrierea cuneiformă, cu ajutorul căreia marca toate etapele raționamentului său matematic ajungînd astfel să noteze formule generale pe care le înțelegea numai el. Profesorul îl compara, mîndru, cu Pascal, care găsise singur, în geometrie, primele teoreme ale lui Euclid. Aplica la viața de toate zilele această admirabilă

calitate de a raționa. Și asta în mod practic, obișnuit, adică, de exemplu, dacă vreun necunoscut, să zicem, dintr-un grup de zece persoane, comitea ceva, vreo farsă de școlar, vreun scandal, un denunț sau o pîră îl *descoperea* aproape în mod fatal după datele morale ce-i erau furnizate sau după observațiile sale personale. Asta în ceea ce privește partea morală; pentru partea materială, nimic nu-i părea mai simplu decît să regăsească un obiect ascuns sau pierdut... sau furat... Aici, mai ales dădea dovadă de o imaginație ieșită din comun, ca și cînd natura, cu echilibrul său incredibil, după ce crease un tată ce era geniul rău al hoției, a vrut ca el să dea naștere unui fiu care să fie geniul bun al celor înșelați.

Această calitate ciudată, după ce i-a adus, în cîteva împrejurări, mai curînd amuzante, legate de niște obiecte furate, succese și stimă în rîndul personalului colegiului, i-a fost într-o zi fatală. Descoperise într-un mod atît de surprinzător o mică sumă de bani, ce fusese furată supraveghetorului general, încît nimeni n-a vrut să creadă că această descoperire se datora numai inteligenței și perspicacității sale. Această ipoteză, li s-a părut, evident, tuturor imposibilă; și curînd, datorită unei coincidențe nefericite de timp și de loc, a sfîrșit prin a fi considerat drept hoț. Au vrut să-l determine să-și recunoască vina.; s-a apărat cu o energie indignată, care i-a adus o pedeapsă severă; dirigintele întreprinse o anchetă, dar, din cauza obișnuitei lașități a copiilor, Joseph Joséphin n-a fost apărat de micii săi colegi. Unii s-au plîns că de cîtăva vreme li se fură cărțile, rechizitele și îl acuzară, categoric, pe cel ce era de-acum ținta învinuirilor. Faptul că nu i se cunoșteau părinții și nu se știa „de unde vine“ i-a fost, mai mult ca oricînd, în această mică lume, reproșat ca o crimă. Cînd vorbeau de el îi spuneau „hoțul“. Se bătu și fu învins pentru că nu era prea puternic. Era disperat. Ar fi vrut să moară. Dirigintele, care altfel era cel mai bun dintre oameni, convins, din păcate, că avea de-a face cu un caracter corupt, asupra căruia trebuia să producă o impresie puternică pentru a-l face să înțeleagă grozăvia actului său, îl minți că dacă nu-și mărturisește furtul nu-l vor mai ține acolo și că, în orice caz, era hotărît să-i scrie chiar în acea zi persoanei care se interesa de el, doamnei Darbel — era numele pe care și-l dăduse ea — pentru ca să vină să-l ia. Copilul nu spuse nimic și se lăsă condus într-o cameră micuță, unde

a fost închis. A doua zi a fost căutat în zadar. Fugise. Se gîndise că dirigintele, căruia îi fusese încredințat de la cea mai fragedă vîrstă — el nici nu-și amintea cîtuși de puțin vreo altă ambianță decît cea a colegiului — se arătase întotdeauna bun cu el și dacă se comporta astfel, era pentru că îl credea vinovat. Nu exista nici un motiv pentru ca Doamna în negru să nu creadă și ea că el furase. Prefera să moară mai curînd decît să treacă drept hoț în ochii Doamnei în negru! Și evadase, sărind noaptea peste zidul grădinii. Fugise imediat la rîu, în care se aruncă, plîngînd, după ce adresase un ultim gînd Doamnei în negru. Din fericire, disperat cum era, sărmanul copil uitase că știa să înoate.

Am povestit destul de detailat acest incident din copilăria lui Rouletabille, deoarece sînt sigur că în împrejurările actuale va fi înțeleasă toată importanța lui. Neștiind că este fiul lui Larsan, Rouletabille se gîndea la această tristă întîmplare îndurerat doar de ideea că Doamna în negru ar fi putut să creadă că era într-adevăr un hoț.; dar de cînd își închipuia că are certitudinea — și era o bănuială prea bine fondată, din păcate! — legăturii naturale și legale care îl unea cu Larsan, ce durere, ce suferință infinită trebuie să-l fi măcinat! Mama lui, aflînd întîmplarea, se va fi gîndit că instinctele criminale ale tatălui se perpetuaseră în fiu și poate... și poate — idee mai crudă decît însăși moartea — s-a bucurat de dispariția lui!

Căci a fost considerat mort. S-au găsit toate urmele fugii sale pînă la rîu și i-a fost pescuită șapca. Cum a reușit să supraviețuiască în realitate? Într-un mod neobișnuit. Ieșind din rîu și hotărît să părăsească ținutul, băiatul, căutat peste tot, în apă și pe pămînt, inventă un mod deosebit de original de a traversa regiunea fără nici o problemă. Și nici măcar nu citise *Scrisoarea furată*. Propriul său geniu îl ajutase. Raționă ca de obicei. Auzise adesea și știa bine atîtea povești despre copiii turbulenți și încăpățînați care, atrași de aventură, fugeau de acasă și se ascundeau ziua pe cîmp sau prin păduri, mergînd noaptea, dar care de altfel, erau repede găsiți, de jandarmi sau obligați să revină acasă pentru că, după puțin timp, începeau lipsurile și nu aveau curajul să ceară de mîncare pe unde treceau, drumul fiind supravegheat. Micul nostru Rouletabille dormea însă noaptea, la fel ca toată lumea și se deplasa în plină zi, fără să se ascundă de nimeni. Numai că, după ce își uscă hainele

— din fericire era la începutul verii și n-a trebuit să sufere de frig — le sfîșie, transformîndu-le în niște zdrențe cu care se acoperi și cerși în văzul lumii, murdar și flenduros; întindea mîna spunînd trecătorilor că părinții îl băteau dacă nu aducea bănuți. Era luat astfel drept copilul vreunor țigani care aveau mereu cîte o căruță prin împrejurimi. În curînd veni timpul fragilor. Îi culegea și îi vindea în coșulețe făcute din frunze și ramuri.

Mi-a mărturisit că dacă n-ar fi fost obsedat de gîndul cumplit că Doamna în negru putea să-l creadă hoț, ar fi păstrat cea mai fericită amintire din această perioadă a vieții sale. Ingeniozitatea și curajul l-au ajutat în tot timpul acestei expediții ce dură luni de zile. Dar încotro se îndrepta? Spre Marsilia! Era ținta lui.

Văzuse într-o carte de geografie imagini din Sud și niciodată nu privise acele poze fără să nu suspine, gîndindu-se că, probabil, nu va cunoaște niciodată acel ținut încîntător. Trăind ca un țigan, cunoscu o micuță caravană de țigani nomazi, care aveau același drum și care se duceau la Saintes-Maries-de-la-Mer — în Crau — pentru a-și alege regele. Le făcuse mici servicii acestor oameni, reușind să se facă îndrăgit, și cum ei nu au obiceiul să ceară actele trecătorilor, n-au vrut să afle mai mult. Credeau că, fiind victima unui tratament neomenos, copilul fugise din vreo baracă de actori de circ, așa că îl luară cu ei. A mers așa pînă în Sud. În apropiere de Arles i-a părăsit și a ajuns în sfîrșit la Marsilia. Aici era paradisul, o vară continuă și... portul! Acesta reprezenta o resursă inepuizabilă pentru micii vagabonzi ai orașului. Pentru Rouletabille însemna o comoară. [illegible] după bunul său plac, pe măsura nevoilor, care nu erau deloc mari. Se făcu, de exemplu, „pescuitor de portocale“. Într-o dimineață, tocmai cînd exersa această meserie rentabilă, făcu pe chei cunoștință cu un ziarist din Paris, domnul Gaston Leroux, și această întîlnire avea să influențeze atît de mult soarta lui Rouletabille, încît nu cred c-ar fi de prisos să prezint aici articolul în care redactorul de la ziarul *Matin* a povestit acea întîlnire memorabilă:

MICUL PESCUITOR DE PORTOCALE

Coboram spre chei, în timp ce soarele, răzbătînd în sfîrșit prin cerul înnorat, atingea cu razele sale oblice straiele aurii ale bisericii Notre-Dame-de-la-Garde. Lespezile de asfalt erau încă

umede și ne oglindeau imaginea sub pași. Mulțimea de marinari, docheri și hamali se agita în jurul bîrnelor groase, venite din pădurile din nord, punînd în mișcare scripeții și trăgînd cablurile. Vîntul aspru din larg, strecurîndu-se fățarnic printre turnul Saint-Jean și fortul Saint-Nicolas își desfășura îmbrățișarea-i brutală peste apele neliniștite ale Portului Vechi. Una lîngă alta, bord lîngă bord, micile ambarcațiuni își întindeau brațele cu velele strînse și săltau ritmic. Alături de ele, obosite de ruliu, sătule de legănatul pe mări necunoscute, zile și nopți în șir, carenele greoaie se odihneau liniștite, îndreptîndu-și catargele înalte și imobile spre cerul zdrențuit. Pătrunzînd prin pădurea de vergi și de gabii, ce se înălța în văzduh, privirea mi-a ajuns pînă la turnul care dovedea că acum douăzeci și cinci de secole copiii anticei Phoce aruncaseră ancora pe această coastă binecuvîntată, venind pe drumurile de apă ale Ioniei. Apoi mi-am îndreptat din nou atenția spre lespezile cheiului și l-am zărit pe micul pescuitor de portocale.

Era în picioare, cocoșat sub zdrențele unei haine ce-i ajungea pînă la călcîie, cu capul descoperit și cu picioarele goale, cu părul blond și cu ochii negri; cred că avea vreo nouă ani. Un sac de pînză îi atîrna de o sfoară, trecută ca o bretea peste umăr. Își ținea pumnul stîng în șold, iar mîna dreaptă i se sprijinea pe un baston de trei ori mai lung decît el, care se termina cu o măciulie de plută. Copilul stătea nemișcat și gînditor. L-am întrebat ce făcea acolo. Mi-a răspuns că era pescuitor de portocale.

Părea foarte mîndru de asta și uită să-mi ceară bănuți, așa cum fac micii vagabonzi din porturi. Am continuat să-i vorbesc; de data asta însă nu mi-a răspuns, căci privea atent apa. Ne aflam între silueta elegantă a lui *Frides*, venit din Castellamare și bompresul unei goelete cu trei catarge, venite din Genova. Mai departe, două tartane sosite de dimineață din Baleare își rotunjeau pîntecele și am văzut că erau pline de portocale care se împrăștiau în toate părțile. Portocalele pluteau pe apă; curentul ușor le aducea spre noi, în mici valuri.

Pescarul meu sări într-o barcă, fugi la provă și, înarmat cu bastonul cu măciulie de plută, așteptă. Apoi începu să pescuiască. Pluta bastonului îi aduse o portocală, două, trei, patru. Dispărură toate în sac. O pescui pe a cincea, sări pe chei și desfăcu fructul de aur. Își băgă botișorul în coaja desfăcută și-l devoră cu poftă.

— Poftă bună! i-am spus.

— Domnule, mi-a răspuns el, mînjit tot de sucul roșietic, mie nu-mi plac decît fructele.

— I-auzi, am replicat, dar cînd nu sînt portocale?

— Lucrez la cărbuni.

Și mîna-i mică, care dispăru în adîncul sacului, scoase o bucată enormă de cărbune.

Sucul de portocală se scursese pe haina lui zdrențăroasă. Această ruptură avea un buzunar. Micuțul scoase de aici o batistă de nedescris și își șterse cu grijă haina-i zdrențuită. Apoi își puse cu mîndrie batista la loc.

— Cu ce se ocupă tatăl tău? l-am întrebat.

— Este sărac.

— Da, dar cu ce se ocupă?

Pescuitorul de portocale dădu din umeri.

— Nu face nimic, pentru că este sărac!

Întrebările privind genealogia lui nu păreau să-i facă nici o plăcere.

Merse de-a lungul cheiului și l-am urmat, am ajuns astfel în dreptul „Serviciului de pază“, locul unde erau ancorate micile iahturi de plăcere, vaporașele curate din mahon lustruit, bărci cu o înfățișare ireproșabilă. Puștiul le privi cu un ochi cunoscător și făcu asta cu vădită plăcere. O ambarcațiune drăguță, cu toată vela ridicată — nu avea decît una — acosta. Pînza aceasta imaculată își umfla triunghiul alb, sclipind în soarele strălucitor.

— Iată ce velă frumoasă! exclamă omul meu.

Zicînd asta călcă într-o baltă și haina care, cu siguranță, îl preocupa mai mult decît orice, îi fu stropită de noroi. Ce nenorocire! Ar fi plîns. Își scoase repede batista și se șterse, se șterse, apoi mă privi rugător și îmi spuse:

— Domnule! nu sînt murdar pe spate?

I-am dat cuvîntul de onoare că nu era. Atunci, încrezător, își puse din nou batista în buzunar.

La cîțiva pași de acolo, pe trotuarul ce se întindea de-a lungul caselor vechi, galbene, roșii sau albastre, ale căror ferestre etalau cîrpe multicolore, proaspăt spălate, vînzătoarele de scoici stăteau în spatele tarabelor. Erau acolo expuse scoicile, un cuțit ruginit, o sticlă de oțet.

Odată ajunși în fața vînzătoarelor, cum scoicile erau proaspete și tentante, i-am spus pescuitorului de portocale:

— Dacă nu ți-ar fi plăcut numai fructele, aș fi putut să-ți ofer vreo duzină de scoici.

Ochii săi negri sclipiră de plăcere și ne-am apucat amîndoi să mîncăm scoici. Vînzătoarea ni le deschidea și noi le degustam. Vru să ni le servească cu oțet, dar tovarășul meu o opri cu un gest autoritar. Își deschise traista, căută și scoase triumfător o lămîie. Stînd laolaltă cu bucata de cărbune, lămîia devenise neagră. Apoi tăie

fructul și-mi oferi o jumătate. Mie îmi plac însă scoicile simple, așa că l-am refuzat mulțumindu-i.

După masă am revenit pe chei. Pescuitorul de portocale îmi ceru o țigară, pe care o aprinse cu un chibrit pe care-l avea în alt buzunar al hainei.

Cu țigara în gură, aruncînd rotocoale spre cer ca un bărbat, puștiul s-a postat pe o lespede deasupra apei, și, cu privirea fixată acolo, sus, spre Notre-Dame-de-la-Garde, luă poziția celebrului copil care reprezintă cea mai frumoasă podoabă a Bruxelles-ului. Nu pierdea nimic din demnitate, era foarte mîndru și părea că vrea să umple întregul port.

Gaston Leroux

A treia zi Joseph Joséphin s-a întîlnit din nou în port cu domnul Gaston Leroux, care se îndrepta spre el cu un ziar în mînă. După ce puștiul a citit articolul, ziaristul i-a dat o frumoasă monedă de o sută de bănuți. Rouletabille a primit-o fără mofturi, considerînd chiar că i se cuvenea. „Iau acești bani de la dumneavoastră, i-a spus el lui Gaston Leroux, în calitate de colaborator“. Cu această sută de bănuți își cumpără o cutie minunată de lustruit pantofi, dotată cu toate accesoriile, și se duse să se instaleze vis-à-vis de Brégaillon. Timp de doi ani a pus stăpînire pe picioarele tuturor care veneau să mănînce, în acel local, tradiționala ciorbă de pește. Între două lustruiri, se așeza pe cutie și citea. Odată cu sentimentul proprietății, descoperit în fundul cutiei, îi revenise ambiția. Primise o educație mult prea îngrijită și urmase o școală primară mult prea bună pentru a nu înțelege că, dacă nu continua singur ceea ce alții începuseră atît de bine, se lipsea de unica șansă care-i rămînea pentru a-și face o situație în lume.

Clienții ajunseră să se intereseze de acest mic lustragiu, care avea întotdeauna pe cutie cîteva cărți de istorie sau matematică, iar unui armator îl plăcu atît de mult încît îi dădu o slujbă de groom în birourile sale.

În curînd Rouletabille a fost promovat funcționar și avu posibilitatea să facă niște economii. La șaisprezece ani, cu cîțiva bani în buzunar, luă trenul spre Paris. Ce avea să facă acolo? Să o caute pe Doamna în negru. Nu a fost zi în care să nu se gîndească la misterioasa vizitatoare din vorbitor și deși ea nu-i spusese niciodată că locuia în capitală, era convins că nici un alt oraș din lume nu era demn să fie

locuit de o doamnă care avea un parfum atît de plăcut. Şi chiar şcolarii care avuseseră ocazia să-i zărească silueta elegantă atunci cînd se furişa în vorbitor, ziceau: „Uite, a venit astăzi parizianca!“ Ar fi fost greu de precizat ideea din mintea lui Rouletabille şi poate nici el nu şi-o definea prea bine. Dorea pur şi simplu s-o „vadă“ pe Doamna în negru, s-o privească de departe trecînd, ca un credincios ce priveşte trecînd o imagine sfîntă. Ar îndrăzni oare să-i vorbească? Cumplita poveste a furtului, a cărui importanţă continuase să ia proporţii în imaginaţia lui, reprezenta între ei un obstacol, pe care el nu îndrăznea să-l depăşească. Totuşi... totuşi, voia oricum s-o vadă, acesta era singurul lucru de care era sigur.

De îndată ce ajunse în capitală s-a dus să-l întîlnească pe domnul Gaston Leroux, care îl recunoscu şi căruia îi declară apoi că nefiind atras în mod deosebit de vreo meserie anumită, ceea ce era foarte neplăcut pentru o fiinţă dornică de muncă aşa cum era el, se hotărîse să se facă ziarist şi îi ceru de-a dreptul un post de reporter. Gaston Leroux încercă în zadar să-i schimbe acest proiect nefast. Astfel că, plictisit de discuţii, îi spuse:

— Tinere prieten, pentru că nu ai nimic de făcut, încearcă să găseşti „piciorul stîng din strada Oberkampf“.

Şi, după aceste cuvinte ciudate, care îl făcură pe sărmanul Rouletabille să creadă că şmecherul de ziarist îşi bătea joc de el, îl părăsi. Cumpărînd însă ziarele, Rouletabille citi că *Époque* oferea o frumoasă recompensă celui ce va aduce restul care lipsea din corpul femeii, tăiată în bucăţi, în strada Oberkampf. După aceea ştim ce s-a întîmplat.

În *Misterul camerei galbene* am povestit cum s-a comportat Rouletabille în acea ocazie şi, de asemenea, cum tot atunci şi-a dat seama de ciudata sa însuşire — ce se va manifesta toată viaţa — aceea de a începe să raţioneze atunci cînd ceilalţi au renunţat.

Am povestit prin ce întîmplare a ajuns într-o seară la Elyseé, unde a simţit parfumul Doamnei în negru. Atunci şi-a dat seama că o urmărea pe domnişoara Stangerson. Ce-aş mai putea adăuga? Consideraţii asupra emoţiilor care l-au asaltat pe Rouletabille din cauza acelui parfum în tot timpul evenimentelor de la Glandier şi mai ales după călătoria în America? Pot fi bănuite. Cine n-ar putea să înţeleagă acum toate „inconsecvenţele“ sale de comportare?

Ceea ce aflase la Cincinnati despre copilul fostei soţii a lui Jean Roussel era suficient pentru a-l face să creadă că acel copil ar fi putut fi chiar el. Nu ştia totuşi de ajuns pentru a putea fi sigur. Cu toate astea, instinctul îl împingea cu putere spre fiica profesorului şi se abţinea foarte greu să nu se arunce de gîtul ei, să n-o strîngă în braţe şi să-i strige: „Eşti mama mea! Eşti mama mea!“ Şi fugea, aşa cum fugise şi din sacristie ca să nu lase să-i scape, într-o clipă de întristare, secretul ce-l ardea de ani de zile. Adevărul este că-i era frică!... Dacă-l va respinge! sau îl va alunga! sau îl va îndepărta cu dezgust!... pe el, micul hoţ de la liceul din Eu! pe el... fiul lui Roussel-Ballmeyer!... pe el, moştenitorul crimelor lui Larsan!... Dacă n-o va mai putea vedea, dacă nu va mai putea trăi în preajma ei, n-o va mai simţi pe ea şi parfumul ei drag, parfumul Doamnei în negru!... Vai! cît a mai trebuit să lupte, din cauza acestei imagini înspăimîntătoare, împotriva primului impuls care îl îndemna s-o întrebe de fiecare dată ce-o vedea „Eşti tu! Eşti tu Doamna în negru?“ În ceea ce o privea, ea îl plăcuse imediat, dar fără îndoială din cauza purtării lui de la Glandier... *Dacă era ea cu adevărat,* desigur, îl credea mort!... Dar dacă nu era ea..., dacă printr-o întîmplare fatală care îi înşela şi instinctul pur şi judecata... *dacă nu era ea*... Putea el să rişte şi, printr-o imprudenţă, să o facă să afle că fugise de la şcoala din Eu din cauza unui furt?... Nu! Nu! asta nu!... Ea îl întrebase adesea:

— Unde ai copilărit, tinere prieten? Unde ţi-ai făcut primele studii?

Iar el răspunsese:

— La Bordeaux!

Ar fi vrut să poată răspunde: „La Pekin!“. Totuşi, această tortură nu mai putea dura. Dacă era „ea“, ei bine va şti să-i spună lucruri care să-i înduioşeze inima.

Orice era preferabil decît să nu mai fie niciodată îmbrăţişat de Doamna în negru. Aşa încerca el cîteodată să-şi asculte raţiunea. Dar trebuia să fie sigur! mai presus de logică, sigur că se află în faţa Doamnei în negru, *aşa cum cîinele este sigur că îşi adulmecă stăpînul*. Această neplăcută figură retorică care i-a venit pe loc în minte l-a condus, probabil, la ideea „întoarcerii în timp“. Ea i-a îndreptat paşii spre Tréport şi spre Eu în împrejurările pe care le cunoaştem. Dar, aş îndrăzni să spun că această expediţie nu ar fi fost convingătoare pentru altcineva, care, asemeni

mie, *nu ar fi fost influențat de parfum*, sau dacă scrisoarea Mathildei, pe care i-o înmînasem în tren lui Rouletabille nu mi-ar fi dat, brusc, acea siguranță pe care o căutam. N-am citit scrisoarea. Ea reprezenta pentru prietenul meu un document atît de sfînt, încît niciodată nu va fi văzută de altcineva. Știu însă că reproșurile duioase, pe care ea i le făcea de obicei referitor la sălbăticia și neîncrederea lui luaseră în scrisoarea aceea un asemenea accent sfîșietor, încît Rouletabille nu s-ar mai fi putut înșela, chiar dacă fiica profesorului Stangerson ar fi uitat să-i mărturisească, într-o frază de la sfîrșit, în care hohotea toată disperarea ei de mamă, că „interesul ce i-l purta se datora mai puțin serviciilor făcute de el, cît amintirii pe care o păstra unui băiețel, fiul uneia dintre prietenele ei, pe care îl iubise mult, dar care, la nouă ani, se sinucisese «ca un bărbat». Rouletabille îi semăna mult!"

PANICA

Dijon, ... Mâçon, ... Lyon ... Cu siguranță că, acolo sus, deasupra mea, el nu doarme. L-am strigat foarte încet și nu mi-a răspuns... dar aș fi băgat mîna în foc că nu doarme. La ce se gîndește?... Cît e de calm! Ce poate să-l determine să fie atît de calm?... Îl vedeam încă în vorbitor, ridicîndu-se brusc și spunînd: „Să mergem" cu o voce egală, liniștită, hotărîtă... Unde să mergem? Spre ce se hotărîse el să se îndrepte? Bineînțeles, *spre ea,* care era în pericol și pe care numai el putea s-o salveze; spre ea, care era mama lui, *dar care nu știa asta!*

— Secretul trebuie să-l știm numai noi doi, copilul este mort pentru toți, cu excepția ta *și a mea!*

Aceasta este dorința lui, această hotărîre, luată subit, de a nu-i spune nimic. Și el, bietul copil, care venise să caute o dovadă numai pentru a avea dreptul să-*i* vorbească! Chiar în momentul în care a căpătat certitudinea, și-a impus s-o uite; s-a condamnat la tăcere. Un suflet mare, eroic, ce înțelesese că Doamna în negru, deși avea nevoie de ajutorul său, nu dorea să-și cumpere salvarea cu prețul luptei fiului

împotriva tatălui. Pînă unde putea merge această luptă? Pînă la ce conflict sîngeros? Pentru a o apăra pe Doamna în negru trebuia să prevadă totul și să aibă libertate de mișcare, nu-i așa Rouletabille?

Stă atît de liniștit, încît nu-i aud respirația. M-am aplecat spre el... avea ochii deschiși.

— Știi la ce mă gîndesc? mă întrebă el. La telegrama venită din Bourg și semnată Darzac, și la cealaltă, expediată din Valence și semnată Stangerson.

La asta m-am gîndit și eu, și într-adevăr mi se pare destul de ciudat. La Bourg, domnul și doamna Darzac nu mai sînt împreună cu domnul Stangerson, care i-a părăsit la Dijon. În rest, telegrama spune clar: „Ne vom întîlni cu domnul Stangerson". Ori telegrama semnată Stangerson dovedește că acesta, continuîndu-și drumul direct spre Marsilia, se afla din nou cu familia Darzac. Ei trebuie deci să se fi întîlnit cu domnul Stangerson în drum spre Marsilia; dar atunci e de presupus că profesorul s-a oprit pe parcurs. Cu ce ocazie? Nu fusese prevăzută nici o oprire. La gară spusese: „Voi fi la Menton mîine dimineață la ora zece".

— Uită-te la ora la care telegrama a fost trimisă de la Valence și să vedem în mersul trenurilor ora la care domnul Stangerson trebuia să treacă, în mod normal, prin Valence, cu condiția să nu se fi oprit pe drum.

Am consultat mersul trenurilor. Domnul Stangerson trebuia să treacă prin Valence la ora unu fără șaisprezece minute noaptea, iar telegrama fusese dată la „unu fără treisprezece"; deci fusese expediată din Valence, prin grija domnului Stangerson, în timpul călătoriei planificate. În acel moment el trebuia să se fi întîlnit deja cu domnul și doamna Darzac. Cu mersul trenurilor în mînă am reușit să înțelegem misterul acestei întîlniri. Domnul Stangerson părăsise familia Darzac la Dijon, unde ajunseseră cu toții la ora șase și douăzeci și șapte seara. Profesorul a luat apoi trenul care pleca din Dijon la șapte și opt minute și sosea la Lyon la ora zece și patru minute și la Valence la unu fără treisprezece. În acest timp, familia Darzac, părăsind Dijon-ul la ora șapte, își continua drumul spre Modane și, prin Saint-Amour, ajungea la Bourg la ora nouă și trei minute seara, cu trenul care, în mod normal, trebuia să plece de la Bourg la nouă și opt minute. Telegrama domnului Darzac plecase din Bourg, și purta indicația oficiului poștal că fusese expediată la ora nouă și douăzeci și opt.

După ce renunţase la trenul lor, familia Darzac rămăsese deci la Bourg. Putea fi luat în considerare şi cazul în care trenul ar fi avut întîrziere. Oricum, motivul pentru care domnul Darzac expediase telegrama trebuia căutat între Dijon şi Bourg, *după plecarea domnului Stangerson*. Se putea chiar preciza: între Louhans şi Bourg. Asta deoarece trenul opreşte la Louhans şi dacă drama ar fi avut loc înainte de această staţie (unde ajunseseră la ora opt), domnul Darzac ar fi telegrafiat probabil chiar din această localitate.

Căutînd apoi legătura dintre Bourg şi Lyon, am constatat că domnul Darzac îşi expediase telegrama de la Bourg cu un minut înainte de plecarea spre Lyon a trenului de ora nouă douăzeci şi nouă. Ori, acest tren ajungea la Lyon la ora zece şi treizeci şi trei, în timp ce trenul domnului Stangerson, la ora zece şi treizeci şi patru. După ocolul făcut prin Bourg şi escala făcută aici, domnul şi doamna Darzac s-au întîlnit probabil, de fapt sigur, cu domnul Stangerson la Lyon, unde ajunseseră cu un minut înaintea lui. Ce dramă i-a împiedicat acum să-şi continue drumul? Nu puteam să ne gîndim decît la cele mai triste ipoteze, care, vai! aveau toate ca punct de plecare reapariţia lui Larsan. Reieşea destul de clar dorinţa fiecăruia dintre prietenii noştri să nu sperie *pe nimeni*. Domnul Darzac, pe de o parte, doamna Darzac, pe de alta, făcuseră totul pentru a-şi ascunde unul altuia gravitatea situaţiei. În ceea ce-l priveşte pe domnul Stangerson, ne îndoiam că fusese pus la curent cu noile evenimente.

Lămurind astfel, aproximativ, de la distanţă, cum se petrecuseră evenimentele, Rouletabille mă invită să profit de instalaţia luxoasă pe care Compania internaţională a vagoanelor de dormit o punea la dispoziţia clienţilor, prieteni ai odihnei şi călătoriilor. Mi-a dat chiar el exemplu, începînd să-şi facă toaleta de noapte la fel de meticulos ca şi cînd s-ar fi aflat într-o cameră de hotel. Un sfert de oră mai tîrziu sforăia. N-am crezut însă deloc în sforăitul său. În orice caz, eu n-am dormit cîtuşi de puţin. La Avignon, Rouletabille a sărit din pat, şi-a pus pantalonii, o haină, şi a fugit pe peron să bea repede o ciocolată fierbinte. Mie nu-mi era foame. De la Avignon la Marsilia, din cauza îngrijorării, am călătorit aproape fără să scoatem un cuvînt. Revăzînd oraşul în care dusese înainte o existenţă atît de bizară, Rouletabille şi-a amintit cîteva anecdote, pe care mi le-a povestit, fără ca, de fapt, acest lucru să-i facă plăcere, desigur ca o reacţie împotriva neliniştii noastre care creştea pe măsură ce ne apropiam de ceasul în care vom afla ce se întîmplase. Nu eram deloc atent la ceea ce-mi spunea. Am ajuns astfel la Toulon.

Ce călătorie. Ar fi putut fi atît de frumoasă! De obicei, după o oribilă plecare din Paris, prin zăpadă, ploaie sau noroi, în umezeală, întuneric, murdărie, revedeam acest ţinut minunat cu un entuziasm reînnoit de fiecare dată şi consideram această Coastă de Azur, pe care o zăream dimineaţa — cînd mă trezeam — un colţ de paradis! Cu ce bucurie păşeam seara pe peron, spre prestigiosul rapid Paris — Lyon — Marsilia, ştiind cu siguranţă că, a doua zi, dimineaţa, la capătul celor două şine de cale ferată, îl voi regăsi pe strălucitorul meu prieten, care mă aştepta: soarele.

De la Toulon, nerăbdarea noastră ajunsese la culme. La Cannes n-am fost deloc surprinşi zărindu-l pe domnul Darzac pe peronul gării, căutîndu-ne. Fusese desigur impresionat de telegrama trimisă de Rouletabille din Dijon, prin care i se anunţa ora sosirii noastre la Menton. Ajuns el însuşi la Menton, cu o zi înainte, la ora zece dimineaţa, împreună cu doamna Darzac şi cu domnul Stangerson, a fost nevoit să plece din nou, chiar în aceeaşi dimineaţă, pentru a veni să ne întîmpine la Cannes, căci, după cum aflasem din telegrama lui, voia să ne spună ceva strict confidenţial.

Avea o faţă atît de întunecată şi abătută, încît ne-am înspăimîntat văzîndu-l.

— S-a întîmplat vreo nenorocire? l-a întrebat Rouletabille.

— Nu, nu încă!... a răspuns el.

— Domnul fie lăudat, zise Rouletabille oftînd, am ajuns la timp...

Domnul Darzac spuse simplu:

— Mulţumesc că aţi venit!

Ne strînse mîna în tăcere şi ne duse în compartiment. Încuie uşa şi avu grijă să tragă perdelele, astfel că am fost complet izolaţi. Şi a început să vorbească abia după ce ne-am instalat definitiv şi trenul s-a pus în mişcare. Era atît de emoţionat încît îi tremura vocea.

— Ei bine, zise el, nu este mort!

— Ne îndoiam că ar fi, îl întrerupse Rouletabille. Dar eşti sigur?

— L-am văzut, aşa cum vă văd.

— Doamna Darzac l-a văzut şi ea?

— Vai! da, dar trebuie încercat totul ca s-o facem să creadă că a fost numai o iluzie oarecare. Nu vreau să înnebunească din nou, nefericita! Ah! prieteni, ce destin implacabil ne urmăreşte! De ce a revenit acest om în preajma noastră?... Ce mai vrea încă de la noi?...

Îl priveam pe Rouletabille. Era mai abătut decît domnul Darzac. Primise lovitura de care se temea. Rămăsese doborît într-un colţ. Între noi trei se aşternu un moment de tăcere, apoi domnul Darzac reluă:

— Ascultaţi! acest om trebuie să dispară! trebuie! Ne vom întîlni cu el, îl vom întreba ce vrea... îi vom da toţi banii pe care îi va cere... sau, dacă nu, îl omor! e simplu!... cred că e cum nu se poate mai simplu!... Nu sînteţi de aceeaşi părere...?

Nu i-am răspuns. Merita într-adevăr să fie compătimit. Stăpînindu-şi emoţia printr-un efort vizibil, Rouletabille îl îndemnă pe domnul Darzac să încerce să se calmeze şi să ne povestească amănunţit tot ceea ce se întîmplase de la plecarea din Paris.

El ne-a informat atunci că evenimentul avusese loc chiar la Bourg, aşa cum ne gîndisem şi noi. E necesar să se ştie că domnul Darzac închiriase două compartimente ale vagonului de dormit. Aceste două compartimente erau unite printr-un cabinet de toaletă. Într-unul au fost puse valiza şi trusa de toaletă a doamnei Darzac, iar în celălalt bagajele mici. De la Paris, pînă la Dijon, atît domnul şi doamna Darzac, cît şi profesorul Stangerson, au călătorit în acest ultim compartiment. Acolo au coborît toţi trei şi au cinat la bufet. Aveau destul timp, deoarece ajunseseră la ora şase şi douăzeci şi şapte şi domnul Stangerson nu părăsea Dijonul decît la ora şapte şi opt minute, iar familia Darzac, la şapte fix.

După cină, profesorul şi-a luat la revedere de la fiica şi ginerele său chiar pe peronul gării. Domnul şi doamna Darzac s-au urcat în compartiment (compartimentul cu bagaje mici) şi, pînă la plecarea trenului, au rămas la fereastră, discutînd cu profesorul. Trenul se pusese deja în mişcare, în timp ce profesorul Stangerson făcea încă semne amicale de pe peron domnului şi doamnei Darzac. De la Dijon la Bourg nici domnul, nici doamna Darzac n-au intrat în compartimentul alăturat, în care se afla valiza doamnei

Darzac. Uşa dinspre culoar a acestui compartiment a fost închisă la Paris, de îndată ce bagajul doamnei Darzac a fost pus acolo. Nu fusese însă încuiată nici de conductor, din exterior, nici zăvorîtă, de familia Darzac, din interior. Înăuntru, perdeaua din dreptul geamului fusese trasă prin grija doamnei Darzac, aşa încît de pe culoar nu se putea vedea nimic din ceea ce se petrecea în compartiment. Perdeaua uşii celuilalt compartiment, în care se aflau călătorii, nu fusese trasă. Toate acestea au fost stabilite de Rouletabille în urma unui interogatoriu foarte amănunţit, în ale cărui detalii nu intru, prezentînd numai concluziile, pentru a fixa cu precizie condiţiile în care a decurs călătoria familiei Darzac pînă la Bourg şi a domnului Stangerson pînă la Dijon.

Ajunşi la Bourg, călătorii au aflat că din cauza unui accident survenit pe linia spre Culoz, trenul lor rămînea imobilizat aici o oră şi jumătate. Atunci, domnul şi doamna Darzac au coborît şi s-au plimbat puţin. În timpul discuţiei cu soţia sa, domnul Darzac şi-a adus aminte că uitase să scrie, înainte de plecare, cîteva scrisori urgente. Au intrat amîndoi în restaurant. Domnul Darzac a cerut să i se dea cele necesare pentru scris. Mathilde se aşezase lîngă el, apoi se ridicase şi îi spusese soţului ei că merge să se plimbe prin faţa gării, să dea un mic ocol, pînă cînd el îşi va termina corespondenţa.

— Foarte bine, îi răspunsese domnul Darzac. De îndată ce termin vin să te întîlnesc.

Şi acum dau cuvîntul domnului Darzac.

— Terminasem de scris, ne-a spus el, mă ridicam tocmai să merg s-o întîlnesc pe Mathilde, cînd am văzut-o intrînd îngrozită în restaurant. De îndată ce m-a zărit, a scos un strigăt şi s-a aruncat în braţele mele. „Vai, Dumnezeule, zicea ea. Vai! Dumnezeule!“ Şi nu putea spune nimic altceva. Tremura înfiorător. Am liniştit-o asigurînd-o că nu trebuie să se teamă de nimic pentru că eram acolo şi am întrebat-o cu blîndeţe, cu răbdare, care era motivul acelei spaime subite. Am făcut-o să se aşeze, căci n-o mai ţineau picioarele şi am implorat-o să bea ceva, dar mi-a răspuns că pentru moment îi era imposibil să înghită chiar şi o picătură de apă; de altfel, dinţii îi clănţăneau de groază. În sfîrşit, a putut să vorbească şi mi-a povestit, întrerupîndu-se aproape la fiecare cuvînt şi privind în jurul ei cu teamă, că plecase să se plimbe, aşa

cum spusese, prin fața gării, dar că nu îndrăznise să se îndepărteze, gîndindu-se că voi termina repede de scris. Apoi, a intrat din nou în gară și a revenit pe peron. Se îndrepta spre restaurant, cînd a zărit, prin ferestrele luminate ale trenului, oamenii de servici de la vagoanele de dormit făcînd paturile într-un vagon alăturat celui în care călătoream noi. S-a gîndit că poșeta, în care își pusese bijuteriile, rămăsese deschisă și a vrut imediat să meargă s-o închidă, nu pentru că ar fi pus la îndoială cinstea ireproșabilă a acestor oameni onești, ci în virtutea unui gest de prudență, foarte normal în timpul unei călătorii. S-a urcat deci în vagon, s-a strecurat pe culoar și a ajuns la ușa compartimentului pe care și-l rezervase și în care, de la plecarea din Paris, nu intrase deloc. A deschis ușa și a scos de îndată un strigăt cumplit. Strigătul nu fusese auzit pentru că nu mai era nimeni în vagon și chiar în acel moment trecea un tren, umplînd gara de uruitul locomotivei. Ce se întîmplase?

Un lucru neașteptat, cumplit, monstruos. În compartiment, mica ușă ce dădea spre cabinetul de toaletă era pe jumătate deschisă spre interior, oferindu-se pieziș privirilor celui care intra. Pe această ușiță se afla o oglindă, iar în oglindă Mathilde zărise figura lui Larsan. S-a tras iute înapoi, strigînd după ajutor și a luat-o la fugă atît de repede încît, sărind din vagon, căzuse în genunchi pe peron. Ridicîndu-se, a ajuns în sfîrșit la restaurant, în starea pe care v-am descris-o. După ce mi-a povestit aceste lucruri, prima mea grijă a fost să spun că nu cred, mai întîi pentru că nu voiam, întîmplarea fiind prea cumplită, apoi pentru că aveam datoria, chiar dacă Mathilde va înnebuni din nou, să mă prefac că nu cred nimic. Oare Larsan nu era mort, mort cu adevărat? Eram convins de ceea ce-i spuneam și nu mă îndoiam deloc că toate astea se datorau efectului oglinzii și imaginației. Bineînțeles, am vrut să verific și m-am oferit să merg cu ea în compartiment ca să-i dovedesc că a fost victima unei halucinații. Ea s-a opus însă strigîndu-mi că nici unul dintre noi nu trebuie să ne mai întoarcem vreodată în acel compartiment și că, dealtfel, refuză categoric să mai călătorească în noaptea aceea. Spunea toate astea în mici fraze întretăiate... nu-și regăsea suflul... ceea ce îmi provoca o durere nespusă. Cu cît îi explicam imposibilitatea unei asemenea apariții, cu atît mai mult insista că aceasta avusese loc în realitate! I-am mai spus că l-a văzut foarte puțin pe Larsan cu ocazia dramei de la Glandier, ceea ce era adevărat, și că nu-i cunoștea destul de bine *acea înfățișare* pentru a fi sigură că nu s-a aflat în fața imaginii cuiva care îi semăna! Ea mi-a răspuns că își amintea perfect figura lui Larsan — că îl văzuse în două ocazii, așa că nu îl va uita niciodată, chiar de-ar trăi o sută de ani! Prima dată cu prilejul întîmplării din coridorul miraculos și a doua oară chiar în minutul în care veniseră să mă aresteze în camera ei. Și apoi, acum cînd aflase cine era Larsan, nu recunoscuse numai chipul acelui fals polițist, ci, în spatele acestuia, și caracterul de temut al omului care de atîția ani nu încetase s-o urmărească!... Vai! se jura pe viața ei și pe a mea că tocmai îl văzuse pe Ballmeyer! că Ballmeyer trăia!... trăia în oglindă, sub obrazul ras al lui Larsan... bine ras, cu fruntea înaltă, descoperită!... Se agăța de mine ca și cînd i-ar fi fost frică de o despărțire mai cumplită încă decît celelalte... M-a tras pe peron. Apoi, m-a părăsit brusc, ducîndu-și mîinile la ochi și s-a repezit în biroul șefului de gară... Acesta a fost la fel de speriat ca și mine cînd a văzut starea în care se afla nefericita. Mi-am zis: „Va înnebuni din nou!“ I-am explicat șefului de gară că soției mele i se făcuse frică singură în compartiment și l-am rugat să vegheze asupra ei, pînă mă duceam chiar eu în compartiment pentru a încerca să-mi explic ce a putut s-o sperie atît de tare. Atunci, prieteni, continuă Robert Darzac, am dat să ies din biroul șefului de gară, dar n-am apucat bine s-o fac, că am intrat din nou, trîntind grăbit ușa după mine. Probabil că aveam un aer ciudat, căci șeful de gară m-a privit cu multă mirare. *Tocmai îl văzusem și eu pe Larsan!*... Nu! soția mea nu visase cu ochii deschiși... Larsan era acolo, în gară... pe peron, în spatele acelei uși.

Spunînd acestea, Robert Darzac tăcu o clipă ca și cum amintirea imaginii pe care o văzuse i-ar fi luat puterea de a-și continua povestirea. Își trecu mîna peste frunte, suspină și reluă:

— În fața ușii șefului de gară era un felinar și sub el se afla Larsan. Evident, ne aștepta, ne urmărea... Și ceea ce era extraordinar, *nu se ascundea!* Dimpotrivă, s-ar fi zis că stătea acolo numai ca să fie văzut!... Gestul meu de a închide ușa în fața acestei apariții a fost cu totul instinctiv. Cînd am deschis din nou ușa, hotărît să mă îndrept direct spre ticălos, acesta dispăruse!... Șeful gării credea că are

de-a face cu doi nebuni. Mathilde mă urmărea fără să scoată nici un cuvînt, cu ochii mari deschiși, ca o somnambulă. Apoi s-a trezit la realitate și a întrebat dacă Bourg e departe de Lyon și care era următorul tren ce mergea într-acolo. M-a rugat să mă ocup de bagaje și mi-a cerut să accept să mergem să ne întîlnim cît mai curînd posibil cu tatăl ei. Nu vedeam decît acest mijloc de a o calma și, departe de a face vreo obiecție la acest nou proiect, am acceptat imediat.

Dealtfel, acum că îl văzusem pe Larsan cu proprii mei ochi, simțeam că marea noastră călătorie devenise imposibilă, și trebuie să-ți mărturisesc prietene, adăugă Darzac întorcîndu-se spre Rouletabille, am început să cred că treceam printr-un real pericol, unul dintre acele pericole misterioase și fantastice din care numai tu ai putea să ne salvezi dacă ar mai fi încă timp. Mathilde mi-a fost recunoscătoare pentru că am ascultat-o și am luat toate măsurile necesare în vederea întîlnirii neîntîrziate cu tatăl ei. Cînd, după ce am consultat mersul trenurilor, a aflat că vom putea să luăm peste cîteva minute — căci întreaga dramă durase abia un sfert de oră — trenul de nouă douăzeci și nouă, care ajungea la Lyon aproximativ la ora zece, și să-l întîlnim astfel pe domnul Stangerson chiar aici, Mathilde îmi arătă și mai multă recunoștință, ca și cînd, într-adevăr, această fericită coincidență mi s-ar fi datorat mie. Cînd trenul de ora nouă a ajuns în gară, ea își recăpătase puțin calmul, dar în momentul în care a trebuit să urcăm, în timp ce traversam repede peronul și tocmai treceam pe sub felinarul unde mi se arătase Larsan, am simțit-o iar gata să leșine la brațul meu și am privit imediat în jur, dar n-am zărit nici o figură suspectă. Am întrebat-o dacă a mai văzut ceva, însă nu mi-a răspuns. Totuși, neliniștea ei creștea și m-a implorat să nu ne izolăm, ci să intrăm într-un compartiment care era deja, mai mult de jumătate, plin de călători. Sub pretextul că merg să supraveghez bagajele, am lăsat-o o clipă în mijlocul acelor oameni și m-am dus să expediez telegrama pe care ați primit-o. Nu i-am vorbit nimic de această telegramă, și continuam să susțin că o înșelaseră ochii, căci nu voiam, pentru nimic în lume, să-i întăresc convingerea într-o asemenea reînviere. Dealtfel; deschizînd geanta soției mele, am constatat că bijuteriile nu fuseseră atinse. Pînă la Lyon am schimbat doar cîteva cuvinte, hotărîndu-ne să păstrăm secretul celor petrecute față de domnul Stangerson, căruia această întîmplare i-ar fi produs o supărare, probabil fatală. Trec peste stupefacția acestuia cînd ne-a descoperit pe peronul gării din Lyon. Mathilde i-a povestit că din cauza unui grav accident de cale ferată, care a barat linia spre Culoz, obligîndu-ne să facem un ocol, am hotărît să-l întîlnim și să mergem împreună să petrecem cîteva zile la Arthur Rance și la tînăra lui soție, așa cum fusesem dealtminteri rugați cu insistență de acest credincios prieten al familiei.

...În privința asta, ar fi poate timpul să informăm cititorul, chiar dacă întrerupem pentru moment povestirea domnului Darzac, că domnul Arthur William Rance, care, așa cum am arătat în *Misterul camerei galbene*, nutrise, ani îndelungați, o dragoste fără speranță pentru domnișoara Stangerson, renunțase în cele din urmă și sfîrșise prin a se căsători cu o tînără americană, ce nu amintea prin nimic de enigmatica fiică a ilustrului profesor.

După drama de la Glandier, în timp ce domnișoara Stangerson se afla încă într-o clinică din împrejurimile Parisului, unde își sfîrșea convalescența, s-a aflat într-o zi că domnul William Arthur Rance se va căsători cu nepoata unui bătrîn geolog de la Academia de Științe din Philadelphia. Cei care cunoscuseră dragostea sa nefericită pentru Mathilde, atribuiseră în mod exagerat acestei pasiuni transformarea lui Arthur Rance, bărbat pînă atunci cumpătat și chibzuit, într-un alcoolic. Aceștia au pretins că Rance se căsătorea din disperare și nu prevedeau nimic bun unei căsătorii atît de neașteptate. Se vorbea chiar că această căsătorie, care era o afacere bună pentru Arthur Rance, deoarece domnișoara Edith Prescott era bogată, fusese pusă la cale într-un mod destul de ciudat. Dar astea sînt povești pe care vi le voi spune altă dată, cînd voi avea timp. Veți afla atunci datorită căror întîmplări familia Rance venise să se stabilească la Rochers Rouges, în vechiul castel de pe peninsula lui Hercule, ai căror proprietari deveniseră în toamna precedentă. Dar acum trebuie să dau cuvîntul domnului Darzac pentru a continua să-și povestească ciudata călătorie.

— După ce i-am dat aceste explicații domnului Stangerson, continuă prietenul nostru, soția mea și cu mine am constatat că profesorul nu înțelegea nimic din ce-i spuneam și că în loc să se bucure că ne revedea, se întristase. În zadar încerca Mathilde să pară veselă. Tatăl ei și-a dat seama că de cînd ne despărțisem se întîmplase ceva, un lucru pe care noi i-l ascundem. Prefăcîndu-se că nu observă nimic, ea schimbă discuția și începu să vorbească despre ceremo-

nia de dimineață. Au ajuns astfel să amintească de dumneata, prietene (domnul Darzac i se adresă lui Rouletabille) și atunci am profitat de ocazie ca să-i explic domnului Stangerson că, deoarece, nu știați ce să faceți în concediu, ați fi deosebit de încîntați să primiți de la Menton o invitație din partea noastră, ca să vi-l petreceți alături de noi toți, la Rochers Rouges, unde e destul loc, domnul Arthur Rance și tînăra sa soție nedorind nimic altceva decît să vă fie pe plac. În timp ce vorbeam, Mathilde mă aproba din priviri și mîna, care mi-o strîngea pe-a mea cu o tandră efuziune, îmi confirma bucuria pe care o resimțea auzind această propunere. Ajungînd la Valence, am putut astfel telegrafia depeșa pe care domnul Stangerson o scrisese la îndemnul meu și pe care desigur ați primit-o. Vă dați seama că n-am putut dormi toată noaptea. În timp ce taică-său se odihnea în compartimentul alăturat, Mathilde mi-a deschis geanta și a scos de acolo un revolver. L-a încărcat, mi l-a pus în buzunarul paltonului și mi-a spus: „Dacă *ne* atacă, ne vei apăra!" Vai, ce noapte prietene, ce noapte am petrecut! ... Tăceam, înșelîndu-ne reciproc, prefăcîndu-ne că moțăim cu ochii închiși, în compartimentul luminat, căci nu îndrăzneam să stăm în întuneric. Deși ușile erau zăvorîte, ne era totuși frică să nu-l vedem apărînd. Cînd auzeam vreun pas pe culoar ne sărea inima din loc. Ni se părea că-i recunoaștem mersul ... Ea acoperise oglinda de frică să nu vadă apărînd iar, acolo, chipul lui! Ne-a urmărit? ... Am reușit să-l păcălim? ... Am scăpat de el? ... S-a urcat din nou în trenul de Culoz? ... Puteam oare spera asta? În ceea ce mă privește mă îndoiam ... Și ea! ea! Vai! o simțeam, tăcută și încremenită în colțul ei ... o simțeam îngrozitor de disperată, încă mai nefericită decît mine, din cauza întregii nenorociri pe care o tîra după ea, ca pe-o fatalitate. Aș fi vrut s-o consolez, s-o liniștesc, dar, fără îndoială, n-am găsit cuvintele potrivite, căci la primele vorbe pe care le-am rostit mi-a făcut un semn îndurerat și am înțeles că ar fi mai bine să tac. Atunci, la fel ca și ea, am închis ochii...

Cele de mai sus au fost spuse întocmai de domnul Robert Darzac și nu reprezintă cîtuși de puțin o relatare aproximativă. Rouletabille și cu mine am considerat această istorisire atît de importantă, încît am căzut de acord ca la sosirea noastră la Menton să o transcriem cît se poate mai fidel. Ne-am ocupat amîndoi de asta și cînd textul a fost aproape gata, l-am arătat domnului Robert Darzac, care

l-a făcut cîteva modificări fără importanță, în urma cărora a luat forma pe care v-am prezentat-o aici.

În noaptea călătoriei domnului Stangerson împreună cu domnul și doamna Darzac nu s-a mai întîmplat nimic demn de a fi consemnat. În gara Menton-Garavan ei l-au întîlnit pe domnul Arthur Rance, care a fost foarte mirat văzîndu-i pe proaspeții căsătoriți; dar cînd a aflat că se hotărîseră să petreacă cîteva zile la el, alături de domnul Stangerson și să accepte astfel o invitație pe care, pînă atunci, domnul Darzac o respinsese sub diferite pretexte, se arătă foarte mulțumit și afirmă că și soția sa va fi foarte fericită. Se bucură, de asemenea, atunci cînd află de sosirea apropiată a lui Rouletabille. Domnul Arthur Rance suferise din cauza modului foarte rezervat în care fusese tratat tot timpul de domnul Robert Darzac, chiar după căsătoria sa cu domnișoara Edith Prescott. Cu ocazia ultimei sale călătorii la San-Remo, tînărul profesor de la Sorbona, aflat în trecere, s-a mulțumit doar cu o vizită convențională la castelul lui Hercule. Totuși, cînd a revenit în Franța, în gara Menton-Garavan, prima stație de după frontieră, a fost salutat cu multă afecțiune și complimentat, pentru sănătatea sa restabilită, de soții Rance, care, avertizați de familia Stangerson asupra întoarcerii lui, se grăbiseră să-l întîlnească pe cînd era în trecere. Prin urmare, din partea lui Arthur Rance nu exista nici un motiv pentru ca raporturile sale cu familia Darzac să nu fie dintre cele mai bune.

Am văzut cum reapariția lui Larsan în gara Bourg a schimbat toate planurile de călătorie ale domnului și doamnei Darzac, transformîndu-le starea de spirit, făcîndu-i să-și uite sentimentele de reținere și de prudență față de familia Rance, și determinîndu-i să se refugieze, împreună cu domnul Stangerson — care, cu toate că nu știa nimic precis, începuse să aibă unele bănuieli —, la niște oameni pe care, deși nu-i simpatizau deloc, îi considerau cinstiți, loiali și capabili să-i apere. În același timp, l-au chemat în ajutor pe Rouletabille. Intraseră într-adevăr în panică. Teama domnului Darzac a crescut evident atunci cînd, ajunși la Nisa, am fost întîmpinați chiar de domnul Arthur Rance în persoană. Înainte de asta avusese loc un mic incident, pe care nu pot să-l trec cu vederea. Abia ajunși la Nisa, am sărit pe peron și m-am îndreptat în grabă spre biroul gării pentru a întreba dacă nu sosise vreo telegramă pe numele meu. Mi

s-a întins un plic albastru, și, fără să-l deschid, am fugit să-l găsesc pe Rouletabille și pe domnul Darzac.

— Citește, i-am spus tînărului.

Rouletabille deschise telegrama și citi:

„Brignolles nu a părăsit Parisul din 6 aprilie; informație sigură".

Rouletabille mă privi și pufni.

— Ei, asta-i! zise el. Tu ai cerut această informație? Ce ai crezut?

— La Dijon, am răspuns eu, destul de ofensat de atitudinea lui Rouletabille, mi-a venit ideea că Brignolles ar putea avea un rol în nenorocirile anunțate de telegramele pe care le-ai primit. Și l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să mă informeze asupra acțiunilor și mișcărilor acestui individ. Eram foarte curios să știu dacă n-a părăsit Parisul.

— Ei bine, spuse Rouletabille, iată-te informat. Totuși, nu cumva credeai că trăsăturile gălbejite ale lui Brignolles al tău îl ascund pe Larsan reînviat?

— Asta nu! am exclamat eu, cu multă neplăcere, deoarece nu mă îndoiam că Rouletabille își bătea joc de mine.

Adevărul e că eu așa crezusem.

— N-ai terminat încă cu Brignolles? mă întrebă trist domnul Darzac. E un om necăjit, dar cumsecade.

— Nu cred, am protestat.

Și m-am retras în colțul meu. De obicei, cînd mă aflam alături de Rouletabille, nu eram prea mîndru de ideile mele, de care adesea el își bătea joc. De data asta, însă, cîteva zile mai tîrziu, am avut dovada că, deși sub înfățișarea sa, Brignolles nu ascundea o nouă metamorfoză a lui Larsan, nu era, totuși, mai puțin ticălos. De aceea, fiindu-mi recunoscători pentru perspicacitatea mea, Rouletabille și domnul Darzac și-au cerut scuze. Dar să nu anticipăm. Am vorbit de acest incident tocmai pentru ca să arăt cît mă obseda ideea unui Larsan mascat sub înfățișarea vreunuia, mai puțin cunoscut, dintre cei din jurul nostru. Dumnezeule! Din acest punct de vedere Ballmeyer făcuse atît de des dovada talentului său, aș zice chiar a geniului său, încît credeam că trebuie să mă tem de toate și de toți. Aveam să înțeleg în curînd — și sosirea neașteptată a domnului Arthur Rance a contribuit mult la modificarea părerilor mele — că de data asta Larsan își schimbase tactica. Acum, departe de a se ascunde, banditul se arăta în mod ostentativ, cel puțin cîtorva dintre noi, cu un curaj fără seamăn. De cine să se teamă în acest ținut? Nici domnul Darzac, nici soția lui nu-l vor denunța, în consecință nici prietenii lor. Ostentația cu care își făcea apariția părea să urmărească distrugerea fericirii celor doi soți, care crezuseră că au scăpat de el pentru totdeauna! Dar, în acest caz, se ridica o obiecție. De ce să se răzbune în acest fel? Nu s-ar fi răzbunat mai bine arătîndu-se înainte de căsătorie? Ar fi împiedicat-o! Da, dar trebuia s-o facă la Paris! Am putea totuși să credem că pericolul unei astfel de apariții la Paris l-ar fi pus pe gînduri pe Larsan? Cine ar îndrăzni să susțină asta?

Dar să-l ascultăm pe Arthur Rance cu care tocmai ne-am întîlnit toți trei în compartiment. Bineînțeles, Arthur Rance nu știe nimic despre povestea de la Bourg, nimic despre reapariția lui Larsan în tren și iată că vine să ne aducă o veste cumplită. Chiar dacă mai păstrasem vreo speranță că l-am pierdut pe Larsan pe linia Culoz, trebuie să renunțăm la ea. Arthur Rance tocmai dăduse și el ochii cu Larsan. Și a venit să ne avertizeze înainte de a sosi la destinație, ca să putem cădea de acord asupra comportamentului pe care va trebui să-l adoptăm.

— Vă condusesem la gară, i-a spus Rance lui Darzac. După ce a plecat trenul, soția dumneavoastră, domnul Stangerson și cu mine am coborît să ne plimbăm pînă la digul din Menton. Domnul Stangerson îi dăduse brațul doamnei Darzac. Îi vorbea. Eu mă aflam în dreapta domnului Stangerson, care era, deci, între noi doi. Deodată, cînd ne-am oprit la ieșirea din grădina publică pentru a lăsa să treacă un tramvai, m-am lovit de un individ, care mi-a spus: „Scuzați-mă domnule!" Am tresărit imediat, căci mai auzisem vocea aceea; am ridicat capul: era Larsan! Era vocea de la Curtea cu juri! Ne privea fix, calm, pe toți trei. Nu știu cum am putut să-mi rețin exclamația ce era gata să-mi răsară pe buze! să nu pronunț numele ticălosului! Cum de n-am strigat: „Larsan!" I-am tras repede după mine pe domnul Stangerson și pe fiica sa, care nu văzuseră nimic; i-am făcut să dea ocol pavilionului de muzică și i-am condus la o stație de trăsuri. Pe trotuar, în picioare, în fața stației l-am revăzut pe Larsan. Nu știu, într-adevăr nu-mi dau seama, cum de nu l-au văzut domnul Stangerson și fiica sa!

— Sînteți sigur? l-a întrebat Darzac neliniștit.

— Foarte sigur! M-am prefăcut că simt o ușoară slăbiciune; am urcat în trăsură și i-am spus vizitiului să-și îndemne calul. Cînd am pornit, individul era tot pe trotuar, în picioare, fixîndu-ne cu privirea lui înghețată.

— Și sînteți sigur că soția mea nu l-a văzut? a întrebat din nou Darzac, din ce în ce mai agitat.

— O! sigur, dacă vă spun.

— Dumnezeule! l-a întrerupt Rouletabille, dacă credeți, domnule Darzac, că puteți să ascundeți față de soția dumneavoastră reapariția lui Larsan, vă faceți mari iluzii.

— Totuși, a răspuns Darzac, de la terminarea călătoriei, începuse să creadă că totul n-a fost decît o halucinație și, sosind la Garavan, mi s-a părut aproape calmă.

— Ajunsă la Garavan? zise Rouletabille. Iată, dragă domnule Darzac, telegrama pe care mi-a trimis-o soția dumneavoastră.

Și reporterul îi întinse telegrama care nu cuprindea decît acest cuvînt: „Ajutor!"

Auzind acestea, sărmanul domn Darzac păru și mai distrus.

— Va înnebuni din nou! zise el, dînd din cap într-un mod vrednic de milă.

Tuturor ne era teamă de asta și, cînd în sfîrșit am sosit în gara Menton-Garavan, i-am găsit pe domnul Stangerson și pe doamna Darzac, care, cu toată promisiunea solemnă pe care profesorul i-o făcuse lui Arthur Rance, de a rămîne pînă la întoarcerea lui, împreună cu fiica sa la Rochers Rouges, ieșiseră totuși în întîmpinarea noastră. Arthur Rance îi ceruse asta invocînd anumite motive, pe care pretinsese că i le va explica mai tîrziu, dar pe care, în realitate, nu avusese încă timp să le inventeze. Și, lucru ciudat, doamna Darzac îl primi pe Joseph Rouletabille cu o frază care părea ecoul groazei noastre. Îndată ce l-a zărit pe tînăr, a fugit spre el și am avut cu toții impresia că s-a stăpînit cu greu să nu-l strîngă în brațe în fața noastră. Se agăța de el așa cum naufragiatul apucă singura mînă care poate să-l salveze din abis. Și am auzit-o murmurînd: „Simt că voi înnebuni din nou!" Cît despre Rouletabille, îl mai văzusem uneori atît de palid, dar niciodată nu avusese un aer atît de distant.

FORTUL LUI HERCULE

În orice anotimp ar vizita acest ținut încîntător, călătorul ce coboară în gara Garavan ar putea crede că a ajuns în acea grădină a Hesperidelor, ale căror mere de aur au stîrnit pofta celui ce a învins monstrul din Nemeea. Și, totuși, poate n-aș fi evocat amintirea îndepărtată a fiului lui Jupiter și a Alcmenei, dacă totul aici, datorită numeroșilor lămîi și portocali ce-și aplecau în aerul îmbălsămat fructele lor de aur de-a lungul potecilor, pe deasupra gardurilor, nu mi-ar fi amintit de gloria sa mitologică și de călătoria-i legendară spre cel mai primitor dintre tărîmuri. Se povestește că fenicienii, transportîndu-și zeii penați la umbra stîncii, ce într-o zi va fi locuită de familia Grimaldi, au botezat cu numele lui Hercule, zeul lor protector, micul port de la poalele stîncii, precum și un munte, un promontoriu, o peninsulă — aflate în lungul coastei — nume care s-a păstrat pînă astăzi. Eu cred însă mai curînd că ei au găsit deja locurile denumite astfel, iar dacă zeii, obosiți de praful alb al drumurilor Eladei, și-ar fi căutat, într-adevăr, în altă parte un loc minunat, umed și înmiresmat, unde să se odihnească după aventurile lor, n-ar fi găsit un altul mai frumos decît acesta. Ei au fost primii vizitatori ai Rivierei. Grădina Hesperidelor se afla chiar aici, și Hercule pregătise locul pentru prietenii săi din Olimp, scăpîndu-i de acel nesuferit balaur cu o sută de capete, ce dorea să păstreze numai pentru el Coasta de Azur. Așa că nu sînt foarte sigur dacă nu cumva oasele lui *Elephas antiquus*, descoperite acum cîțiva ani la baza stîncilor de la Rochers Rouges, nu sînt chiar oasele acelui monstru.

Cînd, venind cu toții de la gară, am ajuns tăcuți la malul mării, privirea ne-a fost pe dată impresionată de silueta strălucitoare a unui castel fortificat, care se ridica în peninsula lui Hercule și care, dealtfel, din păcate, a dispărut în urmă cu vreo zece ani din cauza lucrărilor de la frontieră. Datorită razelor fierbinți ale soarelui, care cădeau oblic pe vechile sale ziduri, Turnul Pătrat strălucea deasupra mării ca o platoșă de oțel. Bătrîna santinelă, întinerită de lumină, părea să păzească încă acest golf al lui Garavan, curbat ca o seceră de azur. Dar, pe măsură ce ne-apropiam, strălucirea lui se stingea. În spatele nostru astrul coborîse

spre vîrful munților și deja, spre apus, simțind apropierea serii, colinele se-nfășurau într-un văl de purpură. Cînd i-am trecut pragul, castelul nu mai era decît o umbră amenințătoare și ostilă.

Pe primele trepte ale unei scări înguste ce ducea spre unul dintre turnuri, aștepta o făptură delicată și încîntătoare. Era soția lui Arthur Rance, frumoasa și sclipitoarea Edith. Cu siguranță nici chiar logodnica lui Lammermoor nu fusese mai palidă în ziua în care a fost salvată, din fața taurului furios, de tînărul străin cu ochi întunecați. Numai că Lucia avea ochi albaștri și era blondă. O Edith... Vai! cînd vrei să pari o apariție romantică într-un decor medieval, o prințesă scoborîtă din ceața legendei, fragilă și melancolică, nu trebuie să ai ochii ăștia, my lady! Și părul tău este mai negru decît pana corbului. Culoarea asta nu-i angelică. Ești înger, Edith? Această melancolie este cu adevărat reală? Această dulceață a trăsăturilor nu minte oare? Iartă-mă Edith că-ți pun toate aceste întrebări dar, după ce te-am văzut prima dată și-am fost sedus de delicata armonie a întregii tale imagini albe, stînd nemișcată pe peronul de piatră, am urmărit privirea neagră a ochilor tăi, îndreptați spre fiica profesorului Stangerson, și am văzut că aveau o strălucire dură, contrastînd ciudat cu timbrul prietenos al vocii și cu surîsul indiferent al gurii.

Într-adevăr, vocea acestei tinere femei era de un farmec deosebit; grația întregii sale ființe atingea perfecțiunea, gesturile-i erau armonioase. Ea răspunse în modul cel mai simplu și mai ospitalier prezentărilor făcute, desigur, de Arthur Rance. Rouletabille și cu mine am încercat politicos să ne păstrăm libertatea de mișcare; am formulat posibilitatea de a locui în altă parte decît în castelul lui Hercule. Ea făcu atunci o grimasă, ridică din umeri cu un gest copilăresc, spuse că aveam camerele pregătite și schimbă subiectul discuției.

— Veniți! Veniți! Nu cunoașteți castelul! Veți vedea! Veți vedea! O! *Turnul Lupoaicei* vi-l voi arăta altă dată... este singurul ungher trist de aici, lugubru, sumbru și rece! te înspăimîntă! îmi place enorm să-mi fie frică! O! domnule Rouletabille, nu-i așa că-mi veți spune povești care să mă înfricoșeze?

Și alunecă prin fața noastră în rochia ei albă. Avea un mers de actriță. Era deosebit de drăguță în această grădină orientală, între turnul vechi, amenințător și delicatele arcade înflorite ale unei capele în ruină. Curtea vastă pe care o traversăm e în întregime invadată de plante pline de sevă, de ierburi și arbuști, de cactuși și aloe, de dafini, trandafiri sălbatici și margarete, încît ai jura că o primăvară fără sfîrșit și-a ales domiciliul în această incintă care era odinioară locul de întîlnire al războinicilor castelului. Prin grija vînturilor văzduhului și, bineînțeles, a neglijenței oamenilor, această curte devenise o grădină, o minunată grădină sălbatică, dovedind limpede intenția castelanei de a tăia cît mai puțin cu putință și de a nu încerca să o rînduiască prea mult. Dincolo de această vegetație, cu parfumul ei, se putea observa cel mai grațios lucru ce putea fi imaginat în arhitectura de odinioară. Închipuiți-vă arcurile pure ale unui gotic flamboaiant, construite deasupra primelor asize ale vechii capele romane, coloane îmbrăcate în plante agățătoare, mușcate urcătoare și verbine, ce se ridicau din soclul lor înmiresmat, încovoind, sub albastrul cerului, arcul frînt, ce părea că nu mai e susținut de nimic. Capela nu mai are acoperiș... Nu mai are nici ziduri... N-a mai rămas din ea decît această porțiune de dantelă în piatră, pe care un miracol de echilibru o ține suspendată în aerul serii...

Iar în stînga noastră, iată, turnul enorm, masiv, dăinuind din secolul al XII-lea, pe care, după cum ne povestește doamna Edith, oamenii din ținut îl numesc Lupoaica, și pe care nimic — nici timpul, nici oamenii, nici pacea, nici războiul, nici tunurile, nici furtuna — nu l-au putut clinti. El mai păstrează încă aceeași înfățișare, pe care o avusese în timpul sarazinilor prădalnici, care reușiseră, în 1107, să pună stăpînire pe insulele Léins, dar nu putuseră cu nici un chip să cucerească castelul lui Hercule; sau așa cum apăruse în fața lui Salageri și a piraților săi genovezi, după ce aceștia ocupaseră fortul, și chiar Turnul Pătrat și Vechiul Castel. Continuînd să fie izolat, deoarece apărătorii săi distruseseră zidurile de apărare ce-l legau de celelalte fortificații, el rezistase pînă la venirea prinților de Provence care îl despresuraseră. Aici, în acest turn, dorise doamna Edith să locuiască.

Renunț însă să mai admir ceea ce mă-nconjoară, ca să-i pot observa pe oameni, pe Arthur Rance, de exemplu, care o privește pe doamna Darzac. Numai că ea și Rouletabille par să fie departe. Domnul Darzac și domnul Stangerson discută banalități. De fapt, un singur gînd îi obsedează pe

toţi aceşti oameni care tac, sau care, atunci cînd îşi vorbesc, mint. Ajungem la intrarea secretă a unui turn.

— Acesta e ceea ce noi numim, zise doamna Edith cu afectarea-i copilărească, Turnul Grădinarului. De aici poţi să îmbrăţişezi cu privirea întregul fort, atît partea dinspre nord, cît şi cea dinspre sud. Priviţi!

Şi braţul ei, de care atîrna o eşarfă, ne indică locurile.

— Toate aceste pietre îşi au poveştile lor. O să vi le spun, dacă veţi fi foarte cuminţi.

— Cît de veselă este Edith, murmură Arthur Rance. Cred că este singura binedispusă dintre noi.

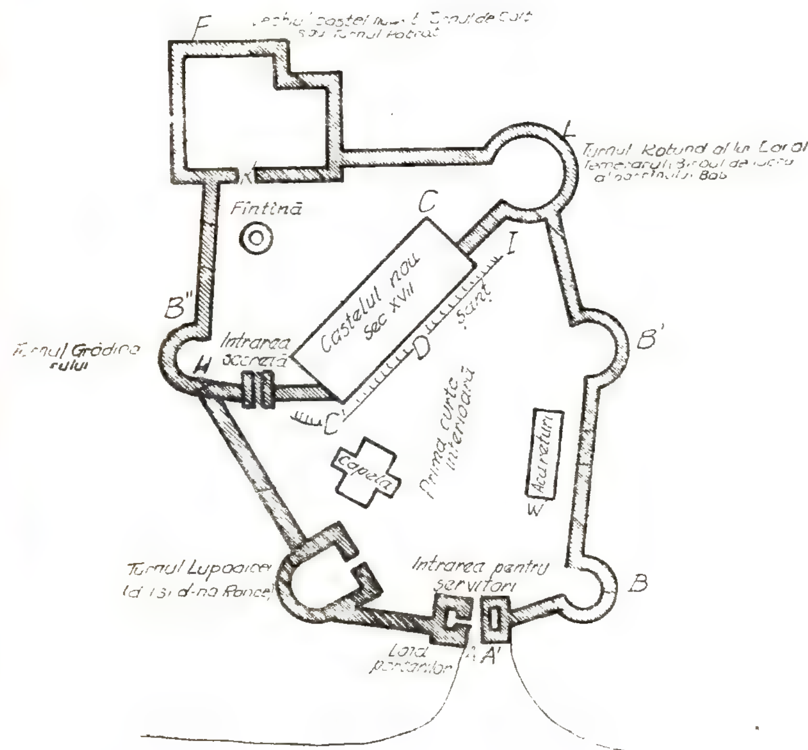
Am trecut pe sub intrarea secretă, şi iată-ne într-o nouă curte. În faţa noastră se află vechiul donjon. Arată cu adevărat impresionant. Este înalt şi pătrat, astfel încît este numit uneori Turnul Pătrat. Construit în punctul cel mai important al întregii fortificaţii, i se mai spune şi Turnul de Colţ. Reprezintă construcţia cea mai extraordinară, cea mai însemnată din toată această aglomerare de lucrări defensive. Zidurile sînt mai groase şi mai înalte decît oriunde în altă parte; pînă la jumătatea lor mai există încă cimentul roman ce fixează pietrele aşezate de colonii lui Cezar.

— Acolo, acel turn din colţul opus, continuă Edith, este Turnul lui Carol Temerarul, numit astfel pentru că însuşi Carol, pe cînd era duce, a întocmit planul de transformare a fortificaţiilor castelului pentru a rezista tirului de artilerie. Vai! ştiu foarte multe. Din păcate bătrînul Bob şi-a amenajat în acest turn biroul său de studiu. Altfel, am fi avut aici o frumoasă sufragerie. Şi niciodată n-am putut să-i refuz ceva bătrînului Bob! Bătrînul Bob, adăugă ea, este unchiul meu... el doreşte să-i spun aşa, încă de cînd eram foarte mică... Acum nu-i aici... A plecat de cinci zile la Paris şi revine mîine. A mers să compare piesele anatomice pe care le-a găsit la Rochers Rouges cu cele de la Muzeul de Istorie Naturală din Paris... A! iată o temniţă...

Şi ne arătă, în mijlocul celei de-a doua curţi interioare, o fîntînă, pe care, probabil, din... exces de romantism, o numea temniţă, şi deasupra căreia un eucalipt, cu coaja netedă şi crengile golaşe, se apleca la fel ca o femeie la fîntînă.

În ceea ce mă priveşte, de cînd intrasem în cea de-a doua curte interioară, începusem să înţeleg mai bine împărţirea fortului lui Hercule, cît despre Rouletabille, acesta era din ce în ce mai indiferent şi nu părea nici să vadă nici să audă nimic din ceea ce se petrecea în jurul său. Cum planul

general al fortului are o importanţă capitală pentru incredibilele evenimente ce vor avea loc imediat după sosirea noastră la Rochers Rouges, îl voi prezenta mai întîi în faţa cititorului, aşa cum a fost desenat, mai tîrziu, chiar de Rouletabille.



Castelul fusese construit în 1140, de familia nobiliară Mortola. Pentru a-l izola complet de coastă, aceştia n-au ezitat să transforme peninsula în insulă, tăind istmul îngust ce-o lega de mal. Chiar pe ţărm, ei au construit o barbacană, fortificaţie rudimentară în semicerc, destinată să protejeze podul mobil şi cele două turnuri de la intrare. Din această barbacană nu mai rămăsese nimic.

De-a lungul secolelor, istmul şi-a regăsit forma iniţială; podul mobil fusese îndepărtat; şanţul, acoperit. Zidurile

castelului lui Hercule împrumutaseră forma peninsulei, de hexagon neregulat. Ele se ridicau chiar pe stînca ce, în anumite locuri, surplomba apele care o sculptau neobosite, așa încît o bărcuță s-ar fi putut adăposti acolo, atunci cînd marea era calmă și cînd nu-ți era teamă că forța violentă a valurilor ce se spărgeau cu putere o va împinge, sfărîmînd-o de acest tavan natural. Poziția era minunată pentru apărare, căci în aceste condiții nu te temeai de nici un asalt, din orice parte ar fi venit el.

În fort se intra deci pe poarta dinspre nord, care era păzită de două turnuri, A și A′, unite printr-o boltă. Aceste turnuri, care avuseseră mult de suferit în timpul ultimelor asedii ale genovezilor, fuseseră ulterior renovate și, de curînd, prin grija doamnei Edith, aduse în stare de folosință, fiind destinate drept locuință pentru servitori. Parterul turnului A servea ca locuință portarilor. Pe o latură a acestui turn, sub boltă, se deschidea o portiță care permitea portarului să supravegheze toate intrările și ieșirile. O poartă grea de stejar, cu două canaturi, placată cu fier, se sprijinea, de ani de zile, de zidul dinspre interior al celor două turnuri, nemaifiind deloc folosită, atît era de greu de manevrat. Intrarea castelului nu era închisă decît printr-un mic grilaj, pe care îl deschidea oricine voia, stăpîn sau furnizor.

Aceasta era singura intrare prin care puteai pătrunde în castel. După ce treceai de ea, te aflai, așa cum am spus, într-o primă curte interioară, sau *baille,* închisă de jur-împrejur de un zid de incintă — a cărui înălțime era departe de cea inițială — și de turnuri, sau de ceea ce mai rămăsese din acestea. Vechile ziduri, ce făcuseră odinioară legătura dintre turnuri, fuseseră dărîmate și înlocuite de altele, circulare, pe care te puteai urca, dinspre interiorul curții, pe niște pante destul de domoale. Deasupra acestora se mai construise încă un parapet, prevăzut cu ambrazuri pentru tunuri mici, căci această transformare avusese loc în secolul al XV-lea, cînd orice castelan începea să țină seamă de forța artileriei. Cît despre turnurile B, B′ și B″, acestea își păstraseră vreme îndelungată înfățișarea și înălțimea inițială, transformările în privința lor limitîndu-se, în acea epocă, doar la suprimarea acoperișului ascuțit, înlocuit cu o platformă destinată plasării pieselor de artilerie. Mai tîrziu, ele fuseseră dărîmate pînă la înălțimea parapetului circular, devenind un fel de ziduri semicirculare. Această lucrare fusese executată în secolul al XVII-lea, cînd, cu ocazia construirii unui castel modern, numit și acum Castelul Nou, deși era în ruină, s-a căutat ca perspectiva să fie lăsată liberă. Castelul Nou era așezat în punctul CC′.

Pe platforma vechilor turnuri, înconjurată și ea de un parapet, fuseseră plantați palmieri, care crescuseră cu greu, arși de vînt și de apa mării.

Cînd te aplecai pe deasupra parapetului circular, ce înconjura întreaga proprietate, peste stînca, cu care el făcea corp comun, și care, la rîndul ei, era înclinată deasupra mării, îți dădeai seama că acest castel continua să fie la fel de inexpugnabil ca pe vremea cînd vechile ziduri de legătură dintre turnuri atingeau două treimi din înălțimea acestora. Așa cum am spus, Turnul Lupoaicei rămăsese intact, fiecare detaliu, chiar și ghereta de piatră, restaurată, bineînțeles, înălțîndu-și silueta ciudat de îmbătrînită deasupra albastrului mediteranean. Am vorbit și despre ruinele capelei. Fostele acareturi, lipite de parapet, între B și B′, fuseseră transformate în grajduri și bucătării.

Am descris mai sus partea dinspre exterior a castelului lui Hercule. În cea de-a doua incintă nu se putea pătrunde decît prin intrarea H, pe care doamna Arthur Rance o numea Turnul Grădinarului, și care nu era, de fapt, decît un pavilion mare, apărat altădată de turnul B″ și de un alt turn, situat în C, care dispăruse însă, cu totul, în momentul construirii Castelului Nou, în CC′. Un șanț și un zid plecau pe atunci din B″ și, înaintînd pînă în punctul C, aflat în mijlocul primei curți interioare, își schimbau direcția, formînd un pinten, și se îndreptau spre Turnul lui Carol Temerarul, unde ajungeau în punctul I, barînd astfel complet prima curte. Șanțul mai exista încă, lat și adînc, dar zidul fusese dărîmat pe toată lungimea Castelului Nou și înlocuit chiar de peretele castelului. O poartă centrală, în D, acum închisă, se deschidea spre un pod, construit peste un șanț, care făcea odinioară legătura directă cu prima curte interioară. Or, cum acest pod mobil fusese dărîmat sau se prăbușise, iar ferestrele castelului, mult înălțate deasupra șanțului, mai erau încă prevăzute cu bare groase de fier, se putea spune într-adevăr că cea de-a doua curte interioară rămăsese la fel de necucerit ca pe vremea cînd era în întregime apărată de zidul de incintă, atunci cînd Castelul Nou nu exista încă.

Această a doua curte interioară, curtea lui Carol Temerarul, cum îl spuneau încă bătrînii ghizi din ținut, avea nivelul puțin mai ridicat decît al celei dintîi. Stînca forma acolo o asiză mai înaltă, un piedestal natural pentru această coloană uriașă, măreață și întunecată a Castelului Vechi. O verticală în formă de pătrat, construită dintr-un singur bloc de piatră, ce-și prelungea umbra uriașă peste unda limpede. În Castelul Vechi, F, nu se putea pătrunde decît printr-o portiță, K. Bătrînii de pe aceste meleaguri nu-l numeau niciodată altfel decît Turnul Pătrat, pentru a-l deosebi de Turnul Rotund, așa-zis al lui Carol Temerarul. Un parapet asemănător celui care închidea prima curte interioară, lega între ele turnurile B″, F și L, închizînd astfel și cea de-a doua curte interioară.

Am spus că Turnul Rotund, dărîmat odinioară pînă la jumătate, fusese modificat și refăcut de un Mortola, după planurile făcute de însuși Carol Temerarul, căruia acesta îi adusese anumite servicii în războiul cu helveții. Acest turn avea diametrul exterior de cincisprezece stînjeni și cuprindea o încăpere joasă, aflată la un stînjen sub nivelul solului. În această încăpere de la subsol se ajungea coborînd o rampă ce dădea într-o sală octogonală, ale cărei bolți erau susținute de patru stîlpi groși, cilindrici, între care se deschideau trei ambrazuri uriașe pentru trei tunuri mari. Doamna Edith ar fi vrut să transforme această sală într-o sufragerie încăpătoare, căci, deși încăperea era foarte răcoroasă din cauza grosimii zidurilor, lumina reflectată de stînci și strălucirea orbitoare a mării puteau să pătrundă din belșug prin aceste ambrazuri pentru mortiere, ce fuseseră mărite în formă de pătrat și formau acum ferestre prevăzute — și ele — cu solide gratii de fier. Acest turn, L, pe care unchiul doamnei Edith îl ocupase ca să lucreze și să-și adăpostească noile colecții, avea o terasă minunată, unde castelana pusese să fie adus pămînt fertil, plante și flori și crease astfel cea mai uimitoare grădină suspendată ce s-ar putea închipui. Un pavilion, acoperit în întregime cu frunze uscate de palmier, forma acolo un adăpost reușit. Am notat pe plan, cu o nuanță gri, toate clădirile sau părțile de clădiri care, prin grija doamnei Edith, fuseseră aranjate, înfrumusețate și restaurate pentru folosință imediată.

Din castelul ridicat în secolul al XVII-lea, numit Castelul Nou, n-au fost reparate în C′, decît două camere și un mic

salon de la etajul întîi, pentru oaspeții în trecere. Acolo trebuia să fim cazați Rouletabille și cu mine; domnul și doamna Darzac urmau să locuiască în Turnul Pătrat, pe care îl vom descrie mai în detaliu. La parterul acestui turn, două camere fuseseră rezervate pentru bătrînul Bob care dormea aici.

Domnului Stangerson i se pregătise un apartament la primul etaj al Turnului Lupoaicei, sub cel ocupat de familia Rance.

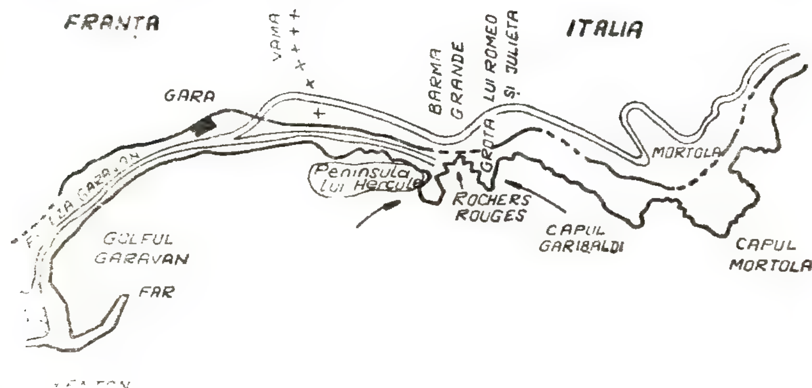
Doamna Edith a ținut să ne arate chiar ea camerele. Ne-a condus prin încăperi cu tavane prăbușite, cu parchetul desfundat, cu pereții mucegăiți; doar ici și colo, cîteva lambriuri, stîlpul unui portal, o pictură coșcovită sau o tapiserie zdrențuită, în stilul secolului de aur, atestau fosta splendoare a Castelului Nou, născut din fantezia unui Mortola. Din contră, cămăruțele noastre nu aminteau prin nimic de acest trecut măreț. Aici, orice urmă a vechimii fusese ștearsă cu o grijă care m-a impresionat. Curate, igienice, fără covoare, tencuite și zugrăvite într-o culoare deschisă, mobilate sumar, așa cum era modern, ne-au plăcut mult. Am mai spus că un salonaș despărțea cele două camere.

În timp ce-mi făceam nodul la cravată, l-am strigat pe Rouletabille ca să-l întreb dacă era gata. N-am primit însă nici un răspuns. Am intrat în camera lui și am constatat cu surprindere că el plecase deja. M-am dus la fereastră, care dădea, la fel ca ale mele, spre curtea lui Carol Temerarul, unde se afla doar un singur eucalipt înalt, al cărui miros puternic ajungea în acel moment pînă la mine. Pe deasupra parapetului se putea zări întinderea imensă a apelor tăcute. Acum, la căderea serii, marea era de un albastru puțin mai închis, iar umbrele nopții, ce deveniseră vizibile la orizont, spre coasta italiană, se apropiau deja de promontoriul Ospedaletti. Nu se distingea nici un zgomot, nici un freamăt, pe pămînt și în cer. Numai în clipele care preced furtunile puternice și dezlănțuirea trăsnetului, mai remarcasem o asemenea tăcere și încremenire a naturii. Dinspre partea asta n-aveam însă nici un motiv de teamă, căci noaptea se anunța senină. . .

Dar ce e această umbră care apare? De unde vine această fantomă care alunecă pe apă? Am recunoscut silueta lui Larsan, stînd în picioare, la prora unei bărci mici, pe care un pescar o făcea să înainteze în ritmul lent al celor două lopeți! S-ar putea oare înșela cineva? Vai! era foarte

ușor de recunoscut. Dădea dovadă de o asemenea nonșalanță amenințătoare, arătîndu-se, ostentativ, cu figura lui de altă dată. încît, chiar și celor ce ar fi fost tentați să nu creadă că este el cu-adevărat, deși îl văzuseră în seara asta, n-ar fi putut să le-o spună mai bine decît strigîndu-le: „Sînt eu în carne și oase!“

Vai! da, este el! el! Marele Fred. Purtînd silueta nemișcată, bărcuța silențioasă dă ocol castelului fortificat. Trece acum pe sub ferestrele Turnului Pătrat și, venind dinspre limba de pămînt ce poartă numele lui Garibaldi, se îndreaptă apoi spre carierele de la Rochers Rouges. Individul stă tot în picioare, cu brațele încrucișate, cu fața întoarsă spre turn, apariție diabolică în pragul nopții, care încet și fățarnic îl ajunge, îl înfășoară în vălul ei ușor și-l poartă mai departe.



Coborînd privirea, zăresc două umbre în Curtea Temerarului; se află în unghiul format de parapet, lîngă intrarea Turnului Pătrat. Una dintre ele, cea mai înaltă, o reține pe cealaltă și o roagă ceva. Cea mai scundă vrea să scape; s-ar zice că este gata să-și ia zborul spre mare. Și aud vocea doamnei Darzac, care spune:

— Fii atent! Îți întinde o cursă. Îți interzic să mă părăsești în seara asta!

Și vocea lui Rouletabille:

— Trebuie să acosteze la mal. Lasă-mă să alerg pînă acolo!

— Și ce-ai să faci? gemu vocea Mathildei.

— Tot ceea ce va fi necesar.

Și din nou vocea Mathildei, o voce înfricoșată

— Îți interzic să te atingi de acest om!

Și nu mai aud nimic.

Am coborît și l-am găsit pe Rouletabille singur, așezat pe ghizdul fîntînii. I-am vorbit, dar nu mi-a răspuns, așa cum i se întîmpla uneori. Intrînd în prima curte interioară, l-am întîlnit acolo pe domnul Darzac, care, foarte agitat, s-a îndreptat spre mine. Mi-a strigat de departe:

— Ei, bine! *l*-ai văzut?

— Da, *l*-am văzut, am zis.

— Dar oare ea, ea, nu știi dacă *l*-a văzut?

— *L*-a văzut. Era împreună cu Rouletabille, cînd a trecut *el!* Ce îndrăzneală!

Robert Darzac mai tremura încă, pentru că și el îl văzuse. Mi-a relatat că imediat ce l-a zărit, a fugit ca un nebun spre mal, dar pînă să ajungă la capul Garibaldi, barca dispăruse ca prin farmec. Apoi, îngrijorat cu privire la starea de spirit în care o va găsi pe Mathilde, m-a părăsit, grăbindu-se s-o întîlnească. Se întoarse aproape imediat, trist și abătut. Ușa apartamentului ei era încuiată. Pentru moment soția lui dorea să fie singură.

— Și Rouletabille? am întrebat.

— Nu l-am văzut.

Am rămas unul lîngă altul, privind noaptea care-l luase cu ea pe Larsan. Robert Darzac era deosebit de trist. Ca să-i schimb gîndurile, l-am întrebat cîte ceva despre familia Rance, lucru ce, în ultimă instanță, l-a determinat să-mi răspundă.

Încetul cu încetul, aveam să aflu astfel cum, după procesul de la Versailles, Arthur Rance se întorsese la Philadelphia și cum, într-o seară, la o petrecere de familie, se așezase lîngă o tînără și romantică persoană, care l-a sedus pe loc prin gustul ei literar, atît de rar întîlnit la frumoasele sale compatrioate. Nu avea nimic în felul ei de-a fi din acel tip zglobiu, dezinvolt, independent și îndrăzneț, care se transformă, de obicei, în acele „frivole“, atît de apreciate în zilele noastre. Puțin distantă, plăcută și melancolică, de o paloare interesantă, amintea mai curînd de tandrele eroine ale lui Walter Scott, care, dealtfel, se pare că era autorul ei preferat. Vai! desigur, aparținea într-un mod delicios unui timp revolut. Cum a reușit oare figura delicată a acestei femei să producă o impresie așa de vie asupra lui

Arthur Rance, care o iubise atîta pe maiestuoasa Mathilde? La mijloc sînt numai secretele inimii. Un lucru e sigur. Simțind că se îndrăgostește, Arthur Rance profitase și în seara aceea se îmbătase îngrozitor. Desigur, nepoliticos, a comis vreo prostie, a lăsat să-i scape vreun cuvînt nepotrivit, așa încît, brusc, domnișoara Edith l-a rugat, pe un ton ridicat, să nu-i mai adreseze nici un cuvînt. A doua zi, Arthur Rance și-a cerut oficial scuze și i-a jurat domnișoarei Edith că nu va mai bea decît apă: cu siguranță și-a ținut legămîntul.

Arthur Rance îl cunoștea de multă vreme pe unchiul domnișoarei Edith, acel bătrîn cumsecade de la Munder, bătrînul Bob, cum fusese poreclit la Universitate, un tip extraordinar, care era tot atît de celebru prin aventurile sale de explorator, cît și prin descoperirile sale geologice. Era blînd ca un miel, dar nu avea pereche la vînătoarea de jaguari din pampas. Își petrecuse jumătate din viața sa de profesor la sud de Rio-Negro, între patagonezi, căutînd omul din epoca terțiară, sau mai bine zis scheletul lui. Nu căuta antropopitecul sau vreun alt tip de pitecantrop, mai mult sau mai puțin asemănător cu maimuța, ci scheletul acestui om, mai bine clădit, mai puternic decît cel de astăzi, al omului contemporan cu formidabilele mamifere care și-au făcut apariția pe Pămînt înaintea epocii cuaternare. Din aceste expediții el se întorcea de obicei cu cîteva cutii de pietre și cu un stoc impresionant de tibii și femure, disputate în lumea savanților, dar și cu o bogată colecție de „piei de iepuri" — cum le spunea el —, care atestau că bătrînul savant cu ochelari știa să folosească arme mai puțin preistorice decît securea de silex și sfredelul omului primitiv. De îndată ce revenea la Philadelphia, își relua imediat munca la catedră, se apleca asupra cărților, caietelor și, cu meticulozitatea unui „purtător de mînecuțe", își dicta cursul și se distra făcînd să sară în ochii studenților, ce stăteau mai aproape de el, așchiile creioanelor sale lungi pe care nu le folosea niciodată, dar pe care le ascuțea fără întrerupere. Și, atunci cînd își atingea ținta — pe care o vizase —, se vedea răsărind deasupra pupitrului capul său încărunțit, pe fața căruia, sub ochelarii cu ramă de aur, se lățea rîsul tăcut al gurii sale joviale.

Toate aceste detalii mi-au fost furnizate mai tîrziu chiar de Arthur Rance, fost și el elev al bătrînului Bob, pe care însă nu-l mai revăzuse timp de mulți ani, pînă cînd o

cunoscuse pe domnișoara Edith. Prezint atît de complet aceste amănunte, deoarece, în urma unor întîmplări dintre cele mai banale, îl vom regăsi pe bătrînul Bob la Rochers Rouges.

În seara cînd Arthur Rance îi fusese prezentat și cînd acesta se purtase într-un mod atît de bizar, domnișoara Edith păruse atît de melancolică probabil pentru că tocmai primise vești neplăcute de la unchiul ei. De patru ani, acesta nu se hotărîse să se întoarcă de la patagonezi. În ultima scrisoare îi spunea că este foarte bolnav și că dorea să o revadă neapărat înainte de moarte. Am fi poate tentați să considerăm că, în aceste condiții, o nepoată cu inima iubitoare ar fi putut renunța să participe la o petrecere, oricît de intimă ar fi fost ea. Domnișoara Edith primise însă atîtea vești proaste în timpul călătoriilor unchiului ei, iar acesta revenise întotdeauna atît de sănătos de pe meleagurile acelea îndepărtate, încît, cu siguranță, nu-i vom reproșa că tristețea n-a reținut-o acasă în seara aceea. Totuși, trei luni mai tîrziu, în urma unei noi scrisori, ea s-a hotărît să plece singură ca să-l întîlnească pe unchiul ei, undeva, la marginile Araucaniei. În timpul acestor trei luni avuseseră loc evenimente memorabile. Domnișoara Edith fusese impresionată de remușcările lui Arthur Rance și de perseverența lui de a bea numai apă. Aflase, dealtfel, că proaspetele obiceiuri de necumpătare ale acestui domn se datorau unei disperări din dragoste și lucrul ăsta i-a plăcut mai mult decît orice. Temperamentul ei romantic, de care am vorbit deja, a fost desigur favorabil țelurilor lui Arthur Rance, astfel încît, în momentul plecării domnișoarei Edith în Araucania, nimeni nu s-a mirat că fostul elev al bătrînului Bob o însoțește pe nepoata acestuia. Logodna nu era încă anunțată oficial, doar pentru că era așteptată binecuvîntarea geologului. Domnișoara Edith și Arthur Rance l-au regăsit pe minunatul unchi la San-Luis. Era într-o dispoziție excelentă și de o sănătate înfloritoare. Rance, care nu-l văzuse de atîta timp, avu curajul să-i spună că întinerise, făcîndu-i astfel cel mai diplomatic dintre complimente. În consecință, atunci cînd nepoata l-a informat că se logodise cu acel tînăr fermecător, bucuria unchiului a fost nemărginită. Au revenit toți trei la Philadelphia, unde s-a celebrat căsătoria. Domnișoara Edith nu cunoștea Franța. Arthur Rance s-a hotărît să facă acolo călătoria de nuntă. Au găsit o motivare științifică, pe care o voi arăta imediat, ca să se stabilească în Italia, în

împrejurimile Menton-ului, la o sută de metri de frontiera franceză, în fața stîncilor de la Rochers Rouges.

După ce a sunat clopotul, și am fost întîmpinați de Arthur Rance, ne-am îndreptat spre Turnul Lupoaicei, în a cărui sufragerie joasă se servea cina în seara aceea. Cînd am fost cu toții prezenți, în afară de bătrînul Bob, care nu se afla în fortul lui Hercule, doamna Edith ne-a întrebat dacă vreunul dintre noi a zărit o bărcuță dînd ocol castelului și în care se afla un bărbat ce stătea în picioare. Ea fusese frapată de atitudinea ciudată a acelui bărbat. Cum nimeni nu i-a răspuns, doamna Edith a reluat:

— O! Aflu eu cine este, deoarece îl cunosc pe marinarul care conducea barca și care e un bun prieten al bătrînului Bob.

— Adevărat? îl cunoașteți pe acel marinar, doamnă? întrebă Rouletabille.

— Vine cîteodată la castel să vîndă pește. Oamenii din ținut i-au dat un nume ciudat, pe care n-aș putea să-l repet în dialectul lor imposibil, dar mi-a fost tradus. Vrea să însemne „Călăul mării“. Un nume foarte caraghios, nu-i așa?

MĂSURILE LUATE DE JOSEPH ROULETABILLE PENTRU A APĂRA FORTUL LUI HERCULE ÎMPOTRIVA UNUI ATAC DIN PARTEA INAMICULUI

Rouletabille n-a fost nici măcar atît de politicos încît să ceară explicația acestei bizare porecle.

Părea adîncit în cele mai negre gînduri. Ciudată cină! Ciudat castel! Ciudați oameni! Farmecele languroase ale doamnei Edith nu reușeau să ne binedispună. Deși erau de față două perechi de tineri căsătoriți, patru îndrăgostiți care ar fi trebuit să fie cei mai veseli și să strălucească de bucuria de a trăi, cina a fost cît se poate de tristă. Fantoma lui Larsan plana asupra mesenilor, chiar și asupra aceluia dintre noi care nu-l știa atît de aproape — domnul Stangerson.

Dealtfel, trebuie să recunoaștem că, de cînd aflase crudul, durerosul adevăr, profesorul Stangerson nu putea scăpa de imaginea acelui spectru. Nu cred că mă hazardez prea mult susținînd că prima și cea mai nenorocită dintre toate victimele dramei de la Glandier era tatăl Mathildei. Pierduse totul: puterea de a se devota științei, dragostea de muncă și — nenorocire mai cumplită decît toate celelalte — încrederea oarbă în fiica sa. Crezuse atît de mult în ea! Fusese pentru el un motiv de mîndrie continuă. Ani îndelungați și-o asociase muncii sale de căutare a necunoscutului! Primise cu încîntare hotărîrea ei definitivă de a refuza să-și ofere frumusețea oricui ar fi putut s-o îndepărteze de tatăl ei și de știință. Și, în timp ce se mai extazia încă în fața unui asemenea sacrificiu, aflase că fiica lui refuza să se căsătorească pentru că era deja nevasta unui Ballmeyer! În ziua în care Mathilde se hotărîse să mărturisească tatălui ei întregul adevăr și să dea în vileag un trecut care, în fața profesorului, deja avertizat de misterul de la Glandier, punea într-o lumină deosebit de dureroasă prezentul, cînd, după ce i-a căzut la picioare și i-a îmbrățișat genunchii, ea îi povestise drama inimii și tinereții sale, profesorul Stangerson și-a strîns copilul iubit în brațele-i tremurînde; a depus sărutul iertării pe fruntea ei adorată; și-a amestecat lacrimile cu suspinele celei ce-și ispășise greșeala, ajungînd pînă în pragul nebuniei și i-a jurat că niciodată n-a iubit-o mai mult decît acum cînd știa cît suferise. Mathilde plecase ceva mai liniștită. Dar el, rămas singur, a constatat că devenise un alt om — un om singur, foarte singur! Profesorul Stangerson își pierduse și fiica și încrederea în oameni.

A privit cu indiferență căsătoria fiicei sale cu Robert Darzac, deși acesta fusese elevul său preferat. Mathilde încercase în van să-i încălzească sufletul cu o și mai fierbinte tandrețe. Dar și-a dat seama că tatăl ei nu-i mai aparținea, că privirea lui o ocolea, că ochii lui nesiguri fixau în trecut o imagine care nu mai exista, dar care, vai! fusese reală odinioară, și că, dacă se uitau la ea, acum doamna Darzac, nu o vedeau alături de figura respectabilă a unui om cinstit, ci de silueta veșnic vie, veșnic infamă a celuilalt! a celui care fusese primul ei soț, a celui care-i furase fiica! Nu mai lucra... Marele secret al *disocierii materiei*, pe care promisese să-l ofere oamenilor, se va întoarce în neant, de unde fusese smuls pentru o clipă, iar oamenii vor continua să repete secole de-a rîndul, dictonul fără sens: *Ex nihilo nihil!*

Cina părea și mai lugubră datorită decorului sumbru în care ne era servită. O lampă gotică și vechi candelabre din fier forjat luminau ziduri de fortăreață, acoperite de tapiserii orientale, de care se sprijineau dulapuri vechi, din epoca primei invazii sarazine, și scaune de tip Dagobert.

Examinînd mesenii, unul cîte unul, mi-am dat seama ce motiv avea fiecare, în parte, să contribuie la această tristețe generală. Domnul și doamna Robert Darzac fuseseră așezați unul lîngă altul. Firește, stăpîna casei n-a vrut să separe doi soți proaspăt căsătoriți, a căror familie data de-abia de alaltăieri. Trebuie să precizez că dintre ei doi cel mai nefericit era, fără îndoială, prietenul nostru Robert. Nu scotea nici un cuvînt. Doamna Darzac mai participa la conversație, schimbînd cîteva cuvinte banale cu Arthur Rance. Aș vrea chiar să adaug în această privință că după scena care avusese loc între ea și Rouletabille, scenă la care asistasem de sus, de la fereastră, mă așteptam s-o văd mai abătută... aproape doborîtă din cauza acestei apariții amenințătoare a unui Larsan răsărit din ape. Dar, dimpotrivă! observam, de pildă, o mare diferență între aerul speriat, cu care apăruse mai înainte la gară și cel de acum, cînd reușea aproape să se stăpînească. S-ar fi putut spune, mai curînd, că această apariție o liniștise și, seara tîrziu, cînd i-am împărtășit această părere lui Rouletabille, tînărul reporter a fost de acord cu mine și mi-a explicat extrem de simplu această aparentă anomalie. Mathilde nu se temea de nimic mai mult decît să nu înnebunească din nou, iar siguranța dureroasă, pe care o căpătase acum, că n-a fost victima unei halucinații a minții sale zdruncinate, a ajutat-o, cu siguranță, să se liniștească puțin. Ea prefera să se apere de un Larsan viu, decît de fantoma lui. La prima întîlnire pe care o avusese cu Rouletabille în Turnul Pătrat, în timp ce eu sfîrșeam cu îmbrăcatul, ea îi apăruse tînărului meu prieten obsedată de ideea că va înnebuni iarăși. Povestindu-mi această întîlnire, Rouletabille mi-a spus că nu putuse să o liniștească decît susținînd contrariul celor afirmate de Robert Darzac, adică mărturisindu-i deschis că ochii ei au văzut foarte clar, că l-au văzut pe Frédéric Larsan! Cînd a aflat că soțul ei îi ascunsese această *realitate* numai de teamă ca ea să nu se sperie și că a fost primul care i-a telegrafiat lui Rouletabille să vină în ajutorul lor, ea a scos un suspin, care aducea mai curînd cu un hohot de plîns. I-a luat mîinile și, brusc, le-a acoperit de sărutări,

așa cum face o mamă cu mîinile copilașului ei, într-un moment fermecător de răsfăț. Instinctiv, bineînțeles, ea îi era recunoscătoare tînărului, de care se simțea irezistibil atrasă, cu toată forța misterioasă a maternității, pentru că el reușea să îndepărteze cu un singur cuvînt nebunia ce-i dădea mereu tîrcoale și care revenea din timp în timp să-i bată la ușă. În acel moment, prin fereastra turnului, l-au zărit amîndoi, deodată, pe Frédéric Larsan, în picioare, în barcă. Nemișcați și muți, l-au privit mai întîi cu surprindere. Apoi, un strigăt de furie scăpă din gîtlejul lui Rouletabille, care a vrut să se repeadă, să se arunce asupra individului. Văzusem cum Mathilde l-a reținut, agățîndu-se de el, pînă la parapet... Bineînțeles, această reapariție, în carne și oase, a lui Larsan era îngrozitoare, dar mai puțin îngrozitoare decît imaginea obsedantă și fantomatică a unui Larsan ce nu ar fi existat decît în mintea ei bolnavă... Nu-l va mai vedea pe Larsan peste tot. *Îl va vedea acolo unde era în realitate!*

Cînd plină de neastîmpăr, cînd blajină, cînd calmă, cînd agitată, în timp ce-i răspundea lui Arthur Rance, Mathilde se purta cu domnul Darzac în modul cel mai fermecător, cel mai tandru. Era plină de atenții, îl servea chiar ea, cu un surîs minunat și plin de gravitate, avînd grijă să nu-i obosească vederea prin apropierea prea bruscă a unei surse de lumină. Robert îi mulțumea și, trebuie să constat, părea îngrozitor de nenorocit. Eram obligat să-mi amintesc că nedoritul Larsan venise tocmai la timp pentru a-i evoca Mathildei că, înainte de a deveni doamna Darzac, fusese în fața lui Dumnezeu și chiar în fața oamenilor, după unele legi de peste ocean, doamna Jean Roussel-Ballmeyer-Larsan.

Dacă Larsan urmărise prin apariția sa să lovească cumplit o fericire ce abia urma să se-nfiripe, el reușise din plin. Și poate, ca un povestitor fidel al evenimentelor, ar trebui să subliniez actul plin de virtute, ce-o onorează în mod deosebit pe Mathilde. În prima seară în care s-au aflat față în față — în sfîrșit singuri —, doamna Darzac i-a comunicat soțului ei că apartamentul din Turnul Pătrat era destul de mare pentru a putea găzdui, separat, neliniștile lor. Hotărîrea luată nu se datora numai stării de tulburare a gîndurilor ei, consecință a reapariției lui Larsan, ci, mai mult, sentimentului datoriei care i-a dictat cea mai nobilă și mai augustă dintre hotărîri. Am spus deja că Mathilde Stangerson fusese crescută în spiritul religiei, nu

de tatăl ei, destul de indiferent la acest capitol, ci de femeile din familie, și mai ales de bătrîna sa mătușă din Cincinnati. Studiile făcute apoi, alături de profesor, nu i-au zdruncinat cu nimic credința și acesta s-a ferit să influențeze în vreun fel, din acest punct de vedere, mintea fiicei sale. Ea continuase să-și păstreze credința asemeni lui Pasteur și Newton, chiar în privința momentului cheie, cel al genezei, pe care tatăl său încercase să-l explice, așa cum încercase să explice și disocierea materiei. Și ea afirma curent că, dacă s-ar fi dovedit că totul se năștea din nimic, adică din eternul imponderabil, și se întorcea în nimic, pentru a renaște la infinit, potrivit unui sistem ciudat de asemănător cu faimoasele lanțuri de atomi ale anticilor, mai rămînea de demonstrat *că acest nimic, ce stătea la originea a tot ce există, nu fusese creat de Dumnezeu.* Evident, ca unei bune credincioase, acest Dumnezeu, singurul ce-și avea aici, pe pămînt, trimisul, numit papă, îi aparținea. Poate că aș fi trecut sub tăcere teoriile religioase ale Mathildei, dacă ele nu i-ar fi fost de un real folos în privința hotărîrilor pe care a fost nevoită să le ia în legătură cu noul ei soț, cu care se căsătorise în fața oamenilor, atunci cînd a descoperit că primul ei soț, cu care se unise în fața lui Dumnezeu, se afla încă printre cei vii. Deoarece moartea lui Larsan a fost considerată sigură, ea primise, ca văduvă, cu asentimentul confesorului ei, o nouă binecuvîntare nupțială. Și iată că, în fața lui Dumnezeu, nu mai era acum văduvă, ci bigamă! Totuși, o asemenea catastrofă nu era iremediabilă, și, probabil, chiar Mathilde făcuse să strălucească în ochii triști ai sărmanului domn Darzac perspectiva unei sorți mai bune, ce se va aranja, așa cum se cuvine, la curtea papală de la Roma, căreia i se va supune litigiul cît mai repede posibil. Pe scurt, în concluzie, după patruzeci și opt de ore de la căsătoria celebrată la biserica Saint-Nicolas-du-Chardonnet, domnul și doamna Darzac aveau camere separate în Turnul Pătrat. Cititorul va înțelege astfel că acest lucru era suficient pentru a explica melancolia lui Robert Darzac și îngrijirile consolatoare ale Mathildei.

În seara aceea, fără să fi știut cu exactitate toate aceste detalii, bănuiam totuși lucrul cel mai important. De la domnul și doamna Darzac, ochii mi s-au îndreptat spre vecinul acesteia, domnul Arthur William Rance, și atenția mea se concentra deja în jurul unui nou subiect, cînd intendentul veni să ne anunțe că portarul Bernier dorea să-i vorbească imediat lui Rouletabille. Acesta se ridică de îndată, se scuză și ieși.

— Ia-te-uită, am zis eu, familia Bernier nu mai este deci la Glandier!

Să ne amintim într-adevăr că acești Bernier — soț și soție — erau portarii domnului Stangerson de la Saint-Généviève-des-Bois. Am povestit în *Misterul camerei galbene* cum Rouletabille le-a redat libertatea cînd au fost acuzați de complicitate la atentatul din pavilionul aflat la Chênaie. Cu acel prilej recunoștința lor pentru tînărul reporter fusese deosebit de mare și de atunci Rouletabille a putut să se bazeze pe devotamentul lor. Domnul Stangerson mă informă, ca răspuns la exclamația mea, că toți servitorii părăsiseră castelul de la Glandier, pe care, dealtfel, și el îl abandonase pentru totdeauna. Cum familia Rance avusese nevoie de portari pentru fortul lui Hercule, profesorul fusese fericit să le cedeze pe acești credincioși servitori, de care nu avusese niciodată motive să se plîngă, în afara acelei mici povești de braconaj, ce ar fi putut să se termine atît de rău pentru ei. Acum locuiau într-unul din turnurile de la intrare, pe care îl transformaseră în lojă, de unde supravegheau intrările și ieșirile din fortul lui Hercule.

Rouletabille nu păruse deloc mirat cînd intendentul îl anunțase că Bernier dorea să-i spună ceva, ceea ce însemna, m-am gîndit eu, că el era deja la curent cu prezența acestora la Rochers Rouges. Într-un cuvînt, am descoperit — dealtfel fără surprindere — că Rouletabille se folosise din plin de cele cîteva minute în care îl credeam în camera lui, și pe care eu le irosisem pentru a mă îmbrăca sau în discuții inutile cu domnul Darzac.

Această plecare neașteptată a lui Rouletabille îngheță atmosfera. Fiecare se întreba dacă nu cumva această absență coincidea cu vreun eveniment important, legat de întoarcerea lui Larsan. Doamna Darzac era neliniștită. Și, pentru că Mathilde părea neplăcut impresionată, am observat că domnul Arthur Rance a socotit necesar să manifeste și el o ușoară emoție. E inutil să precizăm acum că domnul Arthur Rance și soția sa nu erau la curent cu toate nenorocirile fiicei profesorului Stangerson. S-a considerat, bineînțeles, că nu trebuie să li se povestească despre căsătoria secretă a Mathildei cu Jean Roussel, devenit Larsan.

Faptul reprezenta un secret de familie. Dar ei știau mai bine decît oricine — Arthur Rance pentru că fusese amestecat în drama de la Glandier, iar soția sa, pentru că acesta îi povestise — cu cîtă înverșunare o urmărise celebrul agent al Siguranței pe aceea care va deveni într-o bună zi doamna Darzac. Crimele lui Larsan se explicau logic în ochii lui Arthur Rance printr-o pasiune de nestăpînit și nu e de mirare că un om îndrăgostit atîta vreme de Mathilde, cum fusese frenologul american, nu căuta în atitudinea lui Larsan altă explicație decît aceea a unei iubiri înverșunate și fără speranță. În ceea ce o privește pe doamna Edith, mi-am dat curînd seama foarte bine că motivele dramei de la Glandier nu-i păreau deloc atît de simple, pe cît se străduia să le prezinte soțul ei. Ca să gîndească la fel ca el, ea ar fi trebuit să simtă pentru Mathilde un entuziasm asemănător celui manifestat de Arthur Rance, dar, dimpotrivă, toată atitudinea ei, pe care puteam s-o observ foarte ușor, fără ca ea să-și dea seama, spunea: „Dar, în sfîrșit! ce are această femeie atît de uimitor ca să inspire unor bărbați atîta amar de vreme, sentimente atît de nobile sau atît de violente? Cum se poate explica acest lucru? Iată deci cum arată această femeie pentru care, polițist fiind, devii ucigaș, om cumpătat, te transformi în bețiv și, nevinovat, ajungi să fii condamnat. Ce are ea mai mult decît mine, care n-am putut decît să mă căsătoresc cu un soț pe care nu l-aș fi avut niciodată, dacă ea nu l-ar fi respins? Într-adevăr, ce are ea mai mult? Nici nu mai este atît de tînără! Și totuși soțul meu uită de mine numai ca să o mai privească!“ Iată ce am citit în ochii doamnei Edith, care își urmărea soțul în timp ce acesta o privea pe Mathilde. Vai! acei ochi negri ai blîndei, languroasei doamne Edith!

Mă felicit pentru aceste prezentări făcute și care îi erau necesare cititorului. E bine ca el să știe sentimentele ascunse în inimile fiecăruia dintre cei care vor juca un rol în ciudata și neașteptata dramă care se pregătea în întuneric, în întunericul ce învăluie fortul lui Hercule.

Și încă n-am spus nimic nici despre bătrînul Bob și nici despre prințul Galitch, dar, nici o îndoială, va veni și rîndul lor. Asta pentru că în cazul unei asemenea afaceri, atît de importante, am căutat să nu descriu lucrurile și personajele decît pe măsura apariției lor în cursul evenimentelor. Astfel cititorul va trece prin toate situațiile pe care le-am cunoscut cîțiva dintre noi: groază și calm, mister și certitudine, neînțelegere și înțelegere! Cu atît mai bine dacă soluția definitivă încolțește în mintea cititorului înaintea momentului în care mi-a apărut mie. Avînd la dispoziție aceleași date pentru a dezlega misterul, nici mai multe, nici mai puține decît noi, cititorul va demonstra astfel că beneficiază de o inteligență demnă de cea a lui Rouletabille.

Prima noastră cină s-a sfîrșit fără să-l mai revedem pe tînărul nostru prieten, și ne-am ridicat de la masă, evitînd să ne împărtășim secretele gîndurilor noastre, dintre cele mai neliniștitoare. Ieșind din Turnul Lupoaicei, Mathilde a întrebat imediat de Rouletabille și eu am însoțit-o pînă la intrarea fortului. Domnul Darzac și doamna Edith ne urmau. Domnul Stangerson ne părăsise. Arthur Rance, care dispăruse o clipă, ni se alătură atunci cînd ajunseserăm sub bolta intrării. Noaptea era senină, intens luminată de lună. Totuși, sub bolta ce răsuna de puternice sunete înfundate, fuseseră aprinse felinarele. Și am auzit vocea lui Rouletabille care îi încuraja pe cei ce-l înconjurau: „Haideți! încă un efort!“ spunea el, iar după asta se auzeau icnete, cam la fel ca ale marinarilor care trag la edec bărcile de pe dig, la intrarea în porturi. În final am fost asurziți de o zarvă strașnică. Puteai să crezi că te afli într-un clopot. Erau de fapt cele două canaturi ale enormei uși de fier de la intrare, care tocmai fuseseră închise, pentru prima oară, după mai mult de o sută de ani.

Doamna Edith se miră de această măsură de ultimă oră și întrebă ce se întîmplase cu grilajul ce servise pînă atunci drept poartă. Dar Arthur Rance a strîns-o de braț și ea a înțeles că trebuie să tacă. Asta n-a împiedicat-o însă să murmure: „Într-adevăr, s-ar zice că vom fi ținta unui asediu“. Dar Rouletabille trăgea deja după sine tot grupul nostru spre prima curte interioară și ne anunță rîzînd că dacă, întîmplător, în seara aceea, doream să ne plimbăm prin oraș, trebuia să renunțăm, căci dăduse ordin ca nimeni să nu mai poată nici să iasă, nici să intre în castel. Moș Jacques, continuă el, tot prefăcîndu-se că glumește, a fost însărcinat să aducă la îndeplinire acest consemn și toată lumea știe că e imposibil să-l corupi pe acest bătrîn servitor. Am aflat astfel că moș Jacques, pe care îl cunoscusem la Glandier, îl însoțise pe profesorul Stangerson, al cărui valet fusese. Cu o zi înainte, el se culcase în Turnul Lupoaicei, într-o mică încăpere învecinată cu camera stăpînului său, dar Rouletabille schimbase apoi întregul aranjament

și moș Jacques se instalase acum în Turnul A, în locul familiei Bernier.

— Dar familia Bernier unde stă acum? întrebă mirată doamna Edith.

— S-au instalat deja în Turnul Pătrat, în camera din stînga intrării; ei vor fi portari în Turnul Pătrat! răspunse Rouletabille.

— Dar Turnul Pătrat nu are nevoie de portari! exclamă doamna Edith, uluită peste măsură.

— Doamnă, asta nu se știe niciodată, replică reporterul, fără să-i mai dea vreo altă explicație.

Rouletabille îl luă deoparte pe domnul Arthur Rance și-l făcu să înțeleagă că trebuie s-o pună pe soția sa la curent cu reapariția lui Larsan. Nu mai puteau spera că, fără ajutorul prețios al doamnei Edith, vor putea reuși să ascundă și pe mai departe adevărul față de domnul Stangerson. În orice caz, era bine ca, de acum înainte, fiecare dintre cei ce locuiau în fortul lui Hercule să fie pregătiți pentru orice, cu alte cuvinte *să nu fie surprinși de nimic!*

Acestea fiind spuse, ne-a făcut să traversăm prima curte interioară, și ne-am trezit astfel în fața Turnului Grădinarului. Am spus că acest turn H străjuia intrarea celei de-a doua curți; trecuse deja multă vreme de cînd șanțul fusese umplut în acel loc. Odinioară, aici se afla un pod mobil. Spre marea noastră uimire, Rouletabille ne informă că a doua zi va desfunda șanțul și va reface podul!

Chiar atunci, ajutat de oamenii de la castel, el se ocupă de închiderea intrării secrete a acestui turn, printr-un fel de ușă improvizată din scînduri și vechi blocuri de piatră, scoase din zidăria Turnului Grădinarului, pînă se găsea ceva mai bun. Castelul fusese astfel baricadat, iar Rouletabille era singurul care putea să rîdă acum din toată inima, căci doamna Edith, pe care soțul ei o pusese la curent cu noile întîmplări, nu mai zicea nimic, mulțumindu-se să se amuze enorm, *in petto*, de acești vizitatori care îi transformau bătrînul castel fortificat într-un loc de necucerit, pentru că le era teamă de sosirea unui om, a unui singur om!... Asta pentru că doamna Edith nu-l cunoștea deloc pe acel om și nu trăise misterul camerei galbene! În ceea ce-i privește pe ceilalți — Arthur Rance făcea și el parte dintre aceștia — considerau că era foarte normal și absolut logic ca Rouletabille să-i apere împotriva necunoscutului, misterului, invizibilului, împotriva acelei tainice amenințări care dădea tîrcoale noaptea în jurul fortului lui Hercule.

Rouletabille nu pusese pe nimeni de pază la această intrare. În noaptea asta, își rezervase pentru el acest loc. De aici, el putea să supravegheze ambele curți interioare. Postul acesta reprezenta un punct strategic, de unde putea fi ținut sub observație întregul castel. Dinspre exterior nu se putea ajunge la familia Darzac, decît trecînd mai întîi pe la moș Jacques, în A, pe la Rouletabille, în H, și pe la cei doi Bernier, care supravegheau ușa K′ a Turnului Pătrat. Tînărul hotărîse ca aceia care fuseseră desemnați paznici să rămînă de veghe. Trecînd pe la fîntîna din Curtea Temerarului, am văzut, la lumina lunii, că fusese mișcat capacul rotund care o închidea. Am mai văzut pe ghizdul ei o găleată legată cu o sfoară. Rouletabille mi-a explicat că a vrut să știe dacă acest vechi puț corespundea cu marea, dar că scosese de acolo apă absolut dulce, dovadă că nu avea nici o legătură cu apa sărată a mării. Am mai făcut apoi cîțiva pași cu doamna Darzac, care și-a luat imediat la revedere de la noi și a intrat în Turnul Pătrat. La rugămintea lui Rouletabille, domnul Darzac și domnul Arthur Rance au rămas cu noi. Cîteva cuvinte de scuză adresate doamnei Edith o făcură pe aceasta să înțeleagă că era rugată politicos să meargă la culcare, ceea ce a și făcut cu o grație indiferentă, salutîndu-l pe Rouletabille cu un ironic: „Noapte bună, domnule căpitan“.

Cînd am rămas singuri, numai între bărbați, Rouletabille ne-a dus spre intrarea secretă, în cămăruța Turnului Grădinarului — o cameră foarte întunecoasă, cu tavanul jos, unde te puteai adăposti de minune, astfel încît să poți vedea, fără să fii văzut. Acolo, pe întuneric, fără să aprindem măcar o lampă, Arthur Rance, Robert Darzac, Rouletabille și cu mine am ținut primul nostru consiliu de război. Dumnezeule, nu știu ce alt nume aș putea să dau acestei adunări de bărbați speriați, refugiați în spatele zidurilor de piatră ale acestei vechi fortărețe.

— Aici putem hotărî în liniște, începu Rouletabille; nimeni nu ne va auzi și nimeni nu ne va lua prin surprindere. Dacă reușește să treacă de prima intrare, păzită de moș Jacques, fără să fie observat de acesta, vom fi imediat avertizați de avanpostul pe care l-am stabilit chiar în mijlocul primei curți interioare, ascuns în ruinele capelei. Da,

l-am pus acolo pe grădinarul dumneavoastră, Mattoni, domnule Rance! Oare pot să cred, după cum mi s-a spus, că putem fi siguri de acest om? Spuneți-mi, vă rog, care e părerea dumneavoastră?. . ."

Îl ascultam cu admirație pe Rouletabille. Doamna Edith avea dreptate. Își asumase într-adevăr rolul de căpitan al nostru și iată că lua toate hotărîrile necesare pentru a asigura apărarea castelului. Desigur! Îmi închipui că nu avea chef să-l predea cu nici un preț și că era pe deplin hotărît să moară mai curînd împreună cu noi, decît să capituleze. Vai! ce tînăr curajos aveam drept guvernator al castelului! Cu-adevărat, trebuia să ai multă îndrăzneală ca să încerci să aperi fortul lui Hercule împotriva lui Larsan, mai multă chiar decît dacă ar fi fost vorba de mii de asediatori, așa cum s-a întîmplat pe timpul unuia dintre conții Mortola, care, pentru a apăra castelul n-a trebuit decît să lase să cadă asupra acestora blocuri mari de piatră, să folosească tunurile și bombardele și apoi să atace inamicul, deja înfrînt pe jumătate, cu focul bine dirijat al artileriei, una dintre cele mai perfecționate din epocă. Dar astăzi, aici, împotriva cui luptăm? Nu ești sigur de nimic. Unde e dușmanul? Peste tot și nicăieri! Putem oare să-l țintim, neștiind unde e ținta, și cu atît mai mult să-l atacăm, neștiind unde trebuie să lovim? Nu ne rămîne decît să luăm măsuri de pază, să ne ascundem, să veghem și să așteptăm!

După ce domnul Arthur Rance îi declară lui Rouletabille că răspundea de grădinarul său Mattoni, tînărul nostru, sigur de acum înainte că era acoperit dinspre partea aceea, ne explică, pe îndelete, mai întîi la modul general, cum se prezenta situația. Își aprinse pipa, trase trei sau patru fumuri repezi și spuse:

— Iată! putem oare spera ca Larsan, după ce ni s-a arătat cu atîta insolență, sub zidurile castelului, bravînd pentru a ne sfida, să se rezume la această acțiune pur platonică? Se va mulțumi el numai cu un succes moral, care a declanșat tulburarea, terorizarea și descurajarea unora dintre locuitorii garnizoanei? Și după asta va dispare? Drept să spun, nu cred. Mai întîi pentru că nu se potrivește cu caracterul lui profund combativ, ce nu se mulțumește cu jumătăți de succese, apoi pentru că nimic nu-l obligă să dispară! Gîndiți-vă că poate face orice împotriva noastră, dar că noi nu putem face nimic împotriva lui, decît să ne

apărăm și să lovim, dacă putem, cînd va dori el! Desigur, nu avem nici un ajutor de așteptat din afară. Și el o știe bine. Tocmai asta îi conferă atîta îndrăzneală și atîta calm! Pe cine putem chema în ajutorul nostru?

— Pe procuror! zise, cu o anumită ezitare, Arthur Rance, căci își dădea seama că dacă ipoteza nu fusese încă luată în considerație de Rouletabille, însemna că există vreun motiv de nesiguranță în această privință.

Rouletabille își privi gazda cu milă și în același timp cu reproș. Spuse apoi, pe un ton înghețat, care-l lămuri definitiv pe Arthur Rance asupra stîngăciei propunerii sale.

— Trebuie să înțelegeți domnule, că nu l-am salvat pe Larsan, la Versailles, de justiția franceză, ca să-l predau, la Rochers Rouges, justiției italiene.

Domnul Arthur Rance, care nu știa nimic, așa cum am mai spus, despre prima căsătorie a fiicei profesorului Stangerson, nu-și putea da seama, la fel ca noi, de imposibilitatea în care ne aflam de a dezvălui existența lui Larsan, fără a provoca, un scandal cumplit și o catastrofă înfricoșătoare. Anumite evenimente inexplicabile ale procesului de la Versailles trebuie să-l fi șocat însă îndeajuns pentru a-l face să înțeleagă singur că mai mult decît orice ne temeam să nu atragem din nou atenția publicului asupra a ceea ce fusese numit *misterul domnișoarei Stangerson*.

În seara asta el a înțeles, mai bine decît oricînd, că Larsan ne domina datorită unuia din acele secrete teribile care, dincolo de toate legile pămîntului, aveau putere decisivă asupra onoarei sau morții oamenilor.

Se înclină deci în fața domnului Robert Darzac, fără să mai spună un cuvînt. Această reverență arăta în mod clar că domnul Arthur Rance era gata să lupte pentru cauza Mathildei, ca un nobil cavaler căruia nu-i pasă de motivele luptei din moment ce moare pentru frumoasa sa. Cel puțin așa am interpretat eu gestul său, convins că americanul, deși căsătorit de curînd, era departe de a fi uitat vechea-i pasiune.

Domnul Darzac declară:

— Trebuie ca acest om să dispară, dar pe tăcute, ori să-l facem să tacă, așa cum dorim, ori să încheiem cu el un tratat de pace, ori să-l omorîm! Dar prima condiție a dispariției sale este să păstrăm secretul reapariției lui. Mai ales — mă fac acum mesagerul doamnei Darzac — vă rog să faceți tot ceea ce este posibil ca domnul Stangerson să

nu afle că sîntem din nou amenințați de loviturile acestui bandit!

— Dorințele doamnei Darzac sînt ordine, replică Rouletabille. Domnul Stangerson nu va ști nimic!...

Ne-am ocupat apoi de situația servitorilor, cîntărind la ce ne puteam aștepta din partea lor. Din fericire, moș Jacques și familia Bernier cunoșteau deja pe jumătate secretul celor întîmplate și nu se vor mira de nimic. Mattoni era destul de devotat pentru a o asculta pe doamna Edith „fără să înțeleagă". Ceilalți nu aveau importanță. Mai exista și Walter, servitorul bătrînului Bob, dar el își însoțise stăpînul la Paris și nu avea să se întoarcă decît odată cu acesta.

Rouletabille se ridică, schimbă pe fereastră cîteva semne cu Bernier, care stătea în picioare în pragul Turnului Pătrat, și reveni, așezîndu-se lîngă noi.

— Larsan nu poate fi departe, zise el. În timpul cinei am făcut o recunoaștere în jurul castelului. În afara porții dinspre nord, dispunem de un minunat mijloc de apărare, atît natural, cît și social, ce înlocuiește, în mod avantajos, fosta barbacană a castelului. Avem aici, la cincizeci de pași, spre vest, cele două posturi de frontieră ale vameșilor francezi și italieni, a căror vigilență implacabilă poate să ne fie de mare ajutor. Moș Bernier este în relații foarte bune cu acești oameni de treabă și am mers cu el să-i întreb cîteva lucruri. Vameșul italian nu vorbește decît italiana, dar cel francez vorbește ambele limbi, plus dialectul ținutului, așa că el (care, după cum mi-a spus Bernier, se numește Michel) ne-a servit drept interpret. Cu ajutorul său am aflat că și ei au fost intrigați de ciudata plimbare a bărcuței lui Tullio, supranumit *Călăul mării,* în jurul peninsulei lui Hercule. Bătrînul Tullio e o veche cunoștință a vameșilor noștri. E cel mai îndemînatic contrabandist de pe coastă. În seara asta ducea în barcă un individ pe care vameșii nu-l mai văzuseră niciodată. Barca, Tullio și necunoscutul au dispărut înspre capul Garibaldi. Am mers acolo împreună cu moș Bernier și, întocmai ca domnul Darzac, care fusese acolo înaintea noastră, n-am observat nimic. Totuși, Larsan, trebuie să fi acostat... presimt asta. În orice caz, sînt sigur că barca lui Tullio a tras la mal aproape de capul Garibaldi...

— Ești sigur? strigă domnul Darzac.

— Ca motiv ai să fii sigur? l-am întrebat.

— Ei, zise Rouletabille, pentru că acostînd, barca a lăsat urma prorei în pietrișul malului și i-a căzut de la bord torța din ramură de pin, pe care am găsit-o și pe care vameșii au recunoscut-o a fi torța folosită de Tullio ca să lumineze apa cînd pescuiește caracatițe în nopțile liniștite.

— Larsan a coborît în mod sigur! reluă și domnul Darzac... Se află la Rochers Rouges!

— În orice caz, dacă barca l-a lăsat la Rochers Rouges, de aici n-a mai plecat, zise Rouletabille. Cele două posturi de vamă se află pe drumul strîmt ce duce de la Rochers Rouges spre Franța, astfel că nimeni nu poate trece nici ziua, nici noaptea fără să fie observat. Pe de altă parte, știți că Rochers Rouges formează o fundătură și că poteca se oprește la aproximativ trei sute de metri de frontieră. Cărarea duce printre stîncile ce formează aici o faleză abruptă — înaltă de vreo șaizeci de metri înălțime — și mare.

— Cu siguranță că n-a putut să se urce pe faleză! zise Arthur Rance, care nu spusese încă nimic și care părea foarte intrigat.

— S-o fi ascuns în vreo grotă, observă Darzac, în faleză sînt săpate grote adînci.

— M-am gîndit și eu! zise Rouletabille. Așa că m-am reîntors singur la Rochers Rouges, după ce l-am expediat pe moș Bernier.

— A fost o imprudență! am exclamat eu.

— Dimpotrivă, am făcut-o tocmai din prudență! mă corectă tînărul reporter. Aveam de discutat cu Larsan anumite lucruri pe care n-aș fi vrut să le afle a treia persoană... Pe scurt, m-am întors la Rochers Rouges; în fața grotelor l-am strigat pe Larsan.

— L-ați strigat! s-a mirat Arthur Rance.

— Da! l-am strigat în timp ce soarele asfințea, mi-am agitat batista, așa cum fac solii cu drapelul lor alb. Oare nu m-a auzit? N-a văzut drapelul meu?... Oricum nu mi-a răspuns.

— Poate nu mai era acolo, am presupus eu.

— Nu știu!... Am auzit un zgomot într-o grotă!...

— Și nu v-ați dus acolo? l-a întrebat repede Arthur Rance.

— Nu! a răspuns simplu Rouletabille, dar vă dați seama, nu-i așa? asta nu pentru că mi-ar fi fost frică de el...

— Să ne grăbim într-acolo! am strigat cu toții, ridicîn-

du-ne ca un singur om, și să terminăm o dată pentru totdeauna!

— Cred, zise Arthur Rance, că n-am avut niciodată o ocazie mai bună să-l întîlnim pe Larsan. Ah! aici la Rochers Rouges vom face cu el tot ce vom dori.

Darzac și Arthur Rance erau deja gata să plece; așteptam hotărîrea lui Rouletabille. Acesta i-a liniștit cu un gest și i-a rugat să se așeze din nou...

— Trebuie să ne gîndim, a spus el, că Larsan n-ar fi acționat așa cum a făcut-o dacă n-ar fi vrut să ne atragă în seara asta în grotele de la Rochers Rouges. Ni se arată, acostează aproape sub ochii noștri, la capul Garibaldi, așa încît n-ar fi fost mai explicit și mai elocvent nici dacă, trecînd pe sub ferestrele noastre ar fi strigat: „Să știți că sînt la Rochers Rouges! Vă aștept! Veniți acolo!..."

— Ați fost la Rochers Rouges, a reluat Arthur Rance, care recunoscuse, dealtfel, că era profund impresionat de argumentul lui Rouletabille... și nu s-a arătat. Se ascunde acolo ca să pună la cale vreo crimă cumplită pentru noaptea asta. Trebuie să-l scoatem de-acolo.

— Fără îndoială, i-a răspuns Rouletabille, plimbarea mea la Rochers Rouges n-a dus la nici un rezultat pentru că m-am dus acolo singur..., dar să mergem cu toții și poate că vom obține unul la întoarcere...

— La întoarcere? întrebă Darzac, care nu înțelegea.

— Da, i-a explicat Rouletabille, cînd ne vom întoarce la castel, unde am lăsat-o pe doamna Darzac singură și unde probabil n-o vom mai găsi! O! a adăugat el, în tăcerea generală, care s-a lăsat, asta nu-i decît o ipoteză. Deocamdată nu avem voie să judecăm altfel decît cu ipoteze...

Ne-am privit cu toții și această idee ne-a copleșit. Evident, fără Rouletabille am fi fost gata să facem o mare prostie, ne-am fi îndreptat spre un dezastru...

Rouletabille s-a ridicat gînditor...

— De fapt, a spus el în cele din urmă, în noaptea asta nu avem nimic mai bun de făcut decît să ne baricadăm. O! deocamdată provizoriu, deoarece vreau ca, începînd de mîine, castelul să poată să se apere perfect. Am dispus să fie închisă ușa de fier și l-am pus aici de pază pe moș Jacques. Pe Mattoni l-am pus de gardă în capelă. Am refăcut un baraj, la intrarea secretă a Turnului Grădinarului, singurul punct vulnerabil a celei de-a doua incinte, pe care îl voi păzi chiar eu. Moș Bernier va veghea toată noaptea la ușa Turnului Pătrat, iar mama Bernier, care are ochi foarte buni și căreia i s-a dat și o lunetă marinărească, va rămîne pe platforma turnului pînă dimineața. Sainclair se va instala în micul pavilion din frunze de palmier de pe terasa Turnului Rotund. De la înălțimea acestei terase, el va supraveghea, dealtfel împreună cu mine, întreaga suprafață a celei de-a doua curți interioare, zidurile de apărare și parapetele. Domnul Arthur Rance și domnul Robert Darzac se vor afla în prima curte interioară, unde trebuie să se plimbe pînă în zori, primul pe zidul de vest, celălalt pe cel de est, adică pe zidurile care mărginesc această curte pe laturile dinspre mare. Serviciul de pază va fi mai greu în noaptea asta pentru că nu sîntem încă organizați. Mîine vom întocmi o schiță privind modul în care se prezintă mica noastră garnizoană, incluzînd și servitorii de încredere ce pot fi folosiți cu toată siguranța. Dacă există servitori ce nu sînt demni de încredere, îi vom determina să părăsească castelul. Veți aduce aici, în acest turn, pe ascuns, toate armele de care dispuneți — puști sau revolvere. Le vom împărți între noi în funcție de cerințele serviciului de pază. Consemnul va fi să se tragă asupra oricărui individ care nu răspunde la *cine-i acolo!* și care nu vine să fie recunoscut. Nu vom avea parolă, este inutil. Ca să treci, va fi suficient să-ți strigi numele și să ți se vadă chipul. Dealtfel, numai noi vom avea drept de trecere. De mîine dimineață, voi da ordin să se monteze în partea interioară a intrării de Nord, grilajul ce o închidea, pînă în seara asta, din exterior și care va fi înlocuit de acum înainte, prin poarta de fier. Ziua, furnizorii nu vor putea depăși bolta dincolo de grilă; ei își vor depune marfa în mica lojă din turn, unde l-am postat pe moș Jacques. În fiecare seară, la ora șapte, poarta de fier va fi închisă. Mîine dimineață, domnul Arthur Rance va da ordin să fie aduși tîmplari, zidari și dulgheri. Aceștia vor fi numărați și, sub nici un pretext, nu vor avea voie să depășească intrarea celei de-a doua incinte; muncitorii vor fi numărați, de asemenea, și înainte de ora șapte seara, cînd, cel mai tîrziu, vor trebui să plece. În timpul zilei, muncitorii trebuie să termine lucrările: executarea unei porți pentru intrarea secretă din Turnul Grădinarului, unde voi sta eu de gardă, repararea unei mici spărturi din zidul care leagă Castelul Nou de Turnul Temerarului, precum și a alteia, aflată aproape de vechiul Turn Rotund de Colț (punctul B pe plan), ce apără

unghiul de nord-vest al primei curți interioare. După care voi fi liniștit. Doamna Darzac, căreia îi interzic să părăsească castelul pînă la noi ordine, fiind astfel în siguranță, eu voi putea să ies într-o recunoaștere atentă, în căutarea adăpostului lui Larsan. Haide domnule Arthur Rance, la arme! Duceți-vă să căutați armele de care dispuneți în seara aceasta... Eu i-am împrumutat revolverul meu lui moș Bernier, care se va plimba în fața apartamentului doamnei Darzac...

Cineva care, ignorînd evenimentele de la Glandier, ar fi auzit asemenea cuvinte din gura lui Rouletabille, nu ar fi întîrziat să-i considere nebuni și pe cel ce vorbea și pe cei ce-l ascultau! Dar, repet, dacă ar fi trăit noaptea *coridorului enigmatic* și noaptea *cadavrului misterios*, ar fi făcut ca mine: și-ar fi încărcat revolverul și ar fi așteptat ziua fără să facă pe grozavul.

CÎTEVA PAGINI ADEVĂRATE DESPRE JEAN ROUSSEL-LARSAN-BALLMEYER

O oră mai tîrziu eram cu toții la post și ne plimbam de-a lungul parapetelor, scrutînd cu atenție pămîntul, cerul și întinsul apelor și ascultînd cu neliniște cele mai mici zgomote ale nopții, respirația mării, vîntul din larg care începuse să adie spre ora trei dimineața. Doamna Edith, care se sculase veni să-l întîlnească pe Rouletabille la intrarea secretă, unde el făcea de gardă. Rouletabille mă chemă, îmi încredință paza intrării și a doamnei Edith și se duse să facă un rond. Doamna Edith avea cea mai încîntătoare dispoziție din lume. Somnul îi făcuse bine și părea că se amuză la nebunie de figura lividă a soțului ei, căruia îi adusese un pahar de whisky.

— Vai! este teribil de amuzant! îmi spuse ea, bătînd din palmele-i mici. E teribil de amuzant! ... Ce-aș vrea să-l cunosc și eu pe acest Larsan!...

N-am putut să nu mă înfior, auzind această blasfemie. Există cu siguranță suflete romanțioase care nu-și dau

seama de pericole și care, în inconștiența lor, sfidează destinul. Vai! nefericita, dacă ar înțelege situația!

Am petrecut două ore plăcute împreună cu doamna Edith, povestindu-i întîmplări înfricoșătoare despre Larsan, toate *adevărate*. Și, pentru că s-a ivit ocazia, mi-aș permite să-l informez pe cititor cine este *în realitate* — dacă pot să folosesc aici o expresie care să redea perfect ceea ce vreau să spun — cine este acest individ Larsan-Ballmeyer, a cărui existență a fost pusă de unii la îndoială atunci cînd a fost vorba de rolul insolit pe care i l-am atribuit în *Misterul camerei galbene*. Deoarece în *Parfumul doamnei în negru* el joacă din nou un rol pe care unii l-ar putea considera de necrezut, este de datoria mea să-l fac pe cititor să admită, în sfîrșit, că nu sînt decît reporterul fidel al unor evenimente unice în lume și că nu inventez nimic. Mai mult decît atît, în cazul în care aș avea proasta inspirație să adaug la o poveste atît de uimitoare și adevărată vreo înfloritură a propriei mele imaginații, Rouletabille s-ar opune, spunîndu-mi-o direct de la obraz! Prea mari interese sînt în joc și o asemenea carte ar avea consecințe mult prea grave, ca să nu rămîn în limitele unei relatări exacte și metodice, chiar dacă e întrucîtva aridă. I-aș trimite deci pe cei care ar putea să creadă că se află în fața unui roman polițist — s-au și spus asemenea cuvinte infamante — la procesul de la Versailles. Avocații Henri Robert și André Hesse, care l-au apărat pe domnul Robert Darzac, au rostit cu această ocazie niște pledoarii admirabile, ce au fost stenografiate și din care au păstrat cu siguranță vreo copie. În fine, nu trebuie să uităm că, mult înainte ca destinul să-i facă să se înfrunte pe Larsan-Ballmeyer cu Joseph Rouletabille, elegantul bandit dăduse mult de furcă reporterilor judiciari. Ca să ne informăm asupra individului, n-avem decît să deschidem *Gazette des Tribunaux* și să parcurgem cronicile apărute în marile cotidiene în ziua în care Ballmeyer a fost condamnat de Curtea cu juri a Senei la zece ani de muncă silnică. Se va înțelege atunci că n-a mai rămas nimic de inventat despre protagonistul unor asemenea întîmplări. Luînd cunoștință astfel de modul de a acționa și de curajul fără margini al acestui individ, cititorul se va abține să mai surîdă atunci cînd, din prudență, Rouletabille va porunci să se ridice stavila unui pod mobil între Larsan și doamna Darzac.

Domnul Albert Bataille, de la *Figaro*, care a publicat admirabilele *Procese criminale și mondene*, i-a consacrat lui Ballmeyer pagini foarte interesante.

Ballmeyer avusese o copilărie fericită. Nu a devenit escroc, pentru că ar fi străbătut, ca alții, etapele grele ale mizeriei. Fiu al unui misit bogat, din strada Molay, el ar fi putut visa la o altă soartă; dar vocația lui era să-și însușească bani străini. De foarte tînăr, s-a consacrat escrocheriei, așa cum alții se consacră Școlii de Mine. Începutul a reprezentat o lovitură de geniu. Povestea este aproape neverosimilă — Ballmeyer sustrage un mandat poștal, adresat firmei tatălui său, apoi, cu banii furați, ia trenul spre Lyon și îi scrie celui răspunzător de existența sa:

„Domnule, sînt un militar în retragere, medaliat. Fiul meu, funcționar la Poștă, avînd de plătit o datorie la joc, a sustras din vagonul poștal un mandat pe adresa dumneavoastră. Mi-am reunit familia; în cîteva zile putem să adunăm suma necesară pentru a o înapoia. Sînteți părinte: fie-vă milă de un alt părinte! Nu distrugeți un întreg trecut cinstit!“

Plin de noblețe, domnul Ballmeyer acceptă întîrzierea. Încă mai așteaptă primul avans, sau mai degrabă nu-l mai așteaptă, căci procesul l-a făcut să afle, după zece ani, cine era adevăratul vinovat.

Ballmeyer-fiul, povestește domnul Albert Bataille, pare să fie înzestrat de la natură cu toate atributele specifice unui escroc de rasă: inteligență de o inventivitate uimitoare, capacitate de a convinge naivii, minuțiozitate în regizare și detaliere, *geniul travestiului*, prudență deosebită, mergînd pînă acolo încît își broda lenjeria cu inițialele potrivite, ori de cîte ori considera necesar să-și schimbe numele. Dar ceea ce îl caracterizează în mod special, în afara uluitoarelor sale aptitudini pentru evadare, este eleganța înșelătoriei, a ironiei, a disprețului față de justiție; este plăcerea malițioasă de a denunța chiar el Parchetului pe unii pretinși vinovați, știind cît de mult întîrzie un magistrat, care trebuie să cerceteze, din prudență, chiar pistele false.

Această plăcere de a-i înșela pe judecători este evidentă în tot ceea ce a întreprins de-a lungul vieții sale.

La regiment, Ballmeyer fură casa de bani a companiei: îl acuză pe căpitanul-casier.

Comite un furt de la firma Furet și, imediat, îl denunță

pe domnul Furet judecătorului de instrucție că s-ar fi autodelapidat.

Afacerea Furet va rămîne mult timp celebră în analele judiciare sub denumirea, devenită ulterior clasică de „apelul telefonic“. Știința aplicată la escrocherie nu produsese nimic mai bun pînă atunci.

Ballmeyer sustrage o poliță de o mie șase sute de lire sterline din corespondența fraților Furet, negustori furnizori din strada Poissonnière, care îi permiseseră să se instaleze în birourile lor.

Se duce în strada Poissonnière, la firma domnului Furet și, imitînd vocea domnului Edmond Furet, îi cere telefonic domnului Cohen, bancher, să-i plătească, dacă poate, polița. Domnul Cohen răspunde afirmativ și, zece minute mai tîrziu, Ballmeyer, după ce tăiase firul de telefon pentru a preveni o revocare sau oarecari explicații ce ar fi putut să-i fie cerute, primește banii printr-un complice, numit Rivard, pe care îl cunoscuse odinioară în batalioanele din Africa, de unde și unul și celălalt fuseseră dați afară din cauza unor povești neplăcute ce se petrecuseră în regiment.

Ia partea leului, apoi fuge la Parchet pentru a-l denunța pe Rivard și, cum am mai spus, chiar pe păgubaș, pe domnul Edmond Furet!...

Are loc o confruntare furtunoasă în cabinetul domnului Espierre, judecătorul de instrucție însărcinat cu cazul respectiv.

— Hai, dragul meu Furet, îi spusese Ballmeyer negustorului buimăcit, sînt dezolat că trebuie să vă acuz, dar este necesar să spuneți justiției adevărul. Este un caz fără importanță: mărturisiți deci! Ați avut nevoie de patruzeci de mii de franci pentru a lichida o mică datorie la Curse și v-ați plătit-o din banii firmei dumneavoastră. Dumneata ai telefonat.

— Eu! eu! se bîlbîia domnul Furet, zdrobit.

— Mărturisiți, știți bine că vi s-a recunoscut vocea.

Sărmanul escrocat fu reținut frumușel la închisoarea Mazas timp de opt zile, iar poliția i-a întocmit un raport atît de îngrozitor încît domnul Cruppi, pe atunci avocat general, astăzi ministru al Comerțului, a trebuit să-i prezinte ulterior domnului Furet scuzele justiției. În ceea ce-l privește pe Rivard, el a fost condamnat în contumacie la douăzeci de ani de muncă silnică!

S-ar putea povesti despre Ballmeyer douăzeci de aventuri de acest gen. Adevărul este că în acel moment, înainte de a se consacra dramei, el se exersa în comedie, şi ce comedie! Trebuie să cunoaşteţi de la un cap la altul întreaga poveste a uneia dintre evadările sale. Nimic mai nostim decît aventura acestui prizonier redactînd un lung memoriu anost, numai ca să-l poată aşeza pe masa judecătorului, domnul Villers, şi, răvăşind hîrtiile, să arunce o privire asupra modului în care erau întocmite ordinele de punere în libertate.

Întors la închisoarea Mazas, şarlatanul scrie o scrisoare semnată „Villers", în care, după formula consacrată, pe care o reţinuse, domnul Villers îl ruga pe directorul închisorii să-l pună imediat în libertate pe deţinutul Ballmeyer. Hîrtiei îi lipsea însă ştampila judecătorului.

Ballmeyer nu se nelinişti doar pentru atît. Ascunzînd scrisoarea în mînecă, el reapare a doua zi în camera de instrucţie, simulează un acces de furie şi, gesticulînd cu sigiliul aflat pe masă, răstoarnă brusc călimara pe pantalonii albaştri ai paznicului ce-l însoţea.

În timp ce sărmanul Pandore, înconjurat de magistrat şi de grefier, care participau la nenorocirea lui, îşi ştergea cu tristeţe pantalonii cei mai eleganţi, Ballmeyer profită de lipsa de atenţie generală pentru a ştampila energic ordinul de punere în libertate şi, la rîndul său, îşi ceru mii de scuze.

Renghiul era jucat. Escrocul aruncă neglijent hîrtia semnată şi ştampilată paznicilor temniţei.

— Ce crede oare domnul Villers, zise el, de mă pune să-i duc hîrtiile! Mă ia drept servitorul lui?

Paznicii luară cu grijă hîrtia, iar brigadierul de serviciu o duse la destinaţie, la închisoarea Mazas. Era ordinul de punere imediată în libertate a numitului Ballmeyer. În aceeaşi seară, Ballmeyer era liber.

Era a doua sa evadare. Arestat pentru furtul de la Furet, scăpase prima dată punîndu-i piedică şi aruncînd cu piper în ochii paznicului care-l ducea la închisoarea Dépôt şi, chiar în aceeaşi seară, cu cravată albă, asista la o premieră la Comedia Franceză. Chiar pe vremea cînd fusese condamnat de Consiliul de război la cinci ani de muncă în construcţii, după ce furase casa de bani a companiei, fusese pe punctul să evadeze din Cherche-Midi, ascunzîndu-se într-un sac cu resturi de hîrtie. Însă un ordin neprevăzut de verificare a făcut să eşueze acest plan atît de bine conceput.

. . . Dar nu am mai termina dacă ar trebui să povestim aici uimitoarele aventuri ale celui ce-a purtat mai întîi numele de Ballmeyer.

Rînd pe rînd, conte de Maupas, vicontele Drouet d'Erlon, conte de Motteville, conte de Bonneville, elegant, „beau joueur", dînd tonul modei, străbătea plajele şi staţiunile balneare: Biarritz, Aix-les-Bains, Luchon, pierzînd cu prietenii pînă la zece mii de franci pe seară, înconjurat de femei frumoase, care-şi disputau zîmbetele lui, căci acest escroc eminent era dublat de un seducător. La regiment, o cucerise, din fericire platonic, pe fata colonelului!... Recunoaşteţi acum „genul".

Ei bine, împotriva acestui om avea de luptat Joseph Rouletabille.

În noaptea aceea am crezut că o lămurisem suficient pe doamna Edith asupra personalităţii celebrului bandit. Ea mă asculta într-o deplină tăcere, care mă impresionă în cele din urmă şi atunci, aplecîndu-mă spre ea, am observat că dormea. Atitudinea asta nu avea darul să mă facă să am o părere grozavă despre această tînără persoană. Dar, din contră, cum astfel puteam să o contemplu în voie, s-au născut în mine sentimente pe care în zadar am vrut mai tîrziu să mi le alung din suflet.

Noaptea a trecut fără surprize. Cînd s-au ivit zorii, le-am salutat, răsuflînd uşurat. Totuşi, Rouletabille nu mi-a permis să merg la culcare decît la opt dimineaţa, după ce a organizat serviciul de gardă pe timpul zilei. El se afla în mijlocul muncitorilor, pe care îi chemase, şi care munceau cu hărnicie la repararea spărturii din Turnul B. Lucrările au fost conduse atît de judicios şi de rapid, încît fortul lui Hercule era chiar din seara aceea ermetic închis şi în realitate, cu toate încăperile sale, ca şi conturul planului său de pe hîrtie. Chiar în aceeaşi dimineaţă, aşezat pe un bloc mare de piatră, Rouletabille începuse să deseneze deja pe carnetul său planul pe care l-am arătat cititorului şi îmi spunea, în timp ce eu, obosit după noaptea nedormită, făceam eforturi ridicole să nu mi se închidă ochii:

— Vezi Sainclair! Proştii vor crede că *mă fortific în castel ca să mă apăr*. Ei bine, asta nu-i decît o mică parte din adevăr, *căci eu o fac mai ales pentru a putea să raţionez*. Dacă astup spărturile, nu e atît ca să-l împiedic pe

Larsan să pătrundă aici, cît mai ales ca să nu dau rațiunii mele prilejul vreunei evadări! N-aș putea, de exemplu, să gîndesc într-o pădure! Cum să faci asta într-o pădure? Acolo atenția se împrăștie în toate părțile. Dar într-un fort bine închis! Este, dragă prietene, ca într-un seif bine încuiat: dacă te afli înăuntru, și nu ți-ai pierdut mințile, *cu siguranță, aici, poți să-ți concentrezi toată forța rațiunii!*

— Da, da! am repetat eu dînd din cap, cu siguranță că acolo te concentrezi mai bine!...

— Ei bine, să trecem peste asta, zise el. Du-te și te culcă prietene, căci dormi de-a-n picioarelea.

SOSIREA NEAȘTEPTATĂ A „BĂTRÎNULUI BOB"

Cînd, spre ora unsprezece dimineața, mi s-a bătut la ușă și vocea mamei Bernier mi-a transmis ordinul lui Rouletabille care îmi cerea să mă scol, m-am repezit la fereastră. Rada era de o splendoare fără seamăn; marea avea o asemenea transparență, încît razele soarelui o străbăteau ca pe o bucată de gheață translucidă, așa că se zăreau stîncile, algele, mușchiul și tot fundul mării, ca și cînd n-ar fi fost acoperite de apă. Arcul armonios al malului din dreptul Mentonu-lui încadrează aceste unde pure cu un decor smălțuit de flori. Vilele de la Garavan, de un alb și un roz strălucitor, păreau că înfloriseră în noaptea asta. Peninsula lui Hercule era toată un buchet care plutea pe ape, iar bătrînele pietre ale castelului răspîndeau în aer efluvii parfumate.

Niciodată natura nu mi se păruse mai blîndă, mai primitoare, mai afectuoasă și, mai ales, nu mă îndemnase atît de mult s-o iubesc. Atmosfera calmă, malul ce se curba alene, marea străvezie, munții viorii, tot acest tablou, puțin obișnuit pentru simțurile mele, ale unui om din Nord, îmi evoca o senzație de mîngîiere. În clipa aceea am văzut un individ care lovea marea. Ah! o izbea cu toată forța brațelor! Dacă aș fi fost poet, aș fi plîns. Nenorocitul părea

cuprins de o furie cumplită. Nu-mi puteam da seama care era motivul ce-i provocase o asemenea mînie împotriva undei liniștite. Desigur, avea un motiv serios de nemulțumire, de vreme ce, înarmat cu un retevei enorm și stînd în picioare în mica barcă — pe care un copil înspăimîntat o făcea să înainteze vîslind cu teamă —, nu-și înceta loviturile, administrîndu-i mării, ce se-nspuma pentru o clipă, o „scărmăneală" serioasă, provocînd indignarea mută a celor cîțiva străini opriți pe mal. Dar cum se întîmplă întotdeauna în asemenea cazuri cînd ți-e frică să te amesteci în ceea ce nu te privește, aceștia îl lăsară în pace, fără să intervină. Oare ce-a putut să-l enerveze pe acest bărbat sălbatic? Probabil chiar calmul mării, care, tulburată pentru un moment de insulta acestui nebun, își relua aspectu-i încremenit.

În acel moment vocea prietenoasă a lui Rouletabille mă interpelă anunțîndu-mă că prînzul ni se va servi la ora douăsprezece. El afișa o ținută de zidar, întreaga-i vestimentație arătînd că se plimbase pe lîngă ziduri proaspăt văruite. Se sprijinea cu o mînă pe un metru, iar cu cealaltă se juca cu un fir de plumb. L-am întrebat dacă îl zărise pe individul care lovea apa. Mi-a răspuns că era Tullio care alunga astfel peștii în plase, înspăimîntîndu-i. Atunci am înțeles de ce în ținut i se spunea lui Tullio „Călăul mării".

Rouletabille mi-a relatat cu această ocazie că, întrebîndu-l pe Tullio de dimineață despre omul pe care îl dusese în barcă cu o seară înainte, dînd ocol peninsulei lui Hercule, acesta îi răspunsese că nu-l știa pe omul acela, că era un tip original, pe care îl luase de la Menton și care îi dăduse cinci franci ca să-l ducă pînă la Rochers Rouges.

M-am îmbrăcat repede și l-am reîntîlnit pe Rouletabille care m-a înștiințat că la prînz vom avea un nou oaspete: era vorba de bătrînul Bob. L-am așteptat ca să ne așezăm la masă, dar, cum acesta nu-și făcuse încă apariția, am început să prînzim fără el, în decorul înflorit al terasei rotunde a Turnului Temerarului.

O minunată ciorbă de pește aburindă, adusă de la restaurantul Grottes, beneficiarul celei mai mari provizii de porci de mare și pești de stîncă de pe tot litoralul, stropită cu puțin „vino del paese"[1] și servită în acel cadru plin de stră-

[1] În italiană în text: „vin de regiune".

lucire și de veselie, a contribuit, cel puțin la fel de mult ca măsurile luate de Rouletabille, să ne regăsim calmul. Într-adevăr, un Larsan în carne și oase ne-ar fi înspăimîntat mai puțin sub splendoarea soarelui ce strălucea pe cer decît la lumina palidă a lunii și a stelelor! Vai! cît de repede uită și ce ușor impresionabilă este natura omenească! Mi-e rușine s-o spun: căci eram cît se poate de orgolioși. Vai! chiar foarte orgolioși (cel puțin în ceea ce mă privește pe mine, pe Arthur Rance și bineînțeles pe doamna Edith, a cărei natură romantică și melancolică era superficială) ca să rîdem de spaima noastră și de garda pe care o făcusem, înarmați, în timpul nopții pe zidurile de apărare ale castelului... cînd bătrînul Bob își făcu apariția. Și — s-o recunoaștem — în nici un caz această apariție nu ne-ar fi putut împinge spre gînduri sumbre. Rar am văzut pe cineva mai caraghios decît bătrînul Bob, ce se plimba sub soarele orbitor al primăverii din sud cu joben negru, redingotă neagră, vestă neagră, pantaloni negri, ochelari negri, părul alb și obrajii roz. Da, da, ne-am distrat bine sub umbrarul Turnului lui Carol Temerarul. Bătrînul Bob s-a amuzat împreună cu noi, căci bătrînul Bob era veselia întruchipată.

Ce făcea bătrînul savant la castelul lui Hercule? A sosit poate momentul să o spunem. Cum de s-a hotărît el să-și părăsească colecțiile din America, munca, desenele și muzeul din Philadelphia? Iată. N-ați uitat, desigur, că domnul Arthur Rance era considerat deja în țara sa un frenolog de viitor, cînd iubirea neîmpărtășită pentru domnișoara Stangerson l-a îndepărtat brusc de la studiu, ce ajunsese acum să-l dezguste. După căsătorie, doamna Edith l-a îndemnat să lucreze și el și-a dat seama că ar dori din nou să studieze cu plăcere știința lui Gal și Lavater. Ori, chiar în momentul în care vizitau Coasta de Azur, în toamna dinaintea evenimentelor pe care le trăiam acum, făceau multă vîlvă noile descoperiri ale domnului Abbo de la Rochers Rouges, localitate denumită în dialectul din Menton *Baoussé-Roussé*. Încă de multă vreme, din 1874, geologii și toți cei ce se ocupau de studii preistorice erau extrem de interesați de osemintele omenești ce fuseseră găsite în peșterile și grotele de la Rochers Rouges. Domnii Julien, Rivière, Girardin, Delesot, veniți să lucreze la fața locului, au știut să trezească interesul Academiei și al Ministerului Instrucției Publice pentru descoperirile lor. Curînd acestea au făcut senzație, căci ele atestau, fără umbră de îndoială,

că oamenii primitivi trăiseră acolo înaintea epocii glaciare. Fără îndoială, existența omului în epoca cuaternară fusese dovedită de multă vreme, dar, cum această epocă durase după unii două sute de mii de ani, era important ca apariția omului să poată fi încadrată mai precis în perioada acestor două sute de mii de ani. La Rochers Rouges continuau săpăturile și surprizele se țineau lanț. Totuși, cea mai frumoasă dintre peșteri, *Barma Grande*, cum era numită în ținut, nu fusese deloc cercetată, fiind proprietatea domnului Abbo, stăpînul restaurantului Grottes, ce se afla pe malul mării, nu departe de peșteră. Domnul Abbo tocmai se hotărîse să facă și el săpături în propria-i peșteră. În opinia publică (de acum evenimentul depășise granițele lumii științifice) se răspîndise zvonul că el tocmai găsise în *Barma Grande* niște oseminte omenești extraordinare, schelete foarte bine păstrate datorită pămîntului feruginos, ce datau de pe vremea mamuților, deci de la începutul erei cuaternare sau chiar de la sfîrșitul celei terțiare.

Arthur Rance și soția sa se grăbiră să ajungă la Menton. Și, în timp ce soțul ei își petrecea ziua căutînd „resturi menajere", cum li se spune în jargonul folosit de cercetători osemintelor de acum două sute de mii de ani, săpînd chiar el în humusul de la *Barma Grande* și măsurînd craniile strămoșilor noștri, tinerei soții îi făcea plăcere să se sprijine mereu de crenelurile medievale ale unui vechi castel fortificat, ce își înălța silueta masivă pe o mică peninsulă legată de Rochers Rouges prin cîteva pietroaie căzute din faleză. De acest vestigiu al vechilor războaie genoveze erau legate cele mai romantice legende, iar Edith, aplecîndu-se într-o ipostază melancolică, de la înălțimea terasei, spre cel mai frumos decor din lume, își închipuia că era una din acele nobile domnișoare de odinioară, ale căror aventuri sfîșietoare le savurase atît de mult în romanele autorilor ei preferați. Castelul era de vînzare la un preț dintre cele mai acceptabile. Arthur Rance îl cumpără, bucurîndu-o astfel nespus pe soția sa. Ea angajă zidari și tapiseri care transformară repede, doar în trei luni, această construcție antică într-un plăcut cuib de îndrăgostiți pentru o tînără care visează la *Doamna lacului* și la *Logodnica din Lammermoor*.

Cînd Arthur Rance s-a aflat în fața ultimului schelet descoperit în *Barma Grande* și a oaselor femurale dintr-un

Elaphas antiquus, scoase la lumină din același strat de pămînt, a fost entuziasmat și prima sa grijă a fost să-i telegrafieze bătrînului Bob ca să-i spună că, în sfîrșit, în sfîrșit, ceea ce căuta el de atîția ani, cu prețul a mii de pericole, la capătul Patagoniei, părea că fusese descoperit la cîțiva kilometri de Monte-Carlo. Telegrama lui n-a ajuns însă la destinație, căci bătrînul Bob, care promisese că va veni să întîlnească tînăra familie după cîteva luni, se îmbarcase deja pentru Europa. Bineînțeles, zvonurile îl informaseră de acum despre comorile de la Baoussé-Roussé. Cîteva zile mai tîrziu el debarca la Marsilia și sosea la Menton, unde se instală în tovărășia lui Arthur Rance și a nepoatei sale în fortul lui Hercule, pe care îl umplu imediat cu izbucnirile sale de veselie.

Veselia bătrînului Bob părea puțin teatrală, dar asta se datora, fără îndoială, proastei noastre dispoziții din ajun. Bătrînul Bob avea un suflet de copil și era cochet ca o femeie bătrînă; cochetărie constantă în manifestări, căci după ce adoptase o dată pentru totdeauna un costum sobru, elegant (redingotă neagră, vestă neagră, pantaloni negri, ce-i puneau în valoare părul alb și obrajii roz) nu se mai îngrijea decît să păstreze această impresionantă armonie. Îmbrăcat în același costum pedant, bătrînul Bob vîna jaguarul în pampas sau făcea acum săpături în grotele de la Rochers Rouges, căutînd ultimele rămășițe de schelet ale lui *Elephas antiquus.*

Doamna Edith a făcut prezentările și el, politicos, a rîs mai întîi stăpînit apoi se porni să rîdă lățindu-și toată gura între cei doi favoriți grizonați, tăiați cu grijă, în formă de triunghi. Bătrînul Bob era deosebit de bine dispus și în curînd am aflat și motivul. Aducea cu el, ca urmare a vizitei făcute la Muzeul din Paris, dovada sigură că scheletul deshumat în peștera *Barma Grande* nu era mai vechi decît scheletul găsit de el în ultima sa expediție din Țara de Foc. Toți membrii Academiei erau de această părere și se bazau în raționamentul lor pe faptul că osul cu măduvă, păstrat din *Elephas,* pe care bătrînul Bob îl dusese cu el la Paris și pe care proprietarul peșterii *Barma Grande* i-l împrumutase spunîndu-i că-l găsise în același strat de pămînt cu faimosul schelet, aparținea unui *Elephas antiquus* de la jumătatea perioadei cuaternare. Vai! trebuia să auzi cu ce dispreț vorbea vesel bătrînul Bob despre această perioadă de mijloc a epocii cuaternare! La ideea unui os cu

măduvă din mijlocul perioadei cuaternare izbucnea în rîs, ca și cînd i s-ar fi spus o glumă bună! Mai putea oare, în epoca noastră, un savant, un adevărat savant, demn într-adevăr de acest nume, să se mai intereseze încă de un schelet de la mijlocul perioadei cuaternare! Scheletul pe care el îl descoperise sau, cel puțin, pe care îl adusese din Țara de Foc data de la începutul acestei perioade, în consecință era mai vechi cu o sută de mii de ani... înțelegeți: o sută de mii de ani! Și era sigur de asta din cauza omoplatului ce aparținuse ursului cavernelor, omoplat pe care el, bătrînul Bob în persoană, îl găsise chiar în brațele acelui schelet. (El spunea: *propriul meu schelet,* nemaifăcînd nici o diferență, de entuziasmat ce era, între propriul său schelet, pe care îl îmbrăca în fiecare zi cu haina neagră, vesta neagră, pantaloni negri — și scheletul preistoric din Țara de Foc.)

— Așadar, scheletul meu datează din epoca ursului cavernelor! ... Iar cel de la *Baoussé-Roussé!* Vai! ăla, ăla! copii! cel mult din epoca mamutului... sau nici măcar! nu! Nu!... a rinocerului cu nările despărțite! Așadar!... Nu mai e nimic de descoperit, doamnelor și domnilor, din perioada rinocerilor cu nările despărțite!... Vă jur, pe cuvîntul bătrînului Bob... Scheletul meu vine din epoca cheleană, cum ziceți voi în Franța... De ce rîdeți măgarilor! ... În timp ce eu nu sînt nici măcar sigur că *Elephas antiquus* de la Rochers Rouges datează din epoca musteriană! Și de ce nu din epoca solutreană? sau mai aproape, mai aproape! din epoca magdaleniană. Nu! Nu! este mult prea încoace! Un *Elephas antiquus* din epoca magdaleniană nu este posibil! Acest *Elephas* mă înnebunește! Acest *antiquus* mă îmbolnăvește! Vai! voi muri de bucurie din cauza lui... sărmane schelete din *Baoussé-Roussé!*

Doamna Edith întrerupse cu cruzime exultarea bătrînului Bob, amintindu-i că prințul Galitch, care devenise proprietarul peșterii Romeo și Julieta de la Rochers Rouges făcuse probabil o descoperire cu totul senzațională, căci, a doua zi chiar după plecarea bătrînului Bob la Paris, ea îl văzuse trecînd prin fața fortului lui Hercule și ducînd sub braț o cutie, pe care i-o arătase spunîndu-i: „Priviți doamnă Rance, am aici o comoară! o adevărată comoară!“ Ea îl întrebase în ce consta comoara, dar el o enervase spunîndu-i că vrea să-i facă o surpriză bătrînului Bob cînd

se va întoarce! În cele din urmă, prințul Galitch îi mărturisise că tocmai a descoperit „cel mai vechi craniu omenesc".

Doamna Edith nu terminase bine de pronunțat această frază, că toată veselia bătrînului Bob se stinse; o furie cumplită se răspîndi pe figura lui răvășită și el strigă:

— Nu-i adevărat!... Cel mai vechi craniu omenesc aparține bătrînului Bob! este craniul bătrînului Bob!

Și urlă:

— Mattoni! Mattoni, du-te și adu-mi geamantanul, aici!... aici!

Mattoni traversa tocmai atunci Curtea lui Carol Temerarul cărînd în spate bagajele bătrînului Bob. Îl ascultă pe profesor și aduse geamantanul în fața noastră. Bătrînul Bob luă legătura de chei și îngenunchind repede deschise cufărul. Din acest cufăr, care conținea diverse lucruri și lenjerie, împăturită cu multă grijă, a scos o cutie de pălării și din ea un craniu pe care l-a pus în mijlocul mesei, printre ceștile noastre de cafea.

— Iată cel mai vechi craniu omenesc, a spus el!... Este craniul bătrînului Bob!... Priviți-l! El este! Bătrînul Bob nu pleacă niciodată fără craniul său...!

L-a luat și a început să-l mîngîie, în timp ce ochii-i străluceau, iar buzele-i groase se lățeau din nou într-un hohot de rîs. Dacă vă puteți imagina că bătrînul Bob nu știa bine franțuzește și că pronunța cu un accent pe jumătate englezesc, pe jumătate spaniol — vorbea perfect spaniola — ați putea să vă închipuiți scena! Eu și Rouletabille muream de rîs, nemaiputînd să ne stăpînim cu atît mai mult cu cît bătrînul Bob se oprea el însuși din rîs în timp ce perora ca să ne întrebe care era motivul veseliei noastre. Enervarea lui s-a bucurat de și mai mult succes în fața noastră și cu toții, chiar și doamna Darzac, ne ștergeam ochii, pentru că, în realitate, bătrînul Bob era atît de nostim cu vechiul său craniu omenesc, încît te făcea să rîzi pînă la lacrimi. Am putut să constat astfel că la acea oră, cînd ne luam cafeaua, un craniu de două sute de mii de ani nu era deloc înfricoșător la vedere, mai ales dacă avea toți dinții, așa cum îi avea acesta.

Brusc bătrînul Bob a redevenit serios. A ridicat craniul în mîna dreaptă și, cu arătătorul mîinii stîngi sprijinit de fruntea strămoșului, ne-a spus:

— Cînd privești craniul de sus poți distinge foarte clar conturul unui pentagon, care se datorează importantei dezvoltări a proeminențelor parietale și a ieșiturii osului occipital. Lățimea mare a feței se datorează dezvoltării exagerate a legăturilor zigomatice!... Dar ce se poate oare vedea pe craniile descoperite la *Baoussé-Roussé?*

N-aș putea să vă spun ce a văzut atunci bătrînul Bob pe craniul acelor primitivi, pentru că nu-l mai ascultam, ci *îl priveam*. Și nu mai aveam deloc chef de rîs. Bătrînul Bob mi se păru înfricoșător, sălbatic, fals, ca un bătrîn cabotin, din cauza veseliei sale ostentative și a științei sale de doi bani. Nu-l mai slăbeam din ochi. Mi se părea că *i se mișcă părul!* Da, așa cum se mișcă o perucă. Gîndul, gîndul la Larsan, care nu mă părăsise niciodată complet îmi năpădi mintea. Era cît pe ce să vorbesc, cînd un braț se strecură sub al meu și Rouletabille mă trase afară.

— Ce ai, Sainclair? mă întrebă tînărul pe un ton afectuos.

— N-am să-ți mărturisesc prietene, i-am spus eu, pentru că îți vei bate joc de mine...

Un timp nu mi-a răspuns, apoi m-a tras spre zidul de vest. Acolo, privind în jurul său și văzînd că eram singuri, mi-a spus:

— Nu, Sainclair, nu... nu voi rîde de tine... pentru că ai dreptate *să-l vezi peste tot în jurul tău.* Dacă adineaori nu era, poate este acum... Vai, este mai tare decît pietrele!... Este mai puternic decît orice! Mă tem mai mult de el cînd sînt afară, decît atunci cînd sînt în casă!... Și aș fi foarte fericit dacă aceste pietroaie, cu ajutorul cărora speram să-l împiedic să intre, mă vor ajuta să-l rețin... Căci Sainclair, SIMT CĂ ESTE AICI!

L-am strîns de mînă pe Rouletabille, întrucît, ciudat lucru, și eu aveam aceeași impresie... simțeam ochii lui Larsan ațintiți asupra mea... îl auzeam respirînd... Cînd începuse această senzație? N-aș fi putut spune... Dar mi se părea că apăruse odată cu bătrînul Bob.

L-am întrebat, neliniștit, pe Rouletabille:

— Bătrînul Bob?

Nu mi-a răspuns. După cîteva clipe a spus:

— Pune-ți din cinci în cinci minute mîna stîngă pe mîna dreaptă și întreabă-te: „Ești tu Larsan?" *Nu te încrede prea mult în răspunsul pe care ți-l vei da, căci el poate a și intrat deja prin înșelăciune în pielea ta, iar tu nu-ți dai încă seama!*

Spunîndu-mi acestea, Rouletabille mă lăsă singur pe zidul de vest. Acolo a dat peste mine moș Jacques, care îmi aducea o telegramă. Înainte de a o citi, l-am felicitat pentru felul cum arăta. Ca noi toți, petrecuse totuși și el o noapte albă, dar îmi spuse că plăcerea de a o vedea, în sfîrșit, pe stăpîna lui fericită, îl făcea să întinerească cu zece ani. Apoi a încercat să mă întrebe de ce i se ceruse să facă ciudata veghe nocturnă, precum și explicația tuturor evenimentelor care se succedau la castel de la venirea lui Rouletabille și a măsurilor de pază excepționale luate pentru a se interzice intrarea oricărui străin. Și a adăugat, chiar, că dacă acel înspăimîntător Larsan n-ar fi mort, ar fi tentat să creadă că ne era teamă de întoarcerea lui. I-am răspuns că nu era momentul să despice firu-n patru și că, dacă era un bărbat curajos, trebuia, la fel ca toți ceilalți servitori, să respecte consemnul ca un soldat, fără să încerce să înțeleagă ceva și mai ales fără să discute despre asta. Mă salută și se îndepărtă dînd din cap. Evident, era foarte intrigat și nu-mi displăcea că se gîndea la Larsan, cu atît mai mult cu cît răspundea de supravegherea porții de nord. Și el fusese gata să-i cadă victimă lui Larsan și nu-l uitase. Va ști să se păzească; cu atît mai bine.

Nu mă grăbisem să deschid telegrama pe care mi-o adusese moș Jacques și n-am avut dreptate, căci, de la prima aruncătură de ochi, mi s-a părut deosebit de interesantă. Prietenul meu de la Paris, care, la rugămintea mea, mă informase deja despre Brignolles, îmi dădea de veste că așa-numitul Brignolles părăsise Parisul cu o seară mai înainte cu destinația sud. Luase trenul la ora zece și treizeci și cinci de minute. Prietenul meu îmi scria că avea motive să creadă că Brignolles luase un bilet pentru Nisa.

De ce venea Brignolles la Nisa? Este o întrebare pe care mi-am pus-o, dar pe care, într-un acces de amor propriu, pe care de altfel l-am regretat, nu i-am pus-o și lui Rouletabille. Acesta mă luase atît de mult peste picior atunci cînd îi arătasem prima telegramă, prin care eram anunțat că Brignolles nu părăsise Parisul, încît mă hotărîsem să nu-i spun nimic despre această telegramă care îmi comunica plecarea lui. Dacă în ochii lui Rouletabille Brignolles avea atît de puțină importanță, nu intenționam să-l „pisez“ vorbindu-i despre acesta. Îl păstram pe Brignolles numai pentru mine! Așa că, luîndu-mi un aer indiferent, m-am dus după Rouletabille în Curtea lui Carol Temerarul. El tocmai baricada cu niște drugi de fier capacul greu, rotund, din lemn de stejar, care închidea gura fîntînii și mi-a demonstrat că, și în cazul în care fîntîna ar fi comunicat cu marea, oricine ar fi încercat să pătrundă în castel pe acest drum n-ar fi putut să ridice capacul, fiind obligat să renunțe la un asemenea plan. Transpirase din belșug. Avea brațele goale, gulerul desfăcut, și ținea în mînă un ciocan greu. Mi s-a părut că depunea prea mult efort pentru o muncă relativ simplă și, ca un prost ce nu vede mai departe de vîrful nasului, nu m-am putut abține să nu i-o spun. Nu trebuia oare să-mi dau seama că acest băiat se extenua în mod voit, că voia să obosească fizic numai pentru a încerca să-și uite durerea ce-i ardea inima plină de curaj? Nu! N-am putut înțelege acest lucru decît o jumătate de oră mai tîrziu, cînd l-am surprins întins pe dărîmăturile castelului, șoptind, puțin cam tare, prin somnul care-l doborîse pe acest pat, un cuvînt, un simplu cuvînt care mă informă îndeajuns asupra stării sale sufletești: *Mamă*. Rouletabille o visa pe Doamna în negru!... Visa poate că o îmbrățișa ca altădată, cînd era foarte mic și venea, roșu ca focul după atîta goană, în vorbitorul din Eu. Am rămas nemișcat un moment, întrebîndu-mă neliniștit dacă trebuia să-l las acolo și dacă nu cumva, din întîmplare, nu-i va scăpa secretul în somn. Dar, după ce-și alinase cu acest cuvînt suferința inimii nu se mai auzi decît o orchestrație zgomotoasă. Sforăia îngrozitor. Cred că era pentru prima oară cînd Rouletabille dormea cu adevărat de la sosirea noastră din Paris.

Am profitat de somnul lui ca să părăsesc castelul fără să anunț pe nimeni și, în curînd, cu telegrama în buzunar, luam trenul spre Nisa. Am avut apoi ocazia să citesc acest anunț de pe prima pagină a ziarului *Petit Niçois:* „Profesorul Stangerson a sosit la Garavan, unde va petrece cîteva săptămîni la domnul Arthur Rance, care a devenit proprietarul fortului lui Hercule și care, ajutat de grațioasa doamnă Arthur Rance, are plăcerea să ofere cea mai încîntătoare ospitalitate prietenilor săi în acest cadru pitoresc și medieval. În ultimul minut am aflat că fiica profesorului Stangerson, a cărei căsătorie cu domnul Robert Darzac tocmai a fost celebrată la Paris, a sosit și ea la fortul lui Hercule împreună cu tînărul și celebrul profesor de la Sorbona. Acești oaspeți sosesc la noi din nord, în timp ce toți străinii

ne părăsesc. Cîtă dreptate au! Nu există primăvară mai frumoasă în lume decît cea de pe Coasta de Azur!“

La Nisa, ascuns în spatele unui geam al bufetului, pîndeam sosirea trenului de la Paris, în care se afla probabil Brignolles. Şi, iată că l-am văzut coborînd! Vai! inima a început să-mi bată puternic, pentru că, în fine, această călătorie, de care nu-i vorbise domnului Darzac, nu mi se părea deloc firească. Şi apoi nu aveam orbul găinilor: Brignolles se ascundea. Brignolles îşi ţinea capul plecat, Brignolles se furişa printre călători ca un hoţ, spre ieşire. Mă ţineam însă după el. S-a aruncat într-o trăsură închisă; m-am repezit şi eu tot spre o trăsură închisă. În piaţa Masséna a coborît, s-a îndreptat spre Jeteé-Promenade şi a luat de acolo o altă trăsură; am continuat să-l urmăresc. Manevrele astea mi se păreau din ce în ce mai suspecte. Trăsura lui Brignolles se îndreptă în cele din urmă spre strada Corniche, iar eu l-am urmărit cu prudenţă. Numeroasele cotituri ale drumului, şerpuirile pronunţate îmi permiteau să văd fără să fiu văzut. Îi promisesem birjarului un bacşiş mare dacă mă ajuta să-mi realizez planul, şi el făcu tot ceea ce se putea face. Am ajuns astfel la gara Beaulieu. Acolo, am fost foarte mirat să văd trăsura lui Brignolles oprindu-se şi Brignolles coborînd, plătind birjarului şi intrînd în sala de aşteptare. Se va urca în alt tren? Ce să fac? Aş fi vrut să mă urc în acelaşi tren cu el; dar n-o să mă observe oare în gara asta mică, pe acest peron gol? Oricum, trebuia să încerc. Dacă mă va observa, mă voi preface surprins şi nu-l voi părăsi pînă nu voi fi sigur de motivul venirii lui pe aceste meleaguri.

Lucrurile au mers bine şi Brignolles nu m-a zărit. A urcat într-un tren personal care se îndrepta spre frontiera italiană. Într-un cuvînt, paşii îl duceau tot mai aproape de fortul lui Hercule. M-am urcat în vagonul următor şi am supravegheat în fiecare gară mişcările călătorilor.

Brignolles nu s-a oprit decît la Menton. Dorise cu siguranţă să ajungă acolo cu un alt tren decît cel de la Paris şi la o oră cînd existau puţine şanse să întîlnească în gară figuri cunoscute. L-am văzut coborînd; îşi ridicase gulerul pardesiului şi îşi îndesase încă şi mai bine pălăria de fetru pe frunte. Aruncă o privire de jur-împrejurul peronului şi, liniştit, se grăbi spre ieşire. Afară se aruncă într-o diligenţă veche şi murdară ce aştepta lîngă trotuar. Îl observam pe Brignolles al meu dintr-un colţ al sălii de aşteptare. Ce făcea aici? Unde se ducea cu această veche droaşcă prăfuită? L-am întrebat pe un funcţionar care m-a lămurit că trăsura era diligenţa spre Sospel.

Sospel este un oraş pitoresc pierdut între ultimele culmi ale Alpilor, la o distanţă de două ore şi jumătate, cu trăsura, de la Menton. Nu trecea pe acolo nici o cale ferată. Este unul din locurile cele mai retrase, cele mai necunoscute ale Franţei şi cele mai de temut pentru funcţionarii şi. . . vînătorii de munte, care aveau acolo o garnizoană. Totuşi, drumul care duce într-acolo este unul dintre cele mai frumoase, căci pentru a descoperi orăşelul trebuie să ocoleşti nu ştiu cîţi munţi, să mergi de-a lungul unor prăpăstii adînci şi să urmezi, pînă la Castillon, valea Carei, îngustă şi adîncă, sălbatică în unele locuri, ca un peisaj din Judeea, verde sau înflorită în altele, rodnică, plăcută privirii, datorită freamătului numeroşilor puieţi argintii de măslin care coboară, ca o scară de uriaşi, din vîrf pînă la albia limpede a torentului. Fusesem la Sospel cu cîţiva ani în urmă, cu un grup de turişti englezi, într-o trăsură enormă, trasă de opt cai, şi păstrasem din această călătorie o senzaţie de ameţeală pe care o regăseam în întregime, de îndată ce i se pronunţa numele. Ce făcea oare Brignolles la Sospel? Trebuia să aflu. Diligenţa se umpluse şi se pusese deja în mişcare într-un zgomot de fierărie şi geamuri nefixate. Plec şi eu cu o trăsură de piaţă ca să escaladez valea Carei. Vai! începeam să regret că nu-i spusesem nimic lui Rouletabille. Comportamentul ciudat al lui Brignolles l-ar fi pus pe gînduri şi i-ar fi venit vreo idee folositoare, vreo idee *potrivită* momentului, căci eu nu mă pricepeam *să raţionez*, nu ştiam decît să mă ţin după acest Brignolles, aşa cum un cîine îşi urmează stăpînul, sau cum un poliţist îşi urmăreşte prada. Şi măcar dacă aş fi urmărit bine această pistă. Dar am pierdut-o în momentul în care pentru nimic în lume nu trebuia s-o pierd, tocmai cînd făceam o descoperire extraordinară. Lăsasem diligenţa să se distanţeze puţin, precauţie pe care am socotit-o necesară şi soseam şi eu la Castillon, cu vreo zece minute după Brignolles. Castillon se află chiar pe culmea drumului ce urcă de la Menton spre Sospel. Birjarul mi-a cerut voie să-şi lase puţin calul să se odihnească şi să-i dea să bea. Am coborît din trăsură şi pe cine am văzut la intrarea tunelului pe sub care trebuia să treci ca să ajungi pe versantul opus al muntelui? Pe Brignolles şi pe Frédéric Larsan! Am ră-

mas țintuit locului, ca și cînd prinsesem deodată rădăcini! N-am putut scoate un sunet, n-am putut schița un gest. Dumnezeule, rămăsesem trăsnit în fața acestei descoperiri! Cînd mi-am revenit am fost cuprins în același timp de un sentiment de oroare împotriva lui Brignolles și de un sentiment de admirație pentru mine! Eram singurul care ghicisem că acest blestemat Brignolles reprezenta un cumplit pericol pentru Robert Darzac! Dacă m-ar fi ascultat, de mult timp profesorul de la Sorbona s-ar fi despărțit de el! Brignolles, protejatul lui Larsan, complicele lui Larsan; ce descoperire! Spusesem eu că accidentele de laborator *erau ciudate!* Voi fi oare crezut acum? Doar i-am văzut bine pe Brignolles și pe Larsan discutînd, întreținîndu-se la intrarea tunelului din Castillon! I-am văzut... dar ei unde au dispărut? Căci nu-i mai vedeam. Intraseră probabil în tunel. Am grăbit pasul, lăsîndu-l acolo pe birjar, și am intrat și eu în tunel, pipăindu-mi revolverul din buzunar. În ce stare eram! Vai! ce va spune Rouletabille cînd îi voi povesti un asemenea lucru? Eu, chiar eu îi descoperisem pe Brignolles și pe Larsan!

Dar unde sînt? Traversez tunelul întunecos. Nici urmă de Larsan sau de Brignolles. Privesc drumul care coboară spre Sospel. Pe drum nici țipenie de om... Mi se pare însă că zăresc spre stînga, spre vechiul Castillon, două umbre care se grăbesc... Au dispărut... O iau la goană... Ajung în mijlocul ruinelor... Mă opresc... Cine mi-ar putea garanta că cele două umbre nu mă pîndesc din spatele vreunui zid?...

Bătrînul Castillon nu mai era locuit și pe bună dreptate. Era ruinat în întregime; fusese distrus de cutremurul din 1887. Nu mai rămăseseră în picioare decît ici colo cîteva bucăți de ziduri, ce continuau să se năruie încet, cîteva dărăpănături fără acoperiș, înnegrite de incendiu, cîțiva stîlpi izolați, rămași în picioare, cruțați de catastrofă și care se aplecau melancolici spre pămînt, dezolați că nu mai aveau nimic de susținut. Cîtă liniște în jurul meu! Luîndu-mi mii de precauții, am străbătut ruinele, privind cu teamă crevasele adînci pe care cutremurul din 1887 le deschisese în pămîntul stîncos din apropiere. Una, mai ales, părea o fîntînă fără fund, și cum stăteam aplecat deasupra ei, ținîndu-mă de trunchiul înnegrit al unui măslin, am fost aproape răsturnat de o lovitură de aripă. Am simțit pe obraz un curent de aer și m-am dat înapoi scoțînd un strigăt. Un vultur tocmai ieșea din această genune, iute ca o săgeată. S-a înălțat drept spre cer, apoi l-am văzut coborînd din nou spre mine, descriind cercuri amenințătoare deasupra capului meu și scoțînd strigăte sălbatice ca pentru a-mi reproșa că venisem să-l tulbur în acest imperiu al singurătății și al morții, pe care i-l oferise cutremurul.

Fusesem oare victima unei iluzii? Căci n-am mai văzut cele două umbre... Eram încă jucăria propriei mele imaginații atunci cînd am ridicat de pe drum o foaie de hîrtie care mi s-a părut că semăna în mod ciudat cu aceea pe care o folosea domnul Darzac la Sorbona?

Am descifrat pe această bucățică de hîrtie două silabe pe care le-am crezut scrise de Brignolles și care reprezentau probabil sfîrșitul unui cuvînt al cărui început lipsea. Acum, din cauza rupturii, nu se mai putea citi decît *„bonnet"*.

Două ore mai tîrziu reveneam la fortul lui Hercule și îi povesteam totul lui Rouletabille, care se mulțumi să pună bucata de hîrtie în portofel și să mă roage să păstrez numai pentru mine secretul expediției.

Mirat că produc o atît de slabă impresie cu o descoperire pe care o consideram teribil de importantă, l-am scrutat mai atent pe Rouletabille. El a întors capul, dar nu îndeajuns de repede ca să-mi poată ascundă ochii plini de lacrimi.

— Rouletabille, am strigat eu...

Dar el mi-a închis încă o dată gura:

— Taci! Sainclair!

I-am luat mîna! avea febră. Eram sigur că această neliniște nu se datora numai necazurilor legate de Larsan. I-am reproșat că-mi ascundea ce se petrece între el și Doamna în negru. După obiceiul lui, nu mi-a răspuns și s-a îndepărtat din nou, oftînd adînc.

Mă așteptaseră cu cina. Se făcuse deja tîrziu. Masa a fost lugubră în ciuda izbucnirilor de veselie ale bătrînului Bob. Nici măcar nu mai încercam să ne ascundem groaza cumplită care ne îngheța inimile. S-ar fi zis că fiecare dintre noi știa despre lovitura care ne amenința, despre drama care plana asupra capetelor noastre. Domnul și doamna Darzac nu mîncau. Doamna Edith mă privea într-un mod ciudat. La ora zece, eliberat, am luat în primire serviciul de gardă de la intrarea Turnului Grădinarului. În timp ce

mă aflam în mica sală de consiliu, Doamna în negru și Rouletabille au trecut pe sub bolta luminată de un felinar. Doamna Darzac mi se păru a fi într-o stare de exaltare deosebită. Îl implora pe Rouletabille cu cuvinte pe care nu le înțelegeam. N-am auzit din această ceartă aparentă decît un singur cuvînt pronunțat de Rouletabille: „Hoț!" Au intrat în Curtea Temerarului... Doamna în negru întinse brațele spre tînăr, dar acesta nu le văzu pentru că o părăsi imediat, ducîndu-se să se închidă în camera lui... Ea rămase o clipă singură în curte, se rezemă de trunchiul eucaliptului într-o atitudine de nespusă durere, apoi intră din nou, cu pași înceți, în Turnul Pătrat.

Eram în 10 aprilie. Atacul asupra Turnului Pătrat urma să se producă în noaptea de 11 spre 12.

Ziua de 11

Acest atac a avut loc, *aparent*, în condiții atît de misterioase *și atît de imposibil de pătruns de rațiunea omenească*, încît cititorul îmi va permite să insist asupra unor detalii ale modului în care ne-am petrecut timpul în ziua de 11, tocmai pentru a-l face să înțeleagă mai bine elementele tragice, *de neînțeles* ale acestui eveniment.

1. Dimineața

Întreaga zi a fost copleșitor de călduroasă, iar orele de gardă deosebit de dificile. Soarele răspîndea o căldură toridă și ar fi fost de-a dreptul chinuitor să supraveghem marea, care ardea ca o bucată de oțel încinsă, dacă n-am fi avut ochelari cu sticlă fumurie, de care, după trecerea iernii, este greu să te dispensezi în acest ținut.

La ora nouă am coborît în camera mea și am pătruns prin intrarea secretă în încăperea pe care o numisem Sala consiliului de război, ca să-l înlocuiesc pe Rouletabille. N-am avut timp să-l întreb nimic, căci tocmai sosise domnul Darzac, care ne-a anunțat că avea să ne spună lucruri foarte importante. L-am întrebat neliniștiți despre ce este vorba și ne-a informat că, împreună cu doamna Darzac, voiau să părăsească fortul lui Hercule. Această declarație

ne-a lăsat, atît pe tînărul reporter cît și pe mine, muți de uimire. Am fost primul care l-am convins pe domnul Darzac să nu facă o asemenea imprudență. Rouletabille l-a întrebat cu răceală motivul care l-a determinat să dorească să plece. El ne-a povestit că o seară mai înainte la castel avusese loc o scenă și am înțeles cît de dificilă devenise, într-adevăr, poziția familiei Darzac în fortul lui Hercule. Motivarea se rezuma la o singură propoziție: „Doamna Edith avusese o criză de nervi." Am înțeles imediat care era cauza acestui comportament, căci nici eu nu mă îndoiam că gelozia doamnei Edith creștea cu fiecare oră și că ea suporta din ce în ce mai greu atențiile soțului ei față de doamna Darzac. Replicile ultimei dispute, pe care o avusese în noaptea trecută cu domnul Rance, străbătuseră zidurile Turnului Lupoaicei, cu toată grosimea lor, și domnul Darzac ce traversa calm prima curte interioară, îndeplinindu-și la rîndul său serviciul de pază și făcîndu-și rondul, fusese impresionat de cele cîteva ecouri ce-i parveniseră în cursul acestui teribil scandal.

Ca întotdeauna, și cu această ocazie, Rouletabille îi vorbi domnului Darzac cu multă înțelepciune. Acceptă, în principiu, că șederea lui și a doamnei Darzac în fortul lui Hercule trebuia să fie scurtată pe cît posibil, dar îl făcu să înțeleagă că pentru siguranța lor nu trebuie să se grăbească să plece. O nouă luptă se angajase între ei și Larsan. Dacă ar fi plecat, Larsan i-ar fi putut găsi oricînd într-o țară și într-un moment în care s-ar fi așteptat mai puțin. Aici erau preveniți, erau puși în gardă, aici *știau*. În străinătate s-ar fi aflat la dispoziția oricui, pentru că n-ar mai fi beneficiat de paza zidurilor fortului lui Hercule. Bineînțeles, situația asta nu putea să mai dureze, dar Rouletabille cerea încă nici mai mult nici mai puțin de opt zile. „Opt zile, le-a zis Columb și vă voi dărui o lume". Rouletabille ar fi fost bucuros să poate spune: „Opt zile și vi-l voi preda pe Larsan." Nu o spunea, dar simțeai că o gîndește.

Domnul Darzac ne părăsi ridicînd din umeri. Părea furios. Era prima dată cînd îl vedeam într-o asemenea stare de spirit.

Rouletabille îmi spuse:

— Doamna Darzac nu ne va părăsi și domnul Darzac va rămîne și el.

Și plecă la rîndul său.

Cîteva clipe mai tîrziu, am văzut-o venind pe doamna Edith. Avea o toaletă încîntătoare, de o simplitate care i se potrivea de minune. Începu pe dată să cocheteze cu mine, afișînd o veselie cam forțată și bătîndu-și joc, cu drăgălășenie, de îndeletnicirea pe care o aveam în acel moment. I-am răspuns că se purta cu cruzime, de vreme ce știa prea bine că toate eforturile deosebite pe care le făceam și misiunea dificilă pe care ne-o asumam salva, poate, în acest moment pe cea mai bună dintre femei. Atunci ea exclamă, izbucnind în rîs:

— Pe Doamna în negru! A reușit deci să vă farmece pe toți!

Dumnezeule, ce rîs plăcut avea! Altădată n-aș fi permis, cu siguranță, să se vorbească ironic despre Doamna în negru, dar în dimineața aceea n-am avut curajul să mă supăr... Dimpotrivă, am rîs împreună cu doamna Edith.

— E în bună parte adevărat, am zis.

— Soțul meu mai este încă nebun după ea. Nu l-aș fi crezut niciodată atît de romantic. Dar și eu, adăugă ea, cu destulă drăgălășenie, și eu sînt romantică...

Și îmi aruncă acea privire ciudată care mă impresionase deja.

— Ah!...

Asta-i tot ce-am găsit de spus.

— De aceea, continuă ea, îmi face mare plăcere să discut cu prințul Galitch, care, cu siguranță, este mai romantic decît voi toți.

Am făcut, desigur, o mutră caraghioasă, deoarece ea se amuză zgomotos. Ce femeiușcă ciudată!

Am întrebat-o atunci cine era acest prinț Galitch de care ne vorbise adeseori, dar pe care nu-l văzusem niciodată.

Mi-a răspuns că-l vom vedea la dejun, întrucît îl invitase special pentru noi, și mi-a dat cîteva informații despre el.

Aflai atunci că prințul Galitch este unul dintre cei mai bogați boieri din acea parte a Rusiei numită „Pămînt Negru“, mai bogată decît toate, situată între pădurile din nord și stepele din sud.

Era, de la douăzeci de ani, moștenitorul uneia dintre cele mai uriașe averi din Moscova, pe care a știut să o mărească încă printr-o administrare economicoasă și inteligentă, surprinzătoare la un tînăr ce avusese pînă atunci ca ocupație principală doar vînătoarea și jocul de cărți. Era considerat serios, zgîrcit și poet. Moștenise de la tatăl său o înaltă poziție la curte: aceea de șambelan al Majestății sale și se presupunea că împăratul, datorită serviciilor imense aduse de tată, îl simpatiza în mod deosebit pe fiu. Era, în același timp, delicat ca o femeie și vînjos ca un bașbuzuc. Pe scurt, prințul ăsta rus avea toate atuurile de partea lui. Deși încă nu-l cunoșteam îmi era deja antipatic. Relațiile sale cu familia Rance erau de excelentă vecinătate. Cumpărînd, cu doi ani în urmă, minunatul domeniu supranumit la Garavan „grădinile Babilonului“ datorită grădinilor sale suspendate, teraselor înflorite, balcoanelor parfumate, el a avut ocazia să facă cîteva servicii doamnei Edith, atunci cînd aceasta terminase de transformat prima curte interioară a castelului într-o grădină exotică. Îi făcuse cadou cîteva plante care reînviaseră în anumite puncte ale fortului lui Hercule o vegetație cunoscută pînă atunci numai pe malurile Tigrului și ale Eufratului. Domnul Rance îl invitase de cîteva ori pe prinț la cină, și, în consecință, acesta trimisese în loc de flori un palmier din Ninive, un cactus numit „al Semiramidei“. Toate astea nu-l costau nimic. Avea chiar prea multe, aproape îl incomodau, așa că prefera să păstreze numai pentru el doar trandafirii. Doamna Edith era atrasă într-un fel de tînărul boier, datorită versurilor pe care i le recita. După ce i le declama în rusă, i le traducea în engleză și compusese chiar cîteva versuri în engleză pentru ea, numai pentru ea. Versuri, versuri adevărate, create de un poet și dedicate doamnei Edith. Ea fusese atît de flatată, încît îi ceruse acestui rus care compusese pentru ea versuri englezești, să le traducă în rusă. Erau jocuri literare care o amuzau mult pe doamna Edith, dar pe care Arthur Rance le gusta prea puțin. Acesta nu ascundea dealtfel faptul că prințul Galitch nu-i plăcea decît într-o măsură și, dacă lucrurile stăteau așa, partea ce-i era neplăcută domnului Rance la prințul Galitch nu era partea care o interesa atît de mult pe soția sa, adică „partea poetică“, ci „partea zgîrceniei“. Domnul Rance nu putea pricepe cum un poet poate fi zgîrcit. Și eu eram de aceeași părere. Prințul nu avea trăsură. Mergea cu tramvaiul și adeseori făcea chiar el piața însoțit de un singur servitor, Ivan, care ducea coșul cu provizii. Și se tîrguia, adăugă tînăra femeie, care cunoștea acest amănunt de la bucătăreasa ei, se tîrguia cu vînzătoarele de pește

pentru un porc de mare de doi bănuți. Lucru ciudat, această zgîrcenie exagerată nu îi displăcea doamnei Edith, care găsea în asta o anumită originalitate. În sfîrșit, nimeni nu intrase vreodată la el în casă. Nu invitase niciodată familia Rance să vină să-i admire grădinile.

— E frumos? am întrebat-o pe doamna Edith cînd aceasta a terminat cu laudele.

— Prea frumos! mi-a replicat ea. O să vedeți!

N-aş putea spune de ce, răspunsul mi-a displăcut în mod deosebit. După plecarea doamnei Edith și pînă la sfîrșitul serviciului de pază, care se termină la unsprezece și jumătate, n-am făcut decît să mă gîndesc la el.

Răsunase tocmai primul dangăt al clopotului care anunța ora prînzului cînd, fugind să mă spăl pe mîini și să mă aranjez puțin, am fost foarte mirat, în timp ce urcam treptele Turnului Lupoaicei, crezînd că prînzul va fi servit în acest turn, să aud muzică și m-am oprit în hol. Oare cine îndrăznea în condițiile actuale să cînte la pian în fortul lui Hercule?

Ei bine! dar se cînta totuși; într-adevăr, o voce bărbătească, plăcută, cînta în surdină. Era un cîntec straniu, o melopee cînd tînguitoare, cînd amenințătoare. Acum o știu pe de rost; am auzit-o de atîta ori de atunci! A! poate că o cunoașteți și dumneavoastră dacă ați trecut frontierele Lituaniei friguroase, dacă ați intrat vreodată în marele imperiu de nord. Este cîntecul fecioarelor pe jumătate dezgolite care-l atrag pe călător în valuri și îl îneacă fără milă; este cîntecul *Lacului lui Willis*, pe care Sienkiewicz i l-a cîntat într-o zi de neuitat lui Mihail Vereszezaka... Cuvintele sună cam așa:

„Dacă ajungi la Switez în toiul nopții și stai cu fața spre lac ai stele deasupra capului, stele la picioare și două lumi asemănătoare se oferă privirii tale... Vezi aceste plante care mîngîie malul? Sînt soțiile și fiicele lui Switez pe care Dumnezeu le-a transformat în flori. Ele își leagănă capetele albe deasupra prăpastiei, ca niște fluturi; frunza lor îngustă rămîne veșnic verde ca aceea a zadei argintată de brumă.

Simbol al nevinovăției în timpul vieții, ele își păstrează rochia feciorelnică după moarte; trăiesc în umbră și nu suportă necinstea; mîini de muritor nu îndrăznesc să le atingă.

Țarul și curtea lui au făcut într-o zi o asemenea încercare și, după ce au cules aceste frumoase flori, și-au împodobit cu ele tîmplele și căștile de oțel.

Toți cei care și-au întins mîinile spre valuri au fost atinși de epilepsie sau au murit pe loc, atît de cumplită este puterea acestor flori.

După ce timpul a șters aceste lucruri din memoria oamenilor, poporul a păstrat numai amintirea pedepsei, pe care a perpetuat-o prin povești și numește azi *țari* florile de la Switez!...

Spunînd acestea, *Doamna lacului* se îndepărtează încet; lacul se deschide pînă în străfundurile sale; dar privirea o caută în zadar pe frumoasa necunoscută, care-și acoperise capul cu un val și despre care nu s-a mai vorbit niciodată..."

Erau chiar cuvintele, cuvintele traduse ale cîntecului murmurat de vocea blîndă și bărbătească, în timp ce pianul făcea să se audă un acompaniament trist. Am deschis ușa salonului și m-am aflat în fața unui tînăr care s-a ridicat în picioare. De îndată am auzit în spatele meu pașii doamnei Edith. Ea făcu prezentările. Îl aveam în fața mea pe prințul Galitch.

Prințul era așa cum se spune în romane „un tînăr frumos și gînditor"; profilul regulat și puțin aspru i-ar fi dat fizionomiei sale un aspect deosebit de sever, dacă ochii, de o limpezime, de o blîndețe și de o candoare tulburătoare nu ar fi lăsat să se întrevadă un suflet aproape copilăresc. Erau bordați de gene lungi, negre, atît de negre încît, chiar date cu khol n-ar fi putut fi mai negre, și cînd observai această ciudată însușire a genelor îți dădeai seama imediat de ce fizionomia lui ți se părea atît de stranie. Pielea feței era poate prea proaspătă, la fel ca obrazul femeilor machiate savant și al ftizicilor. Aceasta a fost impresia mea. Dar cum mi se vorbise atît de acest prinț Galitch, nu i-am acordat prea multă importanță. Îl consideram prea tînăr, fără îndoială, pentru că eu nu mai eram atît de tînăr.

Nu aveam nimic de spus acestui prea frumos tînăr care fredona cîntece atît de exotice. Doamna Edith rîse de încurcătura mea, mă luă de braț — ceea ce mi-a făcut mare plăcere — și ne duse printre tufișurile parfumate ale primei curți interioare, așteptînd al doilea dangăt al clopotu-

lui ce anunța prînzul, care trebuia să fie servit sub chioșcul făcut din ramurile uscate de palmier, pe terasa Turnului Temerarului.

2. Prînzul și evenimentele ce au urmat. O groază molipsitoare ne cuprinde pe toți

La ora douăsprezece ne-am așezat la masă pe terasa Temerarului, de unde ți se desfășura în față o panoramă fără seamăn. Frunzele palmierului ne acopereau cu o umbră binevenită; dar în afara acestei umbre, pămîntul și cerul dogoreau atît de tare, încît n-am fi putut suporta strălucirea lor, dacă n-am fi avut grijă, cu toții, să ne punem ochelarii de soare, despre care v-am vorbit la începutul acestui capitol.

La acest prînz erau de față: domnul Stangerson, Mathilde, bătrînul Bob, domnul Darzac, domnul Arthur Rance, doamna Edith, Rouletabille, prințul Galitch și eu. Rouletabille stătea cu spatele la mare, ocupîndu-se foarte puțin de musafiri; se așezase în așa fel încît putea să supravegheze tot ce se întîmpla pe întreg cuprinsul fortăreței. Servitorii erau la posturile lor: moș Jacques la poarta de fier de la intrare, Mattoni la intrarea secretă a Turnului Grădinarului, iar familia Bernier în Turnul Pătrat, în fața ușii apartamentului domnului și doamnei Darzac.

Începutul mesei a fost destul de tăcut. Păream aproape înfricoșători cum stăteam în jurul acestei mese, muți, uitîndu-ne unii la alții prin lentilele negre ale ochelarilor, în spatele cărora pupilele ochilor erau la fel de imposibil de zărit ca și gîndurile noastre.

Prințul Galitch deschise discuția.

S-a purtat foarte amabil cu Rouletabille, dar cînd încercă să-i facă un compliment privind faima de care se bucura ca reporter, acesta îl repezi puțin. Prințul nu păru deloc jignit și adăugă că în calitatea sa de supus al țarului se interesa în mod deosebit de faptele și gesturile prietenului meu de cînd aflase că Rouletabille trebuia să plece în curînd în Rusia. Reporterul îi răspunse că nu se hotărîse încă nimic și că aștepta dispoziții din partea ziarului, afirmație de care prințul se miră și scoase un ziar din buzunar. Era o gazetă din țara sa din care ne traduse cîteva rînduri ce anunțau apropiata sosire a lui Rouletabille la Petersburg. După cîte ne-a povestit prințul, acolo, în înaltele sfere guvernamentale, aveau loc niște evenimente atît de incredibile, aparent, și atît de lipsite de logică, încît șeful Poliției, sfătuit chiar de șeful Siguranței din Paris, hotărîse să roage ziarul *Époque* să i-l împrumute pe tînărul reporter. Prințul Galitch adusese atît de bine lucrurile din condei, încît Rouletabille se înroși pînă în vîrful urechilor și replică sec că nu a practicat niciodată, în scurta sa viață de pînă acum, meseria de polițist și că șeful Siguranței din Paris și șeful Poliției din Petersburg erau doi imbecili. Prințul începu să rîdă, arătîndu-și dinții impecabili și am observat că, într-adevăr, nu avea un zîmbet frumos, ci crud și prostănac. Pe cuvînt, era un zîmbet de copil în gura unei persoane mature. S-a declarat întru-totul de acord cu Rouletabille și pentru a o dovedi adăugă:

— Într-adevăr, sînt fericit cînd vă aud vorbind astfel, deoarece în ziua de azi se cere ziaristului să îndeplinească niște sarcini care nu au nici o legătură cu un adevărat om de litere.

Rouletabille, indiferent, nu mai continuă discuția.

Doamna Edith reluă conversația, vorbind extaziată despre frumusețea naturii. Declară că pentru ea nimic nu era mai frumos, pe toată întinderea coastei, decît grădinile Babilonului. Adăugă cu malițiozitate:

— Ni se par cu atît mai frumoase, cu cît nu pot fi văzute decît de departe.

Atacul era atît de direct, încît am crezut că prințul îi va răspunde printr-o invitație.

Dar acesta rămase impasibil. Deodată, doamna Edith afirmă puțin disprețuitor:

— Nu mai vreau să mint, prințe. Am văzut grădinile dumneavoastră.

— Cum așa? întrebă Galitch cu un deosebit sînge rece.

— Da, le-am vizitat, și iată cum. . .

Și în timp ce prințul încremeni într-o atitudine glacială, ea povesti cum văzuse grădinile Babilonului.

Pătrunsese acolo ca din întîmplare, prin spate, împingînd o barieră aflată în locul unde grădinile comunicau direct cu muntele. Fusese încîntată de ceea ce vedea, fără să se mire. Ceea ce reușise să zărească din grădinile Babilonului atunci cînd trecea de-a lungul mării, o pregătise pentru minunile al căror secret îl încălca atît de curajos.

Ajunsese lîngă un iaz mic, foarte mic, negru, ca de cerneală, pe malul căruia se aflau un crin mare de apă și o bătrînică foarte zbîrcită, cu bărbia ascuțită. Zărind-o, crinul de apă și bătrînica fugiseră, ultima atît de ușor, încît se sprijinea pe crin ca pe un baston. Doamna Edith rîsese din toată inima. Strigase:

— Doamnă! doamnă!

Dar bătrîna s-a speriat și mai tare și a dispărut cu crinul ei în spatele unui smochin de Barbaria. Doamna Edith și-a continuat drumul, dar pașii ei deveniseră mai nesiguri. A auzit deodată un foșnet puternic de frunze, ca atunci cînd păsările sălbatice, surprinse de vînător, își iau zborul din închisoarea de verdeață unde se adăpostiseră. Era o a doua bătrînică, încă mai zbîrcită decît prima, dar mai puțin ușoară, și care se sprijinea pe un baston adevărat cu cioc de corb. Ea dispăru, adică doamna Edith o pierdu din vedere la o cotitură a potecii. Și încă o bătrînică, a treia, sprijinindu-se pe două bastoane cu cioc de corb, răsări din grădina misterioasă; ieșise din trunchiul unui eucalipt gigantic și mergea atît de repede cu ajutorul acestor bastoane, încît era de mirare că nu se încurca în ele. Doamna Edith a continuat să înainteze. Ajunse astfel pînă la peronul de marmură al vilei, îmbrăcat în trandafiri; dar, păzindu-l, bătrînelele erau aliniate pe cea mai înaltă treaptă, ca trei ciori pe-o ramură, și deschideau ciocurile amenințătoare, scoțînd croncănituri de luptă. A fost rîndul doamnei Edith să o ia la fugă.

Doamna Edith povestise aventura ei într-un mod atît de plăcut și cu un asemenea farmec împrumutat dintr-o literatură simplă și copilărească, încît am fost foarte impresionat și am înțeles cum, anumite femei, care își compun fiecare gest, pot pune stăpînire pe inima unui bărbat, spre deosebire de altele care nu au de partea lor decît natura

Prințul nu păru deloc jenat de această istorioară. Spuse, fără să zîmbească:

— Sînt cele trei zîne ale mele. Nu m-au părăsit niciodată de cînd m-am născut în ținutul Galitch. Nu pot nici să muncesc nici să trăiesc fără ele. Nu plec decît atunci cînd îmi dau voie și îmi supraveghează creația poetică cu o gelozie cumplită.

Prințul nu terminase încă această explicație fantezistă privind prezența celor trei bătrîne în grădinile Babilonului, cînd Walter, valetul bătrînului Bob, îi aduse lui Rouletabille

o telegramă. Acesta ceru permisiunea să o deschidă și citi cu voce tare:

„Revino cît mai repede posibil, te așteptăm cu nerăbdare. Reportaj colosal de făcut la Petersburg“.

Telegrama era semnată de redactorul șef al ziarului *Époque*.

— Ei! ce mai spuneți acum domnule Rouletabille? întrebă prințul, nu găsiți că am fost bine informat?

Doamna în negru n-a putut să-și înăbușe un suspin.

— Nu voi merge la Petersburg, declară Rouletabille.

— Cei de la Curte vor regreta, zise prințul, sînt sigur, și permiteți-mi să vă spun, tinere, că pierdeți ocazia să deveniți celebru.

„Tinere“ nu-i plăcu deloc lui Rouletabille, care deschise gura pentru a riposta prințului, dar spre marea mea uimire o reînchise fără să spună nimic. Și prințul continuă:

— ... Ați fi găsit acolo un cîmp pentru experiențe demne de dumneavoastră. Poți spera orice cînd ai fost atît de puternic, încît să-l demaști pe un *Larsan*.

Acest cuvînt se prăvăli cu zgomot printre noi și, cu aceeași mișcare, ne-am refugiat toți în spatele lentilelor negre, în jurul acelei tăceri ca niște statui... Larsan!...

De ce numele acesta pe care l-am pronunțat atît de des în ultimele patruzeci și opt de ore, numele acesta care reprezenta un pericol cu care începusem să ne obișnuim — de ce acest nume a produs acum un asemenea efect pe care, cel puțin în ceea ce mă privește, nu-l simțisem niciodată atît de brutal? Mi se părea că fusesem izbit de o forță magnetică. O neliniște imposibil de precizat mi se strecura în vine. Aș fi vrut să fug și mi s-a părut că dacă mă ridicam n-aș fi avut puterea să mă stăpînesc... Tăcerea pe care continuam să o păstrăm contribuia la creșterea acestei incredibile stări de hipnoză... De ce nu se vorbea?... Unde era veselia bătrînului Bob?... Nu s-a făcut auzită la masă?... Și ceilalți, de ce și ceilalți rămîn muți în spatele lentilelor negre?... Brusc am întors capul și m-am uitat înapoi. Am înțeles atunci, datorită acestui gest instinctiv că cineva mă privea... doi ochi erau fixați asupra mea, *mă apăsau*. N-am văzut acești ochi și n-am știut de unde venea această privire..., dar el era acolo... îl simțeam... *și asta era privirea lui*. Și totuși nu era nimeni în spatele meu... nici la dreapta, nici la stînga, nici în față..., nimeni altcineva decît cei așezați în jurul mesei, nemișcați

în spatele ochelarilor negri... Atunci, atunci am avut certitudinea că ochii lui Larsan mă priveau ascunși după una dintre aceste perechi de ochelari! Vai! ochelarii negri! ochelarii negri în spatele cărora se ascundea Larsan!

Apoi, deodată n-am mai simțit nimic... Fără îndoială ochii încetaseră să mai privească... am respirat... Două suspine îmi răspunseră... Oare Rouletabille, oare Doamna în negru, să fi suportat și ei, în același timp, povara privirii lui Larsan?... Bătrînul Bob spuse:

— Prințe, nu cred în ultimul dumneavoastră os cu măduvă de la mijlocul perioadei cuaternare...

Și toți ochelarii negri se mișcară...

Rouletabille se ridică și îmi făcu un semn. L-am urmat în grabă în Sala consiliului. De îndată ce am ajuns, a închis ușa și mi-a spus:

— Ei bine, i-ai simțit prezența?...

Mă sufocam; am murmurat:

— Este aici... este aici!... Numai dacă n-am înnebunit!...

Am tăcut o clipă și am reluat mai liniștit:

— Știi Rouletabille că este foarte posibil să înnebunim... Această obsesie a lui Larsan, prietene, ne va duce la cămașa de forță! N-au trecut nici două zile de cînd sîntem închiși în acest castel, și uite în ce hal am ajuns!...

Rouletabille mă întrerupse:

— Nu! Nu! Îl simt... Este aici... Îl ating! Dar unde?... Și cînd?... De cînd am intrat aici simt că nu trebuie să mă îndepărtez!... Nu voi cădea în capcană!... nu voi pleca să-l caut în afară, cu toate că l-am văzut acolo!... cu toate că și tu l-ai văzut în afara zidurilor castelului!...

Apoi s-a calmat complet, și-a încruntat sprîncenele, și-a aprins luleaua și a zis, ca în timpurile bune, cînd mintea-i, necunoscînd încă legătura care-l unea cu Doamna în negru, nu-i era tulburată de bătăile inimii:

— Să raționăm!...

Și a reluat argumentul pe care mi-l spusese deja și pe care-l repeta încontinuu, pentru a nu se lăsa influențat, spunea el, de *latura exterioară a lucrurilor*. „Larsan nu trebuie căutat acolo unde își face apariția, trebuie căutat acolo unde nu se vede“.

Toate acestea erau urmate de un argument complementar:

— Se arată acolo unde ar părea să fie, numai ca să nu fie văzut acolo unde este de fapt.

Și continuă:

— Vai! *Această latură exterioară a lucrurilor!* Vezi Sainclair, sînt momente cînd *pentru a judeca* aș vrea să-mi pot scoate ochii, ca să raționez. Să ne scoatem ochii, Sainclair; cinci minute... numai cinci minute... *și vom vedea poate adevărul!*

Se așeză, își puse pipa pe masă, își luă capul în mîini și spuse:

— Iată nu am ochi. Spune-mi Sainclair *ce există dincoace de ziduri?*

— Ce văd dincoace de ziduri? am repetat.

— Ah, nu! Nu! nu mai ai ochi, nu mai vezi nimic! *Înșiră-i fără să vezi!* NUMEȘTE-I PE TOȚI!

— Sîntem mai întîi tu și cu mine, am zis, înțelegînd, în sfîrșit unde voia să ajungă.

— Foarte bine!

— Nici tu, nici eu, continuai, nu sîntem Larsan.

— De ce?

— Cum de ce?

— Ia-te uită!... Tu trebuie să-mi spui de ce! Admit că eu cu siguranță nu sînt Larsan, pentru că sînt Rouletabille. Dar în fața lui Rouletabille de ce nu ai fi tu Larsan?

— Pentru că ai vedea!

— Nenorocitule! zbieră Rouletabille, apărîndu-și și mai tare ochii cu pumnii! Nu mai am ochi... nu pot să te văd!... Dacă Jarry, de la secția de jocuri de noroc nu l-ar fi *văzut* pe contele Maupas așezîndu-se la masa de joc la Trouville, ar fi jurat, bazîndu-se numai pe raționament, că omul care lua atunci cărțile era Ballmeyer! Dacă Noblet, de la secția de locuințe, nu s-ar fi găsit într-o seară, la Troyon, față-n față cu un bărbat pe care l-a recunoscut ca fiind vicontele Drouet d'Eslon, ar fi jurat că bărbatul pe care tocmai voise să-l aresteze, dar pe care nu l-a arestat pentru că-l *văzuse,* era Ballmeyer! Dacă inspectorul Giraud, care îl cunoștea pe contele Motteville tot atît de bine cum mă cunoști tu pe mine, nu l-ar fi *văzut* pe acesta într-o după-amiază, la cursele de la Longchamp, *vorbind cu doi prieteni în locul unde se cîntăresc jocheii,* nu l-ar fi *văzut,* spun, l-ar fi arestat pe Ballmeyer. Vai! vezi tu Sainclair! adăugă tînărul cu o voce înăbușită și tremură-

toare, tata s-a născut înaintea mea!... și trebuie să fii foarte puternic ca să-l „arestezi" pe tata!

Toate astea au fost spuse cu o asemenea disperare, încît puțina putere pe care o mai aveam de a judeca lucrurile dispăru complet. M-am mulțumit să ridic mîinile spre cer, un gest pe care Rouletabille nu l-a văzut, pentru că nu voia să vadă nimic!...

— Nu! Nu! nu mai trebuie *să mai vedem* nimic, repetă el, nici pe tine, nici pe domnul Stangerson, nici pe domnul Darzac, nici pe Arthur Rance, nici pe bătrînul Bob, nici pe prințul Galitch... Dar trebuie *să știu* de ce nici unul dintre ei nu poate fi Larsan! Numai atunci, numai atunci voi respira în spatele acestor ziduri...

În ceea ce mă privește, eu nu mai respiram... Se auzeau sub bolta ușii secrete pașii regulați ai lui Mattoni care făcea de gardă.

— Ei bine, și servitorii? am zis cu greutate... și Mattoni?... și ceilalți?

— Știu, sînt sigur că nu au părăsit fortul lui Hercule în timp ce Larsan îi apărea doamnei și domnului Darzac în gara din Bourg...

— Mărturisește însă, Rouletabille, am zis eu, că nu îl bănuiești pentru că adineaori *ei nu se aflau în spatele ochelarilor negri!*

Rouletabille bătu din picior și strigă:

— Taci! Taci, Sainclair! Ai să mă enervezi mai mult decît maică-mea!

Aceste cuvinte, spuse într-un moment de furie, mă impresionară într-un mod deosebit. Aș fi vrut să-l întreb pe Rouletabille despre starea de spirit a Doamnei în negru, dar el reluă cu calm:

— 1. Sainclair nu este Larsan pentru că Sainclair era la Tréport cu mine, în timp ce Larsan era la Bourg.

2. Profesorul Stangerson nu este Larsan pentru că era într-adevăr în trenul ce se îndrepta de la Dijon spre Lyon, în timp ce Larsan era la Bourg. Ajunși la Lyon, cu un minut înaintea lui, domnul și doamna Darzac l-au văzut coborînd din tren.

— Dar atunci, dacă o condiție suficientă ca să fii Larsan este să fi fost la Bourg în acel moment, toți ceilalți pot fi Larsan, pentru că toți puteau fi la Bourg.

— Acolo se afla mai întîi domnul Darzac. Arthur Rance a lipsit și el două zile înaintea sosirii profesorului și a domnului Darzac. S-a dus direct la Menton ca să-i primească. (Chiar doamna Edith, la întrebările pe care i le-am pus cu bune intenții, mi-a mărturisit că soțul ei a trebuit să plece două zile pentru niște afaceri.) Bătrînul Bob călătorea la Paris. În fine, prințul Galitch nu a fost văzut nici la grote, nici în afara grădinilor Babilonului... Să vorbim mai întîi de domnul Darzac.

— Rouletabille! am strigat eu, este un sacrilegiu!

— Știu!

— Este o prostie!

— O știu și pe asta... dar de ce?

— Pentru că, am zis eu, scos din sărite, Larsan ar putea să fie genial. Tot degeaba! Ar putea să înșele un polițist, un ziarist, un reporter și, un Rouletabille; ar putea să înșele o fată, încît să se dea drept tatăl ei — asta pentru a te liniști în cazul domnului Stangerson — dar nu va putea niciodată să înșele o femeie încît să se dea drept logodnicul ei. Ei bine, prietene, Mathilde Stangerson îl cunoștea pe domnul Darzac înainte de a intra, la brațul lui, în fortul lui Hercule!...

— Dar ea îl cunoștea la fel de bine și pe Larsan! adăugă cu răceală Rouletabille. Ei bine, dragul meu, argumentele tale sînt puternice, dar, vai, ce ironie!, cum nu știu exact de ce e în stare geniul tatălui meu, aș prefera ca în ceea ce mă privește să accept personalitatea domnului Darzac, pe care, dealtfel, nu m-am gîndit niciodată să o contest, bazîndu-mă pe un alt argument, ceva mai solid. *Dacă Robert Darzac era Larsan, acesta nu i-ar fi apărut de mai multe ori Mathildei Stangerson, pentru că reapariția lui Larsan o îndepărtează de Robert Darzac!*

— Ei! am exclamat eu!... La ce bun atîtea argumente inutile cînd nu trebuie decît să deschizi ochii?... Deschide-i Rouletabille!

El și-i deschise.

— Asupra cui? zise el cu o amărăciune fără egal în glas. Asupra prințului Galitch?

— De ce nu? Ție îți place acest prinț, venit din ținuturi îndepărtate, care fredonează cîntece lituaniene?

— Nu, răspunse Rouletabille, dar îi place doamnei Edith.

Și rînji. Strînsei pumnii. El observă, dar se făcu că nu vede nimic.

— Prințul Galitch este un nihilist care nu mă interesează de loc, zise el liniștit.

— Ești sigur? Cine ți-a spus?

— Nevasta lui Bernier o cunoaște pe una din cele trei bătrîne despre care ne-a vorbit la prînz doamna Edith. Am făcut o investigație. Este mama unuia dintre cei trei spînzurați de la Kazan, care au vrut să-l omoare pe împărat. Am văzut fotografia nenorociților. Celelalte două bătrîne sînt celelalte două mame. Nu prezintă nici un interes..., zise brusc Rouletabille.

N-am putut să-mi stăpînesc un gest de admirație.

— Vai! dar nu-ți pierzi timpul!

— Nici *celălalt,* bombăni el.

Mi-am încrucișat brațele.

— Și bătrînul Bob? am zis eu.

— Nu! dragul meu, nu! zise dintr-o suflare Rouletabille, aproape cu furie; ăsta nu! Ai văzut, nu-i așa, că poartă o perucă? Ei bine, *te rog să mă crezi că atunci cînd tata își pune perucă, nu se vede!*

Îmi spuse asta cu răutate, încît eram gata să-l părăsesc. M-a oprit.

— Ei bine, dar... n-am vorbit nimic de Arthur Rance?...

— Ah! acesta nu s-a schimbat... am spus eu.

— Tot ochii! Atenție la ochi, Sainclair.

Îmi strînse mîna. I-am simțit-o umedă și fierbinte. Se îndepărtă.

Am rămas o clipă pe loc, gîndindu-mă... gîndindu-mă la ce?... La faptul că nu aveam dreptate cînd credeam că Arthur Rance nu se schimbase. Mai întîi, își lăsase acum să-i crească o umbră de mustață, ceea ce era foarte neobișnuit pentru un american conservator, așa cum era el... apoi își purta părul mai lung, cu o meșă mare, lipită de frunte... apoi nu-l văzusem de doi ani, de obicei te schimbi în doi ani... și apoi Arthur Rance care nu bea decît alcool, nu mai bea decît apă... Dar atunci doamna Edith?... Cine este doamna Edith? Vai? oare înnebunesc și eu?... De ce zic *și eu?*... la fel ca... la fel ca Doamna în negru? la fel ca... la fel ca Rouletabille? nu mi se pare oare că Rouletabille s-a țicnit un pic? Vai! Doamna în negru ne-a vrăjit pe toți! Pentru că Doamna în negru trăiește cu emoția continuă a amintirii *ei,* tremurăm și noi din cauza aceleiași emoții. Frica e molipsitoare ca holera.

3. Cum mi-am petrecut după-amiaza pînă la ora cinci

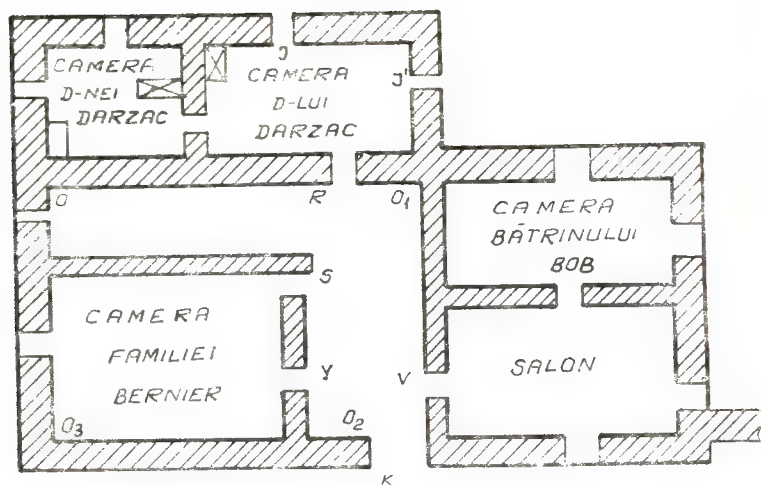
Am profitat că nu eram de gardă, ca să mă duc să mă odihnesc în cameră; am dormit însă prost, visînd că bătrînul Bob, domnul Rance și doamna Edith creaseră o asociație cumplită de bandiți care juraseră pieirea lui Rouletabille și a mea. Cînd m-am trezit cu această impresie funebră și am revăzut bătrînele turnuri și Vechiul Castel, toate aceste ziduri amenințătoare, am fost gata să dau crezare coșmarului meu și mi-am zis cu voce tare: „În ce vizuină de hoți am venit să ne refugiem“. M-am uitat pe fereastră. Doamna Edith trecea prin Curtea Temerarului, vorbind indiferentă cu Rouletabille și învîrtind între frumoasele-i degete lungi un trandafir strălucitor. Am coborît imediat. Cînd am ajuns în curte n-am mai găsit-o. M-am luat după Rouletabille care intrase să facă o inspecție în Turnul Pătrat.

L-am văzut foarte calm și stăpîn pe gîndurile lui; foarte sigur și pe privirea-i de care acum nu se mai temea că-l mai înșală. Ah! era întotdeauna un spectacol să-l observi privind lucrurile din jur. Nu-i scăpa nimic. Turnul Pătrat și locuința Doamnei în negru erau obiectul grijii lui constante.

Și, pentru acest motiv, consider oportun să dau aici, cu cîteva ore înaintea momentului în care se va produce atît de misterios atacul, planul interior al etajului locuit al acestui turn, etaj care se află la nivelul Curții lui Carol Temerarul.

Cînd intrai în Turnul Pătrat prin singura ușă posibilă, K, te aflai într-un coridor mare care făcuse parte altădată din camera de gardă. Aceasta ocupa odinioară tot spațiul O, O_1, O_2, O_3, și avea pereți de piatră, ce mai existau încă, împreună cu ușile care dădeau în celelalte camere ale Vechiului Castel. Doamna Arthur Rance a fost aceea care ceruse să se construiască ziduri din scînduri, în așa fel încît să formeze o cameră destul de spațioasă, pe care ea dorea să o transforme în baie.

Această cameră era acum înconjurată de două coridoare în unghi drept O, O_1 și O_1, O_2. Ușa camerei care servea drept lojă familiei Bernier, era situată în S. Erai obligat să treci prin fața ei pentru a ajunge în P, unde se afla singura ușă prin care se putea intra în apartamentul familiei



Darzac. Unul dintre soţii Bernier trebuia întotdeauna să se afle în lojă. Şi numai ei aveau dreptul să intre acolo. Din această lojă se putea supraveghea, printr-o mică fereastră — practicată în Y — şi uşa V, care dădea spre apartamentul bătrînului Bob. Cînd domnul şi doamna Darzac nu se aflau în apartament, singura cheie care deschidea uşa R se afla întotdeauna la familia Bernier; era o cheie nouă, specială, fabricată cu o zi înainte într-un loc pe care numai Rouletabille îl cunoştea. Tînărul reporter fixase el însuşi broasca.

Rouletabille ar fi dorit ca restricţiile pe care le impusese în privinţa apartamentului familiei Darzac să fie urmate şi în privinţa apartamentului bătrînului Bob, dar acesta se opusese cu o izbucnire comică, aşa încît a fost nevoit să cedeze. Bătrînul Bob nu voia să fie tratat ca un prizonier şi dorea neapărat să intre şi să iasă de la el atunci cînd avea chef, fără să fie obligat să ceară cheia de la portar. Uşa lui rămînea deschisă, astfel încît să poată trece, de cîte ori dorea, fără să deranjeze pe nimeni, din cameră sau din salon, în biroul său, instalat în Turnul lui Carol Temerarul. Pentru asta, trebuia să fie lăsată deschisă şi uşa K. Susţinut de doamna Edith, el ceru acest lucru pe un ton atît de ironic la adresa pretenţiei pe care o avea Rouletabille de a-l trata pe el, pe bătrînul Bob, la fel ca pe fiica profesorului Stangerson, încît Rouletabille nu mai insistă. Doamna Edith îi replicase subţiindu-şi buzele: „Dar domnule Rouletabille, unchiului meu nu-i este teamă că va fi răpit". Şi Rouletabille a înţeles că nu-i mai rămîne decît să rîdă împreună cu bătrînul Bob de această idee nostimă: să-l răpeşti ca pe o femeie frumoasă pe un bărbat a cărui principală calitate era aceea de a fi posesorul celui mai vechi craniu omenesc. Şi rîse... şi rîse, chiar mai tare decît bătrînul Bob, cu condiţia ca uşa K să fie încuiată cu cheia după ora zece seara şi ca această cheie să rămînă mereu la familia Bernier, care va veni să deschidă dacă va fi nevoie. Şi această măsură îl deranja pe bătrînul Bob, care lucra cîteodată foarte tîrziu în Turnul lui Carol Temerarul, dar nu voia să pară că se împotriveşte mereu acestui cumsecade domn Rouletabille, căruia, zicea el, îi era frică de hoţi. Căci, trebuie să menţionăm, în apărarea bătrînului Bob, că acesta accepta atît de greu dispoziţiile date de tînărul nostru prieten, deoarece noi consideraserăm că nu era necesar ca el să fie pus la curent cu reînvierea lui Larsan-Ballmeyer. Bătrînul Bob auzise şi el despre cumplitele nenorociri care se abătuseră odinioară asupra sărmanei domnişoare Stangerson, dar era departe de a presupune că aceste nenorociri nu se terminaseră nici după ce ea devenise doamna Darzac. Şi apoi, bătrînul Bob era un egoist, la fel ca aproape toţi savanţii. Teribil de fericit de a se afla în posesia celui mai vechi craniu omenesc, el nu putea concepe că lumea din jurul lui ar putea fi altfel.

După ce se interesă amabil de sănătatea mamei Bernier, care tocmai se pregătea să curețe nişte cartofi din soiul aşa-numit „cîrnăciori", pe care-i lua dintr-un sac mare, plin, ce se afla lîngă ea, Rouletabille îl rugă pe moş Bernier să ne deschidă uşa apartamentului familiei Darzac.

Era pentru prima oară cînd intram în camera domnului Darzac. Aceasta avea un aspect auster. Mi se păru rece şi sumbră. Deosebit de mare, era mobilată foarte simplu cu un pat de stejar, o masă de toaletă, ce fusese introdusă într-una dintre cele două deschizături, Y, practicate în zid, în locul unde odinioară fuseseră mortierele. Zidul era atît de gros, iar nişa, astfel formată, era atît de încăpătoare, încît această ambrazură părea un fel de cămăruţă în interiorul celei mari, iar domnul Darzac o transformase în cameră de toaletă. A doua fereastră, J, era mai mică. Amîndouă aveau gratii groase, printre care cu greu se putea

trece brațul. Patul, înalt, era așezat în unghiul format de peretele exterior și de cel ce despărțea camera domnului Darzac de a soției sale. În față, în celălalt colț al turnului, era un dulap în perete. În mijlocul camerei se afla o masă cu un picior, pe care erau așezate cîteva cărți de știință și tot ce trebuia pentru scris. Se mai găseau acolo un fotoliu și trei scaune. Asta era tot. Era imposibil să te ascunzi în această cameră, cu excepția, bineînțeles, a dulapului. De aceea, atît moș Bernier, cît și mama Bernier primiseră ordin ca, de fiecare dată cînd făceau curat în apartament, să se uite în acest dulap, unde domnul Darzac își ținea hainele. Și chiar Rouletabille, care, în absența familiei Darzac, venea din cînd în cînd să arunce o privire de stăpîn în camerele Turnului Pătrat, nu uita niciodată să caute în dulap.

O făcu încă o dată, în fața mea. Cînd am trecut, în sfîrșit, în camera doamnei Darzac, eram siguri că n-am lăsat pe nimeni în urma noastră, în camera domnului Darzac. De îndată ce am intrat în apartament, Bernier, care ne urmase, avusese grijă, așa cum făcea de obicei, să tragă zăvorul ce închidea pe dinăuntru singura ușă de comunicare dintre apartament și coridor.

Camera doamnei Darzac era mai mică decît cea a soțului său. Datorită însă poziției deosebite a ferestrelor era foarte luminoasă și veselă. De îndată ce am intrat, l-am văzut pe Rouletabille devenind palid și, întorcîndu-și spre mine obrazu-i generos și, în acel moment, melancolic, îmi spuse:

— Ei bine, Sainclair, simți parfumul Doamnei în negru?

— Dumnezeule, nu! nu simțeam nimic. De altfel, fereastra, prevăzută cu gratii, ca toate celelalte care dădeau spre mare, era larg deschisă și un vînt ușor mișca draperia ce fusese trasă de-a lungul unei bare triunghiulare, mascînd astfel un fel de „garderob“ care împodobea un colț al camerei, în colțul opus aflîndu-se un pat. Acest „garderob“ era așezat atît de sus, încît rochiile și capoatele, precum și draperia ce-l acoperea, nu ajungeau la podea, așa că oricui, care ar fi vrut să se ascundă acolo, i-ar fi fost imposibil să stea în așa fel încît să nu i se vadă picioarele. Cum bara pe care alunecau umerașele era dintre cele mai subțiri, nici agățat de ea nu ar fi putut sta nimeni. Rouletabille cercetă totuși cu multă grijă și acest „garderob“. În cameră nu mai exista nici un alt dulap. O masă de toaletă, un birou, un fotoliu, două scaune și patru pereți, între care nu se afla nimeni în afară de noi, atît era tot ceea ce puteam vedea.

După ce s-a uitat sub pat, Rouletabille dădu semnalul de plecare și cu un gest ne expedie din apartament. El ieși ultimul. Bernier încuie imediat ușa cu cheița, pe care o puse din nou în buzunarul de sus al hainei, pe care îl închise cu un nasture. Am dat o raită prin coridoare și, de asemenea, prin apartamentul bătrînului Bob, format dintr-un salon și o cameră la fel de ușor de vizitat ca și apartamentul familiei Darzac. Nu se afla nimeni în aceste încăperi mobilate sumar cu un dulap și o bibliotecă aproape goale, cu ușile deschise. Cînd am ieșit din apartament, mama Bernier tocmai își așezase scaunul în pragul ușii, pentru a se putea ocupa și mai bine de treaba ei, adică tot de curățatul cartofilor așa-numiți „cîrnăciori“.

Am intrat în camera ocupată de familia Bernier și am vizitat-o ca pe toate celelalte. Etajele următoare erau nelocuite și comunicau cu parterul printr-o mică scară interioară, care începea din unghiul O_3 și ajungea în vîrful turnului. Un chepeng practicat în plafonul camerei locuite de familia Bernier închidea această scară. Rouletabille ceru un ciocan și cuie și fixă chepengul. Scara devenea astfel impracticabilă.

Se putea afirma teoretic și practic că nimic nu-i scăpa lui Rouletabille și că după ce și-a făcut rondul prin Turnul Pătrat nu a lăsat pe nimeni acolo după plecarea noastră, decît pe taica și mama Bernier. Se poate, de asemenea, afirma că nici o ființă umană nu se afla în apartamentul familiei Darzac înainte ca Bernier, cîteva minute mai tîrziu, să-i deschidă chiar el domnului Darzac, așa cum vă voi povesti.

Era aproximativ cinci fără cinci, cînd, lăsîndu-l pe Bernier pe coridor, în fața ușii apartamentului Darzac, Rouletabille și cu mine ne regăseam în Curtea Temerarului.

În acel moment ne aflam pe platforma fostului turn „B“. Ne așezasem pe parapet, cînd iată că, privind în jos, atrași de răsfrîngerea însîngerată a stîncilor de la Rochers Rouges, zărim silueta agitată și grotescă a bătrînului Bob la marginea peșterii de la *Barma Grande*, care-și deschidea intrarea misterioasă spre latura însorită a lui Baoussé Roussé. Era unicul element negru din natură. Faleza purpurie răsărea din ape cu o asemenea forță radioasă, încît puteai

crede că mai este încă fierbinte și fumegîndă de pe urma focului inițial, care i-a dat naștere. Oare datorită cărui anacronism formidabil, acest cioclu modern, cu redingota și jobenul său, se agita, caraghios și macabru, în fața grotei de trei sute de ori milenară, săpată în lava fierbinte pentru a servi drept acoperiș unei străvechi familii omenești în zorii existenței ei pe pămînt. De ce apare acest gropar sinistru în decorul de jăratec? Îl vedem dînd din cap și rîzînd . . . rîzînd . . . rîzînd . . . Vai! rîsul lui ne impresionează neplăcut, ne zgîrie timpanele și ne sfîșie inimile.

De la bătrînul Bob atenția ni se îndreaptă spre domnul Robert Darzac, care tocmai trecuse prin intrarea secretă a Turnului Grădinarului și traversa acum Curtea Temerarului. Nu ne vede. Lui Rouletabille îi este milă de el și înțelege că se află la capătul răbdării. După-amiază Darzac îi mai spusese încă o dată prietenului meu, care mi-a repetat afirmația lui: „E mult opt zile! nu știu dacă voi mai putea suporta acest supliciu încă opt zile".

— Și unde veți merge? l-a întrebat Rouletabille.

— La Roma, a răspuns el.

Acum, după cele întîmplate, fiica profesorului Stangerson nu-l va urma, bineînțeles, decît acolo și Rouletabille crede că numai speranța posibilei rezolvări de către papă a problemei căsătoriei lor i-a băgat în cap sărmanului Darzac ideea acestei călătorii. Bietul, bietul, domn Darzac. Nu, într-adevăr, situația lui nu-i deloc veselă. L-am urmărit cu privirea pînă la ușa Turnului Pătrat. Se vedea clar că „s-a săturat". Este și mai cocoșat. Ține mîinile în buzunar. Pare dezgustat de toate! de toate! Da, pare dezgustat de toate, așa cum stă cu mîinile în buzunar! Dar răbdare, își va scoate mîinile din buzunar și nimeni nu va mai zîmbi atunci. Pot să mărturisesc asta pe loc eu care am zîmbit . . . Ei bine, în cele din urmă, după ce geniul lui Rouletabille a lămurit lucrurile, am cunoscut, datorită domnului Darzac, cel mai cumplit fior de groază pe care o ființă omenească poate să-l simtă pe șira spinării. Cine ar fi putut să creadă asta!

Domnul Darzac intră direct în Turnul Pătrat, unde, bineînțeles, îl găsi pe Bernier, care îi deschise apartamentul. Cum Bernier ieșise în fața ușii apartamentului, avînd cheia în buzunar, și cum de la ferestrele apartamentului nu fusese tăiată nici o gratie, așa cum s-a stabilit ulterior, am ajuns

la concluzia că *atunci cînd domnul Darzac a intrat în cameră, în apartament nu se afla nimeni. Și asta era adevărul.*

Desigur, toate acestea au fost stabilite ulterior, de către fiecare din noi în parte; dar dacă eu vi le aduc la cunoștință încă *înainte de acest moment*, este pentru că sînt obsedat de „inexplicabilul" care se pregătește în umbră și stă gata să izbucnească.

Acum este ora cinci.

4. De la ora cinci seara pînă în clipa cînd se produce atacul din Turnul Pătrat

Am rămas discutînd cu Rouletabille aproximativ o oră, altfel spus, am continuat „să fim prezenți" pe platforma acestui turn „B". Brusc, bătîndu-mă ușor pe umăr, Rouletabille îmi spuse: „Mă gîndesc! . . ." Și intră în Turnul Pătrat, unde l-am urmat. Eram departe de a ghici la ce se gîndea. Se gîndea la sacul de cartofi al mamei Bernier, pe care-l goli cu totul, pe podeaua camerei lor, spre marea mirare a sărmanei femei. Apoi, mulțumit de acest gest, ce se datora în mod evident, unui gînd care-l preocupase, reveni, împreună cu mine, în Curtea Temerarului, în timp ce, în urma noastră, moș Bernier mai rîdea încă de cartofii răspîndiți pe jos.

Doamna Darzac apăru o clipă la fereastra camerei ocupate de tatăl ei, la primul etaj al Turnului Lupoaicei.

Căldura devenise de nesuportat. Eram amenințați de o furtună puternică și am fi vrut ca ea să izbucnească imediat . . .

Vai! furtuna ne-ar liniști mult . . . Marea are calmul greu și dens al unei suprafețe uleioase. Ah! și marea este apăsătoare și aerul este apăsător și respirația ne apasă. Totul e greu, strivitor, pe pămînt și în cer doar bătrînul Bob care a reapărut la capătul lui *Barma Grande* continuă să se agite. S-ar zice că dansează. Nu, ține un discurs. Cui? Ne aplecăm peste parapet ca să vedem. În mod sigur există cineva pe plajă căruia bătrînul Bob îi ține un discurs despre preistorie. Dar frunzele ni-i ascund pe spectatorii bătrînului Bob. În sfîrșit auditorii se mișcă și înaintează; se apro-

pie de *profesorul negru*, cum îl numește Rouletabille. Acest public era format din două persoane: doamna Edith, cu grația ei languroasă, cu felul ei propriu de a se sprijini de brațul soțului ei. De brațul soțului ei! Dar acesta nu este soțul ei! Cine este acest bărbat, acest tînăr, de brațul căruia doamna Edith se sprijină cu atîta grație? Rouletabille se întoarce, căutînd în jurul nostru pe cineva care să ne informeze: Mattoni sau Bernier. Bernier se afla chiar atunci în pragul ușii Turnului Pătrat. Rouletabille îi face semn. Bernier vine la noi și privirea sa urmează direcția indicată de arătătorul lui Rouletabille.

— Cine este împreună cu doamna Edith? întrebă reporterul. Știi?

— Tînărul acela? răspunse fără ezitare Bernier, este prințul Galitch.

Rouletabille și cu mine ne-am privit. E adevărat, nu-l văzusem niciodată din depărtare mergînd pe prințul Galitch; dar, nu mi-aș fi imaginat că are acest fel caracteristic de a merge . . . și apoi nu mi se părea atît de înalt . . . Rouletabille mă înțelege și ridică din umeri . . .

— Bine, îi spuse lui Bernier . . . Mulțumesc . . .

Și am continuat să-i privim pe doamna Edith și pe prinț.

— Nu pot spune decît un singur lucru, zise Bernier înainte de a ne părăsi. Este un prinț a cărui comportare n-o înțeleg. Prea-i dulceag, prea blond, are ochii prea albaștri. Se zice că este rus. Pleacă, vine, părăsește ținutul fără veste. Penultima dată cînd a fost invitat aici la prînz, doamna și domnul îl așteptau și nu îndrăzneau să înceapă masa fără el. Ei, bine, au primit o telegramă prin care prințul îi ruga să fie scuzat pentru că pierduse trenul. Telegrama era trimisă de la Moscova.

Și Bernier, rînjind în mod ciudat, se întoarse pe pragul turnului.

Ochii noștri privesc mai departe plaja. Doamna Edith și prințul își continuă plimbarea spre peștera lui Romeo și Julieta. Bătrînul Bob se oprește dintr-o dată să mai gesticuleze, coboară de la *Barma Grande*, se îndreaptă spre castel, intră, traversează prima curte interioară și, vedem bine, de la înălțimea platformei turnului „B“, că nu mai rîde. Bătrînul Bob a devenit personificarea tristeții. Este tăcut. Trece acum pe sub intrarea secretă. Îl strigăm; nu ne aude. Duce, ținînd mîinile întinse în față, cel mai vechi craniu omenesc și, deodată, iată că devine furios. Adresează cele

mai groaznice injurii celui mai vechi craniu omenesc. Coboară în Turnul Rotund și am mai auzit încă cîtăva vreme izbucnirile sale de furie în timp ce se îndrepta spre încăperea de la baza turnului. Lovituri surde răsunară de acolo. Ai fi zis că se bătea cu pereții. În acel moment bătrînul orologiu din Castelul Nou bătu ora șase. Și aproape în aceeași clipă bubuitul unui tunet îndepărtat se făcu auzit pe mare. Linia orizontului se întunecă.

Atunci, Walter, o adevărată brută, incapabil să aibă vreo idee, dar care de mulți ani dădea dovadă de un devotament animalic pentru stăpînul său, bătrînul Bob, intră, trecînd pe sub intrarea secretă a Turnului Grădinarului, în Curtea lui Carol Temerarul și se îndreptă spre noi. Îmi întinse o scrisoare, îi dădu și lui Rouletabille una și își continuă drumul spre Turnul Pătrat.

Rouletabille îl întrebă ce caută în Turnul Pătrat. Walter îi răspunse că îi ducea lui moș Bernier corespondența domnului și doamnei Darzac; discuția avusese loc în engleză, pentru că Walter nu știa decît această limbă; dar noi o vorbeam destul de bine pentru a-l înțelege. Walter avea sarcina de a distribui corespondența de cînd moș Jacques nu mai avea voie să-și părăsească loja. Rouletabille îi luă scrisorile din mînă și îi spuse că le va duce chiar el.

Începură să cadă cîteva picături.

Ne-am îndreptat spre ușa apartamentului familiei Darzac. Pe coridor, călare pe un scaun, moș Bernier își fuma pipa.

— Domnul Darzac este tot aici? întrebă Rouletabille.

— Nu s-a mișcat, răspunse Bernier.

Batem la ușă. Auzim cum pe dinăuntru sînt trase zăvoarele. (Zăvoarele astea trebuiau trase întotdeauna de îndată ce intra cineva în cameră. Instrucțiuni Rouletabille.)

Cînd am intrat la el, domnul Darzac își rezolva corespondența. Ca să scrie, se așezase în fața măsuței cu picior, chiar în dreptul ușii R, cu fața spre această ușă.

Urmăriți acum cu atenție toate mișcările noastre. Rouletabille bombăne pentru că scrisoarea pe care o citește îi confirmă telegrama primită dimineața și îl grăbește să se întoarcă la Paris; ziarul vrea neapărat să-l trimită în Rusia.

Domnul Darzac citi cu indiferență cele două sau trei scrisori pe care tocmai i le înmînaserăm și le puse în buzunar. Eu îi întind lui Rouletabille scrisoarea pe care o primisem; era de la prietenul meu de la Paris, care, după ce

îmi dădea cîteva detalii lipsite de interes despre plecarea lui Brignolles, mă informa că numitul Brignolles a cerut să i se trimită scrisorile la Sospel, la hotelul Alpi. Informația era extrem de interesantă și atît domnul Darzac cît și Rouletabille se bucurară de ea. Convenind să mergem la Sospel, cît mai repede posibil, am ieșit din apartamentul familiei Darzac. Ușa camerei doamnei Darzac nu era închisă, și iată ce-am zărit pe cînd ieșeam. Am spus, dealtfel, că doamna Darzac nu era acasă. Imediat ce am ieșit, moș Bernier închise cu cheia ușa apartamentului, imediat, ... imediat, ... l-am văzut, l-am văzut, l-am văzut ... cum pe loc și-a pus cheia în buzunar, în micul buzunar de sus al hainei! Vai! îl mai văd încă punînd cheia în buzunarul de sus al hainei, jur! ... și l-a închis cu un nasture.

Apoi am ieșit toți trei din Turnul Pătrat, lăsîndu-l pe moș Bernier pe coridor, paznic devotat, așa cum este și cum n-a încetat să fie pînă în ultima zi. Chiar dacă braconase puțin, asta nu-l împiedica să fie un bun cîine de pază. Dimpotrivă, paznicii ăștia braconează mereu. Iar eu susțin cu tărie, în tot ceea ce urmează, că moș Bernier și-a făcut întotdeauna datoria și n-a spus decît adevărul. La fel și nevastă-sa, mama Bernier, era o portărească minunată, inteligentă și deloc guralivă. Astăzi, văduvă fiind, am luat-o în serviciul meu. Va fi fericită să citească aici rîndurile în care e pomenită, precum și omagiul adus soțului ei. L-au meritat amîndoi.

Era în jurul orei șase și jumătate, cînd, ieșind din Turnul Pătrat, Rouletabille, domnul Darzac și cu mine, ne-am dus să-i facem o vizită bătrînului Bob în Turnul Rotund. Abia intrați în încăperea fortificată de la baza turnului, domnul Darzac scoase un strigăt văzînd în ce stare ajunsese laviul la care lucrase, încă din ajun, mai mult din amuzament, și care reprezenta planul, la scară mărită, a castelului fort Hercule, așa cum arăta în secolul al XV-lea, potrivit documentelor pe care ni le arătase Arthur Rance. Laviul era complet degradat, iar culoarea fusese toată întinsă. El încercă în zadar să-i ceară explicații bătrînului Bob, care stătea îngenunchiat lîngă o ladă ce conținea un schelet și era atît de preocupat de un omoplat, încît nici măcar nu-i răspunse.

Deschid aici o mică paranteză pentru a cere iertare cititorului în ce privește meticulozitatea cu care, de cîteva pagini, am reprodus fapte și gesturi; dar trebuie să adaug pe dată că evenimentele cele mai neînsemnate au, în realitate, o importanță considerabilă, căci, vai! fără îndoială, în acel moment, cu fiecare pas pe care îl făceam, înaintam în plină dramă.

Cum bătrînul Bob era prost dispus, l-am părăsit, cel puțin Rouletabille și cu mine. Domnul Darzac a rămas în fața laviului său distrus, gîndindu-se, fără îndoială, la cu totul altceva.

Ieșind din Turnul Rotund, Rouletabille și cu mine am ridicat ochii spre cerul care se acoperea de nori grei și negri. Furtuna era aproape. În așteptare, ploaia începuse deja să cadă și atmosfera devenise înăbușitoare.

— Merg să mă arunc în pat, am spus eu ... Nu mai pot ... Poate că acolo sus, cu toate ferestrele deschise, e mai răcoare ...

Rouletabille mă urmă în Castelul Nou. Deodată, cum ajunseserăm pe primul palier al interminabilei scări șubrede, el mă opri:

— Ah, ah! exclamă el încet, este aici ...

— Cine?

— Doamna în negru! Nu simți că toată scara miroase a parfum? Și se ascunse în spatele unei uși, rugîndu-mă să-mi continui drumul, fără să-l mai bag în seamă; ceea ce am și făcut.

Nu mică mi-a fost surpriza cînd, deschizînd ușa camerei, m-am trezit față-n față cu Mathilde! ...

Ea scoase un strigăt ușor și dispăru în întuneric, luîndu-și zborul ca o pasăre surprinsă. Am alergat spre palier, m-am aplecat peste balustradă, dar Doamna în negru aluneca de-a lungul scării ca o fantomă și curînd ajunse la parter. Cu un etaj mai jos, aplecat peste rampa scării, l-am zărit pe Rouletabille care, și el, o urmărea cu privirea. A urcat apoi pînă la mine.

— Ei, făcu, ce ți-am spus! ... Nefericita!

Părea din nou foarte agitat.

— I-am cerut opt zile domnului Darzac, dar totul trebuie să se sfîrșească în 24 de ore, sau nu voi mai fi bun de nimic.

Și se prăvăli deodată pe un scaun.

— Mă sufoc... gemu... mă sufoc! Şi îşi smulse cravata. Apă! Aş fi mers să-i caut o carafă, dar el mă opri: Nu!... de un potop am nevoie! Şi ridică pumnul spre cerul înnegurat, care încă nu se revărsa.

A rămas vreo zece minute pe scaun, dus pe gînduri. Ce mă neliniştea era faptul că nu-mi punea nici o întrebare referitoare la vizita Doamnei în negru în camera mea. N-aş fi ştiut ce să-i răspund. În sfîrşit, s-a sculat.

— Unde mergi?

— Să preiau garda la intrarea secretă a Turnului Grădinarului.

N-a vrut nici măcar să vină la cină şi a cerut să i se ducă mîncarea acolo, ca unui soldat. Masa s-a servit la ora opt şi jumătate în Turnul Lupoaicei.

Robert Darzac, care tocmai îl părăsise pe bătrînul Bob, anunţă că acesta nu dorea să cineze. Temîndu-se ca nu cumva să fie bolnav, doamna Edith alergă imediat spre Turnul Rotund. Ea n-a vrut cu nici un chip ca domnul Arthur Rance s-o însoţească. Părea să fie în relaţii cît se poate de proaste cu soţul ei. În acest moment sosi şi Doamna în negru împreună cu profesorul Stangerson. Mathilde m-a privit îndurerată, cu un aer de reproş, care mă tulbură profund. Ochii ei nu mă părăseau deloc. Nimeni nu mînca. Arthur Rance o privea ţintă pe Doamna în negru. Toate ferestrele erau deschise. Era înăbuşitor. Un fulger şi un tunet puternic se succedară rapid şi brusc începu potopul. Un suspin de uşurare risipi apăsarea din inimile noastre. Doamna Edith se întoarse tocmai la timp pentru a nu fi murată de ploaia furioasă care părea că vrea să înghită întreaga peninsulă.

Ne povesti cu vervă că îl găsise pe bătrînul Bob la biroul său, cu capul în mîini. Nu i-a răspuns deloc la întrebări. Ea l-a zgîlţîit prieteneşte, dar el se făcea că n-o aude. Atunci, cum continua să-şi ţină cu încăpăţînare capul în mîini, ea l-a înţepat cu micul ac cu cap de rubin, pe care îl folosea de obicei ca să-şi prindă cutele şalului uşor, pe care şi-l arunca seara pe umeri. El bombănise, îi smulsese acul şi îl aruncase furios pe birou. Apoi, în sfîrşit, îi vorbi, dar cu asprime, aşa cum n-o făcuse niciodată: „Dumneata doamnă nepoată, lasă-mă în pace." Doamna Edith se supărase atît de tare, încît ieşise fără să mai adauge vreun cuvînt, promiţîndu-şi ca în seara aceea să nu mai pună piciorul în Turnul Rotund. Ieşind, doamna Edith întorsese capul să-l mai privească o dată pe bătrînul ei unchi şi rămăsese stupefiată de ceea ce îi fusese dat să vadă. Bătrînul Bob, care avusese întotdeauna un sentiment de respect pentru cel mai vechi craniu omenesc, ce se afla acum pe biroul lui, aşezat de-andoaselea, cu maxilarul în sus, mînjit de sînge, *bătrînul Bob scuipa în craniu!* Ea plecase în goană, destul de înspăimîntată.

Robert Darzac o linişti pe doamna Edith, încredinţînd-o că ceea ce luase ea drept sînge era de fapt vopsea. Craniul pe care îl avea bătrînul Bob era mînjit de culoarea roşie pe care o întrebuinţase el la pictat.

M-am sculat primul de la masă pentru a alerga la Rouletabille şi, totodată, pentru a scăpa de privirile Mathildei. Oare de ce venise în camera mea Doamna în negru? Trebuia s-o aflu cît mai repede.

Cînd am ieşit, deasupra capetelor noastre trăznea şi ploaia îşi îndoise puterea. N-am făcut decît o săritură pînă la intrarea secretă. Rouletabille nu era acolo! L-am găsit pe „terasa B", supraveghind intrarea Turnului Pătrat şi primind în spate rafalele de ploaie.

L-am zgîlţîit ca să-l trag la adăpostul intrării.

— Lasă-mă! îmi spuse... Lasă-mă! E Potopul! Ah! Ce bună! ce bună e! toată această furtună a cerului! Nu simţi şi tu nevoia să urli împreună cu tunetul?! Ei bine, eu urlu, ascultă! Urlu!... Urlu!... Hei! hei! hei!... mai tare decît tunetul!... Vezi! nu se mai aude!...

Şi, în noaptea plină de vacarm, peste valurile răzvrătite, începu să scoată strigăte de sălbatic. De data asta am crezut că înnebunise de-a binelea. Vai! sărmanul copil, îşi manifesta prin strigăte nearticulate cumplita durere care îl ardea şi a cărei văpaie încerca în zadar s-o înăbuşe în pieptul său viteaz: durerea fiului lui Larsan.

M-am întors brusc, căci m-am simţit apucat de încheietura mîinii, şi, în furtună, o formă neagră se agăţă de mine:

— Unde e?... Unde e?

Era doamna Darzac care îl căuta, şi ea, pe Rouletabille. O nouă strălucire a fulgerului ne învălui. Într-un delir înspăimîntător, Rouletabille răcnea, răspunzînd tunetelor, gata să-şi spargă pieptul. Ea îl auzi. Îl văzu. Eram uzi leoarcă, muiaţi de ploaia cerului şi de spuma mării. Fusta doamnei Darzac se zbătea ca un steag, înfăşurîndu-mi picioarele. Am sprijinit-o pe nefericita femeie, căci o simţeam pierzîn-

du-și puterile și atunci, deodată, în mijlocul acelei uriașe dezlănțuiri ale elementelor din timpul furtunii, sub acel duș cumplit, înconjurați de marea care mugea, i-am simțit parfumul, acel dulce și pătrunzător și atît de plin de tristețe parfum al Doamnei în negru! ... Ah! înțeleg de ce Rouletabille și l-a amintit peste ani ... Da, da, este o mireasmă plină de melancolie, un parfum al tristeții lăuntrice. Ceva asemănător unei arome singulare și discrete, specifice unei plante părăsite, care a fost osîndită să înflorească în singurătate, doar pentru ea însăși ... În fine! parfumul a fost cel ce mi-a sugerat asemenea gînduri și, deoarece Rouletabille continua să vorbească singur, am încercat să-l interpretez în acest fel abia mai tîrziu ... Era într-adevăr un parfum foarte plăcut și obsedant, care m-a îmbătat parcă dintr-odată atunci cînd l-am simțit acolo, în miezul acelei bătălii a apelor, a vîntului și a trăznetului. Ce parfum extraordinar! Ah! cît e de nemaipomenit, căci, deși trecusem de douăzeci de ori pe lîngă Doamna în negru, fără să descopăr cît de minunat era acest parfum, el mi se relevase într-un moment în care cele mai persistente miresme de pe pămînt — chiar cele ce dau dureri de cap — sînt risipite ca o boare de trandafiri de vîntul mării. Îmi dau seama că l-am și înțeles nu numai că l-am simțit (căci, în sfîrșit, cu atît mai rău dacă mă laud, sînt convins că n-ar fi la îndemîna oricui să înțeleagă parfumul Doamnei în negru; pentru asta ar trebui să fii, desigur, foarte inteligent, și probabil că în seara aceea eram mai mult decît în altele, deși tocmai atunci n-ar fi trebuit să înțeleg nimic din ceea ce se petrecea în jurul meu). Într-adevăr, dacă o singură dată simțeai acest melancolic și captivant și fermecător de exasperant parfum — ei bine, îl simțeai pentru toată viața, iar inima ar fi trebuit să ți se pătrundă de miresme, dacă era inima unui fiu, ca aceea a lui Rouletabille; de pasiune, dacă era o inimă de îndrăgostit, ca a domnului Darzac, sau de venin, dacă era inima unui bandit, cum era cea a lui Larsan ... Nu! nu puteai niciodată să scapi de el! și acum îi înțeleg și pe Rouletabille și pe Darzac și pe Larsan și toate nenorocirile fiicei profesorului Stangerson! ...

Așadar, în plină furtună, agățîndu-se de brațul meu, Doamna în negru îl chema pe Rouletabille și încă o dată acesta dispăru în noapte strigînd: „Parfumul Doamnei în negru! Parfumul Doamnei în negru!“ ...

Nefericita plîngea în hohote. M-a tîrît spre turn, și, fără să se oprească din plîns, bătu cu pumnul, deznădăjduită, în poarta pe care Bernier ne-a deschis-o. I-am spus cîteva banalități, implorînd-o să se calmeze, și, în acel moment, mi-aș fi dat toată averea numai să găsesc cuvintele prin care, fără a trăda pe nimeni, să o fac să înțeleagă de partea cui eram în drama ce se derula între mamă și fiu.

Deodată, fără îndoială fiindcă ușa rămăsese deschisă, ea mă făcu să intru la dreapta, în salonul ce preceda camera bătrînului Bob. Aici puteam fi tot atît de singuri ca și cînd m-ar fi invitat să intru în camera ei, deoarece știam că bătrînul Bob lucra pînă tîrziu în Turnul Temerarului.

Doamne! nici acum, în seara asta îngrozitoare, amintirea clipelor petrecute față în față cu Doamna în negru nu e mai puțin dureroasă. Am fost supus unei încercări la care nu mă așteptasem deloc. Cînd, pe nepusă-masă, fără măcar să fi avut timp să ne plîngem de modul în care stihiile se purtaseră cu noi — căci șiroiam pe parchet ca o umbrelă veche — ea mă întrebă: „Domnule Sainclair, e mult de cînd ați fost la Tréport?“, am rămas mai uimit și mai buimăcit decît de toate trăznetele furtunii. Și am înțeles că tocmai acum, cînd afară întreaga natură se liniștea și mă simțeam la adăpost, aveam să suport un asalt mult mai puternic decît acela pe care de secole valurile mării îl dezlănțuie asupra stîncii lui Hercule. Probabil că mi-am pierdut cumpătul și mi-am trădat toată neliniștea pe care mi-o provocase această întrebare neașteptată. La început n-am răspuns nimic; m-am bîlbîit și, am fost, bineînțeles, chiar ridicol. Au trecut ani de cînd s-au petrecut aceste evenimente, dar le mai am încă în fața ochilor, ca și cînd aș fi propriul meu spectator. Există oameni care, deși uzi leoarcă, nu sînt deloc ridicoli. Ei bine, deși Doamna în negru fusese și ea muiată pînă la piele, și, la fel ca mine, venea din furtună, era fermecătoare așa, cu părul în dezordine, cu gîtul gol, cu umerii minunați pe care se mula mătasea ușoară a îmbrăcăminții ce-mi apărea în fața ochilor extaziați ca o sublimă țesătură aruncată de vreunul din moștenitorii lui Fidias peste lutul nemuritor, care tocmai luase chipul frumuseții! Îmi dau seama foarte bine că, și după atîția ani, atunci cînd mă gîndesc la lucrurile acestea emoția mă determină să scriu cuvinte înflăcărate. Nu voi mai discuta despre acest subiect. Totuși, apropiații fiicei profesorului Stangerson poate mă vor înțelege, căci eu nu vreau aici, în prezența lui Rouletabille, de-

cît să mărturisesc simțămîntul de respectuoasă uimire care îmi umplea inima în fața acestei mame de o frumusețe divină, care, zbătîndu-se în armonioasa neorînduială în care o adusese cumplita furtună — fizică și morală —, mă ruga să-mi calc jurămîntul. Căci îi jurasem lui Rouletabille să tac, și iată, vai! că însăși tăcerea îmi era mai elocventă decît oricare dintre pledoariile mele.

Ea îmi luă mîinile și îmi spuse pe un ton pe care n-am să-l uit toată viața.

— Sînteți prietenul lui. Spuneți-i deci că noi doi am suferit destul!

Și adăugă plîngînd în hohote:

— De ce continuă să mintă?

Nu i-am răspuns nimic. Ce-aș fi putut să-i spun? Femeia asta fusese întotdeauna deosebit de „rezervată", ca să spun așa, față de toată lumea, în general, și față de mine, în special. Nu existasem niciodată pentru ea... și iată că acum, după ce mă făcuse să inspir parfumul Doamnei în negru, plîngea în fața mea ca și cînd ar fi fost o veche prietenă.

Da, întocmai ca o veche prietenă... mi-a povestit totul. În cîteva cuvinte sincere și impresionante, ca dragostea unei mame, am aflat tot ceea ce îmi ascundea fățarnicul ăsta mic de Rouletabille. Evident, acest joc de-a v-ați ascunselea nu putea dura și amîndoi se ghiciseră foarte bine. Călăuzită de o intuiție sigură, ea voise să știe cu certitudine cine era acest Rouletabille care o salvase, care avea vîrsta celuilalt și care semăna cu acela. O scrisoare îi adusese chiar la Menton o nouă dovadă că Rouletabille o mințise și că nu pusese niciodată piciorul într-o școală din Bordeaux. Imediat, ea îi solicitase tînărului o explicație, dar acesta se eschivase cu înverșunare. Totuși, el s-a tulburat atunci cînd ea i-a vorbit de Tréport, de Colegiul din Eu și de călătoria pe care o făcuserăm acolo înainte de a veni la Menton.

— Cum ați aflat? am strigat, trădîndu-mă pe loc.

Mathilde n-a încercat nici o satisfacție în fața mărturisirii mele nevinovate și mi-a dezvăluit dintr-o răsuflare întregu-i șiretlic. În seara aceea, cînd o surpinsesem, nu venea pentru prima dată în camerele noastre. Valizele mele păstrau încă eticheta recentă a biroului de bagaje din Eu.

— De ce nu s-a aruncat în brațele mele cînd i le-am deschis? suspina ea. Vai! Vai! dacă refuză să fie fiul lui Larsan, va consimți oare vreodată să fie al meu?

Rouletabille se comportase într-un mod insuportabil cu această femeie care, după cum am aflat mai tîrziu, își crezuse copilul mort, îl plînsese deznădăjduită și care, în mijlocul nenorocirilor fără seamăn, gusta în sfîrșit din bucuria imensă a regăsirii fiului înviat. Ah! nenorocitul... Aseară îi rîsese în față cînd ea, la capătul puterilor, i-a strigat că avusese un fiu și că acel fiu *era el!* I-a rîs în față, plîngînd... Luați-o cum vreți! Mi-a spus-o chiar ea, deși niciodată nu l-aș fi crezut pe Rouletabille atît de crud, de perfid, și nici atît de prost crescut. Într-adevăr, se comportase oribil! Ajunsese chiar să-i spună *că e posibil să fie fiul unui nimănui, nici măcar al unui hoț!* Atunci ea intrase în Turnul Pătrat și își dorise să moară. Dar nu își regăsise fiul ca să-l piardă atît de repede! N-am mai putut să mă stăpînesc. I-am sărutat mîinile. I-am cerut iertare în numele lui Rouletabille. Iată care era rezultatul comportării prietenului meu. Sub pretextul unei mai bune apărări împotriva lui Larsan, el era acela care o ucidea! N-am vrut să mai știu nimic. Știam prea mult! Am plecat în fugă. L-am strigat pe Bernier care mi-a deschis ușa. Am ieșit din Turnul Pătrat, blestemîndu-l pe Rouletabille. Credeam că o să-l găsesc în Curtea Temerarului, dar aceasta era goală.

La intrarea secretă, Mattoni tocmai preluase garda de ora zece. În camera prietenului meu era lumină. Am escaladat scara șubredă a Castelului Nou. În sfîrșit, iată-i ușa: apăs pe clanță, o dau de perete. Rouletabille se afla în fața mea.

— Ce vrei Sainclair?

În cîteva vorbe fără șir i-am relatat totul și el a aflat astfel motivul mîniei mele.

— Nu ți-a spus totul, prietene, mi-a replicat el cu o voce de gheață. Nu ți-a spus că îmi interzice *să mă ating de omul acela!*

— Într-adevăr, așa e, am strigat... mi-a spus-o!

— Ei bine! Atunci ce-ai venit să-mi îndrugi aici, a continuat el cu asprime. Nu știi ce mi-a spus ieri? Mi-a poruncit să plec! Ar prefera mai bine să moară decît să mă vadă încăierat cu *taică-meu!*

Și rînji.

— Cu taică-meu! Fără îndoială îl crede mai puternic!... Era înspăimîntător cînd vorbea astfel.

Dar, brusc se transformă și chipu-i străluci de o frumusețe fulgurantă.

— Se teme pentru mine! ei bine, eu mă tem pentru ea! ... *Şi nu ştiu cine mi-e tată ... şi nu ştiu cine mi-e mamă!*

. . . .

În clipa aceea o împuşcătură, urmată de un strigăt de moarte sfîşie noaptea. Ah! era din nou acel strigăt, *strigătul din coridorul miraculos!* Părul mi se făcu măciucă, iar Rouletabille se clătină de parcă el însuşi ar fi fost lovit! ...

Sări apoi la fereastra deschisă şi o chemare deznădăjduită umplu fortăreaţa: *Mamă! Mamă! Mamă!*

ATACUL DIN TURNUL PĂTRAT

Înspăimîntat la culme de nebunia lui, m-am repezit la el şi l-am prins de mijloc. Răzbătea din strigătele acestea de: *Mamă! Mamă! Mamă!* o asemenea furie a disperării, o chemare, sau, mai curînd, un strigăt de ajutor atît de incredibil, încît mă temeam să nu uite că nu e decît un om, incapabil, deci, să-şi ia zborul chiar de la fereastra turnului pentru a străbate, ca o pasăre sau ca o săgeată, întunericul ce-l despărţea de crimă şi pe care îl umplea cu chemarea-i înfricoşătoare. Se întoarse brusc, mă răsturnă, se năpusti, coborî, se prăvăli, se rostogoli, se repezi de-a curmezişul coridoarelor, camerelor, scărilor, curţii pînă la acel turn blestemat din care tocmai se răspîndise în noapte strigătul de moarte al *coridorului miraculos!*

În ceea ce mă priveşte n-am avut decît timpul să rămîn la fereastră, ţintuit locului de groaza acelui strigăt. Mă mai aflam încă acolo cînd uşa Turnului Pătrat se deschise şi în cadrul ei luminat apăru silueta Doamnei în negru! Era vie şi nevătămată, în ciuda strigătului de moarte pe care-l scosese, dar obrazul palid şi străveziu trăda o spaimă de nespus. Ea întinse braţele spre întuneric şi întunericul i-l dărui pe Rouletabille; braţele Doamnei în negru îl îmbrăţişară şi n-am mai auzit decît suspine şi gemete şi încă două silabe pe care noaptea le repeta la infinit: *Mamă! Mamă!*

Cu tîmplele zvîcnind, cu inima palpitînd, cu şalele frînte am coborît, la rîndul meu în curte. Ceea ce văzusem la intrarea Turnului Pătrat nu mă linştea în nici un fel. În zadar încercam să devin rezonabil. Oare, dimpotrivă, nu tocmai atunci cînd crezusem că totul a fost pierdut, oare nu tocmai atunci se rezolvase totul? Fiul nu-şi regăsise mama? Mama nu-şi regăsise în sfîrşit fiul? Dar, de ce ... de ce acel strigăt de moarte cînd ea era vie? De ce acel strigăt de spaimă înainte de a apărea la intrarea turnului?

Ciudat lucru, în Curtea Temerarului nu se afla nimeni cînd am traversat-o. Deci nimeni nu auzise împuşcătura? Nimeni nu auzise strigătele? Unde era domnul Darzac? Unde era bătrînul Bob? Lucra încă în încăperea fortificată de la baza Turnului Rotund? Puteam să bănuiesc asta, deoarece am zărit acolo, la nivelul solului, o geană de lumină. Şi unde era Mattoni? Aşadar, nici el nu auzise nimic? Mattoni care veghea la intrarea Turnului Grădinarului? Ei bine, dar Bernier! dar mama Bernier! Nu-i vedeam nici pe ei. Uşa Turnului Pătrat rămăsese deschisă! Ah! am perceput murmurul suav: „Mamă! Mamă! Mamă!" Am auzit-o şi pe ea, care, plîngînd, nu spunea decît: „Dragul meu! dragul meu! dragul meu!" Nu fuseseră nici măcar atît de prevăzători încît să închidă bine uşa salonului bătrînului Bob, unde îşi dusese ea copilul!

... Şi singuri în această cameră, se întrerupeau, se îngînau: „Mamă! Dragul meu! ..." Apoi şi-au spus mărunţişuri, cuvinte fără noimă, banalităţi încîntătoare ... „Atunci, nu eşti mort!" ... „Fără îndoială, nu-i aşa?" Ei bine, era de ajuns pentru a o face să plîngă din nou ... Ah! cît ar fi trebuit să se îmbrăţişeze pentru a recîştiga timpul pierdut! Cît ar fi trebuit el să respire parfumul Doamnei în negru! L-am auzit cum îi spunea: „Ştii mamă, n-am fost eu acela care a furat! ..." Bietul Rouletabille, ai fi putut crede după timbrul vocii, cînd spunea toate astea, că avea încă nouă ani.

— Nu dragul meu! ... nu, n-ai furat! ... Dragul meu! Dragul meu! ...

Ah, nu era vina mea dacă auzeam ..., dar îmi era sufletul cu totul răvăşit ... Ce mai! era o mamă care îşi regăsise copilul ...

Dar unde era Bernier? Am intrat la stînga, în loja portarului, căci voiam să aflu de ce se strigase şi cine trăsese.

Mama Bernier se aţinea în fundul încăperii luminată de o lămpiţă. Părea un pachet negru pe un fotoliu. Probabil că se afla în pat cînd se auzise împuşcătura şi îşi aruncase

pe ea, la iuțeală, cîteva veșminte. I-am apropiat lampa de față. Trăsăturile îi erau descompuse de groază.

— Unde e moș Bernier? am întrebat-o.

— Acolo, spuse ea tremurînd.

— Acolo?... Unde acolo?...

Dar ea nu-mi mai răspunse.

Am făcut cîțiva pași prin încăpere și m-am împiedicat. M-am aplecat să aflu pe ce călcam. Pășeam peste cartofi; am îndreptat lampa spre podea și am examinat-o. Era acoperită de cartofi; se rostogoliseră peste tot. Oare mama Bernier nu-i strînsese de cînd Rouletabille răsturnase sacul?

M-am ridicat și m-am întors spre ea:

— Așa, deci, s-a tras!... Ce s-a petrecut?

— Nu știu, mi-a răspuns.

Și în acel moment am auzit cum se reînchidea ușa turnului și moș Bernier apăru în pragul lojii.

— Ah! Dumneavoastră sînteți, domnule Sainclair?

— Bernier? Ce s-a întîmplat?

— Oh! nimic grav, domnule Sainclair, liniștiți-vă, nimic grav. (Dar vocea-i era prea stridentă și cu prea mult aplomb ca să fie atît de sigură pe cît voia să pară.) Un accident fără importanță... Punîndu-și revolverul pe noptieră, domnul Darzac l-a descărcat. Firește, doamna s-a speriat și a strigat; cum fereastra apartamentului lor era deschisă, dînsa și-a închipuit că domnul Rouletabille și dumneavoastră ați auzit ceva și a ieșit imediat ca să vă liniștească.

— Domnul Darzac se reîntorsese deci?

— A sosit aproape imediat după ce dumneavoastră, domnule Sainclair, ați părăsit turnul. Și împușcătura s-a declanșat aproape imediat după ce dînsul a intrat în camera lui. Închipuiți-vă ce sperietură am tras și eu. Vai! am dat buzna!... Domnul Darzac mi-a deschis el însuși. Din fericire nimeni n-a fost rănit.

— Deci doamna Darzac a intrat în camera ei imediat după plecarea mea din turn?

— Imediat. L-a auzit pe domnul Darzac, care tocmai venea, și l-a urmat în apartamentul lor. Au intrat împreună.

— Și domnul Darzac? A rămas în camera lui?

— Iată-l, priviți-l!

M-am întors și l-am văzut pe Robert; în ciuda luminii slabe din încăpere, am observat că era înspăimîntător de palid. Îmi făcu semn. M-am apropiat, și el mi-a spus:

— Ascultă Sainclair! Bernier ți-a povestit desigur accidentul. Dacă vrem să nu se clevetească, nu trebuie să vorbești cu nimeni despre acest lucru. Poate ceilalți n-au auzit detunătura revolverului. E de prisos să înspăimîntăm oamenii, nu-i așa!... Spune! Vreau să-ți cer o favoare.

— Vorbește prietene, i-am spus, știi bine că îți sînt întru totul devotat! Dispune de mine, dacă pot să-ți fiu de folos.

— Mulțumesc, dar nu e vorba decît să-l determini pe Rouletabille să meargă la culcare; odată acesta plecat, se va liniști și soția mea și se va duce și ea să se odihnească. Toată lumea are nevoie de odihnă și de calm, de calm, Sainclair! Cu toții avem nevoie de calm și liniște...

— Desigur, prietene, contează pe mine!

I-am strîns mîna cu naturalețe, puternic, vrînd să-i dovedesc întregul meu devotament; eram încredințat însă că oamenii aceștia ne ascundeau ceva, ceva foarte grav!...

A intrat în camera lui, iar eu n-am pregetat s-o iau din loc ca să-l regăsesc pe Rouletabille în salonul bătrînului Bob. Dar, în pragul apartamentului bătrînului Bob m-am ciocnit de Doamna în negru și de fiul ei care tocmai ieșeau. Erau amîndoi atît de tăcuți și aveau o comportare atît de neînțeleasă pentru mine, cel ce fusesem martorul entuziasmului lor și mă așteptasem să-l găsesc pe fiu în brațele mamei, încît m-am oprit fără să pot articula vreun cuvînt, fără să pot schița vreun gest. Graba ce-o silea pe doamna Darzac să-l părăsească pe Rouletabille într-o împrejurare atît de ieșită din comun și supunerea cu care Rouletabille accepta să fie concediat mă intrigau și mă consternau. Mathilde se aplecă spre fruntea prietenului meu, îl sărută și îi spuse: „La revedere copilul meu“, cu o voce atît de albă, atît de tristă și, în același timp, atît de gravă, încît am crezut că aud de undeva, din depărtare, cuvintele de rămas bun ale unei muribunde. Fără să-i răspundă, Rouletabille mă trase afară din turn. Tremura ca o frunză.

Doamna în negru închise ea însăși ușa Turnului Pătrat. Eram sigur că în turn se întîmplase ceva ciudat. Povestea cu accidentul nu mă satisfăcea deloc; și nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că Rouletabille ar mai fi gîndit la fel ca mine, dacă spiritul și inima nu i-ar mai fi fost încă tulburate de ceea ce se petrecuse cu puțin înainte între el și Doamna în negru!... Și apoi, cine mi-ar fi putut spune că el nu gîndea la fel ca mine?

... Abia ieșisem din Turnul Pătrat că îl și interpelai pe Rouletabille. Mai întîi l-am împins într-un colț al parapetului ce lega Turnul Pătrat cu Turnul Rotund, în unghiul format de un intrînd al zidului Turnului Pătrat.

Reporterul, ce se lăsase condus de mine, ca un copil cuminte, spuse încet:

— Sainclair, i-am jurat mamei că nu voi vedea nimic din ceea ce se va petrece în noaptea asta în Turnul Pătrat. E primul jurămînt pe care i-l fac, Sainclair. Cu toate astea trebuie, totuși, să văd și să aud...

Stăteam acolo, nu departe de o fereastră încă luminată, ce spînzura deasupra mării și care dădea în salonul bătrînului Bob. Fereastra nu era închisă, și asta ne-a permis, fără îndoială, să auzim distinct, cu toată grosimea zidurilor turnului, detunătura revolverului și strigătul de moarte. Din locul în care ne aflam acum nu puteam vedea nimic prin fereastra aceea, dar oare nu era suficient faptul că auzisem?... Furtuna se îndepărtase, dar valurile nu se liniștiseră încă și se izbeau de stîncile peninsulei lui Hercule cu atîta violență, încît orice apropiere a vreunei bărci era imposibilă. Mă gîndisem în acel moment la o barcă, pentru că o clipă am crezut că văd apărînd sau dispărînd — în întuneric — umbra unei ambarcații. Da de unde! Era evident o închipuire a cugetului meu care vedea peste tot umbre dușmănoase — a spiritului meu cu siguranță mai agitat decît talazurile.

Stăteam acolo, nemișcați, de vreo cinci minute, cînd un geamăt — un lung și îngrozitor geamăt! un suspin adînc, asemănător unei *expiații,* unui horcăit agonizant, un vaier slab, îndepărtat ca viața ce se stinge, apropiat ca moartea care vine —, ne parveni prin fereastră și trecu pe lîngă frunțile noastre asudate. Și apoi nimic mai mult..., nu se auzea decît mugetul spasmodic al mării, cînd, brusc, lumina de la fereastră se stinse. Turnul Pătrat, pe de-a-ntregul neluminat, reintra în întuneric. Prietenul meu și cu mine ne-am strîns mîna, poruncindu-ne, prin această mută înțelegere, nemișcare și tăcere. *Cineva murea acolo în turn!* Cineva care ne fusese tăinuit! De ce? Și cine? Cine? Cineva care nu era nici doamna Darzac, nici domnul Darzac, nici moș Bernier, nici mama Bernier, și, fără nici cea mai mică îndoială, nici bătrînul Bob: *cineva care nu putea să fie în turn.*

Am continuat să ascultăm, aplecați pe deasupra parapetului, gata să ne prăbușim, cu gîtul întins spre fereastra aceea care lăsase să treacă horcăitul. Trecu astfel un sfert de oră... un secol. Rouletabille îmi arătă atunci fereastra camerei sale, care rămăsese luminată. Am înțeles. Trebuia să sting lumina și să cobor din nou. Mi-am luat o mie de precauții și, cinci minute mai tîrziu, reveneam lîngă Rouletabille. Acum, în Curtea Temerarului nu mai exista nici o altă sursă de lumină decît o rază palidă la nivelul solului, ceea ce arăta că bătrînul Bob lucra pînă tîrziu în încăperea fortificată de la baza Turnului Rotund, și luminița palidă de la baza Turnului Grădinarului, unde veghea Mattoni. Într-un cuvînt, avînd în vedere locul în care se găsea fiecare, se puteau foarte bine explica de ce nici bătrînul Bob, nici Mattoni nu auziseră nimic din ceea ce se petrecuse în Turnul Pătrat, nici măcar strigătele scoase de Rouletabille deasupra capetelor lor în furtuna care începuse să se liniștească. Zidurile intrării secrete erau groase, iar bătrînul Bob era îngropat într-o adevărată hrubă.

Abia avusesem timp să mă furișez lîngă Rouletabille, în unghiul dintre turn și parapet, post de observație pe care el nu-l părăsise deloc, cînd am auzit distinct ușa Turnului Pătrat deschizîndu-se cu precauție. Cum mă aplecam înafara ascunzătorii, ițindu-mi bustul deasupra curții, Rouletabille mă îmbrînci în colțul meu, rămînînd numai el să privească de după zidul Turnului Pătrat. Dar, cum se aplecase foarte tare, am încălcat consemnul și, privind și eu peste capul prietenului meu, iată ce am văzut:

Mai întîi, pe moș Bernier, ușor de recunoscut, în pofida întunericului, care, ieșind din Turnul Pătrat, se îndrepta, fără să facă nici un zgomot, spre intrarea secretă a Turnului Grădinarului. În mijlocul curții se opri, și ridicînd capul spre Castelul Nou, privi spre ferestrele noastre, apoi se întoarse spre turn și făcu un gest ce putea fi interpretat ca un semn de liniștire. Cui îi era destinat oare acel semn? Rouletabille se aplecă și mai mult, dar brusc se dădu înapoi, îmbrîncindu-mă și pe mine.

Cînd am riscat să ne uităm din nou, în curte nu mai era nimeni. În sfîrșit, îl văzurăm revenind pe moș Bernier, sau mai bine zis îl auzirăm mai întîi, căci între el și Mattoni avu loc o scurtă discuție, al cărei ecou înăbușit ne parveni. Apoi auzirăm ceva ce urca panta de la intrarea secretă a Turnului Grădinarului, și moș Bernier își făcu apariția ală-

turi de forma întunecată a unei căruțe ce uruia încet. Ne-am dat seama că era mica șaretă trasă de Toby, poneiul lui Arthur Rance. Curtea Temerarului era din pămînt bătătorit, așa încît micul echipaj nu făcea mai mult zgomot decît dacă ar fi alunecat pe un covor. În fine, Toby era atît de ascultător și de liniștit, încît ai fi zis că primise instrucțiuni de la moș Bernier. Acesta, ajuns lîngă fîntînă, ridică încă o dată capul spre ferestrele noastre, și apoi, continuînd să-l țină pe Toby de frîu, ajunse fără nici un impediment la ușa Turnului Pătrat; în sfîrșit intră în turn, lăsînd micul echipaj în fața intrării. Se scurseră cîteva minute care, după cum se spune, ni s-au părut secole, îndeosebi prietenului meu ce începuse să tremure din nou din toate încheieturile, fără ca eu să fi putut ghici cauza imediată a acestei comportări.

Și moș Bernier reapăru. Singur, el traversa din nou curtea și se reîntorcea la intrarea Turnului Grădinarului. A fost momentul în care ne-am aplecat și mai mult și, desigur, cei ce se aflau la intrarea Turnului Pătrat ar fi putut să ne zărească dacă ar fi privit în direcția noastră, dar ei nu se gîndeau deloc la noi. În acel moment o minunată rază de lună înălbi noaptea și, înscriind o dîră strălucitoare pe suprafața mării, își alungi lumina albăstruie în Curtea Temerarului. Cele două persoane care ieșiseră din turn și se apropiaseră de șaretă părură atît de surprinse, încît avură o mișcare de recul. Dar noi am auzit-o foarte bine pe Doamna în negru spunînd încet aceste cuvinte: *„Să mergem, curaj Robert, trebuie!“* Mai tîrziu am dezbătut cu Rouletabille dacă ea spusese *„trebuie s-o facem“* sau *„a fost necesar s-o facem“*, dar n-am putut ajunge la nici o concluzie.

Robert Darzac spuse cu voce stranie: *„Numai asta îmi mai lipsea“*. El stătea aplecat peste ceva de care trăgea și pe care îl ridică foarte greu, încercînd să-l împingă sub bancheta micii șarete. Rouletabille își scosese șapca și clănțănea literalmente din dinți. Atît cît puturăm distinge, acel ceva era un sac. Domnul Darzac îl deplasa cu mari sforțări și auzirăm un suspin. Rezemată de zidul turnului, Doamna în negru îl privea, fără să-i dea nici un ajutor. Și, deodată, chiar în momentul în care domnul Darzac reușise să urce sacul în șaretă, Mathilde rosti aceste cuvinte în care se ghicea o spaimă înăbușită:

— *Mișcă încă!* . . .

— *E sfîrșitul!* . . . răspunse domnul Darzac, care acum își ștergea fruntea.

Totul fiind gata, își puse pardesiul și îl luă pe Toby de frîu. Se îndepărtă, făcîndu-i un semn Doamnei în negru, dar aceasta nu-i răspunse, continuînd să se sprijine de zid, ca și cînd ar fi fost țintuită acolo pentru vreun supliciu. Domnul Darzac ni s-a părut destul de calm. Se îndepărtase de-acum. Mergea cu pas hotărît, s-ar fi putut spune cu pasul unui om conștient că și-a îndeplinit datoria. Dispăru, împreună cu șareta, pe sub intrarea secretă a Turnului Grădinarului, iar Doamna în negru reintră în Turnul Pătrat.

Am vrut să ies din ascunzătoarea noastră, dar Rouletabille mă reținu cu forța. Și bine făcu, deoarece Bernier tocmai ieșea din Turnul Grădinarului și traversa curtea, îndreptîndu-se din nou spre Turnul Pătrat. Cînd ajunse la numai doi metri de ușa ce fusese închisă din nou, Rouletabille ieși din unghiul parapetului, se strecură între ușă și înspăimîntatul Bernier și-l prinse pe portar de încheietura mîinii.

— Vino cu mine, îi spuse.

Celălalt părea năucit. Ieșisem și eu din ascunzătoare. Ne privea acum cu ochi înspăimîntați, în lumina albăstruie a lunii, și buzele sale murmurară:

— S-a întîmplat o mare nenorocire!

CORPUL DE NECONCEPUT

— Se va întîmpla o mare nenorocire dacă n-o să spui exact adevărul, replică încet Rouletabille; dar nu vei păți nici cel mai mic rău dacă nu ne vei ascunde nimic. Să mergem, vino!

Și, continuînd să-l țină de încheietura mîinii, îl trase spre Castelul Nou, iar eu i-am urmat. Din acel moment l-am recunoscut în întregime pe Rouletabille al meu. Acum, după ce regăsise parfumul Doamnei în negru, rezolvînd astfel într-un mod fericit o problemă sentimentală care-l afectase, își recîștigase toată forța incredibilă a inteligenței sale pentru a lupta împotriva misterului. Și, pînă în ziua în care totul s-a sfîrșit, pînă în clipa supremă — cea mai dramatică pe care am trăit-o în viața mea, chiar alături de Rouletabille — *clipa în care viața și moartea și-au spus*

cuvîntul —, n-a mai avut nici o ezitare pe drumul ce l-a urmat; n-a mai pronunțat nici un cuvînt care să nu fie absolut necesar salvării noastre din înspăimîntătoarea situație ce ne fusese impusă în urma atacului din Turnul Pătrat, în noaptea de 12 spre 13 aprilie.

Bernier nu i se putu opune. Alții vor încerca să-i reziste, dar pe aceștia Rouletabille îi va zdrobi și ei îi vor cere iertare.

Bernier mergea în fața noastră, cu capul plecat, asemenea unui condamnat care trebuie să dea socoteală judecătorilor. Odată ajunși în camera lui Rouletabille, l-am făcut să se așeze cu fața la noi, iar eu am aprins lampa.

Tînărul reporter nu scoate nici un cuvînt; umplîndu-și pipa îl privește pe Bernier, încearcă, în mod evident, să-i citească pe față întreaga onestitate de care acest om poate da dovadă. Apoi sprîncenele-i încruntate i se destind, ochii i se luminează și, după ce aruncă spre tavan cîțiva nori de fum, îl întreabă:

— Să vedem Bernier, *cum l-au ucis?*

Bernier își scutură căpățîna lui de ins necioplit din Picardia.

— Am jurat să nu spun nimic. Pe cuvîntul meu! ... Nu știu nimic, domnule! Nu știu nimic!

Rouletabille:

— Ei bine, atunci povestește-mi ceea ce nu știi! Căci, Bernier, dacă n-ai să-mi povestești ceea ce nu știi, nu mai răspund de nimic!

— Și de ce anume nu mai răspundeți, domnule?

— Bineînțeles, de protecția ta, Bernier!

— Chiar de protecția mea? ... N-am făcut nimic.

— De apărarea noastră, a tuturor, de viața noastră! răspunse Rouletabille sculîndu-se și făcînd cîțiva pași prin cameră, ceea ce fără îndoială îi dădu răgazul să rezolve în gînd cîteva indispensabile operații algebrice. Apoi, reluă: el se afla în Turnul Pătrat?

— Da, făcu țeasta lui Bernier.

— Unde? În camera bătrînului Bob?

— Nu! făcu țeasta lui Bernier.

— Ascuns la tine, în lojă?

— Nu, făcu țeasta lui Bernier.

— Bine! dar atunci unde era? Nu putea fi totuși în apartamentul domnului și doamnei Darzac!

— Ba da, făcu țeasta lui Bernier.

— Mizerabile! scrîșni Rouletabille.

Și îl apucă de beregată pe Bernier. M-am repezit în ajutorul portarului și l-am smuls din mîinile lui Rouletabille.

Cînd putu să respire, acesta îngăimă:

— Ah! domnule Rouletabille, de ce vreți să mă strîngeți de gît?

— Mai întrebi, Bernier? Mai îndrăznești încă să întrebi? Tu care ai mărturisit că *el* se afla în apartamentul domnului și doamnei Darzac? Și cine oare l-a introdus în apartament dacă nu tu? Tu, singurul care ai cheia atunci cînd domnul și doamna Darzac sînt plecați!

Bernier se ridică foarte palid:

— Tocmai dumneavoastră, domnule Rouletabille, mă acuzați că sînt complicele lui Larsan!

— Îți interzic să pronunți acest nume, zbieră reporterul. Știi bine că Larsan e mort. Și deja de multă vreme! ...

— De multă vreme! reluă Bernier ironic ... e adevărat ... n-ar fi trebuit să uit! Cînd te consacri stăpînilor, cînd te bați pentru ei, nu trebuie să știi nici măcar *împotriva* cui o faci. Vă cer iertare!

— Ascultă-mă Bernier, te cunosc și te stimez. Ești un om cinstit. De altfel, nu buna-credință ți-o pun la îndoială; te acuz de neglijență.

— De neglijență! Și Bernier din palid ce era deveni stacojiu. Neglijența mea! Nu m-am mișcat deloc din loja mea, de pe coridor! Am avut întotdeauna cheia la mine și vă jur că, după ce dumneavoastră l-ați vizitat la ora cinci, nimeni n-a mai intrat în acel apartament, decît domnul și doamna Darzac. Desigur, nu mai iau în considerare vizita pe care dumneavoastră și domnul Sainclair ați făcut-o acolo în jurul orei șase!

— Ei asta-i! reluă Rouletabille, doar n-ai să mă faci să cred că acel individ — i-am uitat numele, nu-i așa Bernier? îl vom numi omul — *că omul ar fi putut să fie ucis în apartamentul domnului și doamnei Darzac dacă n-ar fi fost acolo!*

— Nu! din contră, pot să afirm că se afla acolo!

— Bine, dar cum de se găsea acolo? Iată ceea ce te întreb, Bernier. Și doar tu singur poți să răspunzi, pentru că în absența domnului Darzac numai tu aveai cheia, iar domnul Darzac nu a părăsit deloc apartamentul după ce a luat cheia, și nu se putea nimeni ascunde în camera lui atunci cînd el se afla acolo!

— Ah! iată, ăsta-i misterul, domnule! Asta-l intrigă cel mai mult pe domnul Darzac! Dar nici lui n-am putut să-i răspund decît ceea ce vă răspund și dumneavoastră: într-adevăr ăsta-i misterul!

— Ai închis imediat ușa după ce, în jurul orei șase, domnul Darzac, domnul Sainclair și cu mine am părăsit camera domnului Darzac?

— Da, domnule.

— Și cînd ai redeschis-o?

— O singură dată în noaptea asta, pentru a-i lăsa să intre pe domnul și doamna Darzac în apartamentul lor. Domnul Darzac tocmai sosise, iar doamna Darzac era de cîtva timp în salonul domnului Bob, de unde tocmai plecase domnul Sainclair. S-au întîlnit pe coridor și eu le-am deschis ușa apartamentului. Asta-i tot! Îndată ce-au intrat, am auzit că se trăgea zăvorul.

— Deci, între șase și un sfert și acel moment n-ai mai deschis ușa?

— Nici măcar o singură dată.

— Și unde ai fost în timpul ăsta?

— În fața ușii lojei mele, de unde supravegheam intrarea apartamentului și unde, la șase și jumătate nevastă-mea și cu mine am cinat la o măsuță pe coridor, căci ușa turnului fiind deschisă, era mai multă lumină și mai plăcut. După cină am mai rămas în prag ca să fumez și să flecăresc cu nevastă-mea. Stăteam astfel încît nici dacă am fi vrut nu puteam scăpa din ochi ușa apartamentului domnului Darzac. Ah! e într-adevăr un mister! un mister mai de necrezut decît *misterul camerei galbene!* Căci acolo nu se știa ce se petrecuse *înainte*. Dar aici, domnule! Se știe ce s-a petrecut *înainte,* căci dumneavoastră înșivă ați vizitat apartamentul la ora cinci și nu era nimeni înăuntru. Se știe ce s-a întîmplat în *fiecare moment,* deoarece cheia era în buzunarul meu, sau domnul Darzac era în camera lui și l-ar fi observat imediat pe omul care deschidea ușa și care venea să-l omoare, și apoi, mai eram și eu pe coridor, în fața acelei uși și l-aș fi văzut pe acel om trecînd. Se știe chiar și ce s-a petrecut *după*. Dar n-a mai existat nici un după. După, a fost omorît individul, ceea ce dovedește că el era acolo! Ah! E un mister!

— Și susții că de la ora cinci pînă în momentul dramei n-ai părăsit coridorul.

— Da, pe cuvînt!

— Ești sigur? insistă Rouletabille.

— Ah, iertare domnule... a fost un moment, un moment cînd m-ați chemat...

— Bine, Bernier. Voiam să știu dacă îți amintești de minutul acela...

— Dar asta n-a durat mai mult de un minut sau două și domnul Darzac era în camera lui. N-a ieșit de acolo. Ah, e un mister!...

— De unde știi că n-a părăsit camera în timpul acestor două minute?

— Drace, dacă ar fi ieșit, l-ar fi văzut nevastă-mea, care era în lojă. Și apoi asta ar fi explicat totul și domnul Darzac n-ar fi fost atît de intrigat, iar doamna Darzac nici pe atît! *Vai! a trebuit să-i repet că nimeni n-a intrat în cameră cu excepția lui la ora cinci și a dumneavoastră la ora șase, apoi nimeni înaintea reîntoarcerii sale, noaptea, împreună cu doamna Darzac*... Se purta la fel ca dumneavoastră, nu voia să mă creadă. M-am jurat pe cadavrul care se afla acolo.

— Unde era cadavrul?

— În cameră.

— Era într-adevăr un cadavru?

— Ah, mai respira încă!... Îl auzeam!

— Atunci nu era un cadavru, moș Bernier.

— Vai! domnule Rouletabille, era ca și cum ar fi fost. Gîndiți-vă! Avea un glonț în inimă.

— În sfîrșit, moș Bernier, vorbește-ne de cadavru. L-ai văzut? Cum era?

Ai fi spus că toate astea i se păreau *secundare* lui Rouletabille. Reporterul nu părea preocupat decît de faptul să afle cum ajunsese cadavrul acolo! Cum de fusese omorît omul acela!

Numai că, despre asta, moș Bernier știa prea puțin. Lucrurile se petrecură — așa după cum i s-a părut — iute ca un foc de armă, și apoi se aflase în spatele ușii. Ne-a povestit că se îndreptase încetișor spre lojă și tocmai se pregătea să se urce în pat, cînd, atît el, cît și mama Bernier, au auzit un zgomot atît de mare dinspre apartamentul familiei Darzac, încît au rămas nemișcați. Se răsturnau mobile, se loveau pereții.

— Ce se petrece? întrebase nevastă-sa, și imediat se auzi vocea doamnei Darzac care striga: „Ajutor!"

Noi ceilalți, care ne aflam în Castelul Nou nu auziserăm strigătul acela.

În timp ce nevastă-sa se prăbușea înspăimîntată, moș Bernier fugise la ușa camerei domnului Darzac și o zgîlțîise în zadar, strigînd să i se deschidă. De partea cealaltă, lupta continua pe podea. El auzise gîfîitul celor doi bărbați și recunoscuse vocea lui Larsan în momentul în care rostise următoarele:

— *Cu lovitura asta te voi da gata!*

Apoi îl auzise pe domnul Darzac ce o striga pe soția lui în ajutor cu o voce înăbușită, epuizată:

— Mathilde! Mathilde!

Desigur, în lupta corp la corp cu Larsan nu putea să fie decît în inferioritate, cînd împușcătura îl salvă. Acel glonț de revolver îl înspăimîntă mai puțin pe moș Bernier decît strigătul care îl însoțise. Puteai să crezi că doamna Darzac, care strigase, fusese lovită mortal. Bernier nu-și explica deloc comportarea doamnei Darzac. De ce nu deschisese ea imediat pentru a-i putea da ajutor? De ce nu trăsese zăvorul? În sfîrșit, aproape imediat după detunătura revolverului, ușa în care moș Bernier nu încetase să bată, se deschisese. Camera era cufundată în întuneric, ceea ce nu-l mîră deloc, raza lumînării pe care o zărise în timpul luptei, pe sub ușă, se stinsese brusc și auzise cum, în același timp, sfeșnicul se rostogolea la pămînt.

Doamna Darzac a fost cea care i-a deschis, în timp ce umbra domnului Darzac era aplecată peste un muribund, peste cineva care trăgea să moară. Bernier își chemase nevasta ca să aducă o lumînare, dar doamna Darzac strigase:

— Nu! Nu! nici o lumină! nici o lumină! Și mai ales *el* să nu afle nimic!

Și ea fugise îndată la ușa turnului strigînd:

— Vine, vine, îl aud! Deschide ușa moș Bernier! Ies să-l întîmpin!

Moș Bernier îi deschisese ușa, în timp ce ea repeta gemînd.

— Ascunde-te! Pleacă! El să nu afle nimic!

Moș Bernier continuă:

— Ați sosit în trombă, domnule Rouletabille. Și ea v-a tras în salonul bătrînului Bob. N-ați văzut nimic. Eu fusesem oprit de domnul Darzac. Omul de pe podea nu mai horcăia. Domnul Darzac, continuînd să stea aplecat deasupra lui, mi-a spus:

— Un sac Bernier, un sac și un bolovan; îl vom arunca în mare și nu se va mai vorbi de el!

— Atunci, continuă Bernier, m-am gîndit la sacul meu de cartofi; nevastă-mea adunase cartofii în sac; eu, la rîndul meu, l-am golit și i l-am dus. Ah! făceam cît mai puțin zgomot cu putință. Cu siguranță, în timpul ăsta, doamna vă spunea povești în salonul domnului Bob și l-am auzit pe domnul Sainclair cum o chestiona în lojă pe nevastă-mea. În tăcere, am băgat cadavrul în sacul pe care domnul Darzac l-a legat temeinic. Eu i-am spus însă domnului Darzac:

— Vă sfătuiesc să nu-l aruncați în apă. Sînt zile în care marea e atît de limpede, încît i se vede fundul.

— Ce să fac cu el? a întrebat domnul Darzac încet.

I-am răspuns:

— Zău că nu știu domnule. Am făcut tot ceea ce pot să fac pentru dumneavoastră și pentru doamna, și pentru toți oamenii împotriva unui bandit ca Frédéric Larsan. Dar nu-mi cereți nimic mai mult. Dumnezeu să vă aibă în pază!

Și am ieșit din cameră și v-am găsit în lojă domnule Sainclair. Apoi, la rugămintea domnului Darzac, care ieșise și el, v-ați dus să-l întîlniți pe domnul Rouletabille. Cît despre nevastă-mea, ea a leșinat aproape cînd a observat, deodată, că domnul Darzac era plin de sînge... și eu de asemenea!... Ei bine, nu se va putea ascunde niciodată o asemenea întîmplare și ar fi mai bine să mărturisim totul justiției. Am promis să tac și voi tăcea, atît cît voi putea, dar sînt foarte mulțumit că mi-am ușurat sufletul de o asemenea greutate în fața dumneavoastră, care sînteți prietenii doamnei și domnului și ați putea să-i convingeți să-și vină în fire... de ce se ascund? Este o cinste să omori un Larsan! Iertați-mă că am pronunțat încă o dată acest nume... știu bine... nu e fără pată. Nu e oare o cinste să salvezi omenirea, eliberîndu-te în același timp pe tine însuți? Ah! uite!... o avere!... Doamna Darzac mi-a promis o avere dacă voi tăcea! Ce să fac cu ea? Oare nu asta-i tot ce-mi pot dori mai mult, s-o slujesc pe biata doamnă care a trecut prin atîtea nenorociri?... Iată!... Nu vreau nimic!... absolut nimic!... Dar ea trebuie să vorbească!... De ce se teme? Am întrebat-o atunci cînd ați pretins că mergeți la culcare și ne-am aflat singuri în Turnul Pătrat, în fața cadavrului. I-am spus: Strigați în gura

mare că dumneavoastră l-ați ucis. Toată lumea vă va felicita! . . .

Ea mi-a răspuns:

„A fost deja prea mult scandal, Bernier; și dacă e posibil, atît cît depinde de mine, voi ascunde această nouă întîmplare. Tata ar muri!"

Nu i-am răspuns nimic, deși grozav aș fi avut poftă s-o fac. Mi-era pe limbă să-i spun: Dacă se va afla mai tîrziu, se vor presupune o mulțime de lucruri nedrepte și de-abia astfel tatăl dumneavoastră ar putea muri. Dar a fost ideea ei! Ea vrea să păstreze tăcere! Ei bine, vom tăcea! Ajunge!

Bernier se îndreptă spre ușă și, arătîndu-ne mîinile, spuse:

— Trebuie să merg să mă spăl de tot sîngele porcului ăluia!

Rouletabille îl opri:

— Și ce spunea domnul Darzac în tot acest timp? Care era părerea lui?

— El repeta: „Tot ceea ce va face doamna Darzac va fi bine făcut. Trebuie s-o asculți, Bernier." Haina îi era sfîșiată și avea o rană ușoară la gît, dar nu le dădea nici o importanță și, de fapt, nu-l interesa decît un singur lucru — modul în care mizerabilul a putut să pătrundă pînă la el! V-o repet, asta nu putea să înțeleagă și a trebuit să-i mai dau explicații. Primele cuvinte referitoare la acest subiect au fost: „Dar, în sfîrșit, cînd am intrat în cameră nu se afla nimeni acolo, iar eu am închis imediat ușa cu zăvorul."

— Unde se petrecea asta?

— În lojă, în prezența neveste-mi, care era ca năucă, biata de ea.

— Și cadavrul? Unde era?

— Rămăsese în camera domnului Darzac.

— Și cum au hotărît să scape de el?

— Nu știu nimic mai mult, căci, cu siguranță, hotărîrea era deja luată, fiindcă doamna Darzac mi-a spus: „Bernier, îți voi cere un ultim serviciu; te vei duce să cauți în grajd șareta și îl vei înhăma pe Toby. Dacă poți, nu-l trezi pe Walter. Dacă se trezește și îți cere explicații, să-i răspunzi la fel ca lui Mattoni, care e de gardă la intrarea secretă: E pentru domnul Darzac, care în dimineața asta, la ora patru, trebuie să fie la Castelar pentru călătoria în Alpi." Doamna Darzac mi-a mai spus: „Dacă îl întîlnești pe domnul Sainclair nu-i spune nimic, dar adu-l la mine, iar dacă-l întîlnești pe domnul Rouletabille nu spune nimic și nu întreprinde nimic!" Vai! Domnule! Doamna n-a vrut să ies pînă cînd fereastra de la camera dumneavoastră n-a fost închisă și lumina stinsă. Și, cu toate astea, n-am avut parte de liniște nici măcar în privința omului pe care îl credeam mort, dar care a început încă o dată să suspine. Și ce suspin! Restul, domnule, l-ați văzut și îl știți la fel de bine ca mine. Dumnezeu să ne aibă în pază!

După ce Bernier a povestit această dramă incredibilă, Rouletabille îi mulțumi sincer pentru marele lui devotament față de stăpîni, îi recomandă cea mai mare discreție, îl rugă să-i scuze comportarea și îi porunci să nu-i spună nimic doamnei Darzac despre interogatoriul la care fusese supus. Înainte de a pleca, Bernier a vrut să-i strîngă mîna, dar Rouletabille și-o retrase.

— Nu, Bernier, ești încă plin de sînge.

Bernier ne părăsi pentru a merge s-o întîlnească pe Doamna în negru.

— Ei, bine! am întrebat eu după ce am rămas singuri. Larsan e mort?

— Da, mi-a răspuns, *mă tem că da.*

— Te temi? De ce te temi? . . .

— Pentru că, răspunse el cu o voce albă, pe care nu i-o știam încă, PENTRU CĂ UN LARSAN CARE MOARE, CARE IESE MORT DINTR-UN APARTAMENT, FĂRĂ SĂ FI INTRAT ACOLO, NICI MORT NICI VIU, MĂ ÎNSPĂIMÎNTĂ MAI MULT DECÎT DACĂ AR FI ÎN VIAȚĂ!

SPAIMA LUI ROULETABILLE IA PROPORȚII ÎNGRIJORĂTOARE

Într-adevăr, Rouletabille era literalmente înspăimîntat. Și eu eram înfricoșat, mai mult decît aș putea să spun. Nu-l mai văzusem niciodată într-o asemenea stare de tulburare a rațiunii. Străbătea camera în lung și-n lat cu pași sacadați, oprindu-se uneori în fața oglinzii, privindu-se ciudat și trecîndu-și o mînă peste frunte de parcă și-ar fi în-

trebat propria-i imagine: „Ești tu, ești chiar tu Rouletabille, cel care gîndești așa? Cine îndrăznește să gîndească așa?“ Ce să gîndească? Dădea cu violență din cap și se ducea să se ghemuiască la fereastră, aplecîndu-se în noapte și ascultînd cel mai mic zgomot dinspre malul îndepărtat, așteptînd probabil să audă uruitul micii șarete și zgomotul copitelor lui Toby. Aducea cu o fiară la pîndă.

... Valurile nu se mai auzeau, marea se liniștise cu totul. Deodată, la răsărit, o dungă alburie se contură peste valurile negre. Erau zorile. Și, aproape imediat, Vechiul Castel apăru din noapte în fața noastră, fantomatic, palid, la fel ca noi după noaptea nedormită.

— Rouletabille, am întrebat aproape tremurînd, căci eram conștient de incredibila mea îndrăzneală, întrevederea cu mama ta a fost foarte scurtă. Și cît de tăcuți v-ați despărțit! Aș vrea să știu, prietene, dacă ea ți-a povestit „istoria cu accidentul de revolver de pe măsuța de noapte“?

— Nu ... mi-a răspuns el fără să se întoarcă.

— Nu ți-a spus nimic de asta?

— Nu!

— Și nu i-ai cerut explicații nici în privința împușcăturii, nici a strigătului de moarte asemeni celui din *coridorul miraculos?* Căci a strigat la fel ca în ziua aceea!

— Sainclair, ești curios! Ești mai curios decît mine Sainclair; n-am întrebat-o nimic!

— Și ai jurat să nu vezi și să n-auzi nimic înainte ca ea să-ți spună ce e cu împușcătura și cu acel strigăt?

— Într-adevăr Sainclair, trebuie să mă crezi ... Eu respect secretele Doamnei în negru. A fost suficient să-mi spună doar, fără ca eu s-o fi întrebat ceva ... a fost suficient să-mi spună: *Putem să ne despărțim* prietene, CĂCI NIMIC NU NE MAI DESPARTE, ca eu să plec.

— Ah! ți-a spus ea asta? „Nimic nu ne mai desparte!“

— Da, prietene ... și avea sînge pe mîini ...

Am tăcut amîndoi. Eram acum la fereastră, alături de reporter. Brusc, el m-a luat de mînă și mi-a arătat micul felinar care ardea încă în fața ușii ce dădea în cabinetul bătrînului Bob de la subsolul Turnului Pătrat.

— Iată zorile! spuse Rouletabille. Și bătrînul Bob continuă să lucreze! E curajos într-adevăr bătrînul Bob. Dacă am merge să-l vedem lucrînd? Am vorbi despre altceva și eu nu m-aș mai gîndi la *cercul meu,* care mă sugrumă, mă înlănțuie, mă epuizează.

Și suspină adînc.

— Oare Darzac, se întrebă el cu voce tare, nu se va mai întoarce niciodată? ...

Un minut mai tîrziu traversam curtea și coboram în sala octogonală a Temerarului. Era goală! Lampa ardea în continuare pe masa-birou. Dar nici urmă de bătrînul Bob!

— Vai! vai! făcu Rouletabille, și luînd lampa, o ridică, examinînd totul în jurul său. Făcu ocolul micilor vitrine care împodobeau pereții încăperii de la baza turnului. Acolo nimic nu fusese mișcat din loc și totul era relativ în ordine și etichetat științific. După ce am examinat cu atenție resturile de oase și cochiliile și coarnele din prima eră, „pandantiv în spirală“, „inele incizate în diafiza unui os lung“, „cercei“, „lame în secțiune transversală dintr-un sediment de ren“, „cuțite de tip magdalenian“ și „praf de silex răzuit, aflat într-un sediment de elefant“, am revenit la masa-birou. Acolo se afla „cel mai vechi craniu“ și mai avea încă, într-adevăr, maxilarul înroșit de vopseaua laviului pe care domnul Darzac îl pusese să se usuce pe latura expusă la soare a biroului, din fața ferestrei. Am examinat întîi o fereastră, apoi pe toate celelalte și am încercat rezistența barelor de care nimeni nu se atinsese.

Rouletabille mă văzu și îmi spuse:

— Ce faci? Înainte de a presupune că a putut să iasă pe fereastră trebuie să știm dacă n-a ieșit pe ușă.

Puse lampa pe podea și începu să examineze toate urmele de pași.

— Du-te și bate la ușa Turnului Pătrat și întreabă-l pe Bernier dacă bătrînul Bob s-a întors; întreabă-l și pe Mattoni, care se află la intrarea secretă a Turnului Grădinarului, și pe moș Jacques, care e la poarta de fier. Du-te Sainclair, du-te! ...

Cinci minute mai tîrziu mă întorceam cu informațiile pe care le prevăzusem. Bătrînul Bob nu fusese văzut nicăieri! *Nu trecuse pe nicăieri!*

Rouletabille stătea tot aplecat, privind cu atenție podeaua. Îmi spuse:

— A lăsat lampa aprinsă ca să se creadă că lucrează în continuare.

Apoi adăugă îngrijorat:

— Nu există nici o urmă de luptă de nici un fel, iar pe podea nu se disting decît pașii domnului Arthur Rance și ai lui Robert Darzac, care au intrat aici în timpul furtunii

de aseară și au adus pe tălpi puțin noroi din Curtea Temerarului și puțin pămînt feruginos din prima curte interioară. Nu se vede nicăieri vreo urmă de pași de-ai bătrînului Bob. El a sosit deci aici înainte de furtună și a ieșit, probabil, în timpul furtunii, dar, în tot cazul, nu s-a mai întors de atunci.

Rouletabille s-a ridicat. A pus din nou pe birou lampa ce lumina iar craniul al cărui maxilar, înroșit de vopsea, nu rînjise niciodată mai înspăimîntător. În jurul nostru nu erau decît schelete, dar cu siguranță mă îngrozeau mai puțin decît absența bătrînului Bob.

Tînărul rămîne o clipă în fața craniului însîngerat, îl ia apoi în mîini, îl privește pînă în adîncul orbitelor găunoase. Îl ridică apoi, ținîndu-l cu mîinile întinse, și îl examinează un moment cu o atenție deosebită; îl privește pe urmă din profil; după aceea mi-l dă în mînă, iar eu, la rîndul meu, trebuie să-l ridic deasupra capului ca pe cea mai prețioasă povară și, în acest timp, Rouletabille ridică și el lampa deasupra capului.

Brusc m-a străfulgerat un gînd. Am lăsat craniul să se rostogolească și m-am năpustit în curte, pînă la fîntînă. Acolo am constatat însă că grilajul care o închidea era tot ferecat. Dacă cineva ar fi fugit prin fîntînă, sau ar fi căzut înăuntru, ori s-ar fi aruncat, grilajul ar fi fost deschis. M-am întors mai neliniștit ca niciodată:

— Rouletabille! Rouletabille! *Doar o singură cale de ieșire i-a mai rămas bătrînului Bob — sacul!*

Am repetat cele spuse, dar reporterul nu mă asculta deloc, și am fost surprins să-l găsesc ocupat cu o treabă a cărei importanță îmi era imposibil s-o ghicesc. Cum era oare posibil ca într-un moment atît de tragic, cînd nu așteptam decît întoarcerea domnului Darzac pentru a completa cercul ce includea *corpul misterios,* cînd în vechiul turn de alături, în Vechiul Castel, Doamna în negru era probabil preocupată să-și șteargă de pe mîini, la fel ca lady Macbeth, urma crimei de neconceput, un om ca Rouletabille *să se distreze,* desenînd cu o riglă, un echer, un trăgător și un compas? Într-adevăr, el se așezase în fotoliul geologului și, trăgînd spre el planșa de desen a lui Robert Darzac, desena deosebit de calm un plan cu aerul unui pașnic și bonom ucenic arhitect.

Înțepase hîrtia cu un vîrf al compasului, iar cu celălalt trasa un cerc care reprezenta probabil spațiul ocupat de

Turnul Temerarului, așa cum se putea vedea pe desenul domnului Darzac.

Mai trase încă niște linii; apoi, înmuind o pensulă într-un vas pe jumătate plin cu vopsea roșie, vopsea pe care o folosise domnul Darzac, pictă cu multă grijă tot spațiul cercului desenat. După ce termină, dînd dovadă de o deosebită meticulozitate, avu grijă ca vopseaua să fie întinsă egal peste tot, atît de bine, încît un elev bun ar fi fost felicitat pentru asta. Își înclina capul cînd la dreapta, cînd la stînga pentru a-și da seama de efect, și scotea puțin limba, ca un școlar sîrguincios. Apoi rămase nemișcat. I-am vorbit din nou, dar continuă să tacă. Privirea-i era fixată asupra desenului, urmărind cum se usucă vopseaua. Nici nu mai clipea. Deodată, gura i se crispă și lăsă să-i scape un strigăt de nespusă groază; nu i-am mai recunoscut figura descompusă. S-a întors spre mine atît de brusc, încît a răsturnat fotoliul cel mare.

— Sainclair! Sainclair! Privește vopseaua roșie! ... privește vopseaua roșie! ...

M-am aplecat peste desen, gîfîind, înspăimîntat de această exaltare sălbatică. Dar nu-mi dădeam seama ce se întîmpla; nu vedeam decît un mic laviu, destul de curățel.

— Vopseaua roșie! vopseaua roșie! ... continua el să geamă cu ochii holbați, ca și cînd ar fi asistat la un spectacol îngrozitor.

Nu m-am putut abține să nu-l întreb:

— Dar ce are? ...

— Cum? ... ce are! *Nu vezi că se usucă imediat! Nu vezi că e sînge!* ...

Nu! Nu vedeam asta, căci credeam că nu era sînge, ci pur și simplu vopsea roșie.

Mă interesă în mod vădit această idee a sîngelui.

— Sîngele cui, am întrebat ... știi? ... sîngele cui ... sîngele lui Larsan? ...

— Vai! Vai! spuse el, sîngele lui Larsan! ... Cine știe cum arată sîngele lui Larsan? ... Cine i-a văzut vreodată culoarea? Ca să afli culoarea sîngelui lui Larsan ar trebui să-mi deschizi venele, Sainclair! E singura posibilitate!

Eram teribil de emoționat.

— Tatăl meu nu permite așa de ușor să i se ia sîngele.

Iată că vorbea din nou, cu acel orgoliu disperat despre tatăl lui ... „Cînd tata poartă perucă nu se observă!“ „Tatăl meu nu permite să i se ia sîngele așa de ușor!“

— Mîinile lui Bernier erau pline de sînge la fel ca și cele ale Doamnei în negru.
— Da! da! ... Așa se pare! ... Așa se pare! ... Dar nu îl omori atît de ușor pe tata! ...
Părea în continuare foarte agitat și nu contenea să privească laviul curățel executat. Și înecat deodată de un puternic hohot de plîns spuse:
— Dumnezeule! Dumnezeule! Dumnezeule! Ai milă de noi! Ar fi prea îngrozitor.
Și adăugă:
— Biata mama, n-a meritat asta! și nici eu! și nimeni de altfel! ...
Atunci o lacrimă mare, alunecînd de-a lungul obrazului, căzu în vasul cu vopsea:
— *Vai, exclamă el ... nu trebuie să diluăm vopseaua.*
Spunînd asta cu o voce tremurătoare, luă cu deosebită grijă vasul de vopsea și-l închise într-un dulăpior.
Apoi mă luă de mînă, mă trase după el și, în timp ce-l priveam făcînd toate astea, mă întrebam dacă nu cumva, brusc, înnebunise de-a binelea.
— Să mergem! ... Să mergem! ... a sosit momentul, Sainclair! Nu mai putem da înapoi în fața nici unui obstacol. Trebuie ca Doamna în negru să spună tot ... *tot ceea ce s-a petrecut* ... Ah! dacă domnul Darzac ar putea să se întoarcă cît mai curînd ... ar fi mai puțin penibil. Cu siguranță! nu mai pot aștepta! ...
Să aștepte ce ... ce să aștepte? Și de ce era oare din nou atît de îngrozit? Ce gînd îi dădea această imobilitate a privirii? De ce începuse să clănțăne nervos din dinți? ...
Nu m-am putut abține să nu-l întreb din nou:
— Ce te neliniștește atît? E posibil ca Larsen să nu fi murit?
Iar el, strîngîndu-mă iritat de braț, îmi repetă:
— Ți-am spus, ți-am mai spus că mă neliniștește mai mult dacă a murit decît dacă e în viață! ...
Și bătu la ușa Turnului Pătrat, în fața căruia ne aflam. L-am întrebat dacă nu vrea să fie lăsat singur, numai în prezența mamei sale. Dar, spre marea mea uimire, îmi răspunse că în acest moment nu trebuie să-l părăsesc pentru nimic în lume „atîta vreme cît cercul nu va fi pe de-a-ntregul închis".
Și adăugă pe un ton lugubru:
— S-ar putea oare să nu se închidă niciodată?

Ușa Turnului Pătrat rămînea închisă; el bătu din nou; atunci ea se întredeschise și am văzut apărînd capul lui Bernier. Părea foarte supărat că ne vede din nou.
— Ce doriți? Ce mai doriți? ne întrebă el. Vorbiți încet, Doamna e în salonul bătrînului Bob ... Iar bătrînul nu s-a întors încă.
— Lasă-ne să intrăm Bernier ... îi ordonă Rouletabille.
Și împinse ușa.
— Mai ales să nu-i spuneți Doamnei ...
— Nu! ... Nu! ...
Ne aflam acum în vestibulul turnului.
Întunericul era aproape complet.
— Ce face Doamna în salonul bătrînului Bob? întrebă reporterul încet.
— Așteaptă ... așteaptă ca domnul Darzac să se întoarcă ... Nu îndrăznește să mai intre *în cameră*, și eu cu atît mai puțin ...
— Ei bine, Bernier, intră în loja ta, îi porunci Rouletabille și așteaptă să te chem!

Rouletabille împinse ușa salonului bătrînului Bob. Am zărit-o imediat pe Doamna în negru, sau mai curînd umbra ei, căci, datorită faptului că primele raze ale zilei de abia ajungeau pînă aici, în cameră mai persista încă întunericul. Silueta înaltă și întunecată a Mathildei era în picioare, sprijinită de un colț al ferestrei ce dădea spre Curtea Temerarului. La apariția noastră n-a schițat nici o mișcare. Dar ni se adresă imediat cu o voce îngrozitor de schimbată, încît n-o mai recunoșteam:
— De ce ați venit? V-am văzut traversînd curtea. Ați fost tot timpul în curte. Știți totul. Ce vreți?
Și adăugă pe un ton de suferință nemărginită:
— Mi-ați jurat să nu vedeți nimic.
Rouletabille se îndreptă spre Doamna în negru și îi luă mîna cu un respect fără margini.
— Vino, mamă, îi spuse, și aceste cuvinte aveau în gura lui tonul unei rugăminți deosebit de tandre și insistente ... Vino! ... Vino! ... Vino! ...
Și o trase după el. Ea nu i s-a împotrivit deloc. De îndată ce o luase de mînă părea că poate s-o conducă după placul lui.
Cu toate acestea, cînd o conduse spre ușa camerei fatale, ea avu din tot corpul o mișcare de recul.

— Acolo, nu! gemu ea...

Și se sprijini de perete să nu cadă. Rouletabille zgîlții ușa. Era încuiată. Îl chemă pe Bernier, care, la ordinul lui, deschise ușa și dispăru, sau mai bine zis o luă la goană.

Ușa fiind deschisă, am trecut primii. Ce spectacol! Camera era într-o dezordine nemaipomenită. Și zorile sîngerii care intrau prin uriașele ambrazuri o făceau și mai sinistră. Ce lumină pentru o cameră în care se comisese un asasinat! Ce de sînge pe pereți, pe podea și pe mobile!... Sîngele soarelui ce răsărea și cel al omului pe care Toby îl cărase, nu se știe unde... în sacul de cartofi! Mesele, fotoliile, scaunele, toate erau răsturnate. Cearceafurile de pat, de care individul în agonie se agățase cu disperare, erau aproape pe jos și se vedea pe pînză urma unei mîini însîngerate. Intrarăm sprijinind-o pe Doamna în negru care părea gata să leșine, în timp ce Rouletabille îi spunea cu vocea lui blîndă și rugătoare:

— Trebuie mamă! Trebuie!

Și după ce o așeză oarecum pe un fotoliu, pe care eu îl ridicasem, începu s-o întrebe. Ea îi răspundea monosilabic, prin înclinări ale capului sau prin semne. Și observam cum, pe măsură ce ea răspundea, Rouletabille era din ce în ce mai tulburat, mai neliniștit, mai uluit; încerca să-și recapete calmul pe care și-l pierduse și de care avea nevoie mai mult ca oricînd, dar nu reușea deloc. Tot timpul, ca să-i dea curaj, el o tutuia și o striga: „Mamă! Mamă!“..., dar ea era la capătul puterilor; îi întinse brațele și el i se aruncă în brațe; se îmbrățișară gata să se sufoce și asta o readuse din nou la viață. Începînd deodată să plîngă se ușură puțin de povara teribilă a întregii grozăvii ce o apăsa. Am vrut să mă retrag, dar m-au reținut amîndoi și am înțeles că nu voiau să rămînă singuri în camera plină de sînge.

Ea șopti:

— *Sîntem liberi*...

Rouletabille alunecase la genunchii ei și îndată, cu o voce rugătoare, îi spuse:

— Ca să fim siguri..., siguri... trebuie să-mi spui totul,... tot ce s-a întîmplat,... tot ce ai văzut...

Ea a putut atunci să vorbească... S-a uitat spre ușa care era închisă și privirea-i, din nou neliniștită, i s-a fixat pe obiectele în dezordine, pe sîngele care mînjea mobilele, podeaua și ea povesti groaznica scenă atît de încet, încît, ca să aud, am fost nevoit să mă apropiu și să mă aplec spre ei. Din scurtele fraze întretăiate reieșea că abia intrați în apartament, domnul Darzac trăsese zăvorul și se îndreptase spre masa-birou, astfel încît, atunci cînd s-a întîmplat totul, el se găsea chiar în mijlocul camerei. Ea, Doamna în negru, se afla puțin mai spre stînga, pregătindu-se să treacă în camera ei. Încăperea nu era luminată decît de o lumînare pusă pe măsuța de noapte, în stînga, la îndemîna Mathildei. Și iată ce a urmat. În liniștea camerei s-a auzit un trosnet, o pîrîitură neașteptată de mobilă, care i-a determinat pe amîndoi să ridice capul și să privească în aceeași direcție, și același sentiment de spaimă i-a făcut să le zvîcnească inimile. Zgomotul venea dinspre dulapul din perete. Apoi s-a făcut din nou tăcere. S-au privit fără a îndrăzni să-și spună vreun cuvînt, probabil fără s-o poată face. Trosnetul nu li se păruse deloc firesc și niciodată nu auziseră scîrțîind dulapul din perete. Darzac schițase o mișcare pentru a se îndrepta spre dulap, care se găsea în fundul camerei, în dreapta. Rămase însă țintuit locului de un al doilea pîrîit, mai puternic decît primul, și Mathildei i s-a părut că de data asta dulapul se mișca. Doamna în negru se întreba dacă nu cumva era victima unei halucinații și dacă, într-adevăr, văzuse dulapul mișcîndu-se. Darzac avusese însă și el aceeași senzație, căci părăsi masa-birou și făcu vitejește un pas înainte... Chiar în acel moment ușa ... ușa dulapului se deschise în fața lor. Da, fusese împinsă de o mînă invizibilă... se răsuci în balamale... Doamna în negru ar fi vrut să strige; dar n-a putut. De spaimă și de buimăceală făcu o mișcare și răsturnă lumînarea chiar în momentul în care o umbră își făcea apariția din dulap, iar Robert Darzac, scoțînd un strigăt de furie se năpustea asupra acestei umbre...

— Și umbra... și umbra... asta avea un chip? o întrerupse Rouletabille... Mamă!... de ce n-ai văzut fața umbrei?... Ați omorît umbra; dar cine îmi spune că umbra era Larsan, de vreme ce tu nu i-ai văzut chipul?... Poate n-ați omorît nici măcar umbra lui Larsan!

— O! ba da! afirmă ea înăbușit și fără ocolișuri: *el a murit!* Și ea nu mai adăugă nimic...

Iar eu, privindu-l pe Rouletabille, mă întrebam:

— Dar pe cine au omorît dacă nu pe Larsan? Chiar dacă n-a văzut chipul umbrei, a putut să-i audă vocea!...

Mathilde se mai înfiora şi acum... o mai auzea încă... Bernier i-a auzit şi el vocea şi i-a recunoscut-o... vocea puternică a lui Larsan..., vocea lui Ballmeyer care, la miez de noapte, în timpul mîrşavei lupte, anunţa moartea lui Robert Darzac: *Cu lovitura asta te voi da gata!* pe cînd celălalt nu putea decît să geamă cu o voce sfîrşită: *Mathilde!... Mathilde!...* Vai! cum o strigase... cum o strigase din adîncul nopţii în care horcăia, deja învins... Şi ea... ea... n-a putut decît, urlînd de groază, să se năpustească asupra celor două umbre, să se agaţe de ele la întîmplare, în întuneric, strigînd după ajutorul pe care nu-l putea da şi pe care nu-l putea primi. Şi apoi, deodată, s-a auzit împuşcătura care o făcuse să scoată acel strigăt cumplit... ca şi cînd ea însăşi ar fi fost lovită... Cine fusese omorît? Cine trăia? Cine va vorbi? Ce glas va auzi?...

...Şi iată că Robert Darzac a fost acela care a vorbit!...

Rouletabille o îmbrăţişă încă o dată pe Doamna în negru, o ridică şi ea se lăsă aproape purtată în braţe pînă la uşa camerei sale. Acolo el îi spuse:

— Du-te mamă, lasă-mă, trebuie să lucrez, să trudesc mult! pentru tine, pentru domnul Darzac şi pentru mine!

— Mă părăseşti?... nu vreau să pleci înainte de reîntoarcerea domnului Darzac! a strigat ea înspăimîntată.

Rouletabille îi promise, o rugă să încerce să se odihnească şi tocmai închidea uşa de la camera ei cînd se auzi un ciocănit la uşa dinspre coridor.

— Cine e, întrebă Rouletabille?

Şi am auzit vocea lui Darzac care ne răspunse.

— În sfîrşit! spuse Rouletabille.

Şi deschise.

Am crezut că vedem intrînd un mort. Niciodată un chip omenesc nu fusese mai palid, mai fără sînge, mai golit de viaţă. Fusese răvăşit de atîtea emoţii, încît nu mai avea nici o expresie.

— Ah! eraţi aici, spuse el. Ei bine, s-a sfîrşit?...

Şi se lăsă să cadă pe un fotoliu, pe care nu demult stătuse Doamna în negru. Ridică ochii spre ea:

— Dorinţa ta a fost îndeplinită... E acolo unde ai vrut să fie!...

Şi Rouletabille întrebă imediat:

— Măcar i-aţi văzut faţa?

— Nu, a răspuns Robert... n-am văzut-o! Credeţi că aş fi putut să desfac sacul?...

Am crezut că tînărul se va arăta disperat din cauza acestui incident: dar, dimpotrivă, el se apropie, deodată, de domnul Darzac, şi-i spuse:

— Ah! nu i-aţi văzut faţa!... E bine! asta e foarte bine!...

Şi îi strînse mîna cu efuziune...

— Dar ceea ce e important, spuse el, ceea ce e important nu este asta... *Nu trebuie să închidem acum cercul.* Şi dumneavoastră ne veţi ajuta domnule Darzac. Aşteptaţi!...

Şi, aproape bucuros, se aruncă în patru labe. Rouletabille mi se înfăţişa acum ca şi cînd ar fi avut un cap de cîine. Umbla peste tot de-a buşilea, pe sub mobile, pe sub pat, cum îl văzusem deja procedînd în *camera galbenă* şi-şi ridica din cînd în cînd botul ca să spună:

— Ah! voi găsi desigur ceva! ceva ce ne va aduce salvarea!

I-am răspuns privind spre domnul Darzac:

— Dar nu sîntem deja salvaţi?

— ...Care ne va scăpa de obsesie... reluă Rouletabille.

— Tînărul ăsta are dreptate, întări Darzac. Trebuie neapărat să ştim cum a intrat individul acela...

Rouletabille se ridică deodată ţinînd în mînă un revolver, pe care tocmai îl găsise sub dulapul din perete.

— Ah! i-aţi găsit revolverul! exclamă domnul Darzac. Din fericire n-a avut timp să-l folosească.

Spunînd acestea, el scoase din buzunarul hainei propriul revolver, revolverul salvator, şi-l întinse tînărului:

— Iată o armă bună! spuse el.

Rouletabille învîrti butoiaşul revolverului lui Darzac, scoase tubul glontelui tras, care provocase moartea, apoi compară arma cu cealaltă, cea pe care o găsise sub dulap şi care căzuse din mîinile asasinului. Acesta era un revolver cu ţeavă scurtă şi purta emblema unei firme din Londra: părea cu totul nou, avea toate cartuşele şi Rouletabille afirmă că nu fusese folosit niciodată.

— Larsan nu foloseşte arme de foc decît în extremis, afirmă el. Detestă să facă zgomot. Fiţi încredinţat că nu voia decît să vă înspăimînte, altfel ar fi tras imediat.

Şi Rouletabille îi înapoie domnului Darzac revolverul său şi-l puse în buzunar pe cel al lui Larsan.

— Oh! la ce bun să mai rămîneți înarmat acum! întrebă domnul Darzac clătinînd din cap, vă jur că e de-a dreptul inutil!

— Credeți? întrebă Rouletabille.

— Sînt sigur.

Rouletabille se sculă, făcu cîțiva pași prin cameră și spuse:

— Cu Larsan nu ești niciodată sigur în privința unui asemenea lucru. Unde este cadavrul?

Domnul Darzac răspunse:

— Întrebați-o pe doamna Darzac. Eu am vrut să uit. Nu mai vreau să știu nimic despre această oribilă afacere. Cînd îmi voi aminti de drumul ăsta cumplit cu un om în agonie bălăbănindu-se la picioarele mele voi spune: e un coșmar! Și voi alunga amintirea... Să nu-mi mai vorbiți niciodată de asta. Numai doamna Darzac mai știe unde e cadavrul. Ea o să vă spună unde se află, dacă va voi.

— Și eu am uitat, spuse doamna Darzac. Trebuie!

— Totuși, insistă Rouletabille, dînd din cap, totuși, spuneați că mai era în agonie. Și acum sînteți sigur că este mort?

— Sînt sigur, răspunse simplu domnul Darzac.

— Vai! S-a sfîrșit! s-a sfîrșit! Nu-i așa că totul s-a sfîrșit? ne implora Mathilde. Se îndreptă spre fereastră. Priviți, iată soarele! ... Noaptea asta cumplită a murit! e moartă pentru totdeauna! S-a sfîrșit!

Biata Doamnă în negru! Întreaga ei stare sufletească se reflecta în aceste cuvinte: „S-a sfîrșit! ..." Și în fața acestui deznodămînt ea dădea uitării întreaga oroare a dramei care se consumase de curînd în cameră. Larsan nu mai există! Larsan e îngropat! Așa cum era, închis în sacul de cartofi!

Dar ne ridicarăm cu toții, înnebuniți, căci Doamna în negru izbucnise în rîs, într-un rîs delirant, întrerupt subit și urmat de o tăcere îngrozitoare. Nu îndrăzneam nici să ne privim, nici s-o privim; tot ea a vorbit cea dintîi:

— A trecut, spuse ea, a trecut! ... s-a sfîrșit, nu voi mai rîde! ...

În acel moment s-a făcut auzită vocea lui Rouletabille, care spunea foarte încet:

— *Se va sfîrși cînd vom ști cum a intrat.*

— La ce bun? a răspuns Doamna în negru. E un mister pe care l-a luat cu sine. Numai el putea să ne-o spună și el e mort.

— Nu va fi cu adevărat mort decît atunci cînd vom ști asta! repetă Rouletabille.

— Evident, spuse domnul Darzac, atîta vreme cît nu vom fi siguri, vom încerca să aflăm adevărul; și el va fi aici, prezent, în gîndul nostru. Trebuie să-l îndepărtăm! Trebuie să-l alungăm!

— Să-l alungăm, repetă Rouletabille.

Apoi se sculă și luă încetișor mîna Doamnei în negru. Încercă încă o dată să o ducă în camera alăturată, vorbindu-i de odihnă. Dar Mathilde se împotrivi, afirmînd că nu merge nicăieri: „Îl veți alunga pe Larsan și eu nu voi fi de față!..."

O clipă am crezut că va începe să rîdă din nou. I-am făcut atunci semn lui Rouletabille să nu mai insiste.

Rouletabille deschise apoi ușa apartamentului și-l chemă pe Bernier și pe nevastă-sa.

Aceștia intrară, împotriva voinței lor, și avu loc o confruntare generală în urma căreia s-au stabilit, în concluzie, următoarele:

1. Cînd, la ora cinci, Rouletabille vizitase apartamentul și scotocise prin dulap, în apartament nu era nimeni.

2. După ora cinci, ușa apartamentului fusese deschisă, de două ori de moș Bernier, singurul care o putea face în absența doamnei și a domnului Darzac! Mai întîi la ora cinci și cîteva minute pentru a-l lăsa să intre pe domnul Darzac; și, în fine, la ora 11 și jumătate pentru a-i lăsa să intre pe domnul și doamna Darzac.

3. Bernier încuiase ușa apartamentului după ce domnul Darzac ieșise împreună cu noi între ora șase și un sfert și șase și jumătate.

4. Domnul Darzac închisese cu zăvorul ușa apartamentului de îndată ce intrase în cameră, și lucrul acesta se repetase atît după-amiaza cît și seara.

5. Bernier rămăsese de pază în fața ușii apartamentului de la ora cinci pînă la 11 și jumătate, cu o scurtă întrerupere, de două minute, la ora șase.

După ce toate acestea au fost stabilite, Rouletabille, care se așezase la biroul domnului Darzac pentru a face însemnări, se sculă și spuse:

— Deci, e foarte simplu. Nu ne-a mai rămas decît o speranță: este mica întrerupere a gărzii lui Bernier, în jurul orei șase. Cel puțin, în acel moment, nu era nimeni în fața ușii. Dar se afla cineva în spatele ei. Erați dumneavoastră, domnule Darzac. Ați putea confirma, rememorînd totul, *ați putea confirma că, după ce ați intrat în cameră, ați încuiat imediat ușa apartamentului și că ați tras zăvorul?*

Fără să ezite, domnul Darzac răspunse solemn: *„Confirm!“* și adăugă: *„Și n-am deschis acele zăvoare decît atunci cînd ați venit cu prietenul dumneavoastră Sainclair, să bateți la ușă. O repet!“*

Și, susținînd acestea omul nu spunea decît adevărul, așa cum s-a dovedit mai tîrziu.

I se mulțumi familiei Bernier, care se întoarse în lojă.

Atunci Rouletabille cu o voce tremurătoare spuse:

— Ei bine, domnule Darzac, *DUMNEAVOASTRĂ AȚI ÎNCHIS CERCUL!* ... Acest apartament al Turnului Pătrat este tot atît de inaccesibil cum a fost *camera galbenă*, care părea un seif, sau chiar mai mult decît atît, cum a fost *coridorul miraculos.*

— Îți dai seama imediat că ai de-a face cu Larsan, am spus eu; sînt aceleași metode.

— Într-adevăr, confirmă doamna Darzac, într-adevăr, domnule Sainclair, sînt metodele lui. Și ea smulse de la gîtul soțului ei cravata care îi ascundea rănile.

— Priviți, adăugă ea, e aceeași mînă. O știu bine! ...

Se lăsă o tăcere dureroasă.

La rîndul său, domnul Darzac nu se gîndea decît la această stranie problemă, reeditare mai obsedantă a crimei de la Glandier. Și continua să repete ceea ce se crezuse și despre *camera galbenă.*

— Trebuie, spunea el, să existe o gaură în podea, în plafon, în pereți.

— Nu există, răspunse Rouletabille.

— Atunci, nu ne rămîne altceva de făcut decît să ne dăm cu capul de pereți ca s-o facem! adăugă domnul Darzac.

— Pentru ce să facem asta? întrebă încă o dată Rouletabille. Exista oare vreo spărtură în pereții *camerei galbene?*

— Vai! aici nu-i același lucru! am spus eu. Camera Turnului Pătrat e și mai izolată decît *camera galbenă;* nimeni n-a putut intra aici nici *înainte,* nici *după.*

— Nu, nu e același lucru, conchise Rouletabille, *e tocmai contrariul celor petrecute acolo. În camera galbenă exista un corp mai puțin; în camera Turnului Pătrat a existat un corp în plus.*

El se clătină și, ca să nu cadă, se sprijini de brațul meu. Doamna în negru se și repezise ... Tînărul avu puterea s-o oprească cu un gest.

— O! ... nu-i nimic! ... puțină oboseală ...

SACUL DE CARTOFI

În timp ce domnul Darzac, împreună cu Bernier, sub îndrumările lui Rouletabille, încercară să îndepărteze urmele dramei, Doamna în negru, care își schimbase în pripă toaleta, se grăbi să meargă în apartamentul tatălui ei, ca să nu riște să se întîlnească cu vreunul din invitații aflați în Turnul Lupoaicei. Ultimele cuvinte pe care ni le adresase au fost o recomandare la prudență și tăcere.

Rouletabille ne concedie.

Era ora șapte și viața renăștea în castel și în împrejurimi. Se auzea, venind dinspre bărci, cîntecul nazal al pescarilor. M-am aruncat pe pat și, de astă dată, am adormit profund, doborît de o oboseală fizică mai puternică decît oricînd. Cînd m-am trezit, am mai rămas cîteva clipe în pat, într-o plăcută stare de toropeală; apoi, amintindu-mi de întîmplările nopții, m-am sculat brusc.

— Ei asta-i! am rostit cu voce tare „acest corp în plus“ e de neconceput!

Această idee a imposibilității „corpului în plus“, ce mi-a trecut prin minte atunci cînd m-am trezit, era *ceva* ce plutea pe deasupra hăului întunecat al gîndurilor mele, pe deasupra abisului memoriei. N-o împărtășeam numai eu, departe de asta! Toți cei care avuseseră de-a face, de aproape sau de departe, cu această bizară dramă din Turnul Pătrat o împărtășeau în egală măsură. Și atunci cînd repulsia față de actul în sine, cînd groaza în fața corpului în agonie, închis în sacul acela, dus de un om, în noapte, pentru a fi aruncat într-un îndepărtat, adînc și neștiut mormînt, unde în cele din urmă ar fi murit, se domolea, o uitai, se estompa, în fața noastră creștea, se mărea, se înăl-

ța tot mai sus, mai amenințătoare și mai înnebunitoare ideea existenței de neconceput a acelui „corp în plus". Unii, ca doamna Edith, de exemplu, care nu vor să recunoască nimic, obișnuiți să nege tot ce nu înțeleg, care refuză să vadă elementele problemei pe care ne-o pune destinul, așa cum le-am stabilit definitiv în capitolul precedent, vor fi nevoiți să dea înapoi în fața corectitudinii evidente a acestor date, așa după cum va fi dovedit de evenimentele ce vor avea ca scenă de desfășurare fortul lui Hercule.

Mai întîi să ne ocupăm de atac. Cum s-a petrecut el? În ce moment? Cum a fost pregătit? Prin ce manevre? De ce mijloace sau șiretlicuri s-a folosit asediatorul ca să pătrundă în castel? Pe ce cale s-a produs în aceste condiții atacul? Ah! Cîtă tăcere! Rouletabille a spus-o: trebuie să aflăm! Într-un loc atît de misterios atacul poate fi dat pretutindeni și nicăieri. Se ascunde la fel de bine în tăceri sau în vorbe! Asaltul se dă fără zgomot și inamicul se apropie de ziduri în vîrful picioarelor. Atacul! Poate consta într-un suspin, într-un cuvînt, într-un gest, în tot ce-i ascuns sau *în tot ce-i vizibil, și totuși greu de observat!*

Ora 11 . . . Unde este Rouletabille? . . . Patul lui n-a fost desfăcut . . . Mă îmbrac în grabă și-l găsesc pe prietenul meu în prima curte interioară. Mă ia de braț și mă trage după el în sala cea mare a Turnului Lupoaicei. Sînt deosebit de tulburat să găsesc acolo adunată atîta lume; domnul și doamna Darzac sînt și ei de față. Am impresia că atitudinea domnului Arthur Rance este extrem de rece. Strîngerea lui de mînă e de gheață. Îndată ce sosim, doamna Edith ne salută, din ungherul întunecos unde stătea nepăsătoare, cu aceste cuvinte:

— Ah! iată-l pe domnul Rouletabille însoțit de prietenul său Sainclair. Vom afla acum ce dorește.

La această remarcă Rouletabille se scuză că ne convocase pe toți la această oră în Turnul Lupoaicei; trebuie însă să ne facă, afirmă el, o comunicare atît de importantă, încît n-a vrut s-o mai amîne nici măcar cu o secundă. Tonul pe care îl adoptase era atît de grav încît doamna Edith se preface cuprinsă de fiori și simulează o spaimă copilărească. Dar Rouletabille, pe care nimic nu-l tulbură, îi spune:

— Așteptați doamnă să aflați despre ce este vorba mai înainte de a începe să tremurați. Vă voi împărtăși o noutate care nu-i deloc veselă.

Ne-am privit cu toții. Cu ce ton o spusese! Încerc să citesc la lumina zilei expresia fețelor doamnei și domnului Darzac. Cum s-au schimbat oare de astă noapte? Foarte bine, pe cuvîntul meu, foarte bine! . . . Sînt cum nu se poate mai „ermetice". Dar oare ce are să ne spună Rouletabille? De-ar vorbi odată! În sfîrșit, după ce-i roagă pe aceia dintre noi care rămăseseră în picioare să se așeze, începe.

I se adresează doamnei Edith.

— Permiteți-mi doamnă ca, înainte de toate, să vă aduc la cunoștință că m-am hotărît să desființez toată această pază ce înconjura, ca un al doilea zid, castelul lui Hercule, pază pe care o consideram necesară pentru securitatea doamnei și domnului Darzac, și pe care, cu atîta grație înțelegătoare, am putea spune chiar cu atîta haz, binevoitor uneori, m-ați lăsat s-o stabilesc după placul meu, deși acest lucru vă deranja.

Aluzia directă la micile batjocuri cu care ne gratificase doamna Edith atunci cînd fusesem de gardă îl făcu să surîdă pe domnul Arthur Rance și chiar pe doamna Edith. Dar nici domnul, nici doamna Darzac și nici eu n-am zîmbit, căci ne întrebam, ușor neliniștiți, unde vrea să ajungă prietenul nostru.

— Vai, adevărat, desființați paza castelului, domnule Rouletabille! Ei bine, asta mă bucură, dar nu pentru că m-ar fi deranjat vreodată! exclamă doamna Edith cu afectată voioșie (afectată spaimă, afectată voioșie — eu o găsesc pe doamna Edith teribil de afectată și, lucru curios, îmi place mult așa), chiar mi-a stîrnit interesul datorită probabil gusturilor mele romantice. Mă bucur însă de dispariția ei căci asta îmi dovedește că domnul și doamna Darzac nu mai sînt amenințați de nici un pericol.

— Acesta-i adevărul doamnă, cel puțin din noaptea asta, replică Rouletabille.

Doamna Darzac nu-și putu reține o mișcare ce-i trăda nervozitatea și pe care numai eu am observat-o.

— O, cu atît mai bine! exclamă doamna Edith. Cerul fie lăudat! Dar cum de soțul meu și cu mine sîntem ultimii care aflăm o asemenea veste? Au avut loc deci în noaptea asta lucruri atît de interesante? Fără îndoială e vorba de

călătoria nocturnă a domnului Darzac. Domnul Darzac nu trebuia să plece la Castelar?

Şi, în timp ce ea continua să vorbească, vedeam cum creşte stînjeneala domnului şi doamnei Darzac. După ce şi-a privit soţia, domnul Darzac a vrut să intervină, dar Rouletabille nu i-a permis.

— Doamnă eu nu ştiu unde a plecat în noaptea asta domnul Darzac, dar trebuie, este absolut necesar să aflaţi un lucru: această călătorie reprezintă motivul pentru care doamna şi domnul Darzac nu mai sînt ameninţaţi de nici un pericol. Soţul dumneavoastră, doamnă, v-a pus la curent cu dramele cumplite de la Glandier şi cu rolul criminal jucat de . . .

— Frédéric Larsan . . . da, domnule, ştiu toate astea.

— Şi mai ştiţi deci că noi am organizat o asemenea pază severă în jurul domnului şi doamnei Darzac, deoarece l-am văzut reapărînd pe acest personaj.

— Într-adevăr.

— Ei bine, domnul şi doamna Darzac nu mai sînt ameninţaţi de nici un fel de pericol pentru că acest personaj nu-şi va mai face apariţia.

— Dar ce s-a întîmplat cu el?

— A murit.

— Cînd?

— În noaptea asta.

— Şi cum a murit în noaptea asta?

— A fost omorît, doamnă.

— Unde?

— În Turnul Pătrat.

La această mărturisire ne-am sculat cu toţii, pradă unei agitaţii lesne de înţeles: domnul şi doamna Rance, stupefiaţi de ceea ce aflau, domnul şi doamna Darzac şi cu mine, buimăciţi de ceea ce Rouletabille nu ezitase să le aducă la cunoştinţă.

— În Turnul Pătrat, strigă doamna Edith . . . Şi cine l-a omorît?

— Domnul Robert Darzac, răspunse Rouletabille, şi el îi rugă pe toţi să se aşeze din nou.

Lucru ciudat, ne-am reaşezat, ca şi cum într-un asemenea moment n-aveam de făcut nimic altceva decît să-l ascultăm pe acest tinerel.

Dar, aproape numaidecît doamna Edith se ridică şi, luînd mîinile domnului Darzac, îi spuse cu o forţă, o exaltare, autentică de data asta (cu siguranţă o judecasem greşit pe doamna Edith găsind-o afectată):

— Bravo, domnule Robert! *All right! You are a gentlemen!*

Şi se întoarse spre soţul ei exclamînd:

— Ah, iată un bărbat! Este demn de a fi iubit!

Apoi, ea îi făcu complimente exagerate doamnei Darzac (aşa era probabil caracterul ei, să exagereze totul); îi făgădui o prietenie de nezdruncinat; afirmă că ea şi soţul ei erau gata să-i sprijine pe doamna şi domnul Darzac în orice împrejurare la fel de grea, că se poate conta pe zelul lor, pe devotamentul lor, şi că erau gata să certifice în faţa judecătorilor tot ceea ce li s-ar cere.

— Tocmai doamnă, o întrerupse Rouletabille, aici nu poate fi vorba de judecători, pe care, de altfel, nici nu-i vrem. N-avem nevoie de ei. Larsan era mort pentru toată lumea înainte de a fi ucis în noaptea asta, şi va continua să fie mort; asta-i tot! Ne-am gîndit că ar fi cu totul inutil să redeschidem un scandal, ale cărui victime nevinovate au fost deja, în prea mare măsură, atît domnul şi doamna Darzac, cît şi profesorul Stangerson. De aceea am dori să putem conta, în această privinţă, pe complicitatea dumneavoastră. Drama s-a petrecut în noaptea asta într-un mod atît de bizar, încît, fără ca noi să fi avut precauţia de a v-o aduce la cunoştinţă, n-aţi fi putut nici măcar s-o bănuiţi vreodată. Domnul şi doamna Darzac sînt însă înzestraţi cu simţăminte mult prea nobile pentru a uita ceea ce datorează gazdelor într-o asemenea împrejurare. Cea mai elementară politeţe le-a ordonat să vă anunţe că în această noapte au ucis pe cineva în casa dumneavoastră. Aşadar, cu toată cvasi-certitudinea noastră că am putea ascunde poliţiei italiene această supărătoare poveste, trebuie să avem în vedere şi cazul în care un incident neprevăzut ar putea s-o pună la curent cu întreaga afacere; iar domnul şi doamna Darzac au îndeajuns tact pentru a evita riscul să aflaţi din zvonuri sau în urma unei descinderi a poliţiei un asemenea eveniment important, petrecut sub acoperişul dumneavoastră.

Domnul Arthur Rance, care pînă acum nu rostise nici un cuvînt, se sculă foarte palid.

— Frédéric Larsan a murit! spuse el. Cu atît mai bine! Nimeni nu se bucură mai mult decît mine că a fost pedepsit pentru toate fărădelegile sale chiar de mîna dom-

nului Darzac, pe care voi fi primul să-l felicit. Consider că acest lucru este, înainte de toate, un act de mîndrie. Domnul Darzac ar greși dacă l-ar ascunde! Ar fi mai bine ca justiția să fie anunțată fără întîrziere. Imaginați-vă în ce situație am fi dacă ea ar afla de această întîmplare din altă parte. Dacă ne denunțăm singuri săvîrșim o faptă dreaptă; dacă ne ascundem înseamnă că sîntem niște răufăcători! S-ar putea presupune orice...

Auzindu-l pe domnul Rance care vorbea bîlbîindu-se, atît era de emoționat de această tragică dezvăluire, s-ar fi putut spune că el era cel care îl omorîse pe Frédéric Larsan, el, cel care fusese deja acuzat de justiție, el care fusese odinioară azvîrlit în închisoare.

— Trebuie să mărturisim totul! Domnilor, trebuie să mărturisim totul...

Doamna Edith adăugă și ea:

— Cred că soțul meu are dreptate. Dar, înainte de-a lua vreo hotărîre ar fi normal să aflăm cum s-au petrecut faptele.

Ea se adresase direct domnului și doamnei Darzac. Dar aceștia aflați încă sub influența surprizei provocată de dezvăluirea lui Rouletabille, același Rouletabille care, de față cu mine, le promisese chiar în dimineața asta să tacă, cerîndu-ne tuturor să facem același lucru, n-au putut scoate o vorbă. Păreau niște stane de piatră în fotoliile lor. Domnul Arthur Rance repeta:

— De ce ne ascundem? Trebuie să mărturisim totul!

Brusc, reporterul păru să ia pe loc o hotărîre; am înțeles din privirea lui, în care sclipise deodată o străfulgerare de lumină, că un lucru important îi venise în minte. El se aplecă spre Arthur Rance care-și sprijinea mîna dreaptă pe un baston, al cărui mîner din fildeș era sculptat și reprezenta un corb. Frumoasa lucrătură era opera unui vestit meșteșugar din Dieppe. Rouletabille îi luă bastonul.

— Îmi permiteți? întrebă el. Îmi plac foarte mult aceste piese lucrate în fildeș și prietenul meu Sainclair mi-a vorbit de bastonul dumneavoastră, pe care nu-l remarcasem încă. Da, este într-adevăr foarte frumos. Cu siguranță este lucrat de Lambesse. Nu există meșteșugar mai bun decît el pe coasta normandă.

Tînărul continuă să admire bastonul, părînd că nu-l interesa nimic în afară de acest lucru. Apoi îl mînui atît

de bine, încît îi scăpă din mînă și căzu în fața doamnei Darzac. M-am repezit, l-am ridicat și i l-am înapoiat pe dată domnului Arthur Rance. Rouletabille îmi mulțumi, fulgerîndu-mă cu privirea. Și, înainte de toate, am citit în această privire că sînt un imbecil!

Doamna Edith se sculase teribil de enervată de comportarea insuportabil de „infatuată“ a reporterului și de tăcerea pe care domnul și doamna Darzac continuau să o păstreze.

— Dragă, i se adresă ea Mathildei, văd că ești foarte obosită. Emoțiile acestei nopți înspăimîntătoare te-au extenuat. Vino, te rog, să te odihnești în apartamentul nostru.

— Vă cer iertare, doamnă Edith, că vă mai rețin încă o secundă, o întrerupse Rouletabille, dar ceea ce mi-a mai rămas de spus vă interesează în mod deosebit.

— Ei bine, vorbiți odată, domnule și nu ne faceți să ne plictisim.

Avea dreptate. Rouletabille își dădea oare seama? Probabil tocmai din această cauză și-a compensat tergiversările preliminare prin rapiditatea, claritatea și pertinența cu care a prezentat evenimentele din timpul nopții. Niciodată problema „corpului în plus“ din Turnul Pătrat nu ni s-a părut mai cumplit de ciudată. Doamna Edith era într-adevăr (și subliniez *într-adevăr*) cuprinsă de frisoane, în timp ce Arthur Rance își dusese la gură mînerul bastonului și repeta cu un calm specific americănesc, dar cu o convingere impresionantă: „E o întîmplare blestemată! E o întîmplare blestemată! Istoria «corpului în plus» e o poveste blestemată...“

Dar, spunînd acestea, el privea vîrful pantofului doamnei Darzac, care ieșea puțin de sub marginea rochiei. În acest moment conversația devenise aproape generală; era totuși nu atît o conversație, cît mai mult un șir sau un amestec de exclamații, indignări, lamentații, suspine și condoleanțe, explicații privind împrejurările ce făcuseră posibilă apariția „corpului în plus“, dar care de fapt nu explicau nimic și nu făceau decît să mărească confuzia generală. Se dezbătea, de asemenea, transportul îngrozitor al „corpului în plus“, în sacul de cartofi, și, la aceste cuvinte, doamna Edith reedită manifestările de admirație pentru gentlemenul erou, care nu era altul decît domnul Darzac. Rouletabille n-a catadicsit să scoată nici un cuvînt tot tim-

pul cît a durat această vorbărie fără noimă. Disprețuia, în mod vizibil, manifestarea asta verbală a unor minți năuce, pe care o suporta cu aerul unui profesor ce acordă cîteva minute de pauză elevilor săi ascultători. Era una dintre pozele lui care îmi displăceau și pe care i le reproșam uneori, de altfel fără succes, căci Rouletabille își lua întotdeauna poza pe care o voia.

În cele din urmă, considerînd că recreația durase destul de mult, o întrebă brusc pe doamna Edith.

— Ei bine doamnă, continuați să mai credeți că trebuie anunțată justiția?

— O, cred asta mai mult ca oricînd, a răspuns ea, căci va descoperi cu siguranță ceea ce noi nu vom fi în stare să descoperim. (Această intenționată aluzie la ineficiența raționamentului prietenului meu îl lăsă pe acesta cu totul indiferent.) Și am să vă mărturisesc încă un lucru, domnule Rouletabille, adăugă ea. Găsesc că ar fi trebuit ca justiția să fi fost anunțată mai din timp! S-ar fi putut astfel evita cîteva ore lungi de pază și nopți nedormite care n-au servit la nimic, de vreme ce nu l-au împiedecat pe acela de care vă temeați atît să pătrundă în fort.

Stăpînindu-și puternica emoție, care îl făcea aproape să tremure Rouletabille se așeză, și, cu un gest pe care-l voia cu totul necontrolat, luă din nou bastonul pe care domnul Arthur Rance tocmai îl rezemase de brațul fotoliului. Mă întrebam: Ce vrea să facă oare cu bastonul ăla? De data asta n-am să-l ating! Ah, mă voi feri din răsputeri să mai pun mîna pe el!

Jucîndu-se cu bastonul, el îi răspunse doamnei Edith care îl atacase atît de agresiv, aproape cu cruzime:

— Doamnă Edith, greșiți atunci cînd pretindeți că toate precauțiile luate pentru apărarea domnului și doamnei Darzac au fost inutile. Ele mi-au permis nu numai să constat prezența inexplicabilă a unui „corp în plus“, *ci chiar să stabilesc absența, poate mai puțin inexplicabilă, a unui corp care este în minus.*

Ne-am privit din nou, unii căutînd să înțeleagă cele afirmate de tînărul reporter, alții temîndu-se deja s-o facă.

— Ei! Ei! reluă doamna Edith, în aceste condiții o să ne dăm seama că nu mai există nici un mister și că totul se va rezolva. Și, ca să-și bată joc, ea adăugă în limbajul ciudat al prietenului meu: Un corp în plus pe de o parte, un corp în minus pe de alta! Totul e cum nu se poate mai bine!

— Da, doamnă, răspunse Rouletabille, dar tocmai asta e îngrozitor, căci acest corp în minus vine chiar la timp pentru a ne justifica prezența corpului în plus. Aflați deci, doamnă, că acest corp în minus este cel al unchiului dumneavoastră, domnul Bob!

— Bătrînul Bob! strigă ea. Bătrînul Bob a dispărut! Și eu toții am exclamat împreună cu ea:

— Bătrînul Bob! Bătrînul Bob a dispărut!

— Vai, da, spuse Rouletabille.

Și lăsă să-i scape bastonul din mînă.

Dar vestea dispariției bătrînului Bob surprinsese atît de mult familiile Rance și Darzac, încît n-au dat nici o atenție bastonului care căzuse.

— Dragul meu Sainclair, ești amabil să-l ridici, mi se adresă Rouletabille.

L-am ridicat, pe onoarea mea, în timp ce Rouletabille nici măcar nu catadicsea să-mi mulțumească, iar doamna Edith, scoțînd un strigăt sălbatic, se repezea, deodată, ca o leoaică, asupra domnului Robert Darzac, care, evident, a făcut un pas înapoi:

— Mi-ați omorît unchiul!

Cu greu eu și soțul ei am reușit s-o reținem și s-o calmăm. I-am explicat doamnei Edith că dispariția momentană a unchiului ei nu constituia o dovadă că el ar fi dispărut închis în acel sac funest, și, în același timp, i-am reproșat lui Rouletabille modul brutal în care și-a expus o ipoteză, care, pe deasupra, nu era încă, în mintea sa frămîntată, decît un licăr de intuiție. Implorînd-o pe doamna Edith să ne asculte, am mai adăugat că această presupunere nu putea fi considerată în nici un fel drept o insultă, deoarece ea n-ar fi fost posibilă decît acceptînd înșelătoria unui Larsan care să se fi dat drept onorabilul ei unchi. Ea îi ordonă însă soțului ei să tacă și, măsurîndu-mă de sus în jos, îmi spuse:

— Domnule Sainclair sper, chiar foarte mult, că unchiul meu n-a dispărut decît pentru a reapărea curînd, dacă aș crede altfel v-aș acuza că sînteți complicele celei mai odioase crime. În ceea ce vă privește, domnule (ea se întoarse spre Rouletabille), ideea că ați putut să confundați un Larsan cu bătrînul Bob îmi interzice să vă mai strîng

vreodată mîna și sper că veți avea tactul de a mă scăpa curînd de prezența dumneavoastră.

— Doamnă! răspunse Rouletabille, înclinîndu-se adînc, tocmai voiam să vă cer permisiunea de a-mi lua rămas bun de la dumneavoastră. Trebuie să fac o scurtă călătorie de 24 de ore. Mă voi întoarce însă după acest scurt interval și voi fi gata să vă ajut dacă ar surveni unele greutăți ca urmare a dispariției respectabilului dumneavoastră unchi.

— Domnule, dacă în 24 de ore unchiul meu nu se va întoarce, voi depune o plîngere justiției italiene.

— E o justiție bună, doamnă, dar înainte de a vă adresa ei v-aș sfătui să-i chestionați pe toți servitorii în care puteți avea cît de cît încredere, în special pe Mattoni. Aveți încredere în Mattoni?

— Da, domnule, am.

— Atunci interogați-l doamnă! Interogați-l! ... Ah! și acum, înainte de a pleca, permiteți-mi să vă las această epocală și formidabilă carte ...

Și Rouletabille scoase o carte din buzunar.

— Ce mai e și asta? întrebă doamna Edith, cu mult dispreț.

— Asta doamnă, este o lucrare a domnului Albert Bataille, un exemplar din *Procese criminale și mondene*, în care vă rog să citiți aventurile, deghizările, travestiurile, înșelătoriile unui ilustru bandit, pe numele său adevărat Ballmeyer.

Rouletabille nu știa că eu îi povestisem deja doamnei Edith, timp de două ore, întîmplările extraordinare ale lui Ballmeyer.

— După această lectură, continuă el, vă va fi îngăduit să vă întrebați dacă perfidia nelegiuită a unui asemenea individ ar fi întîmpinat vreo greutate de netrecut pentru a se prezenta în fața dumneavoastră sub înfățișarea unui unchi pe care nu l-ați mai văzut de patru ani (căci trecuseră patru ani de cînd nu-l mai văzuserăți pe bătrînul domn Bob atunci cînd l-ați întîlnit pe acest respectabil unchi în mijlocul pampasului din Araucania). Cît despre amintirile domnului Arthur Rance, care vă însoțea, ele sînt și mai vagi și cu mult mai susceptibile de a fi înșelate decît amintirile și inima dumneavoastră de nepoată! ... Vă implor în genunchi doamnă să nu ne certăm! Niciodată situația n-a fost atît de gravă pentru toți. Să rămînem uniți. Îmi cereți să plec; bine, plec, dar voi reveni; căci în cazul

în care trebuie să luăm în considerare groaznica ipoteză că Larsan a luat locul bătrînului Bob, voi fi la dispoziția dumneavoastră, mereu același umil și ascultător servitor.

Cum în acel moment doamna Edith își luase un aer de regină ultragiată, Rouletabille se întoarse spre Arthur Rance și îi spuse:

— Domnule Arthur Rance trebuie să acceptați scuzele mele pentru tot ceea ce s-a întîmplat și contez pe loialitatea dumneavoastră de gentlemen c-o să procedați astfel încît ele să fie acceptate și de soția dumneavoastră. În definitiv, domnule, îmi reproșați modul brutal în care mi-am expus ipoteza, dar vreți să vă amintiți că, abia acum o clipă, doamna Edith îmi reproșa că tergiversez lucrurile!

Dar Arthur Rance nu-l mai asculta. Își luase soția de braț și se pregăteau amîndoi să părăsească camera, cînd ușa se deschise și Walter, băiatul de la grajd, credinciosul servitor al bătrînului Bob, năvăli în încăpere. Era într-un hal de murdărie cumplită, plin de noroi din cap pînă-n picioare și cu veșmintele sfîșiate. Obrazu-i asudat, de care se lipeau șuvițele părului vîlvoi, oglindea o mînie amestecată cu spaimă, ceea ce ne făcu pe dată să ne temem de o nouă nenorocire. În sfîrșit, avea în mînă o zdreanță murdară pe care o aruncă pe masă. Această pînză scîrboasă, mînjită cu mari pete brun-roșietice, nu era altceva — o ghicirăm imediat, dîndu-ne cu groază înapoi — decît sacul ce servise pentru a transporta „corpul în plus“.

Cu vocea sa răgușită, cu gesturi sălbatice, Walter bolborosea deja o mie de lucruri în engleza sa de neînțeles, și toți, cu excepția lui Arthur Rance și a doamnei Edith ne întrebam: „Ce spune? ... Ce spune? ...“

Arthur Rance îl întrerupea din cînd în cînd, în timp ce Walter ridica spre noi pumnii amenințători și îl privea pe Robert Darzac cu ochi de nebun. O clipă am crezut chiar că se va năpusti asupră-ne, dar un gest al doamnei Edith îl opri fără echivoc. Arthur Rance ne traduse:

— Băiatul spune că în dimineața asta a observat pete de sînge în șaretă și că Toby era foarte obosit după cursa făcută în timpul nopții. Asta l-a surprins atît de mult, încît s-a hotărît să discute de îndată cu bătrînul Bob; l-a căutat însă în zadar. Atunci, cuprins de un sinistru presentiment, a pornit pe urmele lăsate de șaretă în călătoria

ei nocturnă, lucru ușor de înfăptuit datorită pămîntului umed și a ecartamentului special al roților. A ajuns astfel la o crevasă a vechiului Castillon în care a coborît, încredințat că va găsi acolo corpul stăpînului său, dar n-a adus decît acest sac gol, în care s-a aflat probabil cadavrul bătrînului Bob, și acum, întors grabnic într-o căruță țărănească, îl cere pe stăpînul lui, întreabă dacă a fost văzut și, dacă nu i-l arătăm, îl acuză pe Robert Darzac de asasinat.

Am rămas cu toții înmărmuriți. Spre marea noastră uimire, doamna Edith a fost cea dintîi care și-a recăpătat sîngele rece. Ea l-a calmat pe Walter cu cîteva cuvinte, i-a promis că i-l va arăta curînd pe bătrînul Bob perfect sănătos și l-a concediat. Apoi i s-a adresat lui Rouletabille:

— Domnule, aveți 24 de ore pentru ca unchiul meu să se întoarcă.

— Da doamnă, a răspuns Rouletabille; dar dacă nu revine, eu sînt acela care am dreptate!

— Dar, în sfîrșit, unde ar putea fi! exclamă ea.

— Asta chiar că n-aș putea-o spune, *mai ales acum cînd nu se mai află în sac!*

Doamna Edith îl fulgeră cu privirea și ne părăsi, urmată de soțul ei. De îndată, Robert Darzac ne destăinui stupefacția sa privind istoria sacului. El aruncase în hău sacul cu Larsan și iată că revenea numai sacul. Cît despre Rouletabille, el ne declară:

— Larsan nu e mort, fiți siguri! Niciodată situația n-a fost atît de înspăimîntătoare, iar eu trebuie să plec! ... N-am nici un minut de pierdut! mi s-au acordat 24 de ore! După 24 de ore voi fi înapoi! ... Dar jurați-mi, jurați-mi amîndoi că nu veți părăsi castelul, că veți veghea asupra doamnei Darzac, că îi veți interzice orice plecare, reținînd-o chiar cu forța dacă va fi necesar! ... Vai! și apoi, ... nu mai trebuie să locuiți în Turnul Pătrat! Nu, nu mai trebuie! La etajul unde locuiește domnul Stangerson sînt două camere libere. Trebuie să le ocupați. Trebuie! ... Sainclair, vei veghea asupra acestei mutări ... Imediat după plecarea mea să nu mai puneți piciorul în Turnul Pătrat, dar nici unii, nici alții ... Adio! Ah! stați! lăsați-mă să vă îmbrățișez pe toți trei! ...

Ne strînse în brațe: întîi pe domnul Darzac, după aceea pe mine și apoi, aruncîndu-se la pieptul Doamnei în negru, izbucni în hohote de plîns. În ciuda acestor grave evenimente, întreaga comportare a lui Rouletabille mi se părea de neînțeles. Vai! cît de firească o voi găsi mai tîrziu!

SUSPINELE NOPȚII

Ora două dimineața. În castel pare că totul doarme. Ce liniște pe pămînt și în ceruri! În timp ce stau la fereastra mea, cu fruntea înfierbîntată și inima de gheață, marea scoate un ultim suspin, iar luna se oprește pe cerul fără nori. Umbrele nu mai înconjoară astrul nopților. Și acum, în timp ce luna, încremenită pe boltă, e cufundată într-un somn profund, am auzit cuvintele unui cîntec lituanian: „Dar privirea o caută în zadar pe frumoasa necunoscută care și-a acoperit capul cu un val și niciodată nu s-a mai auzit vorbindu-se de ea ..." Ele îmi parveniră clare și distincte în noaptea nemișcată și sonoră. Oare cine le pronunță? Gura lui? gura ei? sau amintirea mea halucinantă? Ah, asta era! ce venise să facă acest prinț al Pămîntului Negru pe Coasta de Azur, cu cîntecele lui lituaniene? și de ce imaginea și cîntecele lui mă urmăresc atît?

De ce îl suportă doamna Edith? E caraghios cu ochii lui tandri, cu genele-i lungi, încărcate de umbră și cu cîntecele-i lituaniene! Și eu sînt ridicol! Am oare o inimă de licean? Nu cred. Îmi place însă să mă opresc mai mult asupra acestei ipoteze, căci ceea ce mă tulbură în persoana prințului Galitch nu este atît interesul pe care-l manifestă față de doamna Edith, *cît faptul că văzîndu-l mă gîndesc la celălalt!* ... Da, asta-i, în gîndul meu prințul și Larsan mă neliniștesc în egală măsură. Nu mai fusese văzut la castel de la faimosul dejun, cînd ne fusese prezentat, adică de alaltăieri.

După-amiaza ce a urmat plecării lui Rouletabille nu ne-a adus nimic nou. Nu primisem încă nici o veste nici de la el și nici de la bătrînul Bob. După ce îi interogase pe servitori și vizitase apartamentele bătrînului Bob și

Turnul Rotund, doamna Edith se încuiase în apartamentul ei. În apartamentul familiei Darzac n-a vrut să intre. „Este treaba justiției“, afirmase ea. Arthur Rance se plimbase o oră pe zidul de vest și părea teribil de nerăbdător. Nimeni nu mi-a adresat un cuvînt. Nici domnul, nici doamna Darzac n-au ieșit din Turnul Lupoaicei. Fiecare a cinat în apartamentul lui. Profesorul Stangerson n-a fost văzut.

. . . Și acum, în castel, totul pare că doarme. Umbrele încep din nou să înconjoare astrul nopților. Oare nu fantoma unei bărci se desprinde acum din umbra fortului și alunecă pe valul argintat? A cui e silueta ce se înalță mîndră la prora, în timp ce o altă umbră se apleacă asupra ramelor silențioase? E oare a ta Feodor Feodorovici? O, Rouletabille! Ah! iată un mister ce va fi mai ușor de descoperit decît cel al Turnului Pătrat! Pentru asta era de-ajuns și mintea doamnei Edith . . .

Ce noapte perfidă! Totul pare cufundat în somn, dar de fapt toți stau de veghe. Cine se poate oare lăuda că a reușit să doarmă în castelul lui Hercule? Credeți oare că doamna Edith? Sau doamna și domnul Darzac? Și pentru ce domnul Stangerson, care ziua picotește cu ochii deschiși, ar dormi tocmai în noaptea asta? el, el ale cărui nopți n-au încetat să-i fie, după cum se spune, vizitate de insomnie după dezvăluirea de la Glandier. Dar ce, eu dorm?

Am părăsit camera și am coborît în Curtea Temerarului; pașii m-au purtat grăbiți pe zidul de apărare al Turnului Rotund. Am sosit astfel la timp ca să văd, la lumina lunii, barca prințului Galitch acostînd pe plajă, în fața grădinilor Babilonului. El sări pe un bolovan, și în spatele lui, după ce strînsese ramele, sări și celălalt bărbat. I-am recunoscut pe stăpîn și pe servitor: Feodor Feodorovici și sclavul lui, Jean. Cîteva secunde mai tîrziu se afundau în umbra protectoare a palmierilor seculari și a eucalipților gigantici.

Am ocolit zidul de apărare al Curții Temerarului și, cu inima zvîcnind, m-am îndreptat apoi spre prima curte interioară. Dalele intrării secrete răsunară sub pasul meu solitar și mi s-a părut că văd cum o umbră se aținea atentă sub arcada pe jumătate ruinată a pridvorului capelei. M-am oprit la adăpostul siluetei întunecate a Turnului Grădinarului și am pipăit revolverul din buzunar. Acolo, jos, umbra

rămăsese nemișcată. E într-adevăr umbra unui om care ascultă? Mă furișez în spatele unui gard de verbină care se întinde de-a lungul potecii ce duce spre Turnul Lupoaicei, traversînd tufișurile și boschetele și întreaga revărsare parfumată a primăverii în floare. N-am făcut nici un zgomot și umbra, liniștită desigur, se mișcă ea. E Doamna în negru! Pe sub arcada pe jumătate ruinată, luna mi-o arată în întregime albă. Apoi, ca prin farmec, silueta dispăru brusc. Atunci m-am apropiat și mai mult de capelă și, pe măsură ce micșoram distanța care mă despărțea de ruinele acelea, percepeam un murmur ușor de cuvinte întretăiate și atît de scăldate în lacrimi, încît mi se umeziră și mie ochii. Doamna în negru plîngea acolo, în spatele vreunei coloane. Era singură? Oare alesese, în noaptea asta de angoasă, acest altar invadat de flori pentru a veni aici să-și facă în liniște rugăciunea în aerul îmbălsămat?

Deodată, lîngă Doamna în negru am observat o umbră și l-am recunoscut pe Robert Darzac. Din locul în care eram puteam acum să aud tot ce-și spuneau. Indiscreția era mare, neelegantă și rușinoasă. Dar ciudat lucru, am considerat de datoria mea s-o înfăptuiesc. Acum nu mă mai gîndeam deloc nici la doamna Edith, nici la prințul Galitch . . ., dar continuam să mă gîndesc la Larsan. De ce? Oare pentru că din cauza lui Larsan voiam să aflu ce-și spuneau? Am înțeles că Mathilde coborîse pe furiș din Turnul Lupoaicei ca să-și plimbe neliniștea în grădină și că soțul ei o întîlnise . . . Doamna în negru plîngea. Îi luase mîinile lui Robert Darzac și îi spunea:

— Știu . . . știu toată suferința ta . . . nu mi-o mai spune . . . cînd te văd atît de schimbat, atît de nefericit . . . mă învinuiesc de durerea ta . . . dar nu-mi spune că nu te iubesc . . . Ah! te voi iubi Robert . . . ca altă dată . . . ți-o promit . . .

Și păru să cadă pe gînduri, în timp ce el continua s-o asculte neîncrezător.

Apoi reîncepu pe un ton ciudat și totuși cu o convingătoare energie.

— Cu siguranță! ți-o promit . . .

Îi mai strînse încă o dată mîna și plecă adresîndu-i un surîs divin, dar atît de îndurerat, încît m-am întrebat cum putea femeia asta să-i vorbească bărbatului de lîngă ea despre o posibilă fericire. Fără să mă vadă, mă atinse ușor

și parfumul ei mă făcu să nu mai simt mirosul dafinilor în spatele cărora eram ascuns.

Domnul Darzac rămăsese pe loc. O mai privea încă. El rosti tare cu o violență care mă puse pe gînduri:

— Da, trebuie să fiu fericit! Trebuie!

Vai, desigur, era la capătul răbdării. La rîndul său, înainte de a se îndepărta avu un gest de revoltă împotriva sorții potrivnice, de mînie împotriva destinului, un gest care o încîntă pe Doamna în negru, aruncînd-o la pieptul lui și care îl făcu stăpînul ei pentru totdeauna.

N-a fost nevoie decît de acest gest pentru ca *gîndul meu să prindă contur;* gîndul meu care rătăcea în jurul lui Larsan se fixă asupra lui Darzac! Da! îmi aduc foarte bine aminte că din momentul în care, în noaptea de vis, Robert Darzac avusese acel gest de revoltă, am îndrăznit să-mi spun ceea ce spusesem deja în privința altora... a tuturor celorlalți... „Dacă ar fi Larsan!"

Și, scotocind bine în străfundul propriei mele aduceri aminte îmi dau seama că gîndul meu a fost și mai precis. La gestul bărbatului, a răspuns pe dată, a strigat: „E Larsan!"

Am fost atît de îngrozit, încît văzîndu-l pe Robert Darzac îndreptîndu-se spre mine, nu mi-am putut reține impulsul de a o lua la goană, ceea ce i-a dezvăluit prezența mea. Mă văzu, mă recunoscu, mă luă de braț și îmi spuse:

— Erai acolo Sainclair, veghezi!... veghem cu toții, prietene... Ai auzit-o!... vezi Sainclair, e prea multă durere: eu unul nu mai pot. Puteam fi fericiți; chiar ea ajunsese să creadă că Destinul o uitase, cînd a apărut celălalt. De atunci totul s-a sfîrșit; ea n-a mai avut putere pentru dragostea noastră. S-a plecat în fața fatalității; a fost nevoită să-și imagineze că soarta o urmărește cu o pedeapsă eternă. A fost necesară drama îngrozitoare din noaptea trecută ca să-mi dovedesc că odinioară această femeie m-a iubit cu adevărat... Da, un moment ea s-a temut pentru mine, și eu, vai, n-am ucis decît pentru ea... Dar iat-o reîntoarsă la indiferența-i de moarte. Nu mai dorește — dacă mai dorește încă ceva — nu face decît să plimbe în tăcere un bătrîn...

El suspină atît de trist și atît de *sincer*, încît groaznicul gînd fu alungat pe dată. Nu mă mai gîndeam decît la ceea ce-mi spunea... la durerea acestui bărbat care părea s-o fi pierdut definitiv pe femeia pe care o iubea în

momentul în care acesta își regăsise fiul a cărui existență el continua s-o ignore... probabil că nu înțelegea nimic din atitudinea Doamnei în negru, din ușurința cu care ea părea că se îndepărtează de el... și nu găsea explicația unei asemenea crunte metamorfoze decît în dragostea, exasperată de remușcări, a fiicei profesorului Stangerson față de tatăl ei...

Domnul Darzac continuă să geamă.

— La ce mi-a folosit să-l împușc? De ce l-am omorît? De ce mi-a impus ea, ca unui criminal, această oribilă tăcere, dacă nu vrea să mă răsplătească cu dragostea ei? Se teme pentru mine să nu fiu judecat de alții? Vai! nici măcar atît Sainclair... nu, nici măcar... Se teme ca rațiunea agonizantă a tatălui ei să nu cedeze în fața izbucnirii unui nou scandal. Tatăl ei! Mereu tatăl ei! Și eu, eu nu exist! Am așteptat-o douăzeci de ani și cînd, în sfîrșit, credeam că a venit la mine, tatăl ei mi-o ia din nou.

Îmi spuneam: „Tatăl ei... tatăl și fiul ei!"

Domnul Darzac se așeză pe o piatră roasă, desprinsă din zidul capelei și adăugă, vorbindu-și doar pentru el: „Dar o voi smulge acestor pereți... nu mai pot s-o văd rătăcind aici, la brațul tatălui ei... ca și cum n-aș exista!..."

Și, în timp ce rostea aceste cuvinte, eu revedeam la asfințit, în umbra uriașă a Turnului de Nord, alungită de luminile serii, cele două lamentabile siluete, a tatălui și a fiicei, într-un continuu du-te vino și mi se păreau la fel de strivite de loviturile sorții, precum ne sînt înfățișați, încă din cea mai fragedă vîrstă, acel Oedip și aceea Antigonă, ce trag după ei, pe sub zidurile Colonei, povara unor nenorociri supraomenești.

Apoi, brusc, fără să-mi pot clarifica raționamentul, poate din cauza vreunui gest al lui Darzac, îngrozitorul gînd a revenit... și l-am întrebat pe neașteptate...

— Cum se face că sacul era gol?

Am constatat că nu s-a tulburat deloc. Mi-a răspuns simplu:

— Asta poate ne-o va spune Rouletabille...

Apoi mi-a strîns mîna și s-a pierdut gînditor, printre zidurile vechi ale primei curți interioare.

Îl priveam cum merge...

... Sînt nebun...

Luna i-a luminat fața în întregime. Se crede singur în noapte și, desigur, în aceste momente își va da jos masca din timpul zilei. Înainte de toate ochelarii fumurii nu-i mai apără privirea neliniștită. Și iată clipa în care șalele, obosite de încovoierea anormală impusă de-a lungul orelor în care joacă teatru, umerii aplecați cu abilitate, întregul trup impunător al lui Larsan, ieșit din scenă, se va destinde. Să se destindă deci! Îl spionez din culise... din spatele smochinilor de Barbaria, nu-mi scapă nici o mișcare...

Acum e în picioare pe zidul de vest, ce pare a-i servi de piedestal; razele lunii îl învăluie într-o lumină rece și macabră. Ești Darzac? sau fantoma ta? sau umbra lui Larsan reîntoarsă dintre morți?

Sînt nebun... Într-adevăr, trebuie să vă fie milă de noi; sîntem cu toții nebuni. Îl vedeam pe Larsan pretutindeni și, poate, chiar el, Darzac, m-a privit într-o zi pe mine, Sainclair, zicîndu-și: „Nu cumva e Larsan!"... Într-o zi!... vorbesc ca și cum am fi închiși în castelul ăsta de ani întregi și nu sînt de atunci decît exact patru zile... Am sosit aici pe opt aprilie, într-o seară...

Cu siguranță niciodată inima mea n-a bătut așa atunci cînd îmi puneam cumplita întrebare în privința celorlalți; poate că era și mai puțin înfricoșătoare cînd era vorba de ei... Și apoi, e ceva ciudat ce mi se întîmplă. În loc ca rațiunea-mi, înspăimîntată, să dea înapoi, în fața unei asemenea presupuneri cumplite și de necrezut, dimpotrivă, e atrasă, antrenată, sedusă în mod oribil. Îmi pierd luciditatea și nu pot face nimic împotriva acestui lucru. Mă simt îndemnat să nu scap nici o clipă din ochi fantoma de pe zidul de vest, să-i ghicesc atitudini, gesturi, o asemănare din spate... apoi din profil... apoi din față... Acolo, așa... seamănă întru-totul cu Larsan... Da, dar așa... seamănă întru-totul cu Darzac...

Cum se face oare că pentru prima oară această idee mi-a trecut prin minte în noaptea asta? Cînd mă gîndesc... ea trebuia să-mi fi venit de la început! Oare în *Misterul camerei galbene* silueta lui Larsan nu apărea, în momentul crimei, întru-totul confundabilă cu silueta lui Darzac? Oare Darzac care venise la stația de poștă nr. 40 să caute scrisoarea de răspuns a domnișoarei Stangerson nu era chiar Larsan în persoană? Oare acest rege al travestiului nu izbutise deja, cu succes, să-l întruchipeze atît de bine pe Darzac, încît reușise să-l acuze de propriile-i crime pe logodnicul domnișoarei Stangerson!...

Fără îndoială... fără îndoială și totuși, dacă îi poruncesc inimii mele neliniștite să tacă, pentru a putea să-mi ascult rațiunea, aș afla că presupunerea mea e absurdă... Absurdă?... Pentru ce? Priviți, iată, fantoma lui Larsan; iată-i picioarele, lungi, aidoma celor ale lui Larsan... da, dar are umerii lui Darzac.

Am spus absurdă, pentru că, în cazul în care nu este Darzac, în întuneric, de departe, poți fi tentat să-l confunzi, la fel ca în cazul dramelor de la Glandier... Dar în cazul de față îl putem atinge!... trăim alături de el!...

Trăim alături de el?... Nu!...

Mai întîi că își face rar apariția... stă aproape întotdeauna închis în camera lui sau aplecat peste acea inutilă pictură la care lucrează în Turnul Temerarului... Într-adevăr, chestia asta cu desenatul e un pretext minunat pentru a răspunde oamenilor fără să întorci capul...

Dar, în sfîrșit, nu desenează tot timpul... Da, dar cînd iese din cameră, cu excepția acestei seri, poartă întotdeauna ochelari fumurii... Ah! accidentul de laborator a fost o treabă dintre cele mai inteligente... Lămpița aceea care a explodat știa — așa am considerat întotdeauna — că-i va face un serviciu lui Larsan în cazul în care ar fi luat locul domnului Darzac... Ea îi îngăduia astfel să evite întotdeauna lumina puternică a zilei... din cauza slăbiciunii ochilor... Pînă și domnișoara Stangerson și Rouletabille aveau grijă să caute ungherele umbrite, unde ochii domnului Darzac să nu aibă de suferit din cauza luminii zilei... De cînd am ajuns aici este preocupat mai presus de orice să se afle în umbră... noi l-am văzut puțin și mereu în umbră... Acea mică sală de consiliu este foarte întunecoasă... la fel și Turnul Lupoaicei..., iar dintre cele două camere ale Turnului Pătrat el a ales-o pe cea care rămîne mereu cufundată într-o semi-obscuritate.

Cu toate astea... Să vedem! Să vedem!... Să vedem! Rouletabille nu poate fi înșelat chiar așa ușor... nici măcar pentru trei zile... Totuși, după cum el însuși o afir-

mă, Larsan s-a născut înaintea lui Rouletabille, și apoi e tatăl lui...

...Ah! revăd primul gest al domnului Darzac cînd ne-a întîmpinat la Cannes și a urcat în compartimentul nostru. A tras perdeaua... mereu întuneric...

Pe zidul de vest fantoma s-a întors acum spre mine... O văd bine... din față... fără ochelari... stă nemișcată... s-a așezat ca și cum urmează să fie fotografiată... Nu mișca!... Așa, asta-i! Ei bine, e Robert Darzac! e Robert Darzac!

...Își reia plimbarea... Nu mai înțeleg nimic... *e ceva ce lipsește din mersul lui Darzac ca să pot recunoaște mersul lui Larsan;* dar ce?...

Da, Rouletabille ar fi observat. Oare?... Rouletabille raționează mai mult decît observă. Și apoi, a avut el atîta timp să urmărească numai asta?...

Nu!... Să nu uităm că Darzac și-a petrecut trei luni în Sud!... Adevărat!... Trebuie să luăm în considerare acest lucru: trei luni în timpul cărora n-a fost văzut... A plecat bolnav... A revenit sănătos. Nu-i de mirare că un om care pleacă cu o mină de suferind are figura schimbată atunci cînd revine însănătoșit.

Iar nunta avusese loc imediat... Cît de puțin îl văzusem înainte, și de atunci... Și apoi, n-a trecut încă o săptămînă de la toate astea... Un Larsan e în stare să reziste șase zile.

Individul (Darzac? Larsan?) coboară de pe zidul de vest și se îndreaptă direct spre mine... m-a văzut oare? Mă fac mai mic în spatele smochinului meu de Barbaria.

...Trei luni de absență în care Larsan a putut să studieze toate ticurile, toate gesturile lui Darzac, apoi îl suprimă pe acesta și îi ia locul și nevasta... îl răpune... a dat lovitura!... Dar felul de a vorbi? Ce-i mai ușor decît să imiți graiul *din Sud?* Vorbești mai mult sau mai puțin accentuat, asta-i tot. Am avut impresia că observ la *el* un accent mai evident. Da, Darzac de acum vorbește — cred — cu un accent mai pronunțat decît cel de dinaintea căsătoriei... E aproape, trece pe lîngă mine... nu m-a văzut!...

E Larsan! Vă spun că e Larsan!...

Se oprește însă o secundă, privește pierdut locurile din jur cufundate în somn, peste care doar durerea lui veghează singuratică și geme ca un biet nefericit om ce este...

E Darzac!...

A plecat... iar eu am rămas acolo, în spatele smochinului, buimăcit de ceea ce îndrăznisem să gîndesc...

Cît timp am rămas oare în starea asta de apatie? O oră? Două? Cînd mi-am revenit aveam șalele rupte și mă simțeam obosit. Da, foarte obosit! Ajunsesem cu presupunerile mele amețitoare să mă întreb dacă nu cumva din întîmplare Larsan, care era în sacul de cartofi — din soiul așa-numit „cîrnăciori" — nu i se substituise lui Darzac, care îl căra în mica șaretă trasă de Toby spre adîncurile prăpastiei de la Castillon. Vedeam perfect corpul în agonie reînviind brusc și rugîndu-l pe domnul Darzac să-i ia locul. Dar, ca s-alung departe de mine acest gînd stupid, această presupunere neroadă, n-a fost nevoie decît să-mi amintesc că tocmai în dimineața aceea căpătasem o dovadă indiscutabilă și anume discuția pe care o avusesem cu domnul Darzac, pe cînd părăseam neplăcuta reuniune din Turnul Pătrat, în timpul căreia au fost stabilite cu precizie toate datele problemei privind „corpul în plus". Îi pusesem atunci domnului Darzac cîteva întrebări în privința prințului Galitch, a cărui palidă imagine continua să mă urmărească, întrebări la care el a răspuns imediat, făcînd aluzie la o altă discuție, științifică, din ajun, pe tema aceluiași prinț Galitch, și care, cu certitudine, nu a putut fi auzită de nimeni în afară de noi doi. Doar el singur cunoștea această discuție și, din acest punct de vedere, nu exista nici o îndoială că Darzac, cel care mă preocupa astăzi atît de mult, nu era altul decît cel din ajun.

Deși ideea substituirii era atît de nesăbuită, mi se va ierta, totuși că am avut-o. La asta a contribuit și Rouletabille cu felul său de a-mi vorbi despre taică-său ca despre regele metamorfozei. Mă întorc deci la singura ipoteză posibilă — pentru un Larsan ce ar fi luat locul unui Darzac — aceea a substituirii în momentul călătoriei, cînd logodnicul domnișoarei Stangerson se reîntorcea la Paris după trei luni de absență petrecute în Sud...

Oftatul sfîșietor al domnului Robert Darzac, pe care îl auzisem cu puțin timp în urmă, cînd el se credea singur, nu izbutea să alunge cu totul presupunerea mea... Îl ve-

deam intrînd în biserica Saint-Nicolas-du-Chardonnet, parohie unde a ținut să aibă loc căsătoria... poate gîndeam eu, pentru că nu exista o altă biserică mai întunecoasă în Paris...

Vai! e de-a dreptul ridicol să te afli într-o noapte feerică în spatele unui smochin de Barbaria și să fii obsedat de Larsan!...

Foarte, foarte caraghios, mi-am spus apropiindu-mă încet, după ce traversasem ruinele primei curți interioare, de patul care mă aștepta într-o cămăruță singuratică a Castelului Nou... foarte caraghios... Căci, la urma urmelor, cum bine spusese Rouletabille, dacă Larsan ar fi fost Darzac n-ar fi avut decît să-și ia minunata pradă, fără să mai reapară sub înfățișarea lui Larsan ca s-o înspăimînte pe Mathilde. Și apoi n-ar fi adus-o în fortul lui Hercule, în mijlocul rudelor ei, și n-ar fi luat hotărîrea, dezastruoasă pentru planurile sale, de a se arăta din nou, în barca lui Tullio sub figura amenințătoare a lui Roussel-Ballmeyer!

În acel moment Mathilde îi aparținea, dar de atunci ea s-a îndepărtat de el. Reapariția lui Larsan i-a răpit-o definitiv pe Doamna în negru domnului Darzac! deci Darzac nu era Larsan! Dumnezeule! ce cumplit mă doare capul... De-acolo, de sus, luna strălucitoare m-a bătut dureros în creștet... mi-e rău din cauza lunii...

Și apoi... apoi... nu-i apăruse el chiar lui Arthur Rance în grădinile de la Menton, atunci cînd Darzac tocmai se urcase, în fața noastră, în trenul ce-l ducea spre Cannes? Dacă Arthur Rance spusese adevărul, puteam să merg la culcare întru-totul liniștit... de ce să fi mințit Arthur Rance?... Arthur Rance, iată încă unul care e îndrăgostit de Doamna în negru, care n-a încetat s-o iubească... Doamna Edith nu e o proastă; ea a văzut totul! Să mergem!... să mergem la culcare...

Mă mai aflam încă sub bolta intrării secrete a Turnului Grădinarului și dădeam să ies în Curtea Temerarului cînd mi s-a părut că aud ceva... s-ar zice o ușă care se închidea... ceva ce produsese un zgomot ciudat... broasca unei uși... Am scos repede capul și am crezut că zăresc o vagă siluetă omenească chiar în apropierea ușii Castelului Nou; am armat revolverul și, din trei sărituri, m-am repezit, la rîndul meu, în întuneric... Dar n-am văzut nimic. Ușa Castelului Nou era închisă, deși îmi amintesc

că o lăsasem întredeschisă. Eram grozav de emoționat, de neliniștit... *Simțeam că nu sînt singur.* Cine putea fi oare în apropiere? Evident, dacă năluca exista și nu era doar halucinația spiritului meu tulburat, ea nu putea fi acum decît în Castelul Nou, deoarece Curtea Temerarului era goală.

Am împins ușa cu precauție și am intrat. Timp de cinci minute am ascultat cu atenție, fără să fac nici cea mai mică mișcare... Nimic! probabil m-am înșelat... Totuși n-am aprins nici un chibrit și, cît mai ușor posibil, am urcat scara și am ajuns în camera mea. Acolo m-am încuiat și abia atunci am respirat ușurat...

Cu toate astea, năluca continua să mă neliniștească mai mult decît mi-o mărturiseam mie însumi și, cu toate că mă culcasem, nu reușeam deloc să adorm. În sfîrșit, fără să-mi pot explica motivul, imaginea acelei siluete și gîndul la Darzac-Larsan se amestecau ciudat în mintea mea tulburată.

Și asta atît de intens, încît ajunsesem să-mi spun: nu mă voi liniști decît atunci cînd mă voi încredința că domnul Darzac nu e Larsan! Și data viitoare nu voi pierde ocazia s-o fac.

Da, dar cum? Să-l trag de barbă?... Dacă mă înșel mă va lua drept nebun sau îmi va ghici gîndul și lucrul ăsta nu va fi de natură să-l consoleze pentru toate nenorocirile din pricina cărora suferă atît. Asta-i mai lipsește în nefericirea lui, să fie suspectat că ar fi Larsan!

Brusc, am dat la o parte păturile, m-am așezat pe pat și am strigat:

— Australia!

Tocmai îmi amintisem de o întîmplare despre care am vorbit la începutul acestei povestiri. Cu prilejul accidentului de laborator, îl însoțisem pe domnul Robert Darzac la farmacist. Ca să i se acorde îngrijirile necesare, a trebuit să-și scoată haina și, datorită unei mișcări greșite, o mînecă a cămășii i s-a ridicat pînă la cot, rămînînd așa tot timpul consultației, ceea ce mi-a permis să constat că domnul Darzac avea lîngă încheietura brațului drept o „pată din naștere“ destul de mărișoară, a cărei formă părea să semene în mod ciudat cu conturul geografic al Australiei. În timp ce farmacistul opera, nu m-am putut împiedeca să nu plasez mental, pe braț, locul unde pe hartă ar fi fost Melbourne, Sydney, Adelaïde; sub această pată mare mai

exista încă o alta, mititică, plasată (geografic vorbind) pe locul pămîntului numit Tasmania.

Cînd, mai tîrziu, îmi aminteam întîmplător de acest accident, de consultația de la farmacist și de pata de pe braț, printr-o ciudată asociație de idei, lesne de înțeles, mă gîndeam întotdeauna la Australia.

Și iată că, în această noapte de insomnie, Australia îmi apăruse din nou în fața ochilor...

Stăteam în pat felicitîndu-mă că m-am gîndit la o asemenea dovadă hotărîtoare în privința lui Robert Darzac și chibzuind cum aș putea să o obțin, cînd un zgomot straniu mă făcu să ciulesc urechea... zgomotul se repetă... s-ar fi zis că scările trosneau sub pașii cuiva care se furișa cu prudență.

M-am îndreptat gîfîind spre ușă și am ascultat cu urechea lipită de broasca ușii. La început nu s-a auzit nici un zgomot, apoi scările trosniră din nou... Cineva era pe scară, nu mai exista nici o îndoială în privința asta... iar acel cineva era interesat să-și ascundă prezența și m-am gîndit la năluca pe care, cu puțin înainte mi se păruse c-o zăresc după ce intrasem în Curtea Temerarului... Cine putea să fie acea umbră și ce făcea ea pe scară? Urca?... Cobora?...

Se făcuse din nou liniște... am profitat de asta ca să-mi trag repede pantalonii și, înarmat cu revolverul, am reușit să deschid ușa fără să-i scîrțîie balamalele. Am înaintat, ținîndu-mi răsuflarea, pînă la balustrada scării și am așteptat. V-am prezentat deja starea de ruină în care se afla Castelul Nou. Razele slabe ale lunii răzbăteau oblic prin ferestrele înalte, care se deschideau pe fiecare palier și decupau cu precizie pătrate palide de lumină în întunericul dens ce învăluia casa scărilor, de altfel foarte înaltă. Luminată astfel din loc în loc, dărăpănarea în care se afla castelul era și mai evidentă. Starea de degradare a rampei scării, drugii sfărîmați, zidurile crăpate, de care mai atîrnau încă, ici și colo, fîșii mari de tapiserie, toate acestea, care ziua nu mă impresionaseră decît prea puțin, mă tulburau acum într-un mod ciudat și în starea mea sufletească acest decor macabru al unor vremi trecute mi se părea un loc propice pentru apariția vreunei fantome... Mi se făcuse într-adevăr frică. Adineaori năluca îmi alunecase printre degete, cît pe ce s-o ating... Totuși o fantomă poate

să se plimbe într-un vechi castel fără să facă să trosnească treptele scării... Dar ele nu mai trosneau...

Deodată, cum stăteam aplecat peste balustradă, am revăzut silueta!... lumina puternică a lunii o contura acum foarte clar. L-am recunoscut pe Robert Darzac!

Ajunsese la parter și traversa holul, ridicînd capul spre mine ca și cînd ar fi simțit povara privirii mele. Instinctiv m-am dat înapoi. Apoi am revenit la postul meu de observație, chiar la timp pentru a-l vedea dispărînd în coridorul ce ducea spre o altă scară, pe unde se urca în cealaltă aripă a clădirii. Oare ce însemna asta? Ce făcea Robert Darzac noaptea în Castelul Nou? De ce își lua atîtea măsuri de precauție? Ca să nu fie văzut? O mie de bănuieli îmi treceau prin minte; gîndurile nefaste de mai înainte mă cuprinseseră din nou, cu o forță extraordinară, și m-am avîntat pe urmele lui Darzac, să descopăr Australia.

Am ajuns în coridor chiar în momentul în care el îl părăsea și începea să urce, mereu foarte prudent, treptele roase de carii ale celeilalte scări. Ascuns în coridor, l-am văzut oprindu-se la primul etaj și împingînd o ușă. Apoi n-am mai văzut nimic; la adăpostul întunericului intrase probabil în cameră. M-am cățărat pînă la ușa aceea care se închisese și, sigur că el se afla în cameră, am ciocănit de trei ori și am așteptat. Inima îmi bătea să se spargă. Toate aceste camere erau nelocuite, părăsite. Ce venise să facă într-o asemenea cameră Robert Darzac?...

Am așteptat două minute care mi se părură interminabile, și, cum nimeni nu-mi răspundea, am bătut din nou și am mai așteptat... ușa se deschise atunci și Robert Darzac mă întrebă pe cel mai natural ton:

— Dumneata ești Sainclair? Ce dorești prietene?

— Vreau să știu, am spus eu — și, în fundul buzunarului strîngeam revolverul, iar vocea-mi părea strangulată, atît de tare mă temeam de fapt — vreau să știu ce faceți aici la o asemenea oră...

Calm, el scăpără un chibrit și zise:

— Uitați-vă!... mă pregătesc să mă culc.

Și aprinse o lumînare ce fusese pusă pe un scaun, căci în cameră nu exista nici măcar o biată noptieră. Tot mobilierul se compunea dintr-un pat, într-un colț, un pat de fier care fusese probabil adus acolo de cu ziuă.

— Credeam că în noaptea asta trebuia să vă culcați la etajul întîi în Turnul Lupoaicei, alături de doamna Darzac și de profesor.

— Apartamentul era foarte mic; aș fi putut s-o deranjez pe doamna Darzac, mi-a mărturisit cu amărăciune nefericitul... i-am cerut lui Bernier să-mi aducă aici un pat... Și apoi, puțin îmi pasă unde mă culc, de vreme ce nu pot să dorm...

Am rămas un moment fără grai. Îmi era foarte rușine de mine și de bizarele mele „combinații". Și, sincer vorbind, aveam asemenea remușcări încît nu m-am putut abține. I-am mărturisit totul: bănuielile mele josnice, cum văzîndu-l umblînd atît de misterios noaptea prin Castelul Nou, crezusem într-adevăr că am de-a face cu Larsan și cum mă hotărîsem să pornesc la descoperirea *Australiei*. Căci nu i-am ascuns nici măcar faptul că o clipă îmi pusesem toată speranța în *Australia*.

Mă ascultă cu cel mai îndurerat chip, își ridică liniștit mîneca și, apropiindu-și brațul gol de lumînare, îmi arătă „pata din naștere", care trebuia să mă „trezească la realitate". N-am vrut deloc s-o privesc, dar el a insistat s-o ating, și am fost nevoit să constat că era o pată naturală și pe care ai fi putut fixa mici repere cu nume de orașe ca: Sydney, Melbourne, Adelaïde... și, mai jos exista cealaltă pată, mititică, care reprezenta Tasmania...

Puteți să încercați s-o ștergeți, spuse el cu voce indiferentă... Nu se ia!...

Cu lacrimi în ochi i-am cerut din nou iertare, pe care n-a vrut să mi-o acorde decît după ce m-a obligat să-l trag de barbă, care nu mi-a rămas în mînă... Numai atunci mi-a îngăduit să merg la culcare, ceea ce am și făcut, socotindu-mă un imbecil.

TERIBILA AVENTURĂ A BĂTRÎNULUI BOB

Cînd m-am trezit, primul meu gînd s-a îndreptat din nou spre Larsan. Într-adevăr, nu mai știam ce să cred, nu mai știam nici ce se întîmpla cu mine, nici cu ceilalți, nici

dacă Larsan era mort sau viu. Fusese mai puțin grav rănit decît bănuisem?... Ce-aș putea spune! *Nu murise?* Reușise să dispară din sacul aruncat de Darzac în prăpastia de la Castillon? După toate cele întîmplate, lucrul era foarte posibil, ținînd seama de forța cu care era înzestrat Larsan și, mai ales, dacă aveam în vedere explicația lui Walter cum că găsise sacul abia cu trei metri mai jos de buza crevasei, pe o terasă naturală, a cărei existență, desigur, domnul Darzac nu o bănuise atunci cînd a crezut că aruncă în hău corpul neînsuflețit...

Al doilea gînd mi s-a îndreptat spre Rouletabille. Ce făcea oare în timpul ăsta? De ce plecase? Niciodată prezența sa nu fusese mai necesară în fortul lui Hercule. Dacă întîrzia să se întoarcă, ziua nu va trece fără ca vreun eveniment neplăcut să aibă loc între familiile Rance și Darzac!

Chiar atunci cineva mi-a bătut la ușă și moș Bernier îmi aduse un bilet de la prietenul meu, bilet pe care un mic ștrengar din oraș tocmai i-l dăduse lui moș Jacques. Rouletabille îmi scria: „Mă voi întoarce în dimineața asta. Scoală-te repede, fii atît de amabil, și du-te să-mi pescuiești pentru dejun acele minunate scoici care se află din belșug pe stîncile din fața capului Garibaldi. Nu pierde nici o secundă. Cu prietenie și mulțumiri, Rouletabille." Biletul m-a pus foarte tare pe gînduri, căci știam din experiență că niciodată energia lui Rouletabille nu se concentra mai mult asupra unor obiective majore decît atunci cînd părea că se ocupă de fleacuri.

M-am îmbrăcat într-un suflet și, înarmat cu un vechi cuțit, pe care mi l-a împrumutat moș Bernier, eram în măsură să satisfac fantezia prietenului meu. De îndată ce am trecut pragul porții dinspre nord, la acea oră matinală — putea să fie abia șapte — m-am întîlnit cu doamna Edith, căreia i-am împărtășit vestea pe care o primisem de la Rouletabille. Doamna Edith — pe care absența prelungită a bătrînului Bob o înnebunise de tot — găsi cerința „ciudată și îngrijorătoare" și mă urmă la pescuitul de scoici. Pe drum mi-a mărturisit că, din cînd în cînd, unchiul ei nu se dădea înapoi de la cîte o mică escapadă și că ea sperase pînă acum că totul se va rezolva prin întoarcerea lui; acum însă ideea îngrozitoarei confuzii ce ar fi putut face din bătrînul Bob victima răzbunării familiei Darzac începea din nou să-i aprindă creierii!

Ea proferă printre dinți o amenințare înăbușită împotriva Doamnei în negru, adăugînd că răbdarea ei va dura doar pînă la prînz. Apoi nu mai scoase nici un cuvînt.

Am început să pescuim scoicile pentru Rouletabille. Doamna Edith era în picioarele goale; eu, de asemenea. Adevărul e că picioarele doamnei Edith, pe care le-am descoperit pe malul mării erau atît de delicate, încît mă făcură să uit de orice altceva și, cu siguranță, bietul Rouletabille ar fi trebuit să renunțe la scoici pentru micul dejun, dacă tînăra femeie n-ar fi dat dovadă de un zel considerabil. Ea pleoscăia prin undele triste și își strecura cuțitul printre stînci cu o grație plină de nerv, ce i se potrivea mai mult decît aș fi putut spune. Deodată, dintr-o singură mișcare ne-am îndreptat amîndoi și am ciulit urechile. Dinspre grote se auzeau strigăte. Am deslușit un mic grup care, chiar pe pragul grotei numită „Romeo și Julieta“, făcea semne și striga. Mînați de același presentiment, am ajuns într-un suflet la mal. Am aflat curînd că doi pescari, atrași de vaiete, descoperiseră într-o groapă din grota lui Romeo și Julieta un nenorocit care căzuse acolo și care probabil rămăsese leșinat aici multă vreme.

Nu ne-am înșelat. Cel ce se afla în fundul gropii era într-adevăr bătrînul Bob. Cînd îl tîrîră la marginea grotei, la lumina zilei, apăru jalnic, atît de murdărită, mototolită și zdrențuită era frumoasa sa redingotă neagră. Doamna Edith nu și-a putut reține lacrimile, mai ales cînd a observat că bătrînul Bob avea o claviculă dislocată și un picior luxat, și era atît de palid, încît puteai crede că e gata să moară.

Din fericire nu se întîmplă nimic. Zece minute mai tîrziu, el era, conform ordinelor pe care le dădu, întins pe patul camerei sale din Turnul Pătrat. Închipuiți-vă însă că acest încăpățînat a refuzat să se dezbrace și să-și părăsească redingota înainte de venirea doctorilor. Doamna Edith, din ce în ce mai neliniștită, se instală la capul lui, dar, cînd sosiră doctorii, bătrînul Bob îi ceru nepoatei să-l părăsească de îndată și să iasă din Turnul Pătrat. Ceru chiar să se încuie ușa.

Această ultimă măsură de prevedere ne-a surprins mult. Ne adunaserăm în Curtea Temerarului, domnul și doamna Darzac, domnul Arthur Rance și cu mine, și, de asemenea, moș Bernier, care mă pîndea într-un mod ciudat, așteptînd

vești. După sosirea medicilor, doamna Edith ieși din Turnul Pătrat, se îndreptă spre noi și spuse:

— Să sperăm că nu va fi prea grav. Bătrînul Bob e robust. Ce vă spuneam? Mi-a mărturisit: e un farsor bătrîn; a vrut să fure craniul de la prințul Galitch! Gelozie de savant; ne vom distra grozav cînd se va vindeca.

În acel moment ușa Turnului Pătrat se deschise și apăru Walter, credinciosul servitor al bătrînului Bob. Era palid, neliniștit.

— Vai! Doamnă! zise el. E plin de sînge! Nu vrea să vorbească despre asta, dar trebuie să-l salvăm! . . .

Doamna Edith dispăruse deja în Turnul Pătrat. În timp ce noi, noi nu îndrăzneam să înaintăm. Ea reapăru curînd:

— Ah! ne spuse . . . E îngrozitor! Are pieptul sfîșiat.

M-am dus să-i ofer brațul ca să se sprijine, căci, lucru ciudat, în acel moment domnul Rance se îndepărtase de noi și se plimba fluierînd și cu mîinile la spate. Am încercat s-o consolez pe doamna Edith și mi-am exprimat părerea de rău. Nici domnul, nici doamna Darzac nu păreau s-o compătimească.

Rouletabille sosi la castel o oră după cele întîmplate. Îi pîndeam întoarcerea de sus, de pe zidul de vest și, îndată ce l-am zărit pe malul mării, am fugit spre el. De la primele explicații pe care i le-am cerut, el a schimbat vorba și m-a întrebat dacă avusesem noroc la pescuit. Nu mă puteam înșela însă în ceea ce privește expresia întrebătoare a privirii sale. Am vrut să par tot atît de viclean ca el și i-am răspuns:

— Oh! un pescuit extraordinar! l-am pescuit pe bătrînul Bob!

A tresărit. Am ridicat din umeri căci credeam că juca teatru și i-am spus:

— Ei! Știi bine doar unde ne-ai trimis cu pescuitul și cu depeșa ta.

M-a fixat cu un aer uimit.

— Dragul meu Sainclair, mi-a spus el: în acest moment, desigur, nu-ți dai seama probabil de consecințele cuvintelor tale, altfel m-ai fi cruțat de osteneala de a protesta împotriva unei asemenea acuzații.

— Dar ce acuzație?! am exclamat.

— Aceea de a-l fi lăsat pe bătrînul Bob în adîncul grotei Romeo și Julieta, știind că este în agonie.

— Vai, vai! am spus. Calmează-te și potolește-te, bătrînul Bob nu e în agonie. Are un picior luxat și un umăr dislocat, ceea ce nu-i grav, iar pățania lui este perfect explicabilă: pretinde că a vrut să fure craniul pe care îl avea prințul Galitch!

— Ce idee caraghioasă! se strîmbă Rouletabille.

Se aplecă spre mine și privindu-mă fix în ochi mă întrebă:

— Crezi în povestea asta?... Și... asta-i tot? Nu mai are nici o altă rană?

— Ba da, am afirmat eu. Există și o altă rană, dar doctorii tocmai au declarat că nu prezintă nici o importanță. Are pieptul sfîșiat.

— Pieptul sfîșiat! reluă Rouletabille, strîngîndu-mi nervos mîna. Și cum s-a rănit la piept?

— Nu știu; n-am văzut rana. Bătrînul Bob este ciudat de rușinos. N-a vrut deloc să se dezbrace de haină în fața noastră; și ea îi ascundea atît de bine rana, că niciodată nu i-am fi bănuit existența, dacă Walter n-ar fi venit să ne-o spună, înspăimîntat de sîngele ce cursese din ea.

Abia ajunși la castel, am dat peste doamna Edith care se părea că ne caută.

— Unchiul meu nu mă vrea deloc lîngă el, spuse ea privindu-l pe Rouletabille cu un aer îngrijorat, pe care nu i-l mai văzusem niciodată; e de neînțeles!

— Ah! Doamnă! răspunse reporterul, adresînd grațioasei noastre gazde cel mai ceremonios salut, vă asigur că în lume nu există nimic de neînțeles cînd vrei să-ți dai puțin osteneala să înțelegi! Și el o felicită de a-și fi regăsit unchiul atît de drag exact în momentul în care îl crezuse mort.

Doamna Edith, pe deplin lămurită în privința gîndurilor prietenului meu, a vrut să-i răspundă, cînd ni s-a alăturat prințul Galitch. Auzind de accident, el venea să ceară vești despre bătrînul Bob, prietenul său. Doamna Edith îl liniști asupra urmărilor escapadei neastîmpăratului ei unchi și îl rugă pe prinț să-i ierte rudei sale dragostea excesivă pentru cele mai vechi cranii omenești. Prințul surîse cu grație și politețe cînd ea îi povesti că bătrînul Bob intenționase să-l prade.

— Veți găsi craniul, zise ea, în fundul grotei unde s-a rostogolit împreună cu bătrînul... Chiar el mi-a povestit. Deci, prințe, să nu aveți nici o grijă în ceea ce privește

colecția dumneavoastră... Prințul mai ceru amănunte. Părea foarte interesat de întîmplare. Doamna Edith îi povesti că, după mărturisirea unchiului, acesta a părăsit castelul prin fîntîna care avea legătură cu marea. De abia pronunțase aceste cuvinte că, amintindu-mi de experiența lui Rouletabille cu găleata și de grilajul închis, minciunile bătrînului Bob luară în mintea mea proporții gigantice; și eram sigur că la fel trebuiau să apară tuturor celor din jurul nostru, dacă erau de bună credință. În sfîrșit, doamna Edith ne spuse că Tullio îl așteptase cu barca la capătul galeriei ce făcea legătura cu fîntîna, pentru a-l conduce la mal, în fața grotei numită „a lui Romeo și Julieta".

— Ce de ocolișuri, nu m-am putut împiedeca să strig, cînd e atît de simplu să ieși pe poartă!

Doamna Edith mă privi îndurerată și am regretat pe loc faptul de a fi luat atît de vădit poziție împotriva ei.

— E din ce în ce mai ciudat! a remarcat și prințul. Alaltăieri dimineața Călăul mării a venit să-și ia rămas bun de la mine, căci părăsea ținutul și sînt sigur că a luat trenul de ora cinci seara spre Veneția, locul lui de baștină. Cum vă imaginați că e posibil să-l fi condus pe bătrînul Bob cu barca în noaptea următoare? Mai întîi nu se mai afla acolo, apoi își vînduse barca... așa mi-a spus, fiind hotărît să nu se mai întoarcă în aceste locuri...

Se făcu tăcere; Galitch reluă:

— Toate astea n-au decît o importanță minoră... cu condiția ca unchiul dumneavoastră, doamnă, să se vindece cît mai repede de răni și, adăugă însă, cu un surîs și mai încîntător decît cel dinainte, să mă ajutați să regăsesc o biată pietricică ce a dispărut din grotă și care arată astfel: *o piatră ascuțită, lungă de 25 cm și tocită la una dintre extremități, în formă de cuțit;* pe scurt, *cel mai vechi cuțit de răzuit din lume.* Țin mult la ea, sublinie prințul, și poate, doamnă, veți putea afla de la unchiul dumneavoastră, bătrînul Bob, ce s-a întîmplat cu ea.

Doamna Edith promise pe dată prințului, cu oarecare orgoliu, care îmi plăcu, că va face tot ce e posibil pentru a nu se rătăci un asemenea cuțit prețios. Prințul salută și ne părăsi. Cînd ne-am întors, ne-am trezit cu domnul Arthur Rance în fața noastră. Probabil că auzise toată această discuție și părea că meditează asupra ei. Își dusese la gură mînerul sculptat în formă de corb al bastonului,

fluiera, după cum îi era obiceiul, şi o privea pe doamna Edith cu o insistenţă atît de ciudată, încît aceasta se enervă.

— Ştiu, spuse tînăra femeie... ştiu ce gîndiţi domnule şi nu sînt deloc mirată... credeţi-mă!...

Şi deosebit de iritată, ea se întoarse spre Rouletabille:

— În orice caz! strigă ea... nu veţi putea niciodată să-mi explicaţi cum, de vreme ce *el* se afla în afara Turnului Pătrat, a putut să intre în dulap!...

— Doamnă, spuse Rouletabille, privind-o pe doamna Edith în ochi, ca şi cînd ar fi vrut s-o hipnotizeze... răbdare şi curaj! Dacă ne va ajuta cel de sus vă voi răspunde la întrebare chiar înainte de lăsarea serii.

AMIAZA, SUVERANA SPAIMELOR

Puţin mai tîrziu mă aflam în sala de jos a Turnului Lupoaicei între patru ochi cu doamna Edith. Văzînd-o încordată şi neliniştită încercam s-o încurajez, dar ea îşi trecu mîinile peste ochii rătăciţi şi buzele-i tremurînde lăsară să-i scape motivul surescitării sale:

— Mi-e frică, îmi spuse.

Am întrebat-o care era motivul acestei spaime şi ea îmi replică:

— Dumneavoastră nu vă e teamă?

Atunci am tăcut. Adevărat, îmi era şi mie frică. Ea continuă:

— Nu simţiţi că se petrece ceva?

— Unde?

— Unde! Unde! În jurul nostru!

Ridică apoi din umeri:

— Ah! sînt foarte singură! foarte singură! şi mi-e frică! Se îndreptă spre uşă.

— Unde mergeţi?

— Merg să caut pe cineva, căci nu vreau să rămîn cu totul singură.

— Pe cine mergeţi să căutaţi?

— Pe prinţul Galitch!

— Pe Feodor Feodorovici al dumneavoastră! strigai... De ce aveţi nevoie de el? Oare eu nu sînt aici?

Din nenorocire, neliniştea ei creştea pe măsură ce făceam totul ca să i-o risipesc şi nu mi-a trebuit mult să înţeleg că izvorul acestei nelinişti era mai ales nesiguranţa îngrozitoare ce-i pătrunsese în suflet în privinţa identităţii bătrînului Bob. Îmi porunci:

— Să ieşim! şi mă trase afară din Turnul Lupoaicei.

Era aproape de amiază şi întreaga curte interioară strălucea, plină de miresme. Neavînd cu noi ochelarii de soare, trebuirăm să ne apărăm ochii cu mîinile de culoarea prea strălucitoare a florilor, dar uriaşele muşcate continuară să sîngereze în pupilele noastre rănite. Cînd ne-am obişnuit puţin cu această strălucire, am înaintat, ţinîndu-ne de mînă, pe nisipul fierbinte. Mîinile noastre erau încă şi mai fierbinţi decît tot ceea ce ne atingea, decît întreaga văpaie ce ne învăluia. Ne aţintisem privirea în jos pentru a nu zări oglinda nesfîrşită a apelor şi pentru a nu ghici nimic din ceea ce se întîmpla în străfundurile luminii. Doamna Edith îmi repeta: „Mi-e frică!“ Şi, puternic influenţat de misterele nopţii, mi se făcu şi mie frică de această tăcere luminoasă şi strivitoare a amiezii. Lumina zilei în care ştii că se petrece ceva, ce totuşi nu vezi, e mai înspăimîntătoare decît întunericul. Amiază! Totul se odihneşte şi totul e plin de viaţă; totul tace şi totul freamătă. Urechea răsună ca un ghioc, de sunete mai misterioase decît cele ce se înalţă de pe pămînt cînd se înserează. Încercaţi să priviţi prin pleoapele închise: veţi observa o mulţime de vedenii argintii, mai tulburătoare decît nălucile nopţii.

O priveam pe doamna Edith. Pe fruntea-i palidă sudoarea curgea în pîrîiaşe de gheaţă. Am început şi eu să tremur la fel, căci ştiam, vai! că nu puteam face nimic pentru ea şi ceea ce trebuia să se întîmple în jurul nostru se întîmplase deja, fără ca noi să putem opri sau prevedea ceva. Ea mă trăgea acum spre intrarea secretă ce dădea spre Curtea Temerarului. Bolta intrării părea un arc negru în lumină, iar la capătul acestui tunel răcoros, deschis spre Curtea Temerarului, i-am zărit pe Rouletabille şi pe Darzac stînd în picioare, cu faţa spre noi, ca două statui albe. Rouletabille ţinea în mînă bastonul lui Arthur Rance. N-aş putea spune de ce m-a neliniştit acest amănunt. Cu vîrful bastonului, el îi arăta lui Robert Darzac ceva ce se afla pe culmea bolţii, ceva ce noi nu puteam vedea şi apoi, tot cu vîrful bastonului, ne arătă şi pe noi. Nu auzeam ce-şi spuneau, căci vorbeau abia mişcînd buzele, ca doi complici

care au un secret. Doamna Edith se opri, dar Rouletabille îi făcu semn să mai înainteze și repetă gestul cu bastonul.

— Oh! spuse ea, ce mai vrea oare de la mine? Pe cuvînt domnule Sainclair, mi-e foarte frică! Am să-i spun totul unchiului Bob și vom vedea ce se va întîmpla.

Am pătruns sub boltă, timp în care ceilalți ne priveau venind, fără a face vreun gest în întîmpinarea noastră. Mi s-a părut ciudat faptul că rămăseseră nemișcați și i-am întrebat cu o voce care avea sub această boltă o rezonanță ciudată:

— Ce faceți aici?

Atunci, cum ajunseserăm alături de ei, la intrarea în Curtea Temerarului, ne-au pus să ne întoarcem cu spatele spre curte pentru a putea observa și noi ceea ce priviseră ei mai înainte. Pe culmea arcului era un semn heraldic, blazonul familiei Mortola, peste care se suprapunea blazonul ramurii mai tinere. El fusese sculptat într-o piatră care acum se clătina și sta gata să se prăbușească în capul trecătorilor. Fără îndoială că Rouletabille fusese cel ce observase acest blazon, suspendat atît de primejdios deasupra capetelor noastre. El o întrebă pe doamna Edith dacă e de acord ca această piatră să fie dată jos, urmînd ca ulterior să fie fixată temeinic la loc.

— Sînt sigur, zise el, că piatra asta s-ar prăbuși dacă ar fi atinsă cu vîrful bastonului.

Și îi dădu bastonul doamnei Edith.

— Sînteți mai înaltă decît mine, îi spuse, încercați chiar dumneavoastră.

Dar în zadar ne dădurăm cu toții silința, cînd unul cînd celălalt să atingem piatra; ea era plantată prea sus și tocmai mă întrebam ce sens are acest ciudat exercițiu, *cînd, deodată, în spatele meu, răsună strigătul de moarte!*

Ne-am întors cu toții dintr-o singură mișcare, țipînd îngroziți. Ah! acest strigăt! acest strigăt al morții, care răzbătea prin soarele amiezii după ce ne traversase nopțile. Cînd, oare, se va sfîrși? Cînd, oare, înspăimîntătorul vaier, pe care-l auzisem răsunînd prima oară în nopțile de la Glandier, va sfîrși să ne tot vestească că o nouă victimă se află lîngă noi? că unul dintre noi tocmai a fost asasinat brusc, pe tăcute și în chip ciudat, ca și cum l-ar fi lovit ciuma? Cu siguranță, o epidemie lasă mai puține urme decît mîna care ucide. Și noi sîntem aici, toți patru, tremurînd, cu ochii plini de neliniște, întrebînd străfundurile

luminii care vibrează încă de strigătul de moarte! Cine murise? Sau cine va muri? Ce muribund lăsase să-i scape acest geamăt suprem? Spre ce parte să ne îndreptăm? S-ar putea spune că însăși lumina zilei e cea care geme și suspină.

Cel mai înspăimîntat este Rouletabille. Îl văzusem păstrîndu-și calmul supraomenesc în împrejurări dintre cele mai neașteptate, îl văzusem, în cazul unui strigăt asemănător, năpustindu-se spre pericolul necunoscut și aruncîndu-se cu eroism, ca un salvator, în marea tenebrelor; oare de ce tremură astăzi, în plină zi? Iată-l în fața noastră, neputincios, ca un copil ce este, el ce pretinde că acționează ca un stăpîn al clipei. Nu prevăzuse oare acest moment în care cineva își dădea ultima suflare în lumina amiezii? Mattoni, care trecea tocmai acum prin curtea interioară a Turnului Lupoaicei, și care auzise și el strigătul, se apropie în goană. Un gest al lui Rouletabille l-a pironit pe loc, sub bolta intrării, ca o sentinelă împietrită. Tînărul înaintează acum spre locul de unde se aude vaierul, sau mai curînd spre centrul acestei tînguiri căci ea ne învăluie, se rotește în jurul nostru în văzduhul pîrjolitor. Iar noi îl urmăm ținîndu-ne respirația, cu brațele-ntinse, cum faci atunci cînd trebuie să-ți menții echilibrul în întuneric și cînd ți-e frică că nu te izbești de ceva pe care nu-l vezi. Ah! ne apropiem de cel ce suferă și, depășind umbra eucaliptului, îl descoperim la marginea ei. Convulsiile zgîlțîie un corp în agonie. Îl recunoaștem. E Bernier! Bernier care horcăie, încearcă să se ridice, nu reușește, se sufocă, Bernier din al cărui piept țîșnește un val de sînge, Bernier asupra căruia ne aplecăm și care, înainte de a muri, are încă puterea să arunce aceste două cuvinte: *Frédéric Larsan!*

Și capul îi cade din nou. Frédéric Larsan! Frédéric Larsan! El, peste tot și nicăieri! Mereu el și nu-l vezi niciodată! E din nou mîna lui! Sîntem în fața unui cadavru alături de care n-am găsit pe nimeni! ... Singura ieșire din acest loc în care s-a petrecut crima este intrarea secretă, în fața căreia am stat toți patru; și toți patru ne-am întors dintr-o singură mișcare, imediat după ce răsunase strigătul, atît de iute, atît de iute, încît ar fi trebuit să vedem mîna ce aducea moartea! Și n-am văzut nimic, decît lumină! Mînați parcă de același sentiment intrăm în Turnul Pătrat, a cărui ușă rămăsese deschisă; pătrundem fără nici

o ezitare în apartamentul bătrînului Bob, în salonul gol, deschidem ușa camerei. Calm, bătrînul Bob stătea întins în pat, cu jobenul pe cap, iar lîngă el veghea o femeie: mama Bernier! Cît de liniștiți sînt! Dar nevasta nenorocitului vede fețele noastre și, presimțind deodată o catastrofă, scoate un strigăt de groază. N-a auzit nimic! Nu știe nimic! Dar vrea să iasă, vrea să vadă, vrea să afle ceea ce încă nu știe! Încercăm s-o reținem. În zadar. Iese din turn, zărește cadavrul și, în arșița cumplită a amiezii, se aude tînguitul ei îngrozitor peste cadavrul care sîngerează!

Smulgem cămașa bărbatului întins acolo și descoperim o rană în dreptul inimii. Rouletabille se ridică cu acea mină pe care i-o știam deja, de cînd venise la Glandier să examineze rana victimei acelei crime de neorezut.

— S-ar spune, zise el, că e aceeași lovitură de cuțit! E la fel de mare! Dar unde e cuțitul?

Căutăm pretutindeni cuțitul, fără să-l găsim. Omul care a lovit l-a luat cu el. Unde e oare acest om? Care om? Dacă noi nu știm nimic, Bernier a știut însă, înainte de a muri, și a murit probabil din cauza a ceea ce știa!... *Frédéric Larsan*... Repetăm tremurînd aceste două cuvinte pronunțate de mort. Deodată, pe pragul intrării secrete îl vedem apărînd pe prințul Galitch, cu un ziar în mînă. Vine spre noi citind ziarul. Pare pus pe șotii. Dar doamna Edith aleargă spre el, îi smulge ziarul din mînă, îi arată cadavrul și îi spune:

— Iată un om care tocmai a fost asasinat. Mergeți și chemați poliția.

Prințul Galitch privește cadavrul, ne privește pe noi, nu spune nici un cuvînt și se îndepărtează într-un suflet; se duce să cheme poliția. Mama Bernier continuă să se tînguie. Rouletabille se așază pe colacul fîntînii. Pare că și-a pierdut toată puterea. Îi spune încet doamnei Edith:

— Să vină deci poliția, doamnă!... Dumneavoastră ați vrut-o!

Doamna Edith îl fulgeră cu privirea ochilor ei negri. Și eu știu ce gîndește. Se gîndește că-l urăște pe Rouletabille care a reușit s-o determine să se îndoiască o clipă de bătrînul Bob. În timp ce Bernier era asasinat, bătrînul Bob nu se afla oare în camera lui, vegheat chiar de mama Bernier?

Rouletabille, care tocmai examinase plictisit lacătul fîntînii, ce rămăsese intact, se întinde pe ghizdul acesteia pe un pat, unde ar vrea, în sfîrșit, să guste puțină odihnă, și întreabă și mai încet:

— Și ce o să declarați poliției?

— Totul!

Doamna Edith a pronunțat acest cuvînt cu dinții strînși, înverșunată. Rouletabille dă din cap disperat, apoi închide ochii. Mi se pare zdrobit, învins. Domnul Robert Darzac tocmai a pus mîna pe umărul lui. Domnul Robert Darzac vrea să scotocească Turnul Pătrat, Turnul Temerarului, Castelul Nou, toate dependințele acestei curți din care nimeni n-a putut să iasă și unde, în mod logic, asasinul mai trebuie să se afle încă. Cu tristețe, reporterul îl face să-și schimbe părerea. Oare eu și Rouletabille trebuie să căutăm pe cineva? L-am căutat oare la Glandier pe omul acela care a dispărut din culoarul misterios? Nu! nu! știu acum că *Larsan nu mai trebuie căutat sub înfățișarea lui!* Un om tocmai fusese ucis în spatele nostru. Îl auzim strigînd sub lovitura de cuțit care îl izbește. Ne întoarcem și nu vedem decît lumină! Ca să vezi, trebuie să închizi ochii cum face în acest moment Rouletabille. Dar, ia te uită, îi redeschide. O nouă forță îl animă. E în picioare. Ridică pumnul spre cer.

— E imposibil, strigă el, sau nu mai are nici un sens să raționezi!

Se aruncă din nou la pămînt și iată-l din nou în patru labe, învîrtindu-se în jurul cadavrului și a mamei Bernier — pe care în zadar încercaserăm s-o îndepărtăm de corpul bărbatului ei —, în jurul fîntînii, al fiecăruia dintre noi. Iată-l din nou ca un porc căutîndu-și hrana în noroi. Am continuat să-l privim curioși, prostiți, îngroziți. La un moment dat s-a ridicat, a luat un pumn de țărînă și l-a aruncat în aer cu un strigăt de triumf, ca și cînd ar fi făcut să se nască din această pulbere imaginea lui Larsan. Oare ce nouă victorie repurtase acum tînărul împotriva misterului? Datorită cui privirea-i devine atît de încrezătoare? Cine i-a redat *sunetul vocii?* Iată-l revenit la tonul lui obișnuit atunci cînd i se adresează domnului Robert Darzac:

— Fiți sigur domnule, *nimic nu s-a schimbat!* Și, întorcîndu-se spre doamna Edith: N-avem nimic altceva de făcut, doamnă, decît să așteptăm poliția. Sper că nu va întîrzia!

Nefericita tresare. Tînărul ăsta o înspăimîntă din nou.

— Ah! da, să vină! Și să se ocupe ea de tot. Să gîn-

dească pentru noi! Cu atît mai rău, cu atît mai rău! Fie ce-o fi! zise doamna Edith, luîndu-mă de braț.

Și, deodată, prin intrarea secretă, îl văzurăm sosind pe moș Jacques, urmat de trei jandarmi. Era brigadierul din Mortola și doi dintre oamenii săi, care, avertizați de prințul Galitch, se îndreptau în fugă spre locul crimei.

— Jandarmii, jandarmii spun că s-a petrecut o crimă! strigă moș Jacques, care nu știe încă nimic.

— Liniștește-te moș Jacques! îi strigă Rouletabille și cînd portarul, gîfîind, se află aproape de reporter, acesta îi spune încet: *Nimic nu s-a schimbat* moș Jacques.

Dar moș Jacques a văzut cadavrul lui Bernier.

— Nimic decît un cadavru în plus, suspină el; e mîna lui Larsan!

— E fatalitatea, răspunde Rouletabille.

Larsan sau fatalitatea e același lucru. Oare ce înseamnă acest *nimic nu s-a schimbat* a lui Rouletabille; dacă nu cumva faptul că în jurul nostru, *în ciuda cadavrului imprevizibil a lui Bernier*, lucrul de care ne temem, din cauza căruia tremurăm, doamna Edith și cu mine, și pe care nu-l știm, continuă să existe.

Jandarmii sînt agitați și bolborosesc alături un jargon de neînțeles. Brigadierul ne anunță că a fost chemat telefonic de la hanul Garibaldi, la doi pași de aici, unde își ia dejunul, chiar *delegato* sau comisarul special al gării Ventimille. Acesta va putea începe ancheta, pe care o va continua judecătorul de instrucție, ce fusese anunțat, la rîndul său.

Și *delegato* sosește. Cu toate că n-a avut timp să-și termine masa este încîntat. O crimă! o crimă adevărată! în castelul lui Hercule! Radiază! ochii îi strălucesc. Este deja foarte agitat, foarte „important". Ordonă brigadierului să-și posteze unul din oameni la poarta castelului cu consemnul de a nu lăsa pe nimeni să iasă. Apoi îngenunchează lîngă cadavru. Un jandarm o ridică pe mama Bernier, care geme mai tare decît a făcut-o cineva vreodată în Turnul Pătrat. *Delegato* examinează rana. Spune într-o franceză foarte corectă:

— Iată o frumoasă lovitură de cuțit.

Omul e încîntat. Dacă ar fi pus mîna pe asasin, cu siguranță că l-ar fi felicitat. Ne privește. Ne scrutează. Caută probabil printre noi pe autorul crimei pentru a-i declara toată admirația sa. Apoi se ridică.

— Și cum s-a întîmplat? întreabă încurajator, gustînd deja din plăcerea de a i se povesti o izbutită istorioară de groază. E de necrezut! adaugă el, de necrezut! De cinci ani de cînd sînt *delegato*, nu s-a întîmplat nici o crimă. Domnul judecător de instrucție . . .

Se oprește aici, dar noi continuăm fraza în gînd: „Domnul judecător de instrucție va fi foarte mulțumit!" Își scutură cu mîna praful alb de pe genunchi, își șterge fruntea și repetă: „E de necrezut!" cu un accent din sud, care îi sporește buna dispoziție. Dar, într-un nou personaj care își face apariția în curte, el recunoaște pe un doctor din Menton care tocmai sosește ca să-i dea în continuare îngrijirile necesare bătrînului Bob.

— Ah! doctore! ați sosit la țanc! Examinați-mi această rană și spuneți-mi ce părere aveți despre o asemenea lovitură de cuțit! și mai ales, pe cît posibil, nu schimbați poziția cadavrului înainte de sosirea domnului judecător de instrucție.

Doctorul cercetează rana și ne dă toate detaliile tehnice pe care ni le-am putea dori. Nu există nici o îndoială. Este faimoasa lovitură de cuțit care pătrunde de jos în sus, în regiunea inimii și al cărui vîrf a sfîșiat cu siguranță un ventricol. În timpul acestei discuții dintre *delegato* și doctor, Rouletabille nu a scăpat-o nici o clipă din ochi pe doamna Edith, care mă luase cu hotărîre de braț, căutînd lîngă mine un refugiu. Ochii ei îi evită pe cei ai lui Rouletabille, care o hipnotizează, *care îi ordonă să tacă*. Or eu știu că ea tremură toată de dorința de a vorbi.

La rugămintea lui *delegato* am intrat cu toții în Turnul Pătrat. Ne-am instalat în salonul bătrînului Bob, unde va începe ancheta și unde vom povesti, fiecare pe rînd, ceea ce am văzut și auzit. Mama Bernier a fost prima interogată. Dar n-au scos nimic de la ea. Declară că nu știe nimic. Se afla în camera bătrînului Bob, veghind rănitul, cînd noi am intrat ca niște nebuni. Se găsea acolo de mai bine de-o oră, lăsîndu-și soțul în loja Turnului Pătrat împletind o sfoară! Curios lucru, în acel moment mă interesa mai puțin ceea ce se petrecea sub ochii mei și ceea ce se vorbea, decît ceea ce *așteptam* . . . Doamna Edith va vorbi oare? . . . Ea privea cu încăpățînare fereastra deschisă. Un jandarm rămăsese lîngă cadavru, pe fața căruia fusese pusă o batistă. La fel ca mine, doamna Edith nu era prea atentă la ceea ce se petrecea în salon în prezența lui *delegato*.

Privirea ei continua să facă înconjurul cadavrului.

Exclamațiile lui *delegato* făceau să ne doară urechile. Pe măsură ce-i erau date explicațiile, uimirea comisarului crescuse în proporții uriașe și cu siguranță că găsea crima din ce în ce mai de neconceput. Era pe punctul de-a o găsi imposibilă, cînd veni rîndul doamnei Edith să fie interogată.

E întrebată... Deschide gura să răspundă, cînd se aude vocea calmă a lui Rouletabille:

— *Priviți la marginea umbrei eucaliptului.*

— Ce e la marginea umbrei eucaliptului? întreabă *delegato.*

— Arma crimei! răspunse Rouletabille.

El sare pe fereastră și ridică, dintre celelalte pietre însîngerate, o piatră strălucitoare și ascuțită. O învîrte prin fața ochilor noștri.

Îl recunoaștem cu toții: este „cel mai vechi cuțit de răzuit, folosit de om".

ROULETABILLE PUNE SĂ SE ÎNCHIDĂ PORȚILE DE FIER

Arma crimei aparținea prințului Galitch, dar nimeni nu punea la îndoială că-i fusese furată de bătrînul Bob, și nu puteam trece cu vederea că înainte de ultima suflare moș Bernier îl acuzase pe Larsan de a-l fi asasinat. Niciodată în mintea noastră tulburată imaginea bătrînului Bob și a lui Larsan nu se suprapuseseră atît de bine ca atunci cînd Rouletabille spusese: „cel mai vechi cuțit de răzuit, folosit de om". Doamna Edith a înțeles imediat că soarta bătrînului Bob era de aici înainte în mîinile lui Rouletabille. Era de ajuns ca acesta să-i spună cîteva vorbe lui *delegato* privind ciudatele întîmplări ce se petrecuseră odată cu prăbușirea bătrînului Bob în grota lui Romeo și Julieta, să-i înșire motivele din cauza cărora s-ar fi putut bănui că bătrînul Bob și Larsan sînt aceeași persoană și, în sfîrșit, să repete acuzația ultimei victime a lui Larsan,

pentru ca toate bănuielile justiției să se îndrepte spre capul cu perucă al geologului. Or, doamna Edith, care în adîncul sufletului ei de nepoată nu încetase nici o clipă să creadă că bătrînul Bob cel de acum era cu adevărat unchiul ei, își închipuia că înțelege brusc, datorită anticului cuțit aducător de moarte, că invizibilul Larsan strînge în jurul bătrînului Bob toate elementele incriminatoare cu intenția precisă de a-l face să suporte pedeapsa propriilor crime, precum și povara primejdioasă a personalității sale. Ea tremura pentru bătrînul Bob, pentru ea însăși; tremura de groază în mijlocul acestei uneltiri ca o insectă în mijlocul pînzei unde tocmai s-a prins, a unei pînze misterioase, țesută de Larsan cu fire invizibile și suspendată de bătrînele ziduri ale castelului lui Hercule. Avea impresia că dacă ar schița un singur gest — dacă și-ar mișca buzele — amîndoi ar fi pierduți și că mîrșavul animal de pradă nu aștepta decît acest gest pentru a-i devora. Atunci ea, cea care se hotărîse să vorbească, tăcu și se temu, la rîndul ei, că Rouletabille va vorbi. Mai tîrziu, ea mi-a descris starea de spirit în care se aflase în acel moment al dramei și mi-a mărturisit că Larsan îi inspirase atunci un asemenea sentiment de groază cum niciodată nu mai încercase. Acest vampir, despre care auzise vorbindu-se cu o teamă ce o făcuse inițial să surîdă, o interesase apoi cu ocazia celor întîmplate în *camera galbenă* datorită faptului că justiția se arătase neputincioasă să explice modul în care el ieșise de acolo. O pasionase apoi, cînd aflase de drama din Turnul Pătrat, imposibilitatea de a se explica modul în care asasinul intrase. Dar aici, aici sub soarele amiezii, Larsan ucisese în fața noastră, într-un spațiu în care nu se afla decît ea, Robert Darzac, Rouletabille, Sainclair, bătrînul Bob, și mama Bernier, atît unii cît și alții destul de departe de cadavru pentru ca să nu poată să-l lovească pe Bernier. Bernier îl acuzase pe Larsan! Dar unde era Larsan? Sub a cui înfățișare? pentru a raționa cum o învățasem chiar eu povestindu-i despre *coridorul miraculos!* Cînd, la marginea umbrei eucaliptului, adică la mai puțin de șapte metri de noi, răsunase strigătul de moarte, ea se afla sub bolta intrării, între Darzac și mine, Rouletabille stînd în fața noastră! Cît despre bătrînul Bob și mama Bernier, ei fuseseră tot timpul împreună, supraveghindu-se unul pe celălalt! Dacă în demonstrație facem abstracție de ei, nu mai rămîne nimeni pentru a-l ucide pe Bernier. De

data asta nu numai că nu se știa *cum a venit și cum a plecat ucigașul, dar nici măcar în ce mod fusese prezent!* Ah! a înțeles, a înțeles că există momente în care, gîndindu-te la Larsan, poți să te cutremuri din rărunchi.

Nimic! nimic în jurul acestui cadavru, decît cuțitul de piatră ce fusese furat de bătrînul Bob. Era îngrozitor și era suficient ca să ne putem gîndi la orice, ca să ne putem imagina orice...

Ea citea siguranța acestei convingeri în ochii și în atitudinea lui Rouletabille și a lui Robert Darzac. De la primele cuvinte ale lui Rouletabille, a înțeles totuși că acesta nu urmărea altceva decît să-l salveze pe bătrînul Bob de bănuielile justiției.

În acel moment Rouletabille se afla între *delegato* și judecătorul de instrucție, care tocmai sosise și medita, ținînd în mînă „cel mai vechi cuțit de răzuit, folosit de om". Părea că stabilise definitiv că în jurul mortului n-au putut să existe alți vinovați decît cei în viață, pe care i-am enumerat în cîteva rînduri mai sus, cînd Rouletabille dovedi, printr-un rapid raționament, care îl umplu de satisfacție pe judecătorul de instrucție și-l aduse la disperare pe *delegato*, că adevăratul și singurul vinovat era mortul însuși. Dat fiind că cei patru supraviețuitori, aflați în fața intrării, și cei doi din camera bătrînului Bob se supravegheaseră reciproc, și unii și ceilalți, și nu se pierduseră din ochi, în timp ce Bernier *era* omorît la cîțiva pași de acolo, era necesar ca asasinul *să fie* însuși Bernier. Acestea fiind spuse, judecătorul de instrucție, foarte interesat, luă cuvîntul întrebîndu-ne dacă nu cumva vreunul dintre noi ar bănui motivele posibilei sinucideri a lui Bernier; la care Rouletabille replică spunînd că pentru a muri nu e nevoie de o crimă sau de o sinucidere și că era suficient *un accident*. Arma crimei, cum numea el cu ironie „cel mai vechi cuțit de răzuit" din lume, dovedea, prin însăși prezența ei, că era vorba de un accident. Rouletabille nu-și închipuia deloc vreun asasin care să-și premediteze nelegiuirea cu ajutorul acestei pietre. Cu atît mai puțin se putea înțelege cum Bernier, dacă se hotărîse să se sinucidă, n-ar fi găsit o altă armă pentru a se omorî decît cuțitul de răzuit al oamenilor primitivi. Dacă, dimpotrivă, această piatră care a putut să-i atragă atenția prin forma ei ciudată, fusese ridicată de moș Bernier, dacă ea s-ar fi găsit în mîna lui în momentul căderii, drama putea fi explicată astfel foarte simplu. Într-un mod nefericit, moș Bernier căzuse pe acest pietroi îngrozitor de ascuțit, astfel încît îi fusese străpunsă inima. Acestea fiind zise, a fost chemat din nou doctorul, rana dezvelită iar, confruntată cu obiectul fatal și se trase o concluzie științifică, aceea a rănirii făcută de obiect. De aici, pînă la accident, după pledoaria lui Rouletabille, nu mai era decît un pas. Anchetatorii au avut nevoie de șase ore pentru a clarifica cum stau lucrurile. Șase ore, în timpul cărora ne-au interogat fără încetare și fără rezultat.

În ceea ce ne privește, pe doamna Edith și pe mine, după cîteva inutile îngrijorări și zadarnice interogatorii, ne-am așezat în salonul ce preceda camera bătrînului Bob, de unde tocmai plecaseră anchetatorii, în timp ce medicii îi acordau acestuia îngrijirile necesare. Ușa acestui salon, ce dădea spre coridorul Turnului Pătrat rămăsese deschisă. Pe acolo auzeam gemetele mamei Bernier care veghea corpul soțului ei, ce fusese transportat în loja portarului. Între acest cadavru și bătrînul Bob, a cărui rănire era tot atît de inexplicabilă, situația noastră, a doamnei Edith și a mea, era, trebuie s-o mărturisim, în pofida strădaniilor lui Rouletabille, dintre cele mai dificile și teama de ceea ce văzusem sporea în adîncul sufletului nostru din pricina a ceea ce mai urma să vedem. Doamna Edith mă strînse brusc de mînă:

— Nu mă părăsiți! nu mă părăsiți! strigă ea, nu vă am decît pe dumneavoastră. Nu știu unde e prințul Galitch și nu am nici o veste de la soțul meu. Asta-i îngrijorător! Mi-a lăsat vorbă că merge să-l caute pe Tullio. La această oră domnul Rance nu știe nici măcar că Bernier a fost asasinat. L-a văzut oare pe Călăul mării? Numai din partea lui, a lui Tullio aștept acum adevărul! Și nici o veste... E cumplit!

Din minutul acesta, în care îmi luase mîna cu atîta încredere și o păstrase o clipă în mîinile sale, am fost din tot sufletul de partea doamnei Edith și nu i-am ascuns că putea să conteze pe întregul meu devotament. Schimbam aceste cîteva fraze de neuitat, cu voce joasă, în timp ce în curte treceau iute încoace și încolo umbrele reprezentanților legii, cînd precedate, cînd urmate de Rouletabille și de domnul Darzac. Rouletabille nu se abținea să nu ne arunce cîte o privire de cîte ori avea prilejul. Fereastra rămăsese deschisă.

— Ah! ne supraveghează! strigă doamna Edith. De minune! Probabil îl deranjăm pe el și pe domnul Darzac, dacă rămînem aici. Dar e un loc pe care nu-l voi părăsi de fel, orice s-ar întîmpla, nu-i așa domnule Sainclair?

— Trebuie să-i fim recunoscători lui Rouletabille, am îndrăznit să spun, pentru intervenția și pentru tăcerea lui în privința „celui mai vechi cuțit de răzuit, folosit de om". Dacă judecătorii ar fi aflat că acest pumnal de piatră aparținea unchiului dumneavoastră, bătrînului Bob, cine știe ce s-ar fi putut întîmpla. Dacă ar mai fi aflat și că Bernier, murind, l-a acuzat pe Larsan, *istoria cu accidentul ar fi devenit mai greu de înghițit*. Și accentuai pe aceste ultime cuvinte.

— Oh! răspunse ea cu violență. Prietenul dumneavoastră are, la fel ca și mine, tot atîtea motive întemeiate să tacă. Vedeți! nu mă tem decît de un lucru!... Da, da, numai de un lucru mă tem...

— Ce vreți să spuneți?

S-a ridicat înfierbîntată...

— Mă tem că nu l-a salvat pe unchiul meu de reprezentanții legii, decît pentru a-l discredita mai bine.

— Chiar puteți să credeți asta? am întrebat eu pe un ton neconvingător.

— Eh, cred că tocmai am citit asta în ochii prietenului dumneavoastră... Dacă aș fi sigură că nu m-am înșelat aș prefera mai curînd să am de-a face cu justiția!...

Se calmă puțin, păru că îndepărtează un gînd stupid, apoi îmi spuse:

— În sfîrșit, întotdeauna trebuie să fii pregătit pentru orice, și eu voi ști să-l apăr pînă la moarte.

După care, îmi arătă un mic revolver pe care îl ascundea sub rochie.

— Ah! mai exclamă ea, oare de ce prințul Galitch nu este aici?

— Iar! am strigat mînios.

— E adevărat că sînteți gata să mă apărați? mă întrebă, cufundîndu-și în ochii mei privirea-i tulburătoare.

— Sînt gata s-o fac.

— Împotriva întregii lumi?

Am ezitat. Ea repetă:

— Împotriva întregii lumi?

— Da.

— Împotriva prietenului dumneavoastră?

— Dacă va fi nevoie! am răspuns suspinînd, și mi-am trecut mîna peste fruntea asudată.

— Bine! Vă cred, spuse ea. În cazul ăsta, vă las aici cîteva minute. Veți supraveghea această ușă *pentru mine!*

Și ea îmi arătă ușa în spatele căreia se odihnea bătrînul Bob. Apoi dispăru. Unde mergea oare? Mi-a mărturisit-o mai tîrziu! Fugea în căutarea prințului Galitch. Ah! femeia, femeia!

Abia dispăruse prin intrarea secretă, că l-am văzut pe Rouletabille și pe domnul Darzac intrînd în salon. Auziseră totul. Rouletabille se îndreptă spre mine și nu-mi ascunse deloc că era la curent cu trădarea mea.

— Rouletabille, asta-i o grosolănie, am spus. Știi că nu obișnuiesc să trădez pe nimeni... Doamna Edith este într-adevăr demnă de compătimire și n-o faci îndeajuns, prietene...

— Iar tu, tu o compătimești prea mult!...

Am roșit pînă în vîrful urechilor. Eram gata să izbucnesc. Dar Rouletabille îmi taie vorba cu un gest scurt.

— Nu-ți cer decît un lucru, un singur lucru, mă asculți? Anume că orice s-ar întîmpla... orice s-ar *întîmpla*... să nu ne mai adresezi nici un cuvînt domnului Darzac și mie!...

— Va fi foarte ușor! am răspuns, enervîndu-mă prostește și întorcîndu-i spatele. Mi s-a părut că a făcut un gest pentru a-și retrage cuvintele spuse la mînie.

Dar, chiar în acel moment, ieșind din Castelul Nou, oamenii legii ne chemară. Ancheta se terminase. După opinia lor, avînd în vedere declarația medicului, era vorba, fără nici o îndoială, de un accident; asta a fost explicația pe care au dat-o acestei întîmplări. Părăseau deci castelul. Domnul Darzac și Rouletabille au ieșit să-i însoțească. Și, cum am rămas cu capul în mîini, la fereastra ce dădea spre Curtea Temerarului, asaltat de o mie de sinistre presentimente, așteptînd cu o îngrijorare crescîndă întoarcerea doamnei Edith, în timp ce, la cîțiva pași de mine, în cămăruța în care aprinsese două luminări, mama Bernier continua să psalmodieze lîngă cadavrul soțului ei rugăciunea pentru morți, am auzit deodată trecînd pe deasupra capului meu, prin aerul serii, ceva ca o bătaie formidabilă de gong și am înțeles că era Rouletabille, care punea să se închidă porțile de fier!

Nu se scursese încă un minut, cînd am văzut-o apropiindu-se în goană pe doamna Edith, teribil de înspăimîntată, care se repezi spre mine ca spre singurul ei refugiu... Apoi l-am văzut apărînd pe domnul Darzac... Apoi pe Rouletabille la braț cu Doamna în negru...

DEMONSTRAȚIA MATERIALĂ A POSIBILITĂȚII „CORPULUI ÎN PLUS"

Rouletabille și Doamna în negru pătrunseră în Turnul Pătrat. Niciodată mersul lui Rouletabille nu fusese atît de solemn. Și el ne-ar fi putut face să zîmbim, dacă, în acel moment, cu adevărat tragic, nu ne-ar fi neliniștit. Niciodată, vreun procuror sau magistrat tîrîndu-și purpura sau hlamida, nu intraseră în sala tribunalului, unde aștepta acuzatul, cu o solemnitate mai amenințătoare. Dar, mai cred că niciodată vreun judecător n-a fost atît de palid.

Cît despre Doamna în negru, era evident că făcea un efort extraordinar ca să-și ascundă teama ce răzbătea, orice ar fi făcut, din privirea ei tulbure, pentru a ne ascunde emoția ce o determina să strîngă cu febrilitate brațul tînărului ei însoțitor. Robert Darzac avea și el o figură întunecată și intransingentă, la fel ca aceea a unui posibil judecător. Dar, ceea ce se adăugase tulburării noastre a fost apariția, în Curtea Temerarului, a lui moș Jacques, a lui Walter și a lui Mattoni, toți înarmați cu puști și venind să se așeze în tăcere în fața ușii de la intrarea Turnului Pătrat, unde, într-o atitudine milităroasă, primiră direct de la Rouletabille consemnul de a nu lăsa pe nimeni *să iasă* din Vechiul Castel. Doamna Edith, în culmea spaimei, îi ceru lui Mattoni și lui Walter, care îi erau în mod deosebit devotați, să-i explice ce semnificație putea să aibă o asemenea manevră, împotriva cui era îndreptată, dar spre marea ei uimire aceștia nu i-au răspuns. Atunci, ea fugi să se posteze în mod eroic în fața ușii prin care se intra în salonul bătrînului Bob, și, cu brațele întinse, ca pentru a împiedeca trecerea, strigă cu o voce răgușită:

— Ce vreți să faceți? Totuși n-o să-l omorîți?...

— Nu, doamnă, răspunse răgușit Rouletabille. Îl vom judeca... Și, ca să fim siguri că judecătorii nu vor fi călăi, vom jura, după ce am depus armele, pe cadavrul lui Bernier, că nu vom mai păstra nici una la noi.

Și ne tîrî în camera mortuară, unde mama Bernier continua să geamă la căpătîiul soțului ei, ucis de „cel mai vechi cuțit, de răzuit, folosit de om". Acolo am depus toate pistoalele și am rostit jurămîntul pe care ni-l pretindea Rouletabille. Numai doamna Edith renunță cu greu la arma pe care Rouletabille știa că o ascunde sub veșminte. Dar, la insistențele reporterului, care o făcu să înțeleagă că această dezarmare nu era decît spre liniștea ei, sfîrși prin a accepta.

Atunci, luînd-o din nou de braț pe Doamna în negru, Rouletabille, urmat de noi toți, reveni în coridor, dar în loc să se îndrepte spre apartamentul bătrînului Bob, după cum ne așteptam, se duse direct spre ușa ce dădea *în camera corpului în plus*. Și, scoțînd cheia specială, despre care am vorbit deja, deschise această ușă.

Am fost teribil de mirați, cînd am pătruns în fostul apartament al domnului și doamnei Darzac, să vedem pe masa-birou a domnului Darzac desenul la care acesta lucrase alături de bătrînul Bob, în odăița din Turnul Temerarului și, de asemenea, micul vas plin cu vopsea roșie, cu pensula muiată în el. În sfîrșit, în mijlocul biroului, într-o poziție avantajoasă, odihnindu-se pe maxilarul însîngerat, era așezat cel mai vechi craniu omenesc.

Rouletabille zăvorî ușa și, în timp ce noi îl priveam uimiți, ne spuse destul de emoționat:

— Doamnelor și domnilor, vă rog luați loc.

În jurul mesei erau aranjate scaune și ne-am așezat pradă unei neliniști crescînde, aș putea spune chiar a unei extreme suspiciuni. Un presentiment ascuns ne atrăgea atenția că toate aceste obiecte familiare pictorilor puteau să ascundă sub aparenta lor banalitate inofensivă cauzele cumplite ale uneia dintre cele mai de temut nenorociri. Și apoi, craniul părea că rîde la fel ca bătrînul Bob.

— Veți constata, spuse Rouletabille, că aici, alături de această masă, se află un scaun în plus și, în consecință, un corp în minus, acela a lui Arthur Rance, pe care nu putem să-l mai așteptăm multă vreme.

— În acest moment el este probabil în posesia dovezii de nevinovăție a bătrînului Bob! sublinie doamna Edith,

pe care toate aceste pregătiri o neliniștiseră foarte mult. Îi cer doamnei Darzac să mi se alăture pentru a-i implora pe acești domni să nu întreprindă nimic înainte ca soțul meu să se întoarcă!

Doamna în negru nu avu posibilitatea să intervină, căci, în timp ce doamna Edith mai vorbea încă, auzirăm în spatele ușii dinspre coridor gălăgie, bătăi în ușă, în timp ce vocea lui Arthur Rance ne implora să-i „deschidem" imediat.

El striga:

— Aduc *micul bold cu cap de rubin!*

Rouletabille deschise ușa:

— Iată-vă în sfîrșit, Arthur Rance, spuse el!

Soțul doamnei Edith părea disperat:

— Ce-am aflat? Ce s-a întîmplat?... O nouă nenorocire?... Ah! m-am gîndit că voi ajunge prea tîrziu cînd am văzut porțile de fier închise și am auzit în turn rugăciunea pentru morți. Dar am crezut că *l-ați executat* pe bătrînul Bob!

În acest timp Rouletabille zăvorî din nou ușa în urma lui Arthur Rance.

— Bătrînul Bob trăiește, moș Bernier a murit! Luați deci loc, domnule, spuse politicos Rouletabille.

Privind, la rîndul său, planșa de desen, vasul pentru vopsea și craniul însîngerat, Arthur Rance întrebă:

— Cine l-a ucis?

Apoi binevoi să observe că soția lui era acolo și îi strînse mîna, privind-o pe Doamna în negru.

— Înainte de a muri, Bernier l-a acuzat pe Frédéric Larsan! răspunse domnul Darzac.

— Vreți să spuneți prin asta, îl întrerupse prompt domnul Arthur Rance, că l-a acuzat pe bătrînul Bob? N-am să mai suport! Și eu m-am îndoit în privința persoanei mult iubitului nostru unchi, dar vă repet că aduc *micul bold cu cap de rubin!*

Ce voia oare să spună cu micul lui bold cu cap de rubin? Mi-am adus aminte că doamna Edith mi-a povestit că bătrînul Bob i-l luase din mînă atunci cînd ea se distrase înțepîndu-l cu el, în seara dramei „corpului în plus". Dar ce legătură putea să existe între acest bold și aventura bătrînului Bob? Arthur Rance nu așteptă să mai fie întrebat și ne informă că acest bold dispăruse în același timp cu bătrînul Bob, și că tocmai îl regăsise la Călăul mării

Acesta îl folosise ca să prindă un teanc de bancnote cu care unchiul îi plătise în acea noapte complicitatea și tăcera. Tullio îl dusese cu barca sa pînă la grota lui Romeo și Julieta și plecase dimineața, foarte neliniștit de a nu-și fi văzut pasagerul revenind.

Și Arthur Rance concluzionă triumfător:

— Un bărbat care dă altui bărbat, în barca sa, un bold cu cap de rubin, nu poate fi, în același moment, închis într-un sac de cartofi, în subsolul Turnului Pătrat.

La care doamna Edith întrebă:

— Și cum ți-a venit ideea să mergi la San Remo? Știai, deci, că Tullio se află acolo?

— Am primit o scrisoare anonimă care îmi dădea adresa lui de acolo.

— Eu v-am trimis-o, spuse calm Rouletabille...

Și adăugă pe un ton de gheață:

— Domnilor, mă felicit pentru promptitudinea cu care s-a întors domnul Arthur Rance. Iată-ne astfel, reuniți în jurul acestei mese, toți oaspeții castelului lui Hercule... pentru care *demonstrația privind posibilitatea concretă a corpului în plus* poate să prezinte vreun interes. Vă solicit toată atenția!

Dar Arthur Rance îl întrerupse din nou:

— Dar ce înțelegeți dumneavoastră prin aceste cuvinte: *Iată reuniți în jurul acestei mese toți oaspeții pentru care demonstrația posibilității concrete a corpului în plus poate să prezinte vreun interes?*

— Înțeleg, răspunse Rouletabille, pe toți aceia printre care am putea să-l găsim pe Larsan!

Doamna în negru, care nu rostise încă nici un cuvînt, se sculă cu totul înfricoșată.

— Cum, gemu ea dintr-o suflare... Larsan e deci printre noi?...

— *Sînt sigur de asta!* spuse Rouletabille...

Se lăsă o tăcere înspăimîntătoare, în timpul căreia *n-am îndrăznit să ne privim.*

Reporterul reluă cu tonul lui glacial:

— Sînt sigur... și asta-i o părere care nu trebuie să vă surprindă doamnă, căci ea nu v-a părăsit niciodată!... În ceea ce ne privește, nu-i așa domnilor că ideea ne-a venit în ziua dejunului luat pe terasa Temerarului, cînd purtam cu toții ochelari de soare? Dacă fac abstracție de doamna

Edith, oare este cineva dintre noi care, în acel moment, n-a simțit prezența lui Larsan?

— Asta-i o întrebare care poate fi pusă chiar profesorului Stangerson, replică pe loc Arthur Rance, căci de vreme ce începem să raționăm astfel, nu văd de ce profesorul, prezent și el la acel dejun, nu se află la această mică reuniune...

— Domnule Rance!... exclamă Doamna în negru.

— Da, vă cer iertare, reluă puțin rușinat soțul doamnei Edith... Dar Rouletabille a greșit cînd a generalizat și a afirmat: toți oaspeții castelului lui Hercule...

— Spiritualicește, profesorul este atît de departe de noi, spuse Rouletabille cu minunata lui solemnitate infantilă, încît n-am deloc nevoie de corpul lui. Deși profesorul Stangerson a trăit alături de noi, în castelul lui Hercule, el n-a fost niciodată „cu noi". În schimb, Larsan nu ne-a părăsit deloc!

De data asta ne-am privit pe furiș și ideea că Larsan putea cu adevărat să se afle printre noi mi se păru atît de nebunească, încît uitai că nu mai trebuie să-i vorbesc lui Rouletabille, și am îndrăznit să spun:

— Dar, la acel dejun a mai existat încă un personaj pe care nu-l văd aici...

Rouletabille bombăni, privindu-mă cu răutate:

— Iar prințul Galitch! Ți-am spus deja, Sainclair, cu ce se ocupă prințul aici la frontieră... și vă jur că nu nenorocirile fetei profesorului Stangerson îl interesează. Să-l lăsăm pe prințul Galitch la treburile lui umanitare...

— Toate astea, observai eu destul de răutăcios, toate astea n-au nici o rațiune.

— Exact Sainclair, flecăreala ta mă împiedică să gîndesc.

Dar mă avîntasem prostește și, uitînd că-i promisesem doamnei Edith să-l apăr pe bătrînul Bob, am reînceput să-l atac pe Rouletabille pentru plăcerea de a-i găsi o greșeală; dealtfel, doamna Edith nu m-a iertat multă vreme.

— Bătrînul Bob, rostii eu clar, distinct și sigur, era și el la acel dejun și tu îl îndepărtezi de la început din raționamentul tău din cauza boldului cu cap de rubin. Dar acest mic bold care se află aici pentru a dovedi că bătrînul Bob l-a întîlnit pe Tullio cu barca sa la intrarea galeriei ce făcea legătura dintre mare și puț, dacă trebuie să-l credem pe bătrînul Bob, acest mic bold nu explică în ce mod a

putut bătrînul, așa cum afirmă el, să coboare în puț, deoarece noi am găsit gura puțului închisă!

— *Tu!* spuse Rouletabille, fixîndu-mă cu o severitate care mă deranjă în mod ciudat. *Tu* ești cel care l-ai găsit astfel! dar *eu*, eu l-am găsit deschis. Te-am trimis după știri la Mattoni și la moș Jacques. Cînd ai revenit m-ai găsit în același loc, în Turnul Temerarului, dar avusesem deja timp să alerg la puț și să constat că era deschis...

— Și l-ai închis din nou! strigai! De ce l-ai închis iar? Pe cine voiai să înșeli?

— ***Pe tine, domnule!***

El pronunță aceste cuvinte cu un dispreț atît de strivitor, încît obrajii mi se împurpurară. M-am ridicat. Toate privirile mă urmăreau acum și, chiar în momentul în care mi-am reamintit modul grosolan în care Rouletabille mă tratase cu puțin înainte în prezența domnului Darzac, am avut senzația foarte neplăcută că toți ochii care erau de față mă bănuiau, mă acuzau! *Da, m-am simțit prins în plasa îngrozitorului gînd al tuturor că aș putea fi Larsan!*

Eu! Larsan!

Îi priveam pe fiecare în parte. Nici chiar Rouletabille nu-și plecă ochii atunci cînd privirea mea îi transmise protestul sălbatic al întregii mele ființe și indignarea mea furibundă. Mînia-mi alerga prin venele-mi înfierbîntate.

—Ah, asta-i, am strigat... trebuie să sfîrșim odată! Dacă bătrînul Bob, prințul Galitch și profesorul Stangerson sînt îndepărtați, nu mai rămînem decît noi cei închiși în această cameră, și dacă Larsan este printre noi arată-ni-l deci Rouletabille!

Și repetai cu turbare, căci acest tînăr care mă străpungea cu privirea mă făcea să-mi ies din fire și să fac abstracție de bunele maniere:

— Arată-l deci! Numește-l! Iată că tergiversezi lucrurile la fel precum Curtea cu juri!...

— N-aș avea oare motive? răspunse el fără să se emoționeze.

— Vrei să-i dai încă o dată ocazia să scape?

— Nu, îți jur, de data asta nu va scăpa!

Oare de ce continua să-mi vorbească pe un ton la fel de amenințător? Oare într-adevăr, într-adevăr, *credea că Larsan luase înfățișarea mea?* Ochii mi s-au întîlnit cu cei ai Doamnei în negru. Ea mă examina cu groază!

— Rouletabille, am spus cu voce gîtuită, tu nu te gîndești la mine, tu nu mă bănuiești! ...

În acest moment o împușcătură răsună afară, foarte aproape, în Turnul Pătrat, și noi, amintindu-ne de consemnul dat de Rouletabille celor trei bărbați de a trage în oricine ar încerca să iasă din turn, am tresărit cu toții. Doamna Edith scoase un strigăt și vru să se repeadă, dar Rouletabille care nu schițase nici cel mai mic gest, o liniști cu cîteva cuvinte.

— Dacă s-ar fi tras în *el*, ar fi tras toți trei, spuse Rouletabille! Dar această împușcătură nu e decît un semnal, care îmi spune să „încep".

Și, întorcîndu-se spre mine, zise:

— Domnule Sainclair, ar fi trebuit să știi că eu nu bănuiesc niciodată pe nimeni și nimic fără să nu cercetez în prealabil „adevărul pînă la capăt"! E un toiag solid care nu m-a lăsat niciodată în drum și pe care vă invit pe toți cei de față să vă sprijiniți odată cu mine! ... Larsan este aici, printre noi, și urmărirea adevărului pînă la capăt o să vă dezvăluie acest lucru; vă rog așezați-vă din nou cu toții și urmăriți-mă cu privirea, căci voi începe să *demonstrez posibilitatea concretă a corpului în plus!*

*
* *

Merse mai întîi să se asigure că în spatele lui ușa era bine zăvorîtă, apoi, revenind spre masă, luă un compas.

— Am vrut să-mi prezint demonstrația, spuse el, *chiar pe locul unde a apărut corpul în plus*. În felul acesta ea va fi și mai convingătoare.

Și el măsură cu compasul, pe desenul domnului Darzac, raza cercului care delimita spațiul ocupat de Turnul Temerarului, ceea ce i-a permis să traseze un cerc identic pe o bucată de hîrtie albă, imaculată, pe care o fixase cu pioneze de aramă pe planșa de desen.

Odată trasat cercul, Rouletabille lăsă compasul, luă vasul cu vopsea roșie și-l întrebă pe domnul Darzac dacă își recunoștea vopseaua. Domnul Darzac, care, în mod evident, nu înțelegea nimic mai mult decît noi, din faptele și gesturile tînărului, răspunse că într-adevăr el preparase acea vopsea pentru laviul său.

Jumătate din vopsea se uscase pe fundul vasului, dar, după părerea domnului Darzac, jumătatea care rămăsese trebuia să dea micului desen de pe hîrtie aproape aceeași nuanță ca aceea care acoperise planul peninsulei lui Hercule.

— Nimeni nu s-a atins de ea, reluă deosebit de grav Rouletabille, și vopseaua n-a fost diluată decît de o lacrimă. Veți vedea că o lacrimă mai mult sau mai puțin în acest vas nu va dăuna cu nimic demonstrației mele.

Zicînd acestea, el înmuie pensula în vopsea și se puse tacticos să „acopere" tot spațiul ocupat de cercul trasat în prealabil. O făcu cu acea grijă meticuloasă care mă uimise deja în Turnul Temerarului cînd, spre marea mea stupefacție, nu se gîndea decît să deseneze în timp ce unii erau asasinați.

Cînd sfîrși, se uită cît arăta ceasul lui, mai mare decît o ceapă, și spuse:

— Doamnelor și domnilor, puteți observa că stratul de vopsea care acoperă cercul meu nu e nici mai mult nici mai puțin gros decît cel ce colorează cercul domnului Darzac. Are aceeași nuanță.

— Fără îndoială, răspunse domnul Darzac, dar ce înseamnă asta?

— Așteptați, răspunse reporterul. Se știe că autorul acestui plan și acestei picturi sînteți chiar dumneavoastră!

— Dumnezeule! am fost destul de nemulțumit să-l regăsesc într-o stare atît de proastă cînd m-am întors cu dumneavoastră în camera de lucru a bătrînului Bob, după ce am ieșit din Turnul Pătrat. Bătrînul Bob murdărise întregul meu desen rostogolind craniul peste el!

— Aici am vrut să ajungem! ... preciză Rouletabille.

Și luă de pe birou cel mai vechi craniu omenesc. Îl răsturnă, și, arătîndu-i domnului Darzac maxilarul înroșit în întregime, îl întrebă încă o dată:

— Considerați că roșul care se află pe acest maxilar nu e altceva decît vopseaua roșie care s-a luat de pe planul dumneavoastră?

— Dumnezeule! în privința asta nu există îndoială! Craniul mai era încă aruncat cu neglijență peste planul meu cînd am intrat în Turnul Temerarului.

— Continuăm deci să fim de aceeași părere! accentuă reporterul.

Apoi, păstrînd craniul în scobitura brațului îndoit, el se sculă și pătrunse în intrîndul zidului luminat de o uriașă fereastră prevăzută cu bare, ce fusese odinioară o ambrazură pentru tunuri, în care domnul Darzac își făcuse cabinetul de toaletă. Acolo scăpără un chibrit și lumină o mică spirtieră ce se afla pe masă. Puse pe această lampă o cratiță umplută în prealabil cu apă. Craniul nu părăsise scobitura brațului îndoit.

În tot timpul acestei bizare bucătărisiri, nu l-am scăpat din ochi. Niciodată atitudinea lui Rouletabille nu mi se păruse atît de neînțeles, nici atît de enigmatică, nici atît de neliniștitoare. Cu cît ne dădea mai multe explicații și se agita mai mult, cu atît îl înțelegeam mai puțin. Și ne era teamă, deoarece simțeam că lîngă noi cineva se teme! se teme mai mult decît oricare dintre noi! Cine era acela? Probabil acela care părea mai calm!

Însă cel mai calm era Rouletabille între craniu și cratița sa.

Dar ce se întîmplă? De ce toți deodată ne dăm înapoi cu aceeași mișcare de recul? De ce domnul Darzac, cu ochii măriți de o nouă spaimă, de ce Doamna în negru, de ce domnul Arthur Rance, de ce chiar eu începem să strigăm ... un nume care se stinge pe buzele noastre: Larsan! ...

Unde l-am văzut? Unde l-am descoperit de data asta, noi, cei ce-l privim pe Rouletabille? Ah! profilul ăsta în umbra roșietică a asfințitului, fruntea asta pe fundalul pîrjolului care însîngerează amurgul, la fel cum răsăritul însîngerase acești pereți în dimineața crimei. Vai! această bărbie puternică și voluntară, ale cărei linii se îndulceau de îndată, puțin tristă, dar fermecătoare la lumina zilei și care se profilează acum pe ecranul serii răutăcioasă și amenințătoare! Cît de mult seamănă Rouletabille cu Larsan! Cît de mult seamănă în acest moment cu tatăl său! e Larsan!

Alt motiv de neliniște pentru suspinele mamei sale.

Tînărul iese din acest cadru impresionant în care ne apăruse ca o figură amenințătoare, se îndreaptă spre noi și redevine Rouletabille. Mai tremurăm încă. Doamna Edith care nu l-a văzut niciodată pe Larsan, nu poate înțelege. Ea întreabă: „Ce s-a întîmplat“?

Rouletabille este aici, în fața noastră, cu apa caldă în cratiță, cu un prosop și cu craniul. Șterge craniul.

Vopseaua a dispărut repede. Ne pune să constatăm. Apoi, stînd în fața biroului, rămîne într-o tăcută contemplare a propriului laviu. Trecuseră deja zece minute bune, în timpul cărora ne ordonase printr-un semn să păstrăm tăcere ... zece minute teribil de impresionante. Care ce mai așteaptă? Deodată ia craniul cu mîna dreaptă și cu gestul familiar al jucătorului de popice îl face să se rostogolească de mai multe ori peste laviu; ne arată apoi craniul și ne invită să constatăm că nu are nici o urmă de vopsea roșie. Rouletabille își scoate din nou ceasul.

— *Vopseaua s-a uscat pe plan*, spuse el. I-a trebuit un sfert de oră pentru asta. În ziua de 11 noi l-am văzut intrînd în Turnul Pătrat LA ORA CINCI, venind de afară, pe domnul Darzac. Or, domnul Darzac, după ce a intrat în Turnul Pătrat și a închis zăvorul camerei, așa cum ne-a spus chiar el, n-a mai ieșit decît *după ora șase*, cînd am venit noi să-l căutăm. Cît despre bătrînul Bob, l-am văzut intrînd în Turnul Pătrat LA ORA ȘASE, avînd în mînă craniul care nu avea urme de vopsea.

Cum a fost posibil oare, ca în ziua aceea vopseaua, căreia îi trebuie doar un sfert de oră ca să se usuce, să fie încă destul de proaspătă la mai mult de o oră după ce domnul Darzac își lăsase laviul acolo, încît să mîzgălească craniul pe care îl avea bătrînul Bob și pe care, intrînd în Turnul Rotund și supărat fiind, îl făcuse să se rostogolească peste laviu? Nu există decît o singură explicație pentru asta și vă desfid să căutați alta, și anume că *domnul Darzac care a intrat în Turnul Pătrat LA ORA CINCI și pe care nimeni nu l-a mai văzut ieșind, nu e același cu cel care tocmai pictase în Turnul Rotund înainte de sosirea bătrînului Bob, LA ORA ȘASE, și pe care noi l-am găsit în camera Turnului Pătrat, fără să-l vedem intrînd aici și împreună cu care am ieșit ... Într-un cuvînt, el nu este același cu domnul Darzac aici prezent în fața noastră!* RAȚIUNEA NE ARATĂ CĂ EXISTĂ DOUĂ ÎNTRUPĂRI ALE LUI DARZAC!

Și Rouletabille îl privi pe pomnul Darzac.

Acesta, la fel ca noi toți, se afla sub șocul demonstrației clare a tînărului reporter. Toți eram în același timp înspăimîntați de ceea ce aflam și cuprinși de o admirație fără margini pentru Rouletabille. Cît de limpede era ceea ce ne spunea! *limpede și înfricoșător!* Găseam aici amprenta inteligenței sale fecunde, logice și sistematice.

Domnul Darzac strigă:

— Înseamnă deci că *acela* a putut să intre în Turnul Pătrat sub o deghizare ce îi oferea, fără îndoială, aparenta mea înfățișare, și a reușit să se ascundă în dulap în așa fel încît eu să nu-l văd cînd, părăsind Turnul Temerarului, unde mi-am lăsat laviul, am venit aici să-mi fac corespondența. Dar cum de i-a deschis moș Bernier?

— Dumnezeule, exclamă Rouletabille, care luase în mîinile sale mîna Doamnei în negru ca și cum ar fi vrut să-i dea curaj... Dumnezeule, asta pentru că el credea că are de-a face cu dumneavoastră!

— Astfel se explică deci faptul că, în timp ce am sosit la ușă n-a trebuit decît s-o împing. Moș Bernier mă credea înăuntru.

— Așa e! V-ați gîndit foarte bine! recunoscu Rouletabille. Și moș Bernier care a deschis primei întrupări Darzac, n-a putut să se ocupe de a doua pentru că, la fel ca și noi, n-a văzut-o. Dumneavoastră ați ajuns desigur la Turnul Pătrat în momentul în care noi, împreună cu moș Bernier, ne găseam pe parapet, examinînd gesturile stranii ale bătrînului Bob care vorbea, pe pragul lui *Barma Grande,* cu doamna Edith și prințul Galitch.

— Dar, continuă iar domnul Darzac, dar cum mama Bernier, care intrase în loja ei nu m-a văzut și nu a fost uimită să-l vadă a doua oară intrînd pe domnul Darzac din moment ce nu-l văzuse ieșind?

— Imaginați-vă, reluă reporterul cu un trist surîs, imaginați-vă domnule Darzac, că mama Bernier în momentul în care treceați... adică în care a doua întrupare a lui Darzac trecea — aduna cartofii dintr-un sac pe care eu îl răsturnasem pe podea... și vă puteți astfel imagina cum stau lucrurile.

— Ei bine, pot să mă felicit că mai sînt în viață!...

— Felicitați-vă domnule Darzac, felicitați-vă!

— Cînd mă gîndesc *că îndată ce m-am întors în cameră am tras zăvorul, cum v-am spus,* că am început să lucrez și că banditul se afla în spatele meu! Ah! m-ar fi putut ucide fără să întîmpine nici o rezistență!...

Rouletabille înaintă spre domnul Darzac.

— De ce n-a făcut-o? îl întrebă cu ochii-n ochii lui.

— Știți bine că aștepta pe cineva!

Și domnul Darzac își întoarse fața îndurerată spre Doamna în negru.

Rouletabille se afla acum chiar în fața lui Darzac. Îi puse mîinile pe umăr.

— Domnule Darzac, zise el cu vocea-i ce devenise din nou clară și sigură, trebuie să vă fac acum o mărturisire! Cînd am înțeles cum intrase „corpul în plus“ și cînd am constatat că dumneavoastră nu faceți nimic ca să ne clarificați în privința orei cinci, la care toată lumea, cu excepția mea, credea că ați intrat în Turnul Pătrat, am fost îndreptățit să bănuiesc că banditul nu era cel care la ora cinci intrase în Turnul Pătrat sub înfățișarea lui Darzac! *M-am gîndit, din contră, că acel Darzac putea să fie cel adevărat și că dumneavoastră erați cel fals!* Ah! dragă domnule Darzac cît de mult v-am bănuit!...

— E o nebunie! strigă domnul Darzac. Dacă n-am spus ora exactă la care am intrat în Turnul Pătrat, e pentru că această oră rămăsese nesigură în mintea mea și nu-i dădusem nici o importanță!

— Așa că, domnule Darzac, continuă Rouletabille, fără a se sinchisi de întreruperile interlocutorului său, de emoția Doamnei în negru și de atitudinea noastră, mai înspăimîntată ca oricînd, așa că adevăratul Darzac, venit dinafară pentru a-și relua locul pe care i l-ați luat — în mintea mea, domnule Darzac, doar în mintea mea, liniștiți-vă!... — ar fi fost, prin acțiunile dumneavoastră necinstite și cu ajutorul de bună credință al Doamnei în negru, în imposibilitate să mai dejoace îndrăzneața dumneavoastră întreprindere... și astfel, domnule Darzac, am putut să cred că *dumneavoastră sînteți Larsan, iar omul ce fusese închis în sac era Darzac!* Ah! ce formidabilă imaginație am avut atunci! Și ce neașteptată bănuială!

— Aș, răspunse cu o voce surdă soțul Mathildei... Aici ne bănuim cu toții!...

Rouletabille întoarse spatele domnului Darzac, își puse mîinile în buzunar și se adresă Mathildei, care părea gata să leșine în fața groaznicei bănuieli a lui Rouletabille.

— Încă puțin curaj, doamnă!

Apoi, cu vocea sa „înaltă“, pe care o cunoșteam bine, cu vocea sa de profesor de matematică expunînd sau rezolvînd o teoremă, el spuse:

— Vedeți dumneavoastră domnule Darzac, existau două întrupări ale lui Darzac... Pentru a ști care era cea adevărată și cea care îl ascundea pe Larsan, datoria mea, domnule Darzac, ceea ce îmi indica bunul simț al rațiunii me-

le, era să examinez fără teamă și cu conștiinciozitate, rînd pe rînd, aceste două întrupări... cu toată *imparțialitatea!* Atunci am început cu dumneavoastră... domnule Darzac.

Domnul Darzac replică:

— Și iată că ați terminat, de vreme ce nu mă mai bănuiți! Să-mi spuneți imediat cine este Larsan! O vreau! o pretind!...

— O dorim cu toții!... și de îndată! strigarăm noi, apropiindu-ne de cei doi.

Mathilde se repezise spre copilul ei și îl proteja cu propriu-i corp, ca și cum ar fi fost amenințat. Dar această scenă durase prea mult și ne adusese la exasperare.

— Pentru că știe! să o spună! să sfîrșim odată cu asta! striga Arthur Rance!...

Și deodată, pe cînd îmi aminteam că auzisem aceleași strigăte nerăbdătoare în fața Curții cu juri, un nou foc de armă răsună la ușa Turnului Pătrat, și am fost cu toții atît de bine „atinși", încît mînia noastră se prăbuși și am început să-l rugăm, politicos, pe Rouletabille să pună capăt cît mai curînd unei situații de nesuportat. Cu adevărat, în acest moment ne întreceam care mai de care să-l rugăm mai întîi, ca și cum asta ar fi contat, pentru a dovedi celorlalți, și probabil nouă înșine, că nu sîntem Larsan!

De îndată ce a auzit cel de-al doilea foc de armă, Rouletabille și-a schimbat fizionomia. Întregul chip i s-a modificat, întreaga-i ființă părea că vibrează sub impulsul unei energii de nestăpînit. Părăsind tonul zeflemitor cu care îi vorbise domnului Darzac și care ne jignise în mod deosebit, o îndepărtă încet pe Doamna în negru, ce se încăpățîna în dorința de a-l proteja, se rezemă cu spatele de ușă, își încrucișă brațele și spuse:

— Vedeți, într-o întîmplare ca asta nu trebuie să neglijezi nimic. Două întrupări Darzac *care intră* și două întrupări Darzac *care ies,* una din ele *în sac!* Ai motiv să te zăpăcești! Și *chiar* mi-e teamă să nu spun prostii!... Dacă domnul Darzac, aici de față, îmi permite să i-o spun, aveam o mie de motive să-l bănuiesc!...

În timpul ăsta eu mă gîndeam: „Ce păcat că nu mi-a vorbit despre asta! L-aș fi făcut să evite această căutare inutilă și l-aș fi ajutat să descopere „Australia"!

Domnul Darzac se înfipsese în fața reporterului și repeta acum cu o furie insistentă:

— Ce motive!... Ce motive!...

— Mă veți înțelege, prietene, răspunse reporterul cu un calm desăvîrșit. Primul lucru pe care mi l-am spus, cînd am analizat *condițiile în care dumneavoastră ați luat înfățișarea lui Darzac* a fost: „Aș! dacă era Larsan, fiica profesorului Stangerson ar fi observat!" E limpede, nu-i așa?... E limpede! Or, examinînd atitudinea celei care a devenit, alături de dumneavoastră, doamna Darzac, am sfîrșit prin a avea certitudinea, domnule, că ea vă bănuia tot timpul că ați fi Larsan.

Mathilde, care se prăbușise din nou pe un scaun, găsi forța de a se scula și de a protesta cu un gest larg, înspăimîntat.

În ceea ce-l privește pe domnul Darzac, fața lui părea mai mult ca oricînd răvășită de suferință. Se așeză, spunînd încet:

— Ai putut să gîndești asta, Mathilde?...

Mathilde își lăsă capul în jos și nu răspunse nimic.

Cu o cruzime implacabilă, și pe care n-aș putea să i-o scuz, Rouletabille continuă:

— Cînd îmi reamintesc toate gesturile doamnei Darzac, de la întoarcerea dumneavoastră de la San Remo, văd acum în fiecare dintre ele expresia eforturilor de a nu lăsa să-i scape secretul temerilor ei, a continuei ei angoase... Ah! lăsați-mă să vorbesc domnule Darzac... trebuie să mă explic aici, trebuie ca toată lumea să se explice aici!... Sîntem în curs de „a clarifica situația"! Așadar totul era forțat în felul de a fi al domnișoarei Stangerson. Și chiar faptul că a acceptat propunerea dumneavoastră de a grăbi ceremonia nupțială dovedea dorința ei de a-și alunga cu desăvîrșire chinul din suflet. Privirea ei, pe care mi-o amintesc, spunea atunci, cu cîtă claritate: *„E posibil oare să continui să-l văd pe Larsan pretutindeni, chiar în persoana celui care este alături de mine, care mă conduce la altar, care mă ia cu el!"*

De aceea, domnule, și-a luat ea la gară un la revedere atît de sfîșietor! Ea striga deja: „Ajutor!" ajutor împotriva ei, *împotriva gîndului ei!* și probabil contra dumneavoastră... Dar nu îndrăznea să-și mărturisească nimănui gîndul, pentru că probabil se temea că i se va spune...

Și Rouletabille se aplecă la urechea domnului Darzac și îi spuse încet, nu atît de încet să nu-l aud, dar îndea-

juns de încet ca Mathilde să nu bănuiască cuvintele pe care le pronunța: „Oare înnebunești din nou?"

După care, dîndu-se puțin înapoi, spuse:

— Acum puteți înțelege totul, dragă domnule Darzac!... și această ciudată răceală cu care v-a tratat și remușcările care, în neîncetatele ei ezitări, au împins-o cîteodată pe doamna Darzac să vă înconjoare, alteori, cu cele mai delicate atenții! ... În sfîrșit, permiteți-mi să vă spun că adesea v-am văzut eu însumi atît de întunecat, încît aș fi putut crede că v-ați dat seama că doamna Darzac este obsedată de Larsan întotdeauna cînd vă vede sau vă vorbește. Prin urmare, să fim înțeleși ... nu ideea „că fiica profesorului Stangerson și-ar fi dat seama de ceva" era cea care ar fi putut să-mi alunge bănuielile, pentru că, dimpotrivă, independent de voința ei, ea se gîndea la asta tot timpul! Nu! Nu! bănuielile mele au fost alungate de altceva! ..

— Ar fi putut să fie, strigă cu ironie și disperare domnul Darzac, ar fi putut să fie datorită acelui simplu raționament că dacă aș fi fost Larsan, fiind stăpînul domnișoarei Stangerson, devenită soția mea, aș fi avut tot interesul să continui să creadă că Larsan e mort! Și nu *aș* fi reînviat! ... Oare n-am pierdut-o pe Mathilde în ziua în care Larsan a revenit printre cei vii? ...

— Iertați-mă domnule, iertați-mă! răspunse de data asta Rouletabille, care devenise mai alb decît un lințoliu ... Dumneavoastră ați părăsit încă o dată, îndrăznesc să spun, bunul simț al rațiunii! ... Căci asta dovedește tocmai contrariul a ceea ce vi se pare evident! ... Părerea mea este că dacă ai o soție care este pe punctul de a crede că sînteți Larsan, *ai tot interesul să-i arăți că Larsan există în afara dumneavoastră!*

Auzind acestea, Doamna în negru se furișă pe lîngă perete, sosi gîfîind pînă la Rouletabille și-și aținti privirea asupra domnului Darzac, al cărui chip devenise înspăimîntător de aspru. Cît despre noi, am fost atît de șocați de noutatea și de convingătorul început al demonstrației lui Rouletabille, încît nu mai aveam decît dorința arzătoare să-i cunoaștem urmarea și ne feream să-l întrerupem, întrebîndu-ne unde ar putea să ducă o asemenea formidabilă ipoteză! Tînărul continuă netulburat ...

— Nu-i mai puțin adevărat că într-o asemenea împrejurare ar fi fost absolut necesar să-i demonstrați că Larsan există independent de dumneavoastră. Imaginați-vă ...

am spus, imaginați-vă, dragă domnule Darzac, că l-ați fi reîntrupat într-adevăr pe Larsan, o dată, o singură dată, *fără voia dumneavoastră*, acasă, în prezența fiicei profesorului Stangerson și iată-vă, spun, obligat să-l întrupați încă o dată, mereu, independent de dumneavoastră. Ah, calmați-vă, dragul meu domn Darzac! ... vă implor ... De vreme ce v-am spus că mi-am alungat bănuielile, că mi le-am îndepărtat definitiv! ... Cel mai simplu mod de a ne destinde puțin este să raționăm după asemenea spaime în care s-ar părea că nu e loc pentru logică ... Iată deci unde sînt obligat să ajung, considerînd ca reală ipoteza (este un procedeu matematic pe care îl cunoașteți mai bine decît mine, dumneavoastră care sînteți un savant), considerînd, spuneam, ca reală ipoteza întruchipării în persoana dumneavoastră a lui Larsan, sub înfățișarea lui Darzac. Deci, în raționamentul meu, dumneavoastră sînteți Larsan! Și mă întreb ce s-a putut întîmpla în gara Bourg ca să apăreți în fața soției dumneavoastră sub înfățișarea lui Larsan! Reînvierea este de netăgăduit. A avut loc și nu poate fi explicată în acest moment decît prin dorința dumneavoastră de a fi Larsan! ...

Domnul Darzac nu-l mai întrerupse.

— Așa cum ați afirmat, domnule Darzac, continuă Rouletabille, tocmai din cauza acestei reînvieri ați pierdut fericirea ... Deci, această reînviere nu putea fi dorită, și ea nu poate fi explicată decît într-un singur fel ... acela *de a fi întîmplătoare!* ... Erați la Bourg, în bufet ... Credeați că soția dumneavoastră, așa cum vă anunțase, vă așteaptă în afara gării ... Terminîndu-vă corespondența, ați simțit nevoia să mergeți în compartiment, ca să vă faceți toaleta ... să aruncați o privire de maestru al deghizării asupra măștii dumneavoastră. Vă gîndeați: încă doar cîteva ore de asemenea comedie și, odată trecută frontiera, într-un loc unde ea va fi cu totul a mea, pentru totdeauna, voi da jos masca ... căci această mască vă obosește totuși ... și încă atît de tare, încît odată sosit în compartiment, v-ați acordat cîteva minute de odihnă ... Înțelegeți deci ce vreau să spun! ... V-ați debarasat de această barbă mincinoasă și de ochelari și, chiar în acel moment, ușa compartimentului s-a deschis ... Soția dumneavoastră, înspăimîntată, nu are timp decît să vadă în geam acest obraz fără barbă, fața lui Larsan, și s-o ia la fugă, scoțînd un strigăt îngrozit ... Ah! ați înțeles pericolul! Sînteți pier-

dut dacă soția dumneavoastră nu-l vede, imediat, *în alt loc*, pe Darzac, soțul ei. Masca este pusă repede din nou, coborîți pe fereastra de pe partea cealaltă a vagonului și sosiți la bufet înaintea soției care venea în goană să vă caute!... Ea vă găsește în picioare. N-ați avut nici măcar timpul să vă așezați... Ați salvat totul? Vai! nu... Nenorocirea dumneavoastră abia începe. Căci gîndul cumplit că sînteți, poate, *în același timp* Darzac și Larsan n-o mai părăsește. Pe peronul gării, trecînd pe sub un felinar cu gaz, ea vă privește, vă lasă brațul, și se repede ca o nebună în biroul șefului de gară... Ah! ați înțeles din nou! Trebuie alungat imediat cumplitul gînd... Ați ieșit din birou și ați închis grăbit ușa, pretinzînd că tocmai l-ați văzut pe Larsan! Pentru a o liniști și, de asemenea, pentru a ne înșela, în cazul în care ea ar fi îndrăznit să ne dezvăluie gîndul... ați fost primul care m-ați avertizat... care mi-ați trimis o telegramă... Vai! cît de limpede devine întreaga dumneavoastră conduită privită din acest punct de vedere. N-o puteți refuza să meargă să-l întîlnească pe tatăl ei... Ar fi plecat fără dumneavoastră! Și cum nimic nu era încă pierdut, ați sperat să recîștigați totul. În timpul călătoriei soția dumneavoastră continuă să se chinuie între încredere și groază. Într-un soi de delir al imaginației, care ar putea fi rezumat în aceste cuvinte: „Dacă e Darzac să mă apere! dacă e Larsan să mă omoare... dar să nu mă mai gîndesc la asta", ea vă dă revolverul ei!... La Rochers Rouges ați simțit-o din nou atît de departe de dumneavoastră, încît pentru a vi-o apropia i-l arătați din nou pe Larsan!... Vedeți, dragă domnule Darzac! toate astea se înlănțuiau foarte bine în mintea mea... totul se explica foarte simplu pînă în momentul apariției dumneavoastră, în postura lui Larsan, la Menton, în timp ce călătoreați sub înfățișarea lui Darzac, spre Cannes, venind în întîmpinarea noastră. În fața prietenilor ați luat trenul la Menton-Garavan, dar ați coborît la stația următoare, care este cea de la Menton, și acolo, după o scurtă întrerupere, necesară pentru a vă schimba, ați apărut în chip de Larsan în fața acelorași prieteni, veniți să se plimbe aici. Trenul următor vă duce spre Cannes, unde ne-am întîlnit. Dar, pentru că în acea zi ați avut neplăcerea să auziți chiar din gura lui Arthur Rance, care venise și el să ne întîmpine la Nisa, că de data asta doamna Darzac nu-l văzuse pe

Larsan și că exhibiția de dimineață nu fusese de nici un folos, v-ați socotit obligat să i-l arătați pe Larsan, chiar în aceeeași seară, tocmai sub ferestrele Turnului Pătrat, prin fața cărora ați trecut în barca lui Tullio!... Și vedeți, dragă domnule Darzac, cum lucrurile, în aparență cele mai complicate, ar fi devenit deodată foarte simple, explicabile logic, dacă, din întîmplare, bănuielile mele s-ar fi confirmat!

La aceste cuvinte, eu însumi, care totuși văzusem și atinsesem *Australia*, nu m-am putut opri să nu mă înfior privindu-l aproape cu milă pe Robert Darzac, așa cum te uiți la un biet om aflat pe punctul de a deveni victima unei îngrozitoare erori judiciare. Și toți ceilalți din jurul meu tremurau la fel pentru el, căci argumentele lui Rouletabille deveniseră atît de teribil de *posibile*, încît fiecare se întreba cum, după ce stabilise atît de bine probabilitatea vinovăției acestuia, ar putea să mai concluzioneze în favoarea nevinovăției lui. În ceea ce-l privește pe Robert Darzac, după ce manifestase cea mai sumbră agitație, se calmase, aproape, ascultîndu-l pe tînăr, și mi se părea că deschidea mirat ochii cu o privire îngrozită, dar *foarte atentă*, privire pe care o au acuzații în fața Curții cu juri, cînd îl aud pe domnul Procuror General rostind una dintre acele admirabile rechizitorii, care îi convinge pînă și pe ei de o crimă pe care uneori, poate, nici n-au comis-o. Vocea cu care reuși să pronunțe cuvintele următoare nu era o voce mînioasă, ci îngrozită, vocea unui om care-și zice: „Dumnezeule! din ce pericol am scăpat fără să știu!"

— Dar pentru că nu mai aveți aceste bănuieli, domnule, spuse el, fiind din nou de un calm cu totul aparte, aș vrea să știu, după toate cele spuse acum, în ce fel ați reușit să vi le alungați?

— Pentru a le îndepărta, domnule, aveam nevoie de o certitudine. O dovadă simplă, dar absolută, care să-mi releve care era Larsan dintre cele două întruchipări Darzac! Această dovadă mi-a fost oferită în mod fericit de dumneavoastră, domnule, chiar în momentul în care ați închis *cercul*, cercul care includea „corpul în plus", în ziua în care, afirmînd, ceea ce era adevărat — că ați tras zăvorul de îndată ce ați intrat în apartament — *ne-ați mințit nemărturisindu-ne că ați intrat în această cameră în jurul orei șase și nu la ora cinci, așa cum afirma moș Bernier și cum am putut s-o constatăm și noi înșine! Erați atunci*

15 — Parfumul doamnei în negru

singurul care, împreună cu mine, știa că Darzac de la ora cinci, despre care vă vorbeam ca fiind dumneavoastră, nu erați dumneavoastră! Și n-ați spus nimic! Să nu pretindeți că n-ați dat nici o importanță acelei ore cinci, pentru că ea vă lămurea totul, ea vă punea în gardă că un alt Darzac, înafară de dumneavoastră, venise în Turnul Pătrat la acea oră, cel adevărat! Cum ați tăcut, simulînd uimirea! Ne-ați indus în eroare prin tăcere! Ce interes ar fi avut veritabilul Darzac să ne ascundă că un alt Darzac, care putea să fie Larsan, venise înaintea lui să se ascundă în Turnul Pătrat? Singur Larsan era interesat să ne ascundă că mai exista un alt Darzac înafară de el! DINTRE CELE DOUĂ ÎNTRUCHIPĂRI DARZAC, CEA FALSĂ ERA, ÎN MOD SIGUR, CEA CARE MINȚEA! Astfel, bănuielile mele au fost alungate de certitudine! LARSAN SÎNTEȚI DUMNEAVOASTRĂ! ȘI OMUL CARE SE AFLA ÎN DULAP ERA DARZAC!

— Minți, răcni, sărind asupra lui Rouletabille acela pe care nu-l puteam crede a fi Larsan.

Dar noi ne-am interpus și Rouletabille, care nu-și pierduse deloc calmul, întinse brațul și spuse:

— *Mai e încă acolo! . . .*

Scenă de nedescris! Moment de neuitat! La gestul lui Rouletabille, ușa dulapului a fost împinsă de o mînă invizibilă, cum se întîmplase în seara cumplită a apariției misteriosului „corp în plus".

Și chiar „corpul în plus" își făcu apariția! Exclamații de surpriză, de entuziasm și de spaimă umplură Turnul Pătrat. Doamna în negru scoase un strigăt sfîșietor:

— Robert! . . . Robert! . . . Robert!

Era un strigăt de bucurie. Doi Darzac se aflau în fața noastră, atît de asemănători încît oricine altcineva înafară de Doamna în negru s-ar fi putut înșela . . . Dar inima n-o înșela, admițînd că rațiunea, influențată de argumentația strălucită a lui Rouletabille, ar mai fi putut s-o facă să mai ezite încă. Cu brațele întinse, ea se îndrepta spre cea de-a doua întruchipare Darzac, care ieșea din dulapul nefast . . . Obrazul Mathildei strălucea de o nouă trăire! iar ochii, triștii ei ochi, pe care adeseori i-am văzut ocolindu-l *pe celălalt,* îl fixau pe *cel de acum* cu o bucurie formidabilă, dar liniștită și *sigură.* Era el! Era el, cel pe care îl credea pierdut! și pe care îndrăznise să-l caute sub

înfățișarea celuilalt, dar nu-l găsise, fapt pe care și-l imputase în timpul atîtor zile și nopți în biata ei rătăcire!

Cît despre cel pe care, pînă în ultimul minut n-am putut să-l cred vinovat, omul încrîncenat care, demascat și hăituit, vedea deodată ridicîndu-se în fața lui dovada vie a crimei sale, acesta încercă încă o dată una din acele figuri care îl salvaseră atît de des. Deși înconjurat din toate părțile, el încercă să fugă. Abia atunci am înțeles farsa îndrăzneață pe care, de cîteva minute, o juca în fața noastră. Neavînd nici o îndoială în privința sfîrșitului discuției cu Rouletabille, avusese incredibila stăpînire de sine să nu lase să transpară nimic, precum și această ultimă abilitate de a prelungi disputa, permițîndu-i lui Rouletabille să-și deruleze în voie demonstrația la sfîrșitul căreia știa că îl așteaptă pierzania, dar în timpul căreia spera să descopere o posibilitate de scăpare. Manevră astfel, atît de bine, încît în momentul în care noi ne îndreptam spre celălalt Darzac, nu l-am putut împiedica să nu se arunce dintr-o săritură în încăperea ce-i servise drept cameră doamnei Darzac și, cu o rapiditate fulgerătoare, să trîntească ușa cu putere! Am observat că dispăruse cînd deja era prea tîrziu pentru a-i dejuca viclenia. În timpul scenei precedente, Rouletabille nu se gîndise decît să păzească ușa dinspre coridor și nu-și dăduse seama că fiecare mișcare pe care o făcea falsul Darzac, pe măsură ce i se demonstra impostura, îl apropia de camera doamnei Darzac. Reporterul nu dăduse nici o importanță acestor mișcări, știind că acea cameră nu-i oferea lui Larsan nici o posibilitate de fugă. Și totuși, atunci cînd banditul reuși să se refugieze în spatele acestei uși, care bloca ultimul lui refugiu, deruta noastră depăși orice limită. Părea că noi înșine deveniserăm deodată ostateci. Băteam! Strigam! Nu ne gîndeam decît la întreaga genialitate a inexplicabilelor lui evadări!

— Va scăpa! . . . Ne va scăpa din nou! . . .

Arthur Rance era cel mai furios. Doamna Edith îmi strivea brațul într-o încleștare nervoasă, atît de mult o impresiona scena. Nimeni nu le dădea nici o atenție Doamnei în negru și lui Robert Darzac, care, în mijlocul acestui tumult, păreau că uitaseră de toate, chiar de zarva ce-i înconjura. Nu pronunțau o vorbă, dar se priveau ca și cum ar fi descoperit o lume nouă, aceea în care există iubire.

Or ei, pur și simplu, tocmai o regăsiseră, datorită lui Rouletabille.

Acesta deschisese ușa dinspre coridor și chema în ajutor pe cei trei servitori înarmați. Dar ar fi fost nevoie de securi. Ușa era solidă, și fusese baricadată cu zăvoare zdravene. Moș Jacques s-a dus să caute o grindă, care ne-a folosit drept berbece. Am pus mîna cu toții și, în sfîrșit, am văzut că ușa cedează. Neliniștea noastră atinsese punctul culminant. În zadar ne repetam că vom intra într-o cameră în care nu există decît pereți și zăbrele... ne așteptam la tot, sau mai curînd la nimic, ne obseda și ne înnebunea în special gîndul că Larsan va dispare, va pieri în neant.

Cînd ușa începu să cedeze, Rouletabille ordonă servitorilor să-și ia armele, de data asta cu consemnul de a nu se servi de ele decît dacă va fi imposibil să-l captureze viu. Apoi, împingînd pentru ultima oară cu umărul ușa care cedă în sfîrșit, el intră primul în încăpere.

L-am urmat. Ne-am oprit însă cu toții în prag, în spatele lui, atît de stupefiați am rămas de ceea ce ne-a fost dat să vedem. Înainte de toate, Larsan era acolo! Oh! puteam să-l vedem. Era singur în cameră. Stătea liniștit, într-un fotoliu, în mijlocul încăperii, și ne privea cu ochii lui mari, calmi și ficși. Mîinile i se sprijineau pe brațele fotoliului. Capul i se lăsase pe spate. Ai fi spus că ne acordă audiență și că așteaptă să-i expunem revendicările noastre. Am crezut că disting chiar un ușor surîs pe buzele sale ironice.

Rouletabille mai înaintă puțin:

— Larsan, spuse el... Larsan, te predai?...

Dar Larsan nu răspunse.

Atunci Rouletabille îi atinse mîna și fața și am observat că Larsan murise.

Rouletabille ne arătă în degetul lui un inel a cărui montură era deschisă și care conținuse probabil o otravă fulgerătoare.

Arthur Rance îi ascultă inima și ne anunță că totul se sfîrșise.

La acestea, tînărul reporter ne rugă să părăsim cu toții Turnul Pătrat și să-l uităm pe mort.

— Voi răspunde de tot, spuse el grav. *Acesta este un corp în plus, nimeni nu-i va observa dispariția!*

Și îi dădu lui Walter un ordin, care fu tradus de Arthur Rance.

— Walter, să-mi aduci imediat „sacul corpului în plus"!

Apoi a făcut un gest de care am ascultat cu toții. L-am lăsat singur în fața cadavrului tatălui său.

*

* *

L-am dus de îndată pe domnul Darzac, care se simțea rău, în salonul bătrînului Bob. Dar nu era decît o slăbiciune trecătoare și de cum deschise ochii îi surîse Mathildei, care își apleca deasupra lui chipu-i frumos, pe care se citea îngrijorarea de a pierde un soț drag chiar în momentul în care îl regăsise datorită unui concurs de împrejurări rămas încă plin de mister. El știu s-o convingă că nu este în pericol și o rugă să plece împreună cu doamna Edith. Cînd cele două femei ne-au părăsit, domnul Arthur Rance și cu mine i-am dat îngrijirile care, dealtfel, ne lămuriră în privința ciudatei sale stări de sănătate. Căci, în sfîrșit, cum putuse să apară, cît se poate de viu, din acel dulap nefast un om pe care fiecare dintre noi îl credea mort și care fusese închis, horcăind, într-un sac? Cînd i-am descheiat hainele și i-am desfăcut, pentru a-l reface, bandajul ce-i ascundea rana de la piept, am aflat că această rană, printr-o întîmplare care nu e atît de rară cum s-ar putea crede, deși provocase o comă aparentă, nu mai prezenta de fapt nici o primejdie. Glonțul care îl lovise pe Darzac în timpul violentei lupte cu Larsan, lovise sternul, determinînd o hemoragie externă puternică și zguduind întregul organism, dar nu întrerupsese funcția niciunui organ vital.

S-au văzut răniți de acest gen plimbîndu-se printre cei vii la cîteva ore după ce se crezuse că s-a asistat la ultimele lor momente. Chiar eu însumi îmi aminteam — lucru ce m-a liniștit în cele din urmă — de aventura unuia dintre bunii mei prieteni, ziaristul L..., care după ce tocmai se bătuse în duel cu muzicianul V... rămăsese disperat la locul duelului, crezînd că-și omorîse adversarul cu un glonte trimis drept în piept, fără ca acesta să fi avut măcar timpul să tragă. Deodată mortul s-a ridicat și i-a tras amicului meu un glonte în șold, care fusese cît pe aci să determine amputarea piciorului și îl reținu vreme îndelungată în pat. Cît despre muzician, care recăzuse în comă, își reveni a doua zi și făcu o plimbare pe bulevard. La fel ca Darzac, fusese împușcat în stern.

Tocmai cînd terminam să-l pansăm pe Darzac, moș Jacques veni să închidă după noi ușa salonului, ce rămăsese întredeschisă, și mă întrebam care era motivul ce îl determina să ia o asemenea măsură de precauție, cînd am auzit pași pe coridor și un zgomot ciudat, asemănător cu cel al unui sac tîrît pe podea. Și m-am gîndit la Larsan, la sacul „corpului în plus" și la Rouletabille!

Lăsîndu-l pe Arthur Rance alături de Darzac, am alergat la fereastră. Nu mă înșelasem; am văzut apărînd în curte sinistrul cortegiu.

Era aproape noapte. Un întuneric protector învăluia totul. L-am recunoscut totuși imediat pe Walter, care fusese pus de pază la intrarea Turnului Grădinarului. Privea înspre prima curte interioară, gata, evident, să împiedice trecerea celui ce ar fi vrut să pătrundă atunci în Curtea Temerarului...

...Îi văzui pe Rouletabille și pe moș Jacques îndreptîndu-se spre fîntînă, două umbre aplecate spre o altă umbră... o umbră pe care o cunoșteam bine și care, într-o noapte de groază întrupase un alt corp... Sacul părea greu. Îl ridicară pînă la ghizdul fîntînii. Atunci am putut să văd din nou că fîntîna era deschisă. ...Da, capacul de lemn care o închidea de obicei era dat la o parte. Rouletabille sări pe colacul fîntînii și apoi intră înăuntru... Pătrundea acolo fără să șovăie... părea că știe drumul. Puțin după aceea el se lăsă mai jos și capul îi dispăru. Atunci moș Jacques împinse sacul în fîntînă și se aplecă peste marginea ei, susținînd încă sacul pe care eu nu-l mai vedeam. Apoi se ridică și închise din nou fîntîna, punînd la loc cu grijă capacul și trăgînd zăbrelele, cu un zgomot pe care brusc mi l-am reamintit; era zgomotul care mă intrigase atît de mult în seara cînd, înainte de descoperirea *Australiei,* mă năpustisem asupra unei umbre ce dispăruse deodată și mă izbisem cu nasul de ușa închisă a Castelului Nou...

*

* *

Vreau să văd... pînă în ultimul moment, vreau să văd, vreau să știu... Prea multe lucruri mă neliniștesc încă!... N-am decît felia cea mai importantă a adevărului, dar nu știu încă întregul adevăr sau mai curînd îmi lipsește *ceva ce ar explica acest adevăr...*

Am părăsit Turnul Pătrat, am revenit în camera din Castelul Nou, m-am așezat la fereastră și mi-am cufundat adînc privirea în umbrele ce învăluiau marea. Noapte adîncă, bezne înșelătoare. Nu se vede nimic. Atunci m-am forțat să ascult, dar n-am perceput nici măcar pleoscăitul lopeților în apă...

Deodată,... departe... foarte departe... în orice caz mi se părea că pe mare totul se petrece foarte departe, acolo sus, la orizont, vreau să spun în dreptul fîșiei purpurii care împodobea noaptea, singura amintire ce mai rămăsese de la soare...

...În dreptul acestei înguste fîșii purpurii apăru ceva, ceva întunecat și mic, dar cum nu vedeam decît acest lucru, mi se părea uriaș, enorm. Era umbra unei bărci care aluneca într-o mișcare aproape automată pe unde, apoi se opri și am văzut ridicîndu-se în picioare umbra lui Rouletabille. O distingeam, o recunoșteam ca și cum ar fi fost la zece metri de mine... Cele mai mici gesturi se profilau cu o precizie extraordinară pe fundalul purpuriu... Oh! N-a durat mult! S-a aplecat și s-a îndreptat pe dată, ridicînd o povară care se contopea cu el... apoi povara a dispărut în întuneric și mica umbră omenească apăru cu desăvîrșire singură; s-a mai aplecat puțin, s-a îndoit, a rămas astfel nemișcată, apoi s-a prăbușit în barca ce-și reluă alunecarea automată pînă cînd dispăru cu totul din dreptul dîrei purpurii... dîra purpurie dispăru și ea la rîndul ei...

Rouletabille încredințase valurilor din golful lui Hercule cadavrul lui Larsan...

EPILOG

Nisa... Cannes... San Raphaël... Toulon!... Privesc fără regret cum defilează prin fața ochilor mei toate aceste etape ale călătoriei mele de întoarcere. În ziua ce a urmat atîtor orori m-am grăbit să părăsesc Sudul, să regăsesc Parisul, să mă cufund din nouă în afaceri... și... mai ales să mă aflu din nou între patru ochi cu Rouleta-

bille care se află aici, la doi pași de mine, închis cu Doamna în negru. Pînă în ultimul minut, adică pînă la Marsilia, unde se vor despărți, n-am vrut să le tulbur blîndele, tandrele sau disperatele lor confesiuni, proiectele de viitor, ultimele vorbe de rămas bun... În pofida tuturor rugăminților Mathildei, Rouletabille a vrut să plece, să reia drumul Parisului și al ziarului său. Doamna în negru nu-i poate rezista; el și-a impus punctul de vedere... *vrea ca domnul și doamna Darzac să-și continue călătoria de nuntă,* ca și cum nimic neobișnuit nu s-ar fi întîmplat la Rochers Rouges. Nu e același Darzac care a început această fericită călătorie, este un altul care o va sfîrși, dar pentru toată lumea Darzac va trebui să fie *aceeași persoană, fără să se pună problema continuității.* Domnul și doamna Darzac sînt căsătoriți. Codul civil îi unește. În ceea ce privește legea religioasă, așa cum afirmă Rouletabille, există posibilitatea unei înțelegeri cu papa, și ei vor găsi împreună, la Roma, mijloacele de reglementare a situației lor, dacă se va dovedi că este necesar, și mijloacele de a-și liniști mustrările de conștiință. Fie ca domnul și doamna Darzac să fie fericiți, pentru totdeauna fericiți; o merită cu prisosință.

Poate că nimeni n-ar fi lămurit vreodată în mod public groaznica tragedie a *sacului cu corpul în plus,* dacă astăzi, cînd scriu aceste rînduri, după ani în care am dobîndit de altfel prescrierea și ne-am eliberat de toate urmările unui proces scandalos, n-am fi nevoiți să facem cunoscut publicului întregul mister de la Rochers Rouges, la fel cum odinioară a trebuit să ridic vălul ce ascundea secretele de la Glandier... Vina o poartă acel ticălos de Brignolles care este la curent cu multe lucruri și care, din celălalt capăt al Americii, unde s-a refugiat, vrea să ne șantajeze. Ne amenință cu un cumplit articol defăimător, și cum profesorul Stangerson a coborît de acum în acel neant unde, după propria-i teorie, în fiecare zi totul dispare pentru a fi creat din nou, ne-am gîndit că e preferabil să „i-o luăm înainte“ și să povestim tot adevărul.

Brignolles! care fusese jocul său în această a doua teribilă întîmplare? În momentul în care mă găseam — a doua zi după drama finală — în trenul care mă ducea la Paris, la doi pași de Doamna în negru și de Rouletabille, care se îmbrățișau plîngînd, mă mai întrebam încă. Cîte întrebări îmi puneam, sprijinindu-mi fruntea de fereastra de pe culoarul vagonului meu de dormit!... Un cuvînt, o frază a

lui Rouletabille mi-ar fi explicat evident totul... dar din ajun el nu se mai gîndise deloc la mine... Din ajun, Doamna în negru și el nu se mai despărțiseră...

Ne luasem rămas bun chiar și de la Turnul Lupoaicei și de la profesorul Stangerson... Robert Darzac plecase imediat spre Bordighera, unde Mathilde urma să-l întîlnească... Arthur Rance și doamna Edith ne însoțiseră la gară. Doamna Edith, contrar celor ce speram, nu se arătă deloc întristată de plecarea mea. Atribuiam această indiferență faptului că prințul Galitch venise să ne întîlnească pe peron. Ea îi dădu vești despre bătrînul Bob, vești care erau foarte bune, și nu se mai ocupase de mine. Asta mi-a provocat o reală durere. Și aici, e timpul, cred să fac o mărturisire cititorului. Niciodată nu l-aș fi lăsat să ghicească sentimentele pe care le aveam pentru doamna Edith, dacă peste cîtiva ani, după moartea lui Arthur Rance, care a fost urmată de adevărate nenorociri despre care voi vorbi poate într-o zi, nu m-aș fi căsătorit cu melancolica și extraordinara Edith...

Ne apropiem de Marsilia...

Marsilia!...

Despărțirea a fost sfîșietoare! Nu și-au spus nimic...

Și cînd trenul s-a pus în mișcare, ea a rămas în picioare pe peron, fără să schițeze un gest, cu brațele atîrnînde, în vălurile-i negre, ca o statuie a doliului și a durerii.

În fața mea umerii lui Rouletabille se zguduiau de hohote de plîns.

*
* *

Lyon!... Nu putem dormi... coborîm pe peron... ne amintim de trecerea noastră, de acum cîteva zile, pe aici... cînd alergam în ajutorul nenorocitei... Ne cufundăm din nou în dramă... Acum Rouletabille vorbește... vorbește... încearcă, evident, să uite, să nu se mai gîndească la suferința lui care l-a făcut să plîngă ore întregi...

— Bătrîne, acest Brignolles era un mîrșav! îmi spuse el pe un ton de reproș, care aproape mă făcu să cred că-l socotisem întotdeauna pe acest bandit un om cinstit...

Și atunci el îmi dezvălui totul, întreaga poveste extraordinară, ce poate fi rezumată în cîteva rînduri. Larsan avusese nevoie de o rudă de-a lui Darzac pentru a-l în-

chide pe acesta într-un ospiciu de nebuni! Și îl descoperise pe Brignolles! Nu putea să nimerească mai bine. Cei doi s-au înțeles imediat. Se știe cît e de simplu, chiar azi, să închizi orice ființă, oricare ar fi ea, între cei patru pereți ai unei celule pentru nebuni. Voința unei rude și semnătura unui doctor erau încă suficiente în Franța, oricît poate să pară de necrezut, pentru această treabă sinistră și rapidă. O semnătură nu l-a pus niciodată pe Larsan în încurcătură. Operă un fals și Brignolles, plătit generos, s-a angajat să se ocupe de tot. Cînd Brignolles sosise la Paris, făcea deja parte din combinație. Larsan avea planul lui, să-i ia locul lui Darzac înainte de căsătorie. Accidentul cu ochii fusese, așa cum de altfel mă gîndisem și eu, dintre cele mai puțin obișnuite. Brignolles avusese misiunea să aranjeze în așa fel, încît ochii lui Darzac să fie cît mai curînd posibil vătămați îndeajuns pentru ca Larsan, care îl va înlocui, să poată avea acest formidabil atu: ochelari fumurii! și în lipsa ochelarilor, pe care nu putea să-i poarte tot timpul, *dreptul la întuneric!*

Plecarea lui Darzac spre Sud trebuia, în mod neașteptat, să ușureze planurile celor doi bandiți. Abia la sfîrșitul șederii sale la San Remo, Darzac fusese, prin grija lui Larsan, care nu încetase să-l supravegheze, „împachetat" pentru ospiciul de nebuni. El a fost ajutat cu acest prilej de către acea poliție specială, ce nu are nici o legătură cu poliția oficială, și care este pusă la dispoziția familiilor în cazurile cele mai neplăcute, acelea ce pretind atît discreție, cît și rapiditate în execuție ...

Într-o zi, pe cînd se plimba pe jos în munți ... Ospiciul de nebuni se afla chiar în munți, la doi pași de frontiera italiană ... totul era pregătit de multă vreme pentru a-l primi pe nefericit. Brignolles, înainte de a pleca spre Paris, se înțelesese cu directorul și i-l prezentase pe Larsan ca împuternicitul său ... Există directori de ospicii care nu cer multe explicații, numai să fie totul conform legii ... și bine plătiți ... Treaba se aranjă repede ... sînt lucruri care se întîmplă zilnic ...

— Dar cum ai aflat de toate astea? l-am întrebat pe Rouletabille.

— Îți aduci aminte prietene, îmi răspunse reporterul, de acea bucățică de hîrtie pe care mi-ai adus-o la castelul lui Hercule, în ziua în care, fără să mă avertizezi în nici un fel, l-ai urmărit pas cu pas pe acest „grozav" Brignolles, care tocmai dăduse o mică raită prin Sud. Acea bucată de hîrtie, care purta antetul Sorbonei și cele două silabe *bonnet*, mi-au fost de cel mai mare ajutor. Mai întîi circumstanțele în care ai descoperit-o, deoarece ai cules-o după trecerea lui Larsan și a lui Brignolles, m-au făcut să o consider prețioasă. Locul unde fusese aruncată a fost și el o revelație, atunci cînd am început să-l caut pe adevăratul Darzac, după ce dobîndisem certitudinea că el era „corpul în plus" transportat în sacul de cartofi! ...

Și Rouletabille derulează pentru mine, cît se poate de clar, diferitele etape ale căutărilor sale, pentru dezlegarea misterului, care altfel ar fi rămas pînă la sfîrșit de neînțeles. A fost întîi revelația brutală pe care a avut-o în legătură cu uscarea vopselei, apoi descoperirea extraordinară care i s-a dezvăluit datorită minciunii spuse de una dintre cele două întruchipări Darzac! Bernier, la interogatoriul la care îl supusese Rouletabille, înainte de întoarcerea omului care dusese sacul, a repetat afirmația falsă a celui pe care toată lumea îl lua drept Darzac! Acesta din urmă, luat prin surprindere, nu-i mărturisise că Darzac, căruia Bernier i-a deschis ușa la ora cinci, *nu era el!* Trecea sub tăcere cealaltă întruchipare Darzac și n-ar fi fost interesat s-o ascundă decît în ipoteza că nu el era adevăratul Darzac. Voia să tăinuiască că există sau că existase în lume un alt Darzac, cel adevărat! Era limpede ca lumina zilei Rouletabille e uluit, se clatină, i se face rău ... Dar poate speră el ... poate că Bernier se înșelase ... poate n-a înțeles bine cuvintele și mirările domnului Darzac ... Îl va întreba el însuși pe domnul Darzac și va vedea! ... Ah, numai să se întoarcă repede! Îi e dat însuși domnului Darzac să închidă cercul. Cu cîtă nerăbdare așteaptă acel lucru! ... Și cînd vine, se agață de cea mai slabă speranță ... „V-ați uitat la chipul individului?" îl întreabă el, și cînd acest Darzac îi răspunde: nu! ... nu l-am privit ... Rouletabille nu-și mai ascunde bucuria ... i-ar fi fost atît de ușor lui Larsan să răspundă: „L-am văzut! era într-adevăr chipul lui Larsan!" ... Și tînărul încă nu-și dă seama că e vorba de un ultim șiretlic al banditului, de o neglijență căutată, și care se potrivea atît de bine rolului său; adevăratul Darzac ar fi acționat la fel, debarasîndu-se de îngrozitorul cadavru fără a dori să-l mai privească încă o dată. Dar ce valorau toate șiretlicurile unui Larsan în fața raționamentelor, a unui singur raționament de-al lui Rou-

letabille?... La întrebările foarte răspicate ale acestuia, falsul Darzac *a închis cercul*. El minte! Rouletabille are de-acum certitudinea! O vede, cu ochii săi care privesc întotdeauna dincolo de aparențe! ... Dar ce să facă? Să-l demaște imediat pe Larsan, care poate, astfel, îi va scăpa? S-o anunțe în același timp pe mama sa că s-a căsătorit cu Larsan și că l-a ajutat să-l omoare pe Darzac? Nu! Nu! El are nevoie să reflecteze, să știe, să combine! ... Vrea să meargă la sigur! cere douăzeci și patru de ore! ... Asigură paza Doamnei în negru, obligînd-o să locuiască în apartamentul domnului Stangerson și făcînd-o, în secret, să jure că nu va ieși din castel. Îl înșală pe Larsan, dîndu-i de înțeles că el crede „cu toată certitudinea“ în vinovăția bătrînului Bob. Și, cum Walter revine la castel cu sacul gol... îi rămîne o speranță... aceea că poate Darzac n-a murit! ... În sfîrșit, mort sau viu, el aleargă în căutarea lui... De la Darzac el avea un revolver... acela pe care îl găsise în Turnul Pătrat... un revolver foarte nou, o marcă pe care o remarcase deja la un armurier din Menton... El merge la acest armurier... îi arată revolverul... află că arma fusese cumpărată dimineața, în ajun, de un bărbat căruia îi dă semnalmentele: pălărie moale, pardesiu gri, amplu, o barbă mare tăiată în jurul feței. Apoi pierde curînd această pistă... dar nu se oprește! urmează o altă pistă... sau mai curînd reia o alta, care îl dusese pe Walter la fîntîna din Castillon. Acolo face ceea ce nu făcuse Walter. Acesta, o dată ce găsise sacul nu mai fusese interesat de nimic și coborîse din nou în fortul lui Hercule. Or, Rouletabille, continuă să urmărească pista și observă că aceasta (marcată prin ecartamentul deosebit al urmelor celor două roți ale șaretei englezești), după ce ajunsese la fîntîna din Castillon, în loc să coboare spre Menton, cobora pe partea cealaltă a versantului muntelui spre Sospel! Sospel! Oare Brignolles n-a fost semnalat coborînd la Sospel? Brignolles! ... Rouletabille își aduse aminte de expediția mea. Ce venise să facă Brignolles pe aceste meleaguri? ... Prezența sa era probabil strîns legată de dramaticele evenimente. Pe de altă parte, dispariția și reapariția veritabilului Darzao dovedeau că avusese loc o sechestrare... Dar unde? Brignolles, care era în combinație cu Larsan, nu călătorise, desigur, de pomană de la Paris. Probabil, în acele clipe primejdioase, venise să vegheze asupra acestei sechestrări! Judecînd astfel, și continuîndu-și firul logic, Rouletabille îl întrebase pe hangiul, de la tunelul din Castillon, care îi mărturisi că în ajun fusese foarte intrigat de trecerea unui individ ale cărui semnalmente coincideau în mod ciudat cu semnalmentele date de armurier. Acel individ, care intrase în han să bea, avea o față teribil de descompusă și se comporta atît de ciudat că ai fi putut să-l crezi drept unul scăpat de la clinica de nebuni... Rouletabille avu senzația că „ia foc“ și cu o voce indiferentă l-a întrebat: „Aveți deci o clinică de nebuni?“ „Desigur, a răspuns hangiul, clinica de nebuni de pe muntele Barbonnet!“ Astfel cele două faimoase silabe *bonnet* își găseau întreaga semnificație... De acum înainte Rouletabille nu mai avea nici o îndoială că adevăratul Darzac fusese închis de cel fals în clinica de nebuni de pe muntele Barbonnet. El sări în trăsură și ceru să fie condus la Sospel, care se afla la poalele muntelui. Nu va avea oare șanse să-l întîlnească acolo pe Brignolles? ... Dar nu-l văzu deloc și se îndreptă spre muntele Barbonnet și clinica de nebuni. Era hotărît să afle imediat totul, să încerce totul. În calitatea sa de redactor la ziarul *Époque*, el va putea să-l tragă de limbă pe directorul acestei clinici de nebuni. Și poate... poate... va afla ce se întîmplase pînă la urmă cu Robert Darzac... căci din moment ce sacul fusese găsit fără cadavru... din moment ce Larsan nu considerase util să scape mai înainte de Darzac, omorîndu-l, aruncîndu-l cu sacul în fundul fîntînii de la Casstillon, avea poate vreun interes să-l ducă din nou viu la clinica de nebuni. Rouletabille luase astfel în considerație lucruri foarte posibile, căci Darzac viu îi era într-adevăr mult mai util lui Larsan decît un Darzac mort! ... Ce ostatic pentru ziua în care Mathilde va observa impostura! Acest ostatic îl făcea stăpînul tuturor înțelegerilor care ar fi putut să se încheie între nefericita femeie și bandit. Dacă Darzac ar fi murit, Mathilde l-ar fi ucis pe Larsan cu mîinile ei sau l-ar fi deferit justiției.

Într-adevăr, Rouletabille ghicise totul. La poarta clinicii de nebuni dădu peste Brignolles. Fără menajamente, îl apucă de gît și-l amenință cu revolverul. Brignolles era laș. Îi strigă lui Rouletabille să-l cruțe, fiindcă Darzac trăia!

Un sfert de oră mai tîrziu, Rouletabille știa totul. Dar revolverul nu a fost suficient, căci Brignolles, căruia îi era frică de moarte, iubea viața și tot ceea ce o făcea plăcută, în special banul. Lui Rouletabille nu i-a fost greu să-l

convingă că era pierdut dacă nu-l trăda pe Larsan, şi că ar avea mult de cîştigat dacă ar ajuta familia Darzac să iasă din această dramă, fără scandal. Se înţeleseseră şi amîndoi intrară în clinică, unde directorul îi primi şi le ascultă relatarea cu o oarecare uimire, care se transformă repede în spaimă, apoi într-o nemărginită amabilitate, concretizată prin eliberarea imediată a lui Robert Darzac. Printr-un noroc miraculos, pe care l-am explicat deja, Darzac a avut puţin de suferit de pe urma unei răni, care ar fi putut să fie mortală. Rouletabille, cuprins de o bucurie nebună, îl luă pe sus şi-l duse pe dată la Menton. Trec peste manifestările de entuziasm. Se „descotorosise“ de Brignolles, dîndu-i întîlnire la Paris pentru a încheia socotelile. Pe drum, Rouletabille află din gura lui Darzac că acesta, în închisoarea sa, descoperise, din întîmplare, cu cîteva zile mai înainte, un ziar local care relata trecerea pe la fortul lui Hercule a domnului şi a doamnei Darzac, a căror căsătorie tocmai se celebrase la Paris! Nu i-a trebuit mai mult ca să înţeleagă de unde veneau toate nenorocirile şi să ghicească cine avusese îndrăzneala extraordinară de a-i lua locul lîngă o nefericită femeie, a cărei raţiune, încă şovăitoare, făcea posibilă cea mai nebunească acţiune. Această descoperire i-a insuflat forţe nebănuite. După ce i-a furat pardesiul directorului pentru a-şi ascunde uniforma de alienat şi i-a luat din portofel o sută de franci, a reuşit, cu riscul de a-şi frînge gîtul, să escaladeze un zid care în orice altă împrejurare i s-ar fi părut de netrecut. Coborîse la Menton, se grăbise spre fortul lui Hercule şi-l văzuse cu ochii lui pe Darzac! se văzuse pe el însuşi... În cîteva ore şi-a compus o înfăţişare identică, încît chiar falsul Darzac s-ar fi putut înşela! Planul său era simplu. Să pătrundă în fortul lui Hercule *ca la el acasă*, să intre în apartamentul Mathildei şi să i se arate celuilalt, pentru a se confrunta în faţa ei!... Întrebase oamenii din ţinut şi aflase unde locuiau proaspeţii căsătoriţi... în Turnul Pătrat!... Tot ceea ce Darzac suferise pînă acum nu însemna nimic în raport cu aceste două cuvinte... proaspeţii căsătoriţi!... Această suferinţă n-a încetat decît în momentul în care a revăzut-o pe Doamna în negru cu ocazia demonstraţiei existenţei corpului în plus!... Atunci el a înţeles!... niciodată ea n-ar fi îndrăznit să-l privească astfel... niciodată n-ar fi scos un asemenea strigăt de bucurie, nu l-ar fi întîmpinat atît de triumfător dacă, victimă

pentru o secundă îmbrobodirilor celuilalt, i-ar fi fost soţie trupeşte şi sufleteşte. Fuseseră despărţiţi... dar niciodată nu se uitaseră!

Înainte de a-şi pune planul în aplicare, el plecase să-şi cumpere un revolver din Menton, se descotorosise de pardesiul care ar fi putut să-l dea uşor de gol, dacă ar fi fost căutat, îşi cumpărase o haină care, prin culoare şi croială, putea să amintească costumul celuilalt Darzac, şi aşteptase pînă la ora cinci momentul în care să acţioneze. Se ascunsese în spatele vilei Lucie, chiar în partea de sus a bulevardului, spre Garavan, pe vîrful unui mic dîmb, de unde putea să observe tot ce se petrece în castel. La ora cinci a riscat, ştiind că Darzac se află în Turnul Temerarului, lipsind deci pentru moment din Turnul Pătrat, care era ţinta sa. Cînd trecuse pe lîngă noi şi ne recunoscuse, simţise imboldul să strige în gura mare cine este, dar imediat se hotărîse să se abţină, vrînd să fie recunoscut numai de Doamna în negru! Doar această speranţă îi mai susţinea paşii. Numai pentru ea merita să trăiască şi, o oră mai tîrziu, cînd dispunea de viaţa lui Larsan, care în aceeaşi cameră, stătea cu spatele întors spre el, făcîndu-şi corespondenţa, nici măcar nu fusese tentat să se răzbune. După atîtea încercări, în inima sa nu mai era loc pentru ura împotriva lui Larsan; era doar plină pentru totdeauna de iubirea pentru Doamna în negru! Sărmanul Darzac, era demn de milă!...

Cunoaşteţi urmarea aventurii. Ceea ce nu ştiam era modul în care adevăratul Darzac pătrunsese a doua oară în fortul lui Hercule şi ajunsese în dulap. Şi atunci, am aflat că în acea noapte, Rouletabille, care ştia, datorită fugii bătrînului Bob, că exista o ieşire din castel prin fîntînă, îl reintrodusese pe Darzac cu ajutorul unei bărci, pe drumul folosit de bătrîn! Rouletabille voia să fie stăpîn pe situaţie în momentul în care urma să-l demaşte şi să-l lovească pe Larsan. În noaptea aceea era deja prea tîrziu pentru a acţiona, dar socotea să termine definitiv cu Larsan în noaptea următoare. Principalul era să-l ascundă o zi pe domnul Darzac în peninsulă. Ajutat de Bernier, îi găsise un mic locşor părăsit şi liniştit în Castelul Nou.

În acest moment al povestirii n-am putut să nu-l întrerup pe Rouletabille cu un strigăt ce avu darul să-l facă să izbucnească într-un veritabil hohot de rîs.

— Asta era! strigai.

— Într-adevăr, spuse el... asta era.

— Iată de ce am descoperit în seara aceea *Australia*. În seara aceea în fața mea fusese adevăratul Darzac!... Și eu care nu înțelegeam nimic din astea!... căci, în sfîrșit, nu era vorba numai de *Australia!*... mai era și barba!... Și ea era adevărată! era adevărată! Ah! acum înțeleg totul!

— Ți-a trebuit mult... replică flegmatic Rouletabille... în noaptea aceea prietene, ne-ai deranjat foarte tare. Cînd ai apărut în Curtea Temerarului, domnul Darzac tocmai mă condusese din nou la fîntînă. N-am avut timp decît să trag peste mine capacul de lemn, în timp ce domnul Darzac s-a refugiat în Castelul Nou... Dar cînd te-ai culcat, după experiența cu barba, el a revenit să mă vadă și am fost destul de îngrijorați. Dacă, întîmplător, în dimineața următoare i-ai fi vorbit de acest lucru celuilalt Darzac, crezînd că ai de-a face cu Darzac din Castelul Nou, s-ar fi întîmplat o catastrofă. Și totuși, n-am vrut să cedez rugăminților domnului Darzac, care voia să meargă să-ți spună întregul adevăr. Îmi era teamă că, aflîndu-l, nu vei putea să-l ascunzi destul de bine în ziua următoare. Ai o fire puțin impulsivă, Sainclair, și apariția unui tip necinstit îți produce de obicei o lăudabilă enervare, care, însă, în acel moment ar fi putut să ne dăuneze. Și apoi, celălalt Darzac era atît de șiret!... Am hotărît deci să risc și să nu-ți spun nimic. În dimineața zilei următoare trebuia să mă întorc la castel în văzul tuturor... Trebuia să fac astfel, încît pînă la întoarcerea mea să nu-l întîlnești pe Darzac. De aceea, de la prima oră te-am trimis să culegi scoici!

— Ah, înțeleg!...

— Sfîrșești întotdeauna prin a înțelege, Sainclair! Sper că nu-mi porți pică pentru acel pescuit care ți-a adus o oră încîntătoare în compania doamnei Edith...

— À propos de doamna Edith, de ce ai simțit răutăcioasa plăcere să mă faci să mă enervez prostește? am întrebat.

— Pentru a avea dreptul de a mă înfuria la rîndul meu și a-ți interzice să ne adresezi de atunci înainte cuvîntul mie și *domnului Darzac!*... Îți repet: nu voiam deloc ca după aventura din timpul nopții să-i vorbești domnului Darzac!... Ar trebui totuși să înțelegi și în continuare Sainclair!

— Încerc prietene...

— Felicitările mele.

— Și cu toate astea strigai, mai există încă un lucru pe care nu-l înțeleg!... Moartea lui moș Bernier!... Cine l-a ucis pe Bernier?

— Bastonul! zise Rouletabille, cu un aer sumbru... blestematul de baston...

— Credeam că a fost „cel mai vechi cuțit"...

— Au fost două lucruri: bastonul și „cel mai vechi cuțit"... Dar bastonul a hotărît moartea... „Cel mai vechi cuțit" n-a fost decît executorul.

L-am privit pe Rouletabille întrebîndu-mă dacă de data asta rațiunea sa strălucită nu se întunecase.

— N-ai înțeles niciodată Sainclair de ce a doua zi după ce eu știam de-acum totul, am lăsat să cadă bastonul, cu mîner în formă de cioc de corb, al lui Arthur Rance în fața domnului și a doamnei Darzac. Speram ca domnul Darzac să-l ridice. Îți aduci aminte Sainclair de bastonul asemănător al lui Larsan și de gestul pe care-l făcea cu el la Glandier!... Avea un fel propriu de a-și ține bastonul... voiam să văd... să-l văd pe *acest* Darzac ținînd un baston cu mîner în formă de cioc de corb, ca al lui Larsan! Raționamentul meu era sigur!... dar voiam să văd, cu ochii mei, pe Darzac cu gesturile lui Larsan... și această idee fixă m-a urmărit pînă în ziua următoare, chiar după vizita mea la clinica de nebuni!..., chiar atunci cînd l-am strîns în brațe pe adevăratul Darzac... mai voiam să-l văd pe cel fals trădîndu-se prin gesturile lui Larsan! Ah, să-l văd deodată învîrtindu-și bastonul la fel ca banditul... *să-și uite o secundă deghizarea*, să-și îndrepte umerii aplecați cu grijă ca să ne inducă în eroare.

Lovește deci, lovește deci blazonul familiei Mortola!... Cu lovituri puternice de baston, dragă, dragă, domnule Darzac! Și el a lovit! și i-am văzut statura întreagă... Și altcineva a văzut-o și a murit pentru asta... E acel biet Bernier, care a fost atît de tulburat încît s-a clătinat și a căzut din nenorocire peste „cel mai vechi cuțit"!... A murit fiindcă a ridicat cuțitul, căzut, fără îndoială, din redingota bătrînului Bob și pe care îl ducea în biroul profesorului din Turnul Rotund. A murit, recunoscînd chiar în acel moment bastonul lui Larsan!... a murit pentru că l-a văzut din nou cu întreaga-i statură și cu felul de

a gesticula pe Larsan! ... Toate bătăliile au în același timp și victime nevinovate.

Am tăcut o clipă. Apoi nu m-am putut împiedica să nu-i mărturisesc ranchiuna pe care i-o păstram pentru că avusese atît de puțină încredere în mine. Nu-i iertam faptul de a fi vrut să mă înșele, la fel ca pe ceilalți, în privința bătrînului Bob.

El surîse.

— Iată unul care nu m-a interesat! ... Eram sigur că nu el era cel ce se afla în sac ... În noaptea care a premers găsirea lui în grotă, de îndată ce l-am cazat pe adevăratul Darzac, sub îndrumarea lui Bernier, în Castelul Nou, și am părăsit galeria fîntînii, după ce-mi lăsasem acolo o barcă pentru proiectele mele, ... o barcă pe care o aveam de la Paolo pescarul, un prieten al Călăului mării, am ajuns la mal înotînd. Bineînțeles că mă dezbrăcasem și-mi purtam veșmintele pachet pe cap! Cum am ajuns la mal, am dat în întuneric peste Paolo, care a fost uimit să mă vadă îmbăindu-mă la ora aceea și care m-a invitat să merg să pescuiesc cu el caracatițe. Întîmplarea îmi permitea astfel ca întreaga noapte să fac înconjurul castelului lui Hercule și să-l supraveghez. Am acceptat. Și atunci am aflat că barca de care mă servisem era cea a lui Tullio. Călăul mării devenise deodată bogat și-i anunțase pe toți că se retrage pe meleagurile natale. El povestea că vînduse foarte scump scoici prețioase bătrînului savant și, de fapt, de mai multă vreme fusese văzut în fiecare zi cu bătrînul. Paolo știa că, înainte de a pleca la Veneția, Tullio se va opri la San Remo. Pentru mine, aventura bătrînului Bob se contura, îi trebuise o barcă pentru a părăsi castelul și această barcă era chiar a Călăului mării. Am cerut adresa lui Tullio de la San Remo și l-am trimis acolo, prin trucul unei scrisori anonime, pe Arthur Rance, încredințat că Tullio putea să ne dea informații asupra sorții bătrînului Bob. Bătrînul Bob îi plătise lui Tullio ca să-l însoțească în acea noapte la grotă și apoi dispăruse ... Din milă pentru bătrînul profesor m-am hotărît să-l trimit astfel pe Arthur Rance; era posibil într-adevăr să i se fi întîmplat un accident rudei sale. În ceea ce mă privește, dimpotrivă, nu ceream decît un lucru, și anume, ca acel distins savant să nu se întoarcă înainte de a se fi sfîrșit cu Larsan, dorind să-l fac în continuare pe falsul Darzac să creadă că bătrînul Bob mă interesa mai mult decît orice altceva. Și, cînd am aflat că tocmai fusese găsit, nu m-am bucurat decît pe jumătate, dar îți mărturisesc că nu m-am îngrijorat de fel aflînd că e rănit la piept, cu toate că și *omul din sac* avea o rană asemănătoare. Datorită acestui fapt puteam chiar spera să-mi mai continui jocul cîteva ore.

— Și de ce n-ai dat totul pe față imediat?

— Nu înțelegi că nu puteam să fac să dispară *corpul în plus a lui Larsan în plină zi?* Aveam nevoie de o zi întreagă pentru a pregăti dispariția lui în noaptea următoare! Dar ce zi am avut cu moartea lui Bernier! Sosirea jandarmilor n-a fost în măsură să simplifice lucrurile. Ca să acționez, am așteptat ca ei să plece. Primul foc de armă, pe care l-ați auzit cînd eram în Turnul Pătrat, mă avertiza că ultimul jandarm tocmai părăsise hanul familiei Albo, situat la capul Garibaldi; al doilea, că vameșii, intrați din nou în cantonul lor, cinau și *că marea era liberă ...*

— Spune-mi Rouletabille, spusei, privindu-l fix în ochii limpezi, cînd ai lăsat *pentru planurile tale* barca lui Tullio la capătul galeriei ce străbătea fîntîna, *știai deja ce va duce această barcă a doua zi?*

Rouletabille lăsă capul în jos:

— Nu, spuse el în surdină ... și rar ... nu, nu crede asta Sainclair ... Nu credeam că ea va purta un cadavru ... pînă la urmă era tatăl meu! ... *Credeam că va duce un corp în plus pentru clinica de nebuni!* ... Vezi Sainclair! nu-l condamnam decît la închisoare ... perpetuă ... Dar s-a sinucis ... Dumnezeu a vrut-o ... Dumnezeu să-l ierte! ...

Nu ne-am mai spus nici un cuvînt în noaptea aceea.

La Laroche am vrut să-l determin să bea ceva cald, dar refuză acest mic dejun cu îndîrjire. Cumpără toate ziarele de dimineață și se cufundă, cu bărbia în piept, în evenimentele zilei. Paginile erau pline de noutăți din Rusia. Tocmai se descoperise la Petersburg o vastă conspirație contra țarului. Faptele relatate erau atît de uimitoare, încît ezitai să le acorzi încredere.

Am despăturit *Époque* și am citit ceea ce era scris cu litere groase, majuscule, pe prima coloană a paginii întîi:

PLECAREA LUI JOSEPH ROULETABILLE ÎN RUSIA

și dedesubt:

ȚARUL ÎL CERE!

I-am dat ziarul lui Rouletabille, care ridică din umeri și spuse:

— Eh!... Fără să-mi ceară acordul!... Ce vrea oare domnul director să fac acolo? Pe mine nu mă interesează țarul... nici conspiratorii... asta-i treaba lui!... nu a mea!... să se descurce. În Rusia!... îi voi cere un concediu, da!... am nevoie de odihnă! Sainclair, prietene, vrei? Vom merge să ne odihnim împreună undeva!...

— Nu! Nu! am strigat cu o oarecare grabă, îți mulțumesc!... mi-a ajuns cît m-am odihnit cu tine!... simt o nevoie nebună să lucrez...

— Cum vrei, prietene! Eu nu forțez oamenii...

Și, cum ne apropiam de Paris, se aranjă, își goli buzunarele și fu surprins găsind într-unul din ele un plic roșu, care ajunsese acolo nu se știe cum.

— Ah! zise el și-l desfăcu.

Izbucni într-un hohot puternic de rîs. Îl regăseam pe veselul meu Rouletabille și voiam să știu cauza acestei minunate veselii.

— Dar am să plec bătrîne! spuse el. Dar am să plec!... Ah! din moment ce e așa!... Plec!... Iau trenul astă seară...

— Unde mergi?

— La Petersburg!...

Și îmi întinse scrisoarea, unde am citit:

„Știm domnule că ziarul dumneavoastră a hotărît să vă trimită în Rusia, ca urmare a incidentului care tulbură în acest moment Curtea de la Țarskoe-Selo. *Ne considerăm obligați să vă avertizăm că nu veți ajunge viu la Petersburg.*"

Semnat: COMITETUL DE ACȚIUNE

Îl priveam pe Rouletabille, a cărui veselie creștea din ce în ce: „Prințul Galitch era la gară" am spus calm. El m-a înțeles, a ridicat din umeri cu indiferență și a reluat:

— Ei bine, bătrîne! o să ne distrăm!

Și asta a fost tot ce am putut să scot de la el, în ciuda protestelor mele. Seara, cînd în Gara de Nord l-am îmbrățișat, implorîndu-l să nu ne părăsească, plîngînd cu lacrimi disperate de prieten... mai rîdea încă, mai repeta încă: Ah! bine! o să ne distrăm!

Și ăsta a fost ultimul lui salut.

A doua zi mi-am reluat cursul afacerilor mele la Palat.

Primii confrați pe care i-am întîlnit au fost maeștrii Henri Robert și André Hesse.

— Ai avut un concediu plăcut? mă întrebară ei!

— Ah, excelent! am răspuns.

Dar aveam pesemne, o asemenea figură, încît amîndoi au crezut necesar să mă conducă spre bufetul de răcoritoare.

CUPRINS

Acolo unde romanele se sfîrşesc / 5
Dispoziţia schimbătoare a lui Joseph Rouletabille / 14
Parfumul / 19
La drum / 29
Panica / 38
Fortul lui Hercule / 53
Măsurile luate de Joseph Rouletabille pentru a apăra fortul lui Hercule împotriva unui atac din partea inamicului / 66
Cîteva pagini adevărate despre Jean Roussel—Larsan-Ballmeyer / 82
Sosirea neaşteptată a „Bătrînului Bob“ / 88
Atacul din Turnul pătrat / 134
Corpul de neconceput / 141
Spaima lui Rouletabille ia proporţii îngrijorătoare / 1[illegible]
Sacul de cartofi / 163
Suspinele nopţii / 175
Descoperirea „Australiei“ / 180
Teribila aventură a bătrînului Bob / 188
Amiaza, suverana spaimelor / 194
Rouletabille pune să se închidă porţile de fier / 202
Demonstraţia materială a posibilităţii „Corpului în plus“ / 208
Epilog / 231

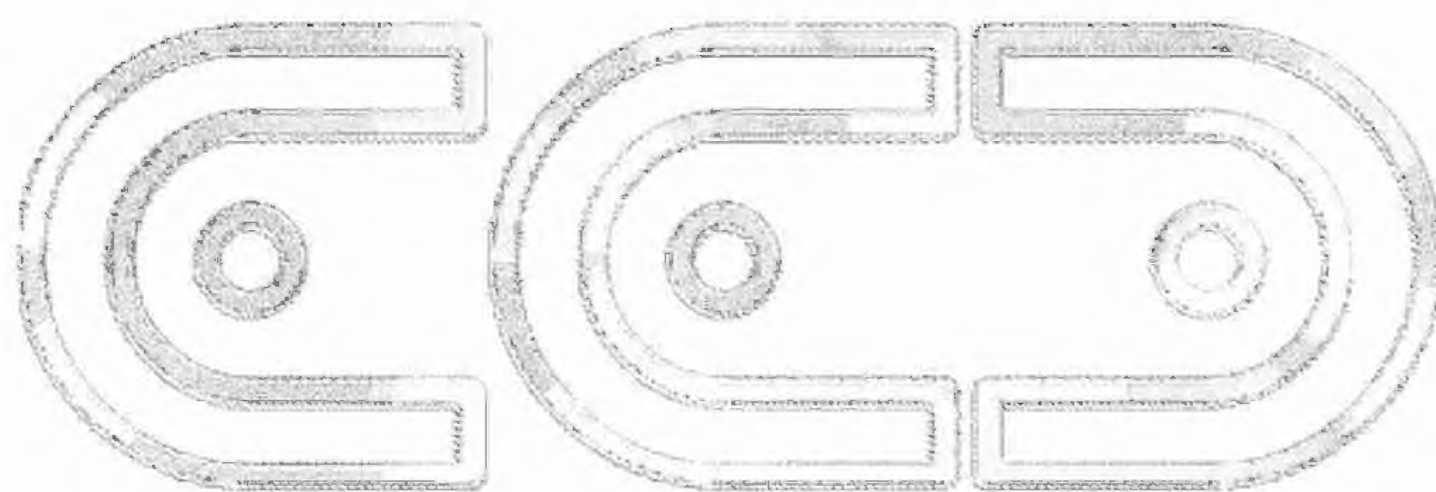
Lector: VIORICA MĂRII
Tehnoredactor: A. MOLNAR

Apărut: 1984.
Bun de tipar: 24. 10. 1984.
Comanda nr.: 2521.
Coli de tipar: 15,5.
Hirtie: velină de 67 g/m².
Format: 16/54×84.

Tiparul executat sub comanda nr. 417/1984,
la ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ,
Municipiul Cluj-Napoca,
B-dul Lenin nr. 146.
Republica Socialistă România








Scanare și prelucrare digitală



de

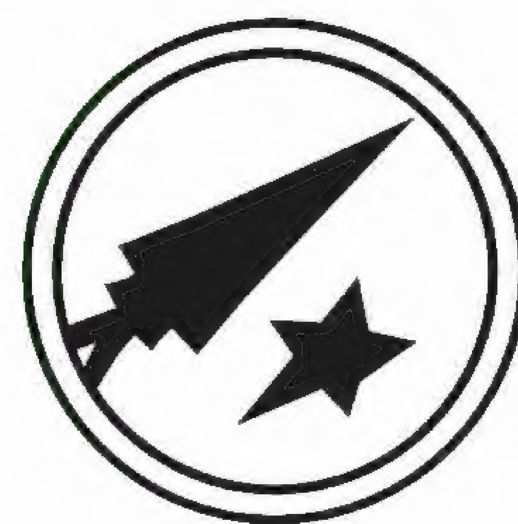
Anonim







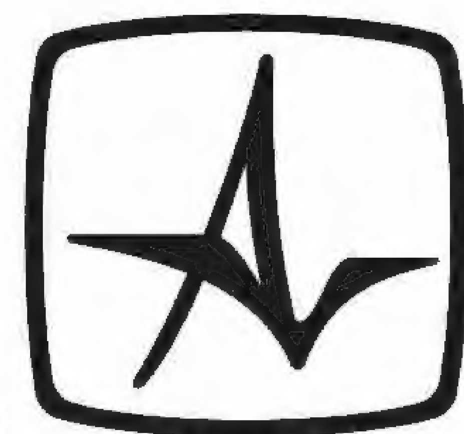
și



CAT Graur



Antwerpen




2023